

Akademia Bialska im. Jana Pawła II

Ochrona granicy Rzeczypospolitej Polskiej w dobie współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa

Redakcja naukowa

Sławomir Żurawski

Marcin Oskierko

Tomasz Grudniewski

**OCHRONA GRANICY
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
W DOBIE WSPÓŁCZESNYCH
ZAGROŻEŃ BEZPIECZEŃSTWA**

Redakcja naukowa

Sławomir Żurawski

Marcin Oskierko

Tomasz Grudniewski

Wydawca

Akademia Bialska im. Jana Pawła II

Recenzenci

dr hab. inż. Henryk Wyrębek, prof. uczelni
dr Wiesława Załoga

© Copyright by Akademia Bialska im. Jana Pawła II

Książka jest udostępniana na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów
zależnych 4.0 Międzynarodowa

ISBN 978-83-68103-23-6

<https://doi.org/10.29316/9788368103236>

Nakład: 50 egzemplarzy

Wydawnictwo AB JPII

ul. Sidorska 95/97

21-500 Biała Podlaska

wydawnictwo.akademiabialska.pl

Projekt okładki, skład i druk

druk-24h.com.pl
DRUKARNIA CYFROWA

Hurtowa 21, 15-399 Białystok

tel. 535 500 898

e-mail: studio@druk-24h.com.pl

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	7
Dariusz Czekaj WSPÓŁPRACA WOJSKA I STRAŻY GRANICZNEJ W PRZECIWDZIAŁANIU KRYZYSOWI MIGRACYJNEMU – ANALIZA Z PERSPEKTYWY SOCJOLOGII WOJSKA.	11
Marian Kopczewski, Zbigniew Ciekankowski, Tomasz Grudniewski ROLA ROZPOZNANIA I MASKOWANIA W PRZYGRANICZNYCH SYTUACJACH KONFLIKTOWYCH.	31
Mariusz Urban OCHRONA GRANICY W PORTACH LOTNICZYCH – WSPÓŁPRACA STRAŻY GRANICZNEJ I SIŁ ZBROJNYCH RP WOBEC ZAGROŻEŃ HYBRYDOWYCH	47
Aneta Chrząszcz, Dorota Charkiewicz, Natalia Urbańska, Katarzyna Ochrya-Żurawska DZIAŁANIA STRAŻY GRANICZNEJ W ODPOWIEDZI NA ZAGROŻENIA HYBRYDOWE NA WSCHODNIEJ GRANICY RP.	71
Marcin Oskierko, Zbigniew Skwarek, Piotr Bobak, Zuzanna Jordan SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA POLSKO-UKRAIŃSKIEJ GRANICY PAŃSTWOWEJ – WYNIKI BADAŃ EMPIRYCZNYCH	87
Krystian Chowaniec, Małgorzata Waksmundzka-Szarek, Piotr Zalewski CENTRUM WSPÓŁPRACY SŁUŻB GRANICZNYCH, POLICYJNYCH I CELNYCH W BARWINKU JAKO ELEMENT WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ – WYBRANE ZAGADNIENIA	107

Bolesław Kurzępa

NOWE UPRAWNIENIA POLICJI I STRAŻY GRANICZNEJ NA
WYPADEK ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA
WYNIKAJĄCE Z USTAWY Z DNIA 26 LIPCA 2024 R. 125

Dorota Kaczmarska

KOORDYNACJA DZIAŁAŃ SŁUŻB MUNDUROWYCH
I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W OCHRONIE GRANIC RP . 139

Izabela Jastrząb

STRAŻ GRANICZNA JAKO WIODĄCA FORMACJA
MUNDUROWA W ZAKRESIE ZWALCZANIA WSPÓŁCZESNYCH
FORM PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ NA GRANICY
POLSKO-UKRAIŃSKIEJ W OBLICZU KONFLIKTU ZBROJNEGO . 153

Julia Pykało

ROLA STRAŻY GRANICZNEJ W OCHRONIE PORTÓW
LOTNICZYCH W POLSCE 169

Katarzyna Mazurek

WYBRANE ZAGADNIENIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA
MORSKIEJ GRANICY POLSKICH OBSZARÓW MORSKICH
W KONTEKŚCIE WSPÓŁCZESNYCH WYZWAŃ I ZAGROŻEŃ
BEZPIECZEŃSTWA MORZA BAŁTYCKIEGO 187

Stanisław Brzozowski, Rafał Parczewski, Józef Jordan, Emanuel Sosnowski

ROLA BSP W DZIAŁANIACH WOJSKOWYCH NA TERENACH
PRZYGRANICZNYCH W ŚWIETLE WSPÓŁCZESNYCH
ZAGROŻEŃ HYBRYDOWYCH 203

Marta Chodyka, Marek Magniszewski, Rafał Parczewski,**Sławomir Żurawski**

PRZEMYT Z UŻYCIEM DRONÓW – WSPÓŁCZESNE
ZAGROŻENIA DLA INTEGRALNOŚCI GRANICY RP. 219

Krzysztof Pająk

MILITARYZACJA SZTUCZNYCH WYSP JAKO ELEMENT
WZMACNIANIA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA 231

Monika Kwocińska	
NATO AIR POLICING W ZAPEWNIENIU BEZPIECZEŃSTWA NATO I POLSKI	249
Natalia Urbańska	
KRYZYS MIGRACYJNY NA GRANICY Z BIAŁORUSIĄ WYZWANIEM DLA BEZPIECZEŃSTWA POLSKI	261
Tomasz Grudniewski, Mariusz Czternastek, Iwona Lasek-Surowiec, Maria Franelak	
BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYCZNE W REGIONACH PRZYGRANICZNYCH POLSKI	283
Marta Chodyka, Sławomir Żurawski, Weronika Parczewska	
WPLYW CYBERZAGROZEŃ NA BEZPIECZEŃSTWO GRANICY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	295
Adrian Dudek	
WZROST ZNACZENIA OBRONY CYWILNEJ W KONTEKŚCIE ZAGROZEŃ MILITARNYCH I HYBRYDOWYCH	309
Patryk Ochyra	
MIGRACJA JAKO BROŃ – KRYZYS NA GRANICY POLSKO- BIAŁORUSKIEJ W KONTEKŚCIE WOJNY HYBRYDOWEJ	321
Marcin Oskierko	
ZAGROŻENIA TRANSGRANICZNE NA POLSKO-UKRAIŃSKIEJ GRANICY W KONTEKŚCIE WOJNY W UKRAINIE – PERSPEKTYWA EKSPERTÓW	337
Sławomir Żurawski, Marcin Oskierko	
WSPÓŁPRACA SŁUŻB MUNDUROWYCH I INSTYTUCJI PAŃSTWOWYCH W ZAPEWNIANIU BEZPIECZEŃSTWA GRANICY PAŃSTWOWEJ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ – ANALIZA OPINII EKSPERTÓW	359

WPROWADZENIE

Oddajemy w ręce Czytelniczek i Czytelników monografię poświęconą zagadnieniom ochrony granicy Rzeczypospolitej Polskiej w warunkach współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa. Impulsem do jej przygotowania stała się skala, intensywność i złożoność zjawisk obserwowanych w ostatnich latach – od presji migracyjnej wykorzystywanej jako instrument działań o charakterze hybrydowym, po pełnoskalową wojnę toczącą się za wschodnią granicą naszego państwa. Współczesne środowisko bezpieczeństwa cechuje się wysokim stopniem dynamiki i wielowymiarowości, w którym przenikają się domeny lądowa, morska, powietrzna, informacyjna i cybernetyczna.

Monografia jest efektem pracy zespołu Autorów reprezentujących różne środowiska naukowe, służby mundurowe i instytucje publiczne, których doświadczenie badawcze i praktyczne pozwoliło na wieloaspektowe ujęcie problematyki ochrony granicy. Wspólnym mianownikiem wszystkich opracowań jest dążenie do pogłębienia wiedzy o współczesnych mechanizmach bezpieczeństwa państwa oraz wskazanie rozwiązań możliwych do zastosowania w praktyce operacyjnej i organizacyjnej.

Celem publikacji jest dostarczenie instytucjom odpowiedzialnym za bezpieczeństwo narodowe rzetelnej diagnozy opartej na analizach empirycznych, wynikach badań i doświadczeniu operacyjnym funkcjonariuszy oraz ekspertów. Redaktorzy wyrażają przekonanie, że zawarte w niej treści stanowią będą użyteczne narzędzie w procesach planowania, szkolenia i doskonalenia działań na rzecz ochrony granicy Rzeczypospolitej Polskiej oraz bezpieczeństwa narodowego w wymiarze regionalnym i międzynarodowym.

Publikacja obejmuje zarówno refleksję teoretyczną, jak i analizy przypadków, studia sektorowe oraz opracowania o charakterze aplikacyjnym. Zarysowano w niej ramy pojęciowe współczesnej ochrony granicy w kontekście wojny hybrydowej i konfliktów poniżej progu wojny, w których narzędzia militarne i niemilitarne przenikają się w sposób trudny do jednoznacznego rozdzielenia. Artykuł D. Czekaja poświęcony współdziałaniu Sił Zbrojnych RP i Straży Granicznej w czasie kryzysu migracyjnego oraz opracowanie M. Kopczewskiego, Z. Ciekankowskiego i T. Grudniewskiego dotyczące rozpoznania i maskowania stanowią istotny wkład w porządkowanie kluczowych pojęć i zależności między działaniami

informacyjnymi, a operacyjnymi. W tym nurcie mieści się również tekst I. Jastrząb, która analizuje rolę Straży Granicznej jako wiodącej formacji w zakresie zwalczania współczesnych form przestępczości zorganizowanej na granicy, wskazując na jej rosnące znaczenie w strukturze bezpieczeństwa państwa.

Zagadnienia dotyczące ochrony przestrzeni powietrznej i infrastruktury transportowej rozwijają M. Urban i J. Pykało. Autorzy przedstawiają mechanizmy zapewniania bezpieczeństwa granicy w portach lotniczych, akcentując potrzebę ścisłej współpracy Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi RP oraz służbami cywilnymi wobec nieregularnych zagrożeń. W wymiarze morskim K. Mazurek omawia specyfikę ochrony granicy na Bałtyku, podkreślając znaczenie uwarunkowań hydrologicznych i geopolitycznych, natomiast opracowania S. Brzozowskiego i in. oraz M. Chodyki i in. przybliżają problematykę wykorzystania bezałogowych statków powietrznych – zarówno w działaniach wojskowych, jak i w kontekście zagrożeń związanych z przemysłem i kontrabandą z użyciem dronów.

Perspektywę powietrzną dopełnia artykuł M. Kwiecińskiej poświęcony misji NATO Air Policing, ukazujący znaczenie systemów zintegrowanej obrony powietrznej dla bezpieczeństwa przestrzeni RP i wschodniej flanki Sojuszu. W wymiarze strategicznym istotne miejsce zajmują analizy K. Pająka dotyczące militaryzacji sztucznych wysp oraz opracowanie zespołu T. Grudniewskiego poświęcone bezpieczeństwu energetycznemu regionów przygranicznych. O przenikaniu się domen bezpieczeństwa świadczy również rozdział M. Chodyki, S. Żurawskiego i W. Parczewskiej, w którym ukazano wpływ zagrożeń cybernetycznych na funkcjonowanie systemu ochrony granicy.

Na tle tych analiz ważne miejsce zajmuje opracowanie A. Dudka, który wskazuje na wzrost znaczenia obrony cywilnej w kontekście zagrożeń militarnych i hybrydowych. Autor dowodzi, że efektywny system ochrony cywili wymaga nie tylko rozwiniętej infrastruktury i technologii, ale także zintegrowanych mechanizmów zarządzania bezpieczeństwem ludności cywilnej, zdolnych do działania w warunkach kryzysu i wojny.

Ważnym uzupełnieniem są opracowania dotyczące praktyki działania formacji granicznych i partnerstw międzynarodowych. A. Chrząszcz, D. Charkiewicz, N. Urbańska i K. Ochyra-Żurawska analizują reakcję Straży Granicznej na zagrożenia hybrydowe na wschodniej granicy RP – od organizacji działań w terenie, poprzez rozwiązania techniczne i mobilne formy patrolowania, po współpracę międzynarodową. K. Chowaniec, M. Waksmundzka-Szarek i P. Zalewski przedstawiają funkcjonowanie Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku jako stałego mechanizmu wymiany informacji i koordynacji działań na granicy Unii Europejskiej i strefy Schengen, a D. Kaczmarek omawia współdziałanie

służb mundurowych i organizacji pozarządowych, niezbędne w sytuacjach, gdy bezpieczeństwo musi być łączone z humanitarnym wymiarem działania.

W dalszej części monografii B. Kurzępa syntetyzuje najnowsze zmiany ustawowe dotyczące ochrony granicy państwowej, obejmujące m.in. rozszerzenie uprawnień Policji i Straży Granicznej, zasady wsparcia przez Siły Zbrojne RP oraz wprowadzenie szczególnego kontratypu w warunkach zagrożeń hybrydowych, ukazując, jak prawo dostosowuje się do „nowej normalności” bezpieczeństwa.

Istotnym segmentem monografii są badania empiryczne i diagnozy społeczne. M. Oskierko, Z. Skwarek, P. Bobak i Z. Jordan prezentują rezultaty badań nad systemem bezpieczeństwa polsko-ukraińskiej granicy, ujmując percepcje i oczekiwania środowisk wykonawczych. M. Oskierko analizuje również katalog zagrożeń transgranicznych w kontekście wojny w Ukrainie, natomiast S. Żurawski i M. Oskierko podejmują problem współpracy służb mundurowych i instytucji państwowych w perspektywie eksperckiej. Ważnym uzupełnieniem są studia N. Urbańskiej oraz P. Ochyry dotyczące kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej, które ukazują instrumentalizację migracji w ramach wojny hybrydowej i kampanii dezinformacyjnych.

Współczesne wyzwania w obszarze bezpieczeństwa narodowego, w tym ochrony granic, wymagają interdyscyplinarnej refleksji i bliskiej współpracy środowisk naukowych z praktyką służb. Niniejsza publikacja celowo łączy dorobek badaczy i praktyków, budując wspólny język i most między nauką a służbą. Synergia teorii i doświadczenia operacyjnego pozwala w pełni zrozumieć procesy kształtujące bezpieczeństwo granic Rzeczypospolitej Polskiej oraz całego regionu Europy Środkowo-Wschodniej.

Monografia adresowana jest do funkcjonariuszy i żołnierzy pełniących służbę w strukturach bezpieczeństwa państwa, kadry kierowniczej instytucji publicznych, przedstawicieli administracji rządowej i samorządowej, a także środowisk eksperckich i akademickich. Może ona stanowić zarówno inspirację do dalszych badań, jak i praktyczne narzędzie wspierające proces planowania, szkolenia oraz doskonalenia procedur operacyjnych.

Redaktorzy składają podziękowania Autorom za włożony wysiłek badawczy i operacyjny, Recenzentom – za rzetelne i wnikliwie uwagi, a instytucjom współpracującym – za otwartość, zaufanie i wsparcie w realizacji projektu wydawniczego. Wyrażamy przekonanie, że publikacja ta przyczyni się do pogłębienia wiedzy o współczesnych mechanizmach bezpieczeństwa i stanie się wartościowym narzędziem w codziennej służbie na rzecz nienaruszalności granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Milej lektury – Redaktorzy

Dariusz Czekał

ORCID: 0000-0002-6224-1331

https://doi.org/10.29316/9788368103236_1

WSPÓŁPRACA WOJSKA I STRAŻY GRANICZNEJ W PRZECIWDZIAŁANIU KRYZYSOWI MIGRACYJNEMU – ANALIZA Z PERSPEKTYWY SOCJOLOGII WOJSKA

**COOPERATION BETWEEN THE ARMY AND THE BORDER GUARD IN
COUNTERACTING THE MIGRATION CRISIS – ANALYSIS FROM THE
PERSPECTIVE OF MILITARY SOCIOLOGY**

Streszczenie

Współpraca wojska z innymi formacjami i służbami państwowymi jest ważnym obszarem badań w socjologii wojska, zwłaszcza w kontekście bezpieczeństwa i obronności kraju. W ostatnich latach, w związku z rosnącymi wyzwaniami kryzysów migracyjnych, współpraca między Wojskiem Polskim a Strażą Graniczną zyskała szczególne znaczenie w badaniach naukowych. Celem mojego opracowania jest pokazanie jak żołnierze wspierający działania Straży Granicznej oceniają współdziałanie z funkcjonariuszami Straży Granicznej i w jakich obszarach należy podjąć działania, aby zwiększyć efektywność realizacji wspólnych działań. W związku z tym, prowadząc badania ilościowe metodą sondażu diagnostycznego z użyciem techniki ankietowej,

Abstract

Cooperation between the military and other state formations and services is an important area of research in military sociology, especially in the context of national security and defense. In recent years, due to the growing challenges of migration crises, cooperation between the Polish Army and the Border Guard has gained particular importance in research. The purpose of my study is to show how soldiers supporting the activities of the Border Guard evaluate the cooperation with Border Guard officers and in what areas measures should be taken to increase the effectiveness of the implementation of joint activities. Therefore, conducting quantitative research by the method of a diagnostic survey with the use of a survey technique, I sought an answer to the question: in the opinion of

szukałem odpowiedzi na pytanie: Czy w opinii żołnierzy współpraca wojska i Straży Granicznej w zakresie ochrony granicy państwowej przebiega prawidłowo? Szukając odpowiedzi na tak postawiony problem przeprowadziłem badania metodą sondażu diagnostycznego z użyciem techniki ankietowej wśród 906 żołnierzy 18. Dywizji Zmechanizowanej, Wojsk Obrony Terytorialnej i innych jednostek wojskowych wspierających funkcjonariuszy Straży Granicznej w ramach operacji Bezpieczne Podlasie. Powyższe badania posiadają istotny walor poznawczy i praktyczny, ponieważ pokazują jak żołnierze bezpośrednio zaangażowani w działanie na granicy postrzegają współdziałanie ze Strażą Graniczną i pozwalają zidentyfikować obszary przygotowania i integracji wojska ze Strażą Graniczną oraz innymi formacjami.

Słowa kluczowe: wojsko, migracja, wojna hybrydowa, Straż Graniczna

soldiers, is the cooperation of the army and the Border Guard in the protection of the national border going well? Looking for an answer to such a problem, I conducted research by the method of diagnostic survey using the survey technique among 906 soldiers of the 18th Mechanized Division, the Territorial Defense Forces, and other military units supporting Border Guard officers in the framework of Operation Bezpieczne Podlasie. The above surveys have significant cognitive and practical value, as they show how soldiers directly involved in border operations perceive interaction with the Border Guard and allow identification of areas of preparation and integration of the military with the Border Guard and other formations.

Keywords: army, migration, hybrid warfare, Border Guard

Wstęp

Kryzys migracyjny, jaki rozpoczął się w 2021 roku był dla Polski zjawiskiem nowym i niespodziewanym. Wcześniej obserwowaliśmy fale migracji podążające od południa kontynentu do krajów Europy Zachodniej, niemniej zjawisko z jakim mamy do czynienia na granicy polsko-białoruskiej, jest czymś nowym i odmiennym. Sąsiedni kraj, Białoruś, zorganizowała system sprowadzania migrantów poprzez biura podróży, a następnie kierowała je na granicę z Polską. Operację nadzorowały białoruskie służby, wspierając nielegalne przekraczanie granicy¹.

Działania podejmowane przez Białoruś są celowe i jako element szerszej strategii presji migracyjnej oraz wojny hybrydowej, od początku były wymierzone w Polskę i kraje bałtyckie. W lutym 2022 r. Rosja zaatakowała Ukrainę, co uwiarygadnia przypuszczenia, że kryzys migracyjny miał odwrócić uwagę od przygotowań

¹ A. Legucka, F. Bryjka, *Dezinformacja i propaganda Rosji oraz Białorusi w kontekście polsko-białoruskiego kryzysu granicznego*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM), Warszawa 2021.

do inwazji². W takim kontekście masowa migracja stała się narzędziem politycznym, zmuszającym państwa docelowe do reakcji na nagłe zagrożenie. Podjęte przez Straż Graniczną działania okazały się niewystarczające, w związku z tym do jej wsparcia skierowano wojsko.

Celem mojego opracowania jest pokazanie jak żołnierze wspierający działania Straży Granicznej oceniają współdziałanie z funkcjonariuszami i w jakich obszarach należy podjąć działania zwiększające efektywność realizacji wspólnych działań. W związku z tym, prowadząc badania ilościowe metodą sondażu diagnostycznego z użyciem techniki ankietowej, szukałem odpowiedzi na pytanie: Czy w opinii żołnierzy współpraca wojska i Straży Granicznej w zakresie ochrony granicy państwowej przebiega prawidłowo? Tak przyjęta metodologia determinowała układ opracowania, który składa się z dwóch odrębnych, ale ściśle ze sobą związanych części, teoretycznej wprowadzającej w sytuację i tematykę badania oraz empirycznej, w której zaprezentowałem wyniki przeprowadzonych badań.

Współpraca służb mundurowych w kontekście socjologii wojska

Wojna stanowi formę konfliktu społecznego, stąd należy postrzegać ją szeroko, ograniczanie jej do kategorii militarnych byłoby uproszczeniem. Wojna w takim kontekście jest stanem społeczeństwa jako całości w sytuacji konfliktu, który rozwiązywany jest przy pomocy środków militarnych³. Niemniej wyzwania współczesnego świata powodują, że konflikty i wojny wyglądają zupełnie inaczej niż w XX wieku, stąd Siły Zbrojne muszą elastycznie reagować na nowe typy zagrożeń, pozostając w gotowości do obrony ojczyzny. Nie umniejsza to roli wojska w społeczeństwie, wojsko ciągle jest ostoją bezpieczeństwa⁴ i wspiera administrację państwową, samorządową i inne służby, gdy ich środki są niewystarczające z uwagi na skalę i zasięg danego kryzysu.

Przykładem jest kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej, gdzie dedykowane ochronie granicy siły Straży Granicznej nie były w stanie samodzielnie

---

² A. Wawrzusiszyn, *Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej i jego wpływ na bezpieczeństwo Polski*, Nowa Polityka Wschodnia, nr 2(33), 2022, s. 47.

³ M. Palczewska, *Socjologia wojny*, Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej, Warszawa 2017, s. 10.

⁴ W badaniach CBOS wojsko posiada najwyższy poziom zaufania społecznego spośród w ocenianych instytucji, 84% respondentów wyraża zaufanie do wojska. Komunikat z badań nr 40/2024 *Zaufanie społeczne*, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej 2024, s. 9.

sprostać kolejnym falom nielegalnych migrantów. Kryzys ten jest elementem wojny hybrydowej, a więc wojny nowego typu, na której jak pisze Francis G. Hoffman, nie jest ustalone, przesądzone i jasne, a środki i sposoby jej prowadzenia odbiegają od standardowych kanonów wojny⁵. To spowodowało, że do wsparcia Straży Granicznej skierowano Siły Zbrojne.

Socjologia wojny i socjologia wojska przenikają się podczas analizowania zjawiska jakie ma miejsce na polskim pograniczu. Z jednej strony, analizując przyczyny powstania tego kryzysu, a szerzej wojny hybrydowej ocieramy się o socjologię wojny. Czesław Staciwa opisuje ją jako naukę, która bada przyczyny i konsekwencje wybuchu i prowadzenia wojen z perspektywy społecznej. Równocześnie analizuje też procesy, jakie towarzyszą podczas jej trwania⁶.

Kolejnym aspektem, z jakim mamy do czynienia analizując kryzys graniczny, jest socjologia wojska, gdzie za Guyem Sieboldem możemy poddać analizie współpracę żołnierzy ze Strażą Graniczną. Siebold opisuje relacje pomiędzy wojskiem a innymi formacjami w państwie i innymi armiami, jako jeden z czterech obszarów badań nad wojskiem⁷. Straż Graniczna jest jedną z formacji państwowych, z którymi na bazie obowiązującego prawa, wojsko jest zobowiązane do współpracy⁸.

Zarówno Siły Zbrojne jak i Straż Graniczna są zaliczane do militarnych grup dyspozycyjnych i jako takie charakteryzują się podobną organizacją i strukturą jak wojsko⁹. Niemniej jest odmienną służbą, która po przekształceniu z Wojsk Ochrony Pogranicza rozwija własny charakter i kulturę służby. Każda grupa dyspozycyjna posiada określoną strukturę, zasady funkcjonowania, procedury rekrutacyjne oraz wymagania kwalifikacyjne, które muszą spełniać jej członkowie, aby skutecznie realizować powierzone im zadania. W celu zapewnienia ich efektywnego wykonywania wojsko tworzy odpowiednie warunki oraz specyficzne środowisko dla żołnierzy¹⁰.

⁵ F. G. Hoffman, *Hybrid Warfare and Challenges*, Joint Force Quarterly 2009, Nr 1 (52), s. 34-39.

⁶ C. Staciwa, *Socjologia wojska*, [w:] *Socjologia w Polsce*, red. Z. Krawczyk, K. Z. Sowa, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, Rzeszów 1998, s. 426.

⁷ G. Siebold, *Core issues and theory in military sociology*, Journal of Political and Military Sociology, 2001, Vol. 29, s. 140.

⁸ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1080), art. 11b., art. 1, art. 11c, art. 11d.

⁹ J. Maciejewski, *Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, wyd. 2, Wrocław 2014, s. 66.

¹⁰ M. T. Frankowski, *Człowiek w warunkach ekstremalnych*, Agencja Wydawnicza ULMAK, Warszawa 2001, s. 64.

Opisując współdziałanie wojsk i służb podczas wspólnej operacji Guy Siebold zauważa, że takie elementy jak zaangażowanie w realizację zadania, wydzielanie środków na realizację zadania i jego finansowanie, różnice kulturowe, różne lub ukryte plany, dowodzenie i kontrola oraz nieporozumienia wynikające z obrony własnej niezależność formacji różnią poszczególne służby od siebie¹¹.

Różnice w postrzeganiu zjawisk, kultura wewnętrzna danej formacji oraz indywidualne cele, do których dąży każda z nich, są istotne. Jednak w badaniu współdziałania między dwiema służbami mundurowymi, kluczowe wydaje się skoncentrowanie na relacjach między nimi, mechanizmach ich wzajemnego przenikania oraz procesie kształtowania wspólnej kultury służby wynikającej ze współrealizacji zadań¹².

Współpraca Wojska i Straży Granicznej

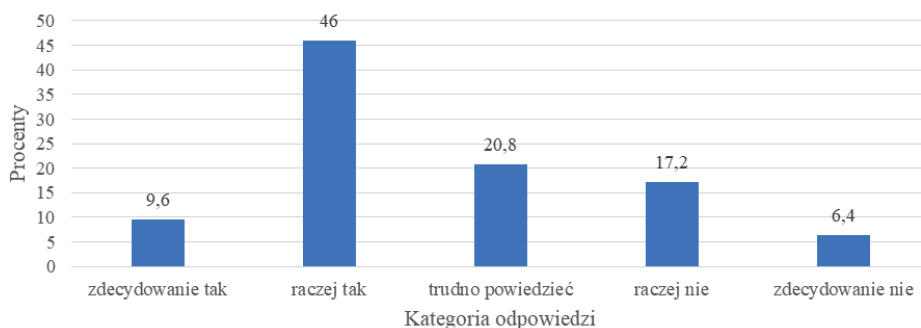
Próbując rozwinąć temat skuteczności działań podejmowanych w celu ograniczenia nielegalnej migracji na granicy z Białorusią, zapytano żołnierzy o ich opinie w zakresie przygotowania zarówno żołnierzy, jak i funkcjonariuszy Straży Granicznej, do ochrony granicy państwowej. Owe zagadnienie jest istotne z uwagi na współdziałanie obu formacji i realizacji tych przedsięwzięć. Wojsko na podstawie art. 11b. Ustawy o Straży Granicznej wspiera działania Straży Granicznej realizując działania w oparciu część kompetencji funkcjonariuszy na podstawie art. 11.b. pt. 5¹³. Współpraca obu formacji przygotowanych na co dzień do realizacji odmiennych zadań powoduje konieczność właściwego przygotowania się do wspólnego działania, co obejmuje podział kompetencji, wspólne szkolenia, znajomość procedur, jak i koordynacji wysiłków. Poza elementami formalnymi, zarówno wojsko jak i Straż Graniczna ma indywidualną kulturę funkcjonowania i to na tym polu również musi dojść do zbudowania właściwego zrozumienia i akceptacji dla odmiennego podejścia do realizacji tych samych działań, aby współpraca przynosiła właściwe efekty. W związku z powyższym zapytano żołnierzy wspierających SG, czy uważają, że wojsko i Straż Graniczna są dobrze przygotowane do ochrony granicy państwowej? Rozkład odpowiedzi respondentów na to pytanie przedstawia rysunku 1.

---

¹¹ G. Siebold, *Core issues and theory in military sociology*, Journal of Political and Military Sociology, Vol. 29, 2001, s. 154.

¹² Tamże, s. 153.

¹³ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1080, 1088, 1489, 1723).

Rysunek 1. Czy uważa Pani/Pan, że wojsko i Straż Graniczna są dobrze przygotowane do ochrony granicy państwowej?

Źródło: badanie własne 2024 r., żołnierze (N = 906).

Przygotowanie wojska i Straży Granicznej do ochrony granicy państwowej, jedynie połowa respondentów oceniła pozytywnie (55,6%). Co interesujące, co piąty respondent nie był w stanie jednoznacznie ocenić przygotowania obu formacji do działania (20,8%), a 23,6% badanych oceniło przygotowanie negatywnie.

Aby określić zależność między zmienną zależną a zmiennymi niezależnymi, przeprowadzono analizę statystyczną. Wyniki wykazały brak istotnych zależności pomiędzy ocenami respondentów a zmiennymi niezależnymi, jakimi są: wykształcenie, płeć, miejsce służby wojskowej, korpus osobowy, staż służby, wcześniejszy udział w działaniach na granicy, stan cywilny. Natomiast w przypadku zmiennych takich jak: wiek, zgrupowanie, zaobserwowano statystycznie istotne zależności, co sugeruje, że te czynniki mogą mieć wpływ na postrzeganie współpracy¹⁴.

Wspólne przygotowanie wojska i Straży Granicznej do ochrony granicy najlepiej oceniają żołnierze najmłodsi, od 18 do 24 roku życia, oraz najstarsi od 45 roku

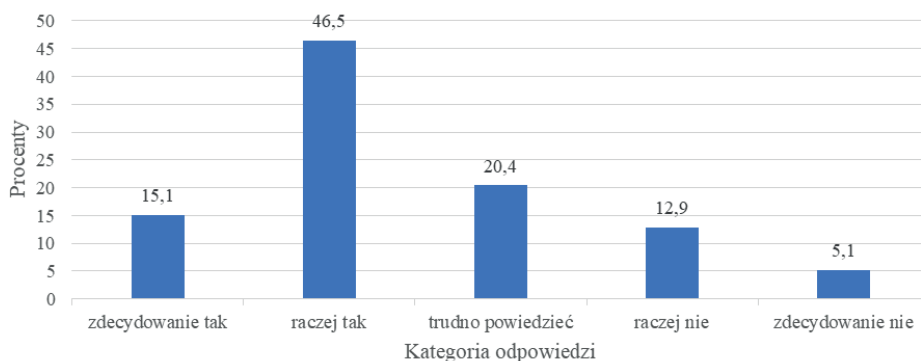
¹⁴ Wiek: $\chi^2=26,802$, $df=16$, $p=0,044$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,170, co oznacza, że zależność jest słaba. Wykształcenie: $\chi^2=11,571$, $df=16$, $p=0,773$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Płeć: $\chi^2=1,935$, $df=4$, $p=0,748$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Miejsce służby wojskowej: $\chi^2=14,568$, $df=16$, $p=0,556$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Zgrupowanie: $\chi^2=23,363$, $df=12$, $p=0,025$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,205, co oznacza, że zależność jest słaba. Staż służby: $\chi^2=21,231$, $df=16$, $p=0,170$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Korpus osobowy: $\chi^2=7,674$, $df=8$, $p=0,466$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Wcześniejsze udział w działaniach na granicy: $\chi^2=20,463$, $df=16$, $p=0,200$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Stan cywilny: $\chi^2=17,468$, $df=16$, $p=0,356$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje.

życia. Oceny respondentów w pozostałych grupach wiekowych, 25-34 i 35-44 lat, są średnio o 10% niższe. Zależność ta wyliczona za pomocą współczynnika kontyngencji C Pearsona jest słaba.

Służba w poszczególnych zgrupowaniach również wykazywała zależność z odpowiedziami udzielanymi przez badanych, siła tej zależności jest słaba. Żołnierze z dowództwa (OC Zielona) i ZZ Południe lepiej oceniali przygotowanie do ochrony granicy państwowej przez obie formacje niż żołnierze ZZ Północ i ZZ Południe. Warto zwrócić uwagę, iż w zgrupowaniach Północ i Południe na przestrzeni działania 18.DZ miała miejsce największa aktywność migrantów, a co za tym idzie, częściej żołnierze tych zgrupowań mieli szansę ocenić skuteczność podejmowanych wspólnie z SG działań.

Ochrona granic państwowych to zadanie Straży Granicznej, która jako formacja policyjna specjalizuje się w zabezpieczaniu granic lądowych i morskich. Współpraca z Siłami Zbrojnymi nie jest jednak nowością – wojsko odpowiada m.in. za ochronę granicy powietrznej. Żołnierze przygotowują się do działań wojennych, natomiast funkcjonariusze Straży Granicznej realizują zadania policyjne, takie jak patrolowanie granic, walka z przemytem czy kontrola pojazdów. Współpraca tych formacji ujawnia istotne różnice organizacyjne w codziennym funkcjonowaniu.

Po trzech latach trwania kryzysu i pomimo budowy zapory na granicy, wojsko nadal stacjonuje, pełni całodobową służbę na granicy, podczas gdy strażnicy wykonują patrole okresowo. Różnice pojawiają się również w codziennym funkcjonowaniu: strażnicy graniczni po służbie wracają do swoich miejsc zamieszkania, mają dni wolne, święta i weekendy, podczas gdy żołnierze skierowani do ich wsparcia pozostają skoszarowani i realizują działania w systemie ciągłym przez sześć miesięcy, z możliwością rotacji co kilka lub kilkanaście tygodni. Różnice w zakresie obowiązków i trybie pracy prowadzą do frustracji żołnierzy, którzy odczuwają, że wykonują zadania Straży Granicznej. To napięcie wpływa na jakość współpracy obu formacji, co znajduje odzwierciedlenie w ocenach żołnierzy na temat współdziałania, przedstawionych na rysunku 2.

Rysunek 2. Czy, Pani/Pana zdaniem, wojsko i Straż Graniczna właściwie współpracują w celu ochrony granicy państwowej?

Źródło: badanie własne 2024 r., żołnierze (N = 906).

Respondenci generalnie pozytywnie oceniają współdziałanie, a 61,6% z nich odpowiedziało „*zdecydowanie tak*” lub „*raczej tak*”, przy czym zdecydowana większość wybrała drugą opcję. Jedna piąta żołnierzy nie była w stanie jednoznacznie ocenić współpracy, wybierając odpowiedź „*trudno powiedzieć*”. Negatywnie współpracę ze Strażą Graniczną oceniło 18% badanych.

Aby określić zależność między zmienną zależną a zmiennymi niezależnymi, przeprowadzono analizę statystyczną. Wyniki wykazały brak istotnych zależności pomiędzy ocenami respondentów a zmiennymi niezależnymi, jakimi są: wiek, wykształcenie, płeć, miejsce służby wojskowej, korpus osobowy, stan cywilny. Natomiast w przypadku zmiennych takich jak: zgrupowanie, staż służby, wcześniejszy udział w działaniach na granicy, zaobserwowano statystycznie istotne zależności, co sugeruje, że te czynniki mogą mieć wpływ na postrzeganie współpracy¹⁵.

¹⁵ Wiek: $\chi^2=15,106$, $df=16$, $p=0,517$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Wykształcenie: $\chi^2=16,477$, $df=16$, $p=0,420$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Płeć: $\chi^2=1,686$, $df=4$, $p=0,793$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Miejsce służby wojskowej: $\chi^2=20,135$, $df=16$, $p=0,214$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Zgrupowanie: $\chi^2=42,433$, $df=12$, $p<0,001$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,212, co oznacza, że zależność jest słaba. Staż służby: $\chi^2=26,667$, $df=16$, $p=0,045$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,169, co oznacza, że zależność jest słaba. Korpus osobowy: $\chi^2=9,122$, $df=8$, $p=0,332$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Wcześniejsze udział w działaniach na granicy: $\chi^2=28,487$, $df=16$, $p=0,028$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,175, co oznacza, że zależność jest słaba. Stan cywilny: $\chi^2=21,727$, $df=16$, $p=0,152$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje.

Respondenci ze Zgrupowania Południe wykazali najwyższy poziom satysfakcji ze współpracy ze Strażą Graniczną, trzy czwarte badanych w tej grupie udzieliło pozytywnych odpowiedzi. Żołnierze Ci reprezentują WOT. W pozostałych zgrupowaniach poziom satysfakcji był istotnie niższy, co może wskazywać na złożoność warunków oraz specyfikę współpracy, jak również bardziej krytyczne spojrzenie żołnierzy wojsk operacyjnych.

Analizując rozkład odpowiedzi i zmiennej niezależnej „staż służby”, istnieje zależność pomiędzy zmiennymi, a jej siła jest słaba. Najmłodszy stażem żołnierze lepiej oceniają współpracę niż starsi służbą koledzy, wyjątek stanowiła grupa badanych o stażu służby 21-30 lat, która bardzo pozytywnie oceniała tę współpracę. Najgorzej współpracę oceniali badani z najdłuższym stażem pracy.

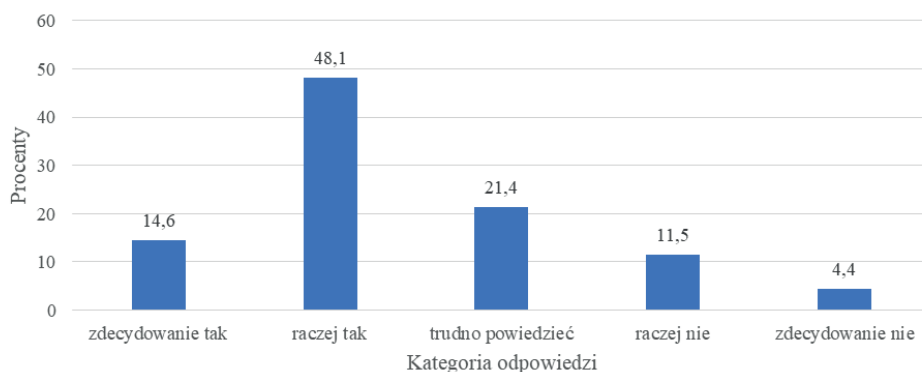
Ciekawie prezentują się oceny badanych ze względu na czas jaki do tej pory spędzili wspierając Straż Graniczną, im dłuższy staż służby na granicy, tym gorzej oceniana była współpraca ze Strażą Graniczną. Siła tej zależności wyliczona za pomocą współczynnika kontyngencji C Pearsona jest słaba.

Wsparcie Sił Zbrojnych dla Straży Granicznej jest usankcjonowane w art. 11.b ustawy o Straży Granicznej¹⁶. Do powyższej ustawy Prezes Rady Ministrów wydał rozporządzenie określające zasady współdziałania, w tym odpowiedzialnych za organizację współdziałania, sposób koordynacji działań i sposób wymiany informacji oraz wsparcia logistycznego¹⁷. Przywołane dokumenty normatywne stanowią ramy prawne współpracy obu formacji, szczególnie w obszarze koordynacji działań, żołnierze zgodnie z art. 11.b. ust. 10. ustawy o Straży Granicznej pozostają w wojskowym łańcuchu dowodzenia¹⁸. Współdziałanie obu formacji ma szerszy wymiar niż jedynie koordynacja działań na szczeblu dowódców i komendantów obu służb mundurowych, obejmuje również codzienne współdziałanie w fizycznej ochronie granicy państwowej. Oba aspekty współdziałania są odmienne, na szczeblach dowódczych zderzają się odmienne sposoby funkcjonowania obu organizacji, kultury w nich panujących i wewnętrznych regulacji. Na szczeblach wykonawczych istnieje bliższa interakcja poszczególnych funkcjonariuszy i żołnierzy. W związku z tym zapytano żołnierzy o to, czy procedury współdziałania ze Strażą Graniczną są jasne i zrozumiałe. Rozkład odpowiedzi respondentów na to pytanie przedstawia rysunek 3.

¹⁶ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1080, 1088, 1489, 1723).

¹⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 sierpnia 2023 r. w sprawie współdziałania Straży Granicznej oraz oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1767).

¹⁸ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1080, 1088, 1489, 1723).

Rysunek 3. Pani/Pana zdaniem, procedury współdziałania ze Strażą Graniczną są jasne i zrozumiałe?

Źródło: badanie własne 2024 r., żołnierze (N = 906).

62,7% respondentów oceniło procedury współdziałania jako zrozumiałe. Natomiast 37,3% zgłosiło trudności interpretacyjne. Może to sugerować, że istnieją braki w komunikacji między dwoma służbami lub szkolenie w tym zakresie jest niewystarczające.

Aby określić zależność między zmienną zależną a zmiennymi niezależnymi, przeprowadzono analizę statystyczną. Wyniki wykazały brak istotnych zależności pomiędzy ocenami respondentów a zmiennymi niezależnymi, jakimi są: wiek, płeć, miejsce służby wojskowej, staż służby, korpus osobowy, stan cywilny. Natomiast w przypadku zmiennych takich jak: wykształcenie, zgrupowanie, wcześniejszy udział w działaniach na granicy, zaobserwowano statystycznie istotne zależności, co sugeruje, że te czynniki mogą mieć wpływ na postrzeganie współpracy¹⁹.

¹⁹ Wiek: $\chi^2=43,262$, $df=16$, $p<0,001$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,213, co oznacza, że zależność jest słaba. Wykształcenie: $\chi^2=19,744$, $df=16$, $p=0,232$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Płeć: $\chi^2=4,311$, $df=4$, $p=0,366$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Miejsce służby wojskowej: $\chi^2=23,324$, $df=16$, $p=0,105$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Zgrupowanie: $\chi^2=33,942$, $df=12$, $p<0,001$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,190, co oznacza, że zależność jest słaba. Staż służby: $\chi^2=15,767$, $df=16$, $p=0,469$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Korpus osobowy: $\chi^2=12,662$, $df=8$, $p=0,124$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Wcześniejsze udział w działaniach na granicy: $\chi^2=37,941$, $df=16$, $p=0,002$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,200, co oznacza, że zależność jest słaba. Stan cywilny: $\chi^2=26,159$, $df=16$, $p=0,052$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje.

Badani z wykształceniem zawodowym najczęściej oceniali procedury jako zrozumiałe i jasne, oceny respondentów z wykształceniem średnim i wyższym były bardziej ostrożne, przy czym badani najlepiej wykształceni ocenili je niżej, niż absolwenci szkół średnich. Jednocześnie im lepiej wykształceni respondenci tym rósł odsetek ocen negatywnych. Pośród żołnierzy z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym odsetek ocen pozytywnych był najniższy, jednocześnie najczęściej z wszystkich grup wybierali odpowiedź „*trudno powiedzieć*”. Siła zależności pomiędzy zmienną a zmienną niezależną „*wykształcenie*”, wyliczona za pomocą współczynnika kontyngencji C Pearsona, jest słaba.

W opinii żołnierzy Zgrupowań Północ i Południe zrozumienie i jasność procedur współdziałania ze Strażą Graniczną była lepiej oceniana niż w dowództwie operacji Bezpieczne Podlasie. Najniższe oceny wystawili respondenci ze Zgrupowania Centrum. Jednocześnie ci badani wskazali najwięcej ocen negatywnych, co piąty żołnierz tego zgrupowania wybrał odpowiedź „*raczej nie*” i „*zdecydowanie nie*”. Badani z dowództw i pododdziałów wspierających najczęściej spośród wszystkich zgrupowań, wskazywali na trudności z jednoznaczną oceną procedur, blisko jedna trzecia z nich wybrała odpowiedź „*trudno powiedzieć*”. Siła zależności pomiędzy zmiennymi jest słaba.

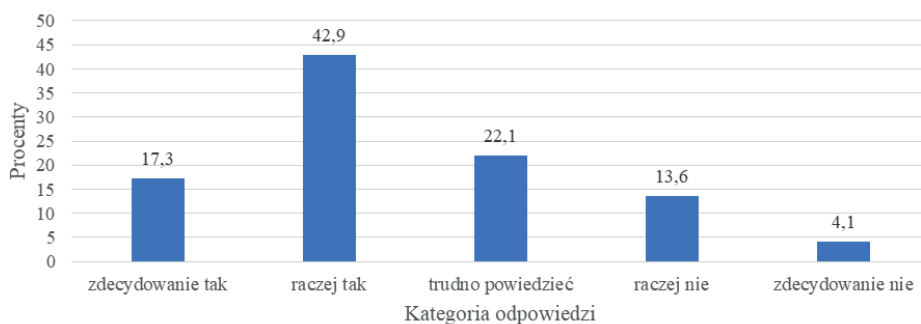
Analizując rozkład odpowiedzi, ze względu na wcześniejszy udział w działaniach na granicy widać, że żołnierze bez doświadczenia we współdziałaniu ze Strażą Graniczną wskazują na większe trudności ze zrozumieniem procedur. Wraz z doświadczeniem wzrasta ocena respondentów, jednak wzrost kończy się na badanych służących na granicy od jednego do trzech miesięcy. Bardziej doświadczeni żołnierze, mający większy staż we współdziałaniu ze Strażą Graniczną coraz niżej oceniają istniejące procedury. W grupie uczestniczącej w działaniach na granicy od czterech do pięciu miesięcy łącznie oceny jasności procedur są niższe niż w grupie od 1 do 3 miesięcy, niemniej lepsze niż u żołnierzy mniej doświadczonych. Najbardziej procedury oceniają respondenci biorący udział w działaniach na granicy co najmniej sześć miesięcy. Jednocześnie w grupach najbardziej doświadczonych żołnierzy (od 4 do 5 miesięcy i 5 miesięcy i więcej) odsetek ocen negatywnych jest największy. Siła zależności zmiennych jest słaba.

Żołnierze Wojska Polskiego są kierowani do wsparcia Straży Granicznej „w przypadku, gdy wymagają tego względy bezpieczeństwa państwa, zapewnienia nienaruszalności granicy państwowej, zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego

oraz w strefie nadgranicznej lub na polskich obszarach morskich²⁰. Działania te podejmowane są, gdy siły Straży Granicznej okazują się niewystarczające do samodzielnego rozwiązania kryzysowej sytuacji.

W wojsku termin „wsparcie” oznacza pomoc, zabezpieczenie i uzupełnienie działań innych formacji, a nie ich zastępowanie. Wsparcie jest pojęciem szerokim, w rozmienieniu wojskowym to „działania sił lub ich części, które pomagają, zabezpieczają, uzupełniają lub wspierają działania każdego innego rodzaju sił²¹. Słownik języka polskiego opisuje wsparcie jako udzielanie pomocy w tym pomocy materialnej, jak również jako „działania bojowe mające na celu wzmocnienie głównego ataku; też: oddziały bojowe prowadzące takie działania²². Zrozumienie tych terminów jest istotne dla uniknięcia nieporozumień w interpretowaniu roli wojska we wsparciu funkcjonariuszy. Na podstawie powyższych definicji można stwierdzić, że wspomniane wsparcie czy też pomoc nie polega na zastąpieniu kogoś w wykonywaniu jego obowiązków, a na wzmocnieniu jego działania czy też uzupełnieniu braków, aby zrealizować stojące przed nimi zadanie, w tym przypadku ochronę granicy państwowej.

Kluczowe jest jasne określenie roli żołnierzy we wsparciu Straży Granicznej, ponieważ brak precyzyjnego podziału obowiązków może prowadzić do nieefektywnego wykorzystania sił. W związku z tym zapytałem żołnierzy, czy ich zadania były jasno sprecyzowane – wyniki przedstawia rysunek 4.

Rysunek 4. Czy, w Pani/Pana opinii, rola wojska we wsparciu Straży Granicznej została jasno sprecyzowana?

Źródło: badanie własne 2024 r., żołnierze (N = 906).

²⁰ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1080, 1088, 1489, 1723), art. 11b.

²¹ *Regulamin Działań Wojsk Lądowych*, sygn. DWLąd. Wewn. 115/2008, Warszawa 2008, s. 441.

²² Słownik języka polskiego, PWN, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wsparcie.html>, [dostęp: 14.02.2025].

W opinii żołnierzy pierwszej zmiany operacji Bezpieczne Podlasie, zdania w tej kwestii są podzielone. Większość żołnierzy (60,2%) uważa, że rola wojska we wsparciu Straży Granicznej została jasno określona, jednak blisko 40% respondentów wyraziło wątpliwości w tej sprawie. Spośród badanych 17,7% jednoznacznie stwierdziło, że brakuje jasnego podziału ról, a 22,1% żołnierzy wybrało odpowiedź „*trudno powiedzieć*”.

Aby określić zależność między zmienną zależną a zmiennymi niezależnymi, przeprowadzono analizę statystyczną. Wyniki wykazały brak istotnych zależności pomiędzy ocenami respondentów a zmiennymi niezależnymi, jakimi są: wiek, wykształcenie, zgrupowanie, staż służby, korpus osobowy, stan cywilny. Natomiast w przypadku zmiennych takich jak: płeć, miejsce służby wojskowej, wcześniejszy udział w działaniach na granicy, zaobserwowano statystycznie istotne zależności, co sugeruje, że te czynniki mogą mieć wpływ na postrzeganie współpracy²³.

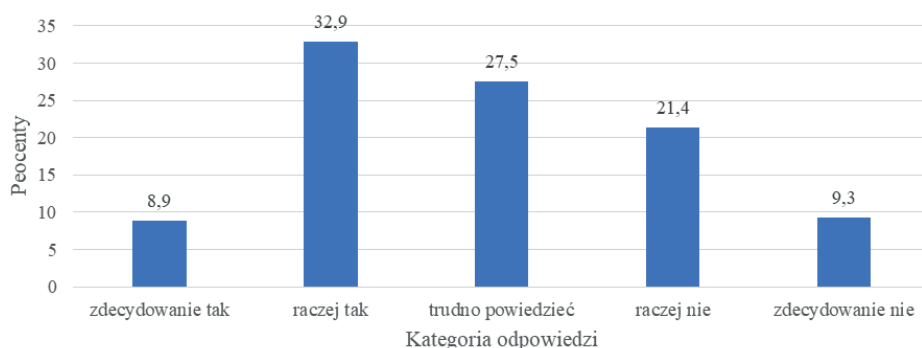
Mężczyźni częściej, niż kobiety twierdzili, że podział ról pomiędzy Strażą Graniczną i wojskiem jest jasny. Na uwagę zwraca jednak fakt, iż pośród mężczyzn był większy odsetek badanych oceniający negatywnie jasność podziału odpowiedzialności pomiędzy formacjami niż pośród kobiet, których blisko jedna trzecia miała trudność z jednoznaczną oceną i wybierała odpowiedź „*trudno powiedzieć*”. Siła zależności zmiennych w tym przypadku jest słaba.

Analizując rozkład odpowiedzi ze względu na zmienną niezależną „miejsce służby”, żołnierze 11.LDKPanc. w zdecydowanej większości uważali, że ich rola we wsparciu SG została jasno sprecyzowana, natomiast badani z 12.DZ i innych jednostek mieli najwięcej wątpliwości w tym zakresie. Dwie główne formacje odpowiedzialne za tę zmianę operacji tj. 18.DZ i WOT, w dużej mierze odpowiadali zgodnie z opisanym powyżej wynikiem uzyskanym podczas badania całej grupy respondentów. Zależność pomiędzy zmiennymi była słaba.

²³ Wiek: $\chi^2=19,598$, $df=16$, $p=0,239$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Wykształcenie: $\chi^2=16,202$, $df=16$, $p=0,439$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Płeć: $\chi^2=11,410$, $df=4$, $p=0,022$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,112, co oznacza, że zależność jest słaba. Miejsce służby wojskowej: $\chi^2=32,038$, $df=16$, $p=0,010$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,185, co oznacza, że zależność jest słaba. Zgrupowanie: $\chi^2=19,042$, $df=12$, $p=0,088$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Staż służby: $\chi^2=17,915$, $df=16$, $p=0,329$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Korpus osobowy: $\chi^2=3,959$, $df=8$, $p=0,861$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Wcześniejsze udział w działaniach na granicy: $\chi^2=31,607$, $df=16$, $p=0,011$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,184, co oznacza, że zależność jest słaba. Stan cywilny: $\chi^2=23,134$, $df=16$, $p=0,110$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje.

Ostatnia zmienną niezależną wykazującą zależność z pytaniem był „wcześniejszy udział w działaniach na granicy”, siła tej zależności jest słaba. Najwięcej pozytywnych odpowiedzi udzielili respondenci, którzy prowadząc działania na granicy spędzili od 3 do 5 miesięcy, z kolei najmniej odpowiedzi wskazujących na jasny podział ról oddali badani w grupach od 1 do 4 miesięcy służby na granicy i najbardziej doświadczeni żołnierze, którzy mają doświadczenie co najmniej półroczne.

W kolejnym pytaniu chciałem rozwinąć temat wzajemnych relacji i zrozumienia pomiędzy dwoma formacjami, jakimi są Siły Zbrojne i Straż Graniczna, kontynuując wątek podziału ról, jaki powinien występować podczas wspólnej realizacji zadań. W sposób szczególny jest to ciekawe z uwagi na trwający przeszło trzy lata okres wspólnego wykonywania zadań. W związku z tym zapytałem żołnierzy, czy w ich opinii rola jaką powinni spełniać jest tak samo postrzegana przez nich i przez funkcjonariuszy SG. Rozkład odpowiedzi respondentów na to pytanie przedstawia rysunek 5.

Rysunek 5. Czy, w Pani/Pana opinii, rola wojska we wsparciu Straży Granicznej jest tak samo postrzegana przez żołnierzy jak i funkcjonariuszy SG?

Źródło: badanie własne 2024 r., żołnierze (N = 906).

Wyniki uzyskane podczas badania wskazują na rozbieżności w rozumieniu roli wojska we wsparciu Straży Granicznej przez żołnierzy i funkcjonariuszy. 41,5% respondentów stwierdziło, że zarówno żołnierze, jak i strażnicy graniczni rozumieją swoje role w sposób jednolity, natomiast 30,7% badanych uważa, że istnieje brak porozumienia i obie służby postrzegają swoje zadania odmiennie. Odnotowałem również wysoki odsetek niezdecydowanych, aż 27,5%.

Aby określić zależność między zmienną zależną a zmiennymi niezależnymi, przeprowadzono analizę statystyczną. Wyniki wykazały brak istotnych zależności pomiędzy ocenami respondentów a zmiennymi niezależnymi, jakimi są: wykształcenie, płeć, miejsce służby wojskowej, staż służby, korpus osobowy, stan cywilny.

Natomiast w przypadku zmiennych takich jak: wiek, zgrupowanie, wcześniejszy udział w działaniach na granicy, zaobserwowano statystycznie istotne zależności, co sugeruje, że te czynniki mogą mieć wpływ na postrzeganie współpracy²⁴.

Żołnierze najstarsi, w grupach 45-54 lata i 55 lat i więcej, najczęściej uważali, że obie formacje widzą rolę wojska we wsparciu SG w ten sam sposób. Najmniejszy odsetek odpowiedzi pozytywnych uzyskano w grupie 25-34 lata, w tej grupie wiekowej odnotowano jednocześnie największy odsetek odpowiedzi negatywnych ponad jedna trzecia. Zbliżony odsetek ocen negatywnych prezentowały również grupy respondentów w wieku 18-24 lata i 35-44 lata. Najmniej ocen negatywnych zanotowano w dwóch najstarszych grupach wiekowych. Siła związku zmiennych jest słaba.

Pośród zgrupowań zadaniowych żołnierze ze Zgrupowania Południe najwyżej oceniali tę kategorię, powyżej połowy badanych oceniło pozytywnie rozumienie roli wojska przez obie formacje, podobny wynik uzyskano w dowództwie operacji. Respondenci z dwóch zgrupowań Północ i Centrum zdecydowanie gorzej oceniali jednakowe rozumienie roli wojska przez żołnierzy i funkcjonariuszy. Siła tego związku, wyliczona za pomocą współczynnika kontyngencji C Pearsona wskazuje, że zależność słaba.

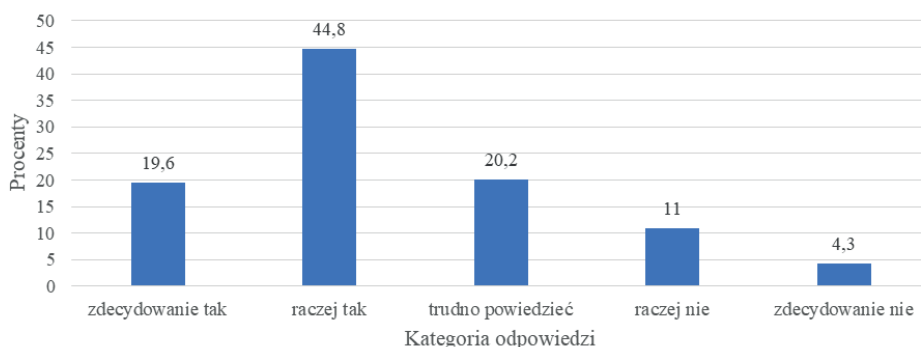
Analiza rozkładu odpowiedzi ze względu na długość udziału żołnierzy we wsparciu SG pokazuje, że żołnierze nie posiadający takiego doświadczenia uważają, że oni i funkcjonariusze tak samo postrzegają ich rolę we wsparciu SG. Najgorzej wzajemne zrozumienie w tej kwestii ocenili żołnierze z najdłuższym stażem działania na granicy. Siła zależności zmiennych jest słaba.

Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej trwa nieprzerwanie od 2021r. W tym czasie podjęto szereg działań mających na celu przeciwdziałanie temu

---

²⁴ Wiek: $\chi^2=35,350$, $df=16$, $p=0,004$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,194, co oznacza, że zależność jest słaba. Wykształcenie: $\chi^2=13,399$, $df=16$, $p=0,643$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Płeć: $\chi^2=4,206a$, $df=4$, $p=0,379$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Miejsce służby wojskowej: $\chi^2=23,606$, $df=16$, $p=0,098$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Zgrupowanie: $\chi^2=27,240$, $df=12$, $p=0,007$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,171, co oznacza, że zależność jest słaba. Staż służby: $\chi^2=13,820$, $df=16$, $p=0,612$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Korpus osobowy: $\chi^2=10,069$, $df=8$, $p=0,260$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Wcześniejsze udział w działaniach na granicy: $\chi^2=31,764$, $df=16$, $p=0,011$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,184, co oznacza, że zależność jest słaba. Stan cywilny: $\chi^2=19,462$, $df=16$, $p=0,245$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje.

zjawisku, od skierowania wojska do wsparcia Straży Granicznej²⁵, poprzez wprowadzenie stanu wyjątkowego na części obszaru przygranicznego²⁶, budowie stałej zapory na granicy Białorusią²⁷, po wprowadzenie strefy buforowej²⁸. W związku z powyższym zapytano żołnierzy o to, czy w ich opinii działania podejmowane w celu ochrony granicy są skuteczne. Rozkład odpowiedzi respondentów na to pytanie przedstawia rysunek 6.

Rysunek 6. Czy uważa Pani/Pan, że działania podejmowane w celu ochrony granicy państwowej są skuteczne?

Źródło: badanie własne 2024 r., żołnierze (N = 906).

- ²⁵ Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, dokument niepublikowany; zob: Helsińska Fundacja Praw Człowieka, *WSA w Warszawie uchyla decyzję o odmowie u dostępnienia postanowienia Prezydenta RP w sprawie użycia wojska do pomocy SG na granicy polsko-białoruskiej*, 27.07.2022, <https://hfhr.pl/aktualnosci/wsa-uchyla-decyzje-o-odmowie-udostepnienia-postanowienia-prezydenta>, [dostęp: 10.02.2025].
- ²⁶ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 września 2021 r. w sprawie wprowadzenia stanu wyjątkowego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1612).
- ²⁷ Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o budowie zabezpieczenia granicy państwowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1992).; MSWiA, Zakończenie budowy fizycznej części zapory na granicy polsko-białoruskiej – wydarzenie z udziałem kierownictwa MSWiA, 30.06.2022 r. <https://www.gov.pl/web/mswia/zakonczenie-budowy-fizycznej-czesci-zapory-na-granicy-polsko-bialoruskiej-wydarzenie-z-udzialem-kierownictwa-mswia>, [dostęp: 10.02.2025].; Odpowiedź na interpelację nr 491 w sprawie bariery na granicy polsko-białoruskiej z dnia 26.01.2024 r. <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=CZXK7H>, [dostęp: 10.02.2025].
- ²⁸ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 9 września 2024 r. w sprawie wprowadzenia czasowego zakazu przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej z Republiką Białorusi (Dz. U. z 2024 r. poz. 1345). Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 grudnia 2024 r. w sprawie wprowadzenia czasowego zakazu przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej z Republiką Białorusi (Dz. U. z 2024 r. poz. 1810).

Żołnierze oceniają działania podejmowane w celu ochrony granicy jako skuteczne. Aż 64,4% respondentów wybrało odpowiedzi „*zdecydowanie tak*” lub „*raczej tak*”, podczas gdy 15,3% badanych miało odmienne zdanie. Stosunkowo duży odsetek żołnierzy, bo co piąty, nie potrafił jednoznacznie ocenić skuteczności tych działań, wybierając odpowiedź „*trudno powiedzieć*”.

Aby określić zależność między zmienną zależną a zmiennymi niezależnymi, przeprowadzono analizę statystyczną. Wyniki wykazały brak istotnych zależności pomiędzy ocenami respondentów a zmiennymi niezależnymi, jakimi są: wiek, wykształcenie, płeć, miejsce służby wojskowej, staż służby, korpus osobowy, wcześniejszy udział w działaniach na granicy. Natomiast w przypadku zmiennych takich jak: zgrupowanie, stan cywilny, zaobserwowano statystycznie istotne zależności, co sugeruje, że te czynniki mogą mieć wpływ na postrzeganie współpracy²⁹.

Analizując rozkład odpowiedzi ze względu na zgrupowanie, w którym służą żołnierze istnieje zależność pomiędzy zmiennymi, a siła tego związku, wyliczona za pomocą współczynnika kontyngencji C Pearsona wskazuje, że zależność jest słaba. Badani z OC Zielona tj. dowództwa operacji i pododdziałów zabezpieczających częściej niż inni pozytywnie oceniają efektywność podejmowanych działań. Oceny respondentów z ZZ Północ i Centrum są zbliżone. Natomiast żołnierze ZZ Południe niżej oceniają skuteczność podejmowanych działań, w tej grupie również odsetek ocen negatywnych był najwyższy, około jednej piątej żołnierzy wskazywała na nieefektywność podejmowanych działań.

Nie bez wpływu na podejmowane decyzji przez badanych był ich stan cywilny. Zależność pomiędzy zmiennymi była słaba niemniej kawalerowie, panny i respondenci pozostający w związkach małżeńskich, częściej niż inni pozytywnie oceniali podejmowane działania mające na celu przeciwdziałanie nielegalnej migracji.

²⁹ Wiek: $\chi^2=9,418$, $df=16$, $p=0,895$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Wykształcenie: $\chi^2=22,187$, $df=16$, $p=0,137$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Płeć: $\chi^2=8,595$, $df=4$, $p=0,072$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Miejsce służby wojskowej: $\chi^2=23,327$, $df=12$, $p=0,105$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Zgrupowanie: $\chi^2=21,333$, $df=12$, $p=0,046$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,205, co oznacza, że zależność jest słaba. Staż służby: $\chi^2=18,181$, $df=16$, $p=0,313$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Korpus osobowy: $\chi^2=4,365$, $df=8$, $p=0,823$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Wcześniejsze udział w działaniach na granicy: $\chi^2=23,559$, $df=16$, $p=0,100$ korelacja między zmienną zależną a niezależną nie istnieje. Stan cywilny: $\chi^2=29,516$, $df=16$, $p=0,021$ korelacja między zmienną zależną a niezależną istnieje, współczynnik kontyngencji C Pearsona wynosi 0,178, co oznacza, że zależność jest słaba.

Podsumowanie

Uzyskane wyniki w zakresie oceny przygotowania wojska i Straży Granicznej do ochrony granicy wskazują na problemy w tym zakresie. Niewiele ponad połowa badanych oceniła tę kategorię pozytywnie. Na początku realizacji wsparcia SG przez wojsko, można by uznać powyższe wyniki za akceptowalne. Był to czas, gdzie obie formacje docierały się we wzajemnym współdziałaniu i wiele elementów wzajemnej współpracy wymagało uszczegółowienia lub dopracowania. Biorąc pod uwagę trzyletni okres współpracy wojska i Straży Granicznej, istotny odsetek ocen negatywnych oraz wysoki poziom odpowiedzi „*trudno powiedzieć*” wskazują na konieczność dalszych analiz i optymalizacji mechanizmów współdziałania.

Wyniki badania pokazują, że większość żołnierzy pozytywnie ocenia współpracę ze Strażą Graniczną, jednak na wyższych szczeblach dowodzenia widoczne są pewne różnice.

Zrozumienie procedur na jakich opiera się wspólne wykonywanie zadań stanowi kolejny problem, 62,7% respondentów uważa, że są zrozumiałe, ale dla ponad jednej trzeciej badanych (37,3%) ich zrozumienie stanowi problem. Fakt ten powinien budzić niepokój, gdyż może prowadzić do podejmowania niewłaściwych decyzji czy wręcz błędów, które są niedopuszczalne w tak wrażliwym rejonie jakim jest granica państwowa.

Wątpliwości badanych budzi również rola, jaką ma pełnić wojsko podczas wsparcia Straży Granicznej. W związku z powyższym należy lepiej informować żołnierzy o ich zadaniach i roli we współdziałaniu z funkcjonariuszami SG. A z drugiej strony warto zweryfikować, czy rozdział kompetencji pomiędzy oboma formacjami jest właściwy i nie budzi rozbieżności interpretacyjnych.

Wyniki badania wskazują na istotne rozbieżności w postrzeganiu roli wojska we wsparciu Straży Granicznej. Jedynie 41,5% respondentów uważa, że zarówno wojsko, jak i Straż Graniczna mają spójne rozumienie tej roli. Pozostali wyrazili wątpliwości w tej kwestii. Różne, a być może sprzeczne interpretacje roli wojska mogą prowadzić do napięć i konfliktów, zwiększać nieufność między formacjami i w konsekwencji obniżać efektywność realizacji wspólnych zadań.

Powyższe wyniki i spostrzeżenia mają odzwierciedlenie w ocenie skuteczności działań na granicy. Większość żołnierzy pozytywnie odnosi się do efektywności podejmowanych działań, ale spory odsetek ma trudności z ich jednoznaczną oceną. Może to wynikać z braku dostępu do szerszej informacji o bieżącej sytuacji i tym samym właściwej oceny. Brak przekonania o słuszności i celowości działań może przekładać się na spadek ich efektywności.

Zauważalnym trendem podczas badania był spadek ocen w zakresie współpracy z funkcjonariuszami Straży Granicznej i oceny procedur współdziałania wraz z długością służby żołnierzy na granicy. Im większe doświadczenie we współdziałaniu, tym bardziej krytyczne oceny.

Literatura

1. Frankowski M.T., *Człowiek w warunkach ekstremalnych*, Agencja Wydawnicza ULMAK, Warszawa 2001.
2. Hoffman F. G., *Hybrid Warfare and Challenges*, Joint Force Quarterly 2009, Nr 1(52), s. 34-39.
3. Legucka A., Bryjka F., *Dezinformacja i propaganda Rosji oraz Białorusi w kontekście polsko-białoruskiego kryzysu granicznego*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM), Warszawa 2021.
4. Maciejewski J., *Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, wyd. 2, Wrocław 2014.
5. Palczewska M., *Socjologia wojny*, Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej, Warszawa 2017.
6. *Regulamin Działań Wojsk Lądowych*, syg. DWLądWewn. 115/2008, Warszawa 2008, s. 441.
7. Siebold G., *Core issues and theory in military sociology*, Journal of Political and Military Sociology, 2001, Vol. 29.
8. Słownik języka polskiego, PWN, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wsparcie.html>, [dostęp: 14.02.2025].
9. Staciwa Cz., *Socjologia wojska*, [w:] *Socjologia w Polsce*, red. Z. Krawczyk, K. Z. Sowa, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, Rzeszów 1998.
10. Wawrzusiszyn A., *Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej i jego wpływ na bezpieczeństwo Polski*, Nowa Polityka Wschodnia 2022, nr 2(33), s. 45-65.

Akty prawne

1. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 września 2021 r. w sprawie wprowadzenia stanu wyjątkowego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1612).
2. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1080, 1088, 1489, 1723).
3. Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o budowie zabezpieczenia granicy państwowej (Dz. U. 2021 r. poz. 1992).

4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 sierpnia 2023 r. w sprawie współdziałania Straży Granicznej oraz oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, (Dz. U. 2023 r. poz. 1767).
5. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 9 września 2024 r. w sprawie wprowadzenia czasowego zakazu przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej z Republiką Białorusi (Dz. U. 2024 r. poz. 1345).
6. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 grudnia 2024 r. w sprawie wprowadzenia czasowego zakazu przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej z Republiką Białorusi (Dz. U. 2024 r. poz. 1810).

Netografia

1. www.gov.pl.
2. www.hfhr.pl.
3. www.pism.pl.
4. www.sejm.gov.pl.

Marian KOPCZEWSKI

Akademia Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki

ORCID: 0000-0002-0402-0477

Zbigniew CIEKANOWSKI

Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

ORCID: 0000-0002-0549-894X

Tomasz GRUDNIEWSKI

Akademia Bialska im. Jana Pawła II

ORCID: 0000-0003-3394-8992

https://doi.org/10.29316/9788368103236_2

ROLA ROZPOZNANIA I MASKOWANIA W PRZYGRANICZNYCH SYTUACJACH KONFLIKTOWYCH

**THE ROLE OF RECONNAISSANCE AND CAMOUFLAGE IN BORDER
CONFLICT SITUATIONS**

Streszczenie

Celem rozdziału jest określenie wzajemnych zależności między rozpoznaniem a maskowaniem w sytuacjach konfliktowych, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów przygranicznych. Rozdział podejmuje problematykę funkcjonowania systemów rozpoznania i maskowania w warunkach współczesnych konfliktów, ze szczególnym uwzględnieniem

Abstract

The aim of the chapter is to determine the interdependencies between reconnaissance and camouflage in conflict situations, with particular emphasis on border areas. The chapter discusses the issue of the functioning of reconnaissance and camouflage systems in the conditions of contemporary conflicts, with particular emphasis on border regions. The authors

rejonów przygranicznych. Autorzy przedstawiają teoretyczne i prakseologiczne podstawy rozpoznania jako działania decydującego o skuteczności operacyjnej, a także analizują jego kluczową rolę w inicjowaniu oraz eskalacji sytuacji konfliktowych. Wskazano, że rozpoznanie – jako proces poznawczy i informacyjny – stanowi nieodzowny element w wykrywaniu sprzeczności interesów stron, a jego skuteczne przeciwdziałanie może opóźnić lub neutralizować eskalację konfliktu. Autorzy podejmują próbę odpowiedzi na problem badawczy sformułowany: czy rozpoznanie jako działanie informacyjne i operacyjne może być czynnikiem wywołującym sytuację konfliktową, a maskowanie skuteczną formą jej neutralizacji lub opóźnienia? Postawiona hipoteza zakłada, że rozpoznanie inicjuje sytuacje konfliktowe poprzez ujawnienie sprzeczności interesów stron, natomiast skuteczne maskowanie – jako forma przeciwrozpoznania – może redukować ryzyko ich eskalacji. W analizie wykorzystano metody teoretyczne, w tym prakseologiczną analizę pojęciową, klasyfikację zjawisk, dedukcję logiczną oraz studium przypadku historycznych i współczesnych zastosowań działań rozpoznawczych i maskujących w środowisku militarnym.

Słowa kluczowe: rozpoznanie, maskowanie, przeciwrozpoznanie, konflikt przygraniczny, walka informacyjna

present the theoretical and praxeological foundations of recognition as an action decisive for operational effectiveness, as well as analyze its key role in initiating and escalating conflict situations. It was pointed out that recognition – as a cognitive and informational process – is an indispensable element in detecting conflicting interests of the parties, and its effective counter-acting may delay or neutralize the escalation of the conflict. The authors attempt to answer the research problem formulated: can recognition as an informational and operational activity be a factor causing a conflict situation, and masking as an effective form of its neutralization or delay? The hypothesis assumes that recognition initiates conflict situations by revealing conflicting interests of the parties, while effective masking – as a form of counter-recognition – may reduce the risk of their escalation. The analysis uses theoretical methods, including praxeological conceptual analysis, classification of phenomena, logical deduction and case study of historical and contemporary applications of reconnaissance and camouflage activities in the military environment.

Keywords: reconnaissance, camouflage, counter-reconnaissance, border conflict, information warfare

Wstęp

Rozpoznanie – jest produktem wiedzy dotyczącej działalności i możliwości prowadzenia działań przez aktualnego lub potencjalnego przeciwnika, obszaru prowadzenia działań, warunków hydrometeorologicznych oraz innych. W znaczeniu rzeczowym – to zespół sił i środków przeznaczonych do zdobywania (pozytkiwania), gromadzenia informacji, przetwarzania ich w dane rozpoznawcze oraz rozpowszechniania tych danych do zainteresowanych odbiorców. Rozpoznanie oznacza całokształt przedsięwzięć realizowanych przez wszystkie szczeble

dowodzenia, determinowane koniecznością możliwie najszybszego i pełnego zdobywania i dostarczania informacji o przeciwniku. Rozpoznanie to również: sztabowe komórki rozpoznawcze, oddziały i pododdziały rozpoznawcze oraz nieetatowe elementy rozpoznawcze. To czynniki decydujące o powodzeniu w walce, a ich zdobywanie odbywa się w warunkach ciągłej walki informacyjnej polegającej na: zdobywaniu (pozyskiwaniu) informacji, zakłócaniu informacyjnym, obronie informacyjnej, są one niezbędne w sytuacjach kryzysowych, a szczególnie gdy te występują w rejonach przygranicznych.

Informacja składa się z pojedynczego lub grupy faktów, które zostały zarejestrowane za pomocą sił i środków rozpoznania i zgromadzone w jednym miejscu. Stanowi ona opis zaistniałego stanu rzeczy w danym czasie i przestrzeni. Z natury posiada jednoznaczne brzmienie i może być związana z wydarzeniami bieżącymi lub przyszłymi. Jest definiowana jako nieprzetworzone fakty opisane w dowolny sposób, które poddane właściwej obróbce analitycznej przez sztabowe komórki rozpoznawcze i powiązane z innymi cząstkowymi informacjami tworzą dane rozpoznawcze. Zdobywane informacje powinny z punktu widzenia odbiorcy spełniać cechy użyteczności, wiarygodności, aktualności i pełności zawartych w sobie treści. W celu sprawnego dowodzenia i kierowania działalnością rozpoznawczą organizuje się system rozpoznania. Obejmuje on rozwinięte i ugrupowane w przestrzeni siły i środki rozpoznania wszystkich rodzajów wojsk wraz z ich komórkami kierowania, powiązane więzami informacyjnymi i działające zgodnie z zamiarem prowadzenia operacji (*walki*), w celu pozyskiwania informacji niezbędnych do skutecznego prowadzenia i planowania jej dalszego przebiegu.

- System rozpoznania musi być przygotowany i rozwinięty z takim wyprzedzeniem, aby zapewnić optymalne przygotowanie operacji (*walki*) oraz tak zorganizowany, aby zapewnić skuteczną walkę i niezbędne informacje do planowania dalszych działań.
- Wszystkie dostępne dowódcy elementy działalności rozpoznawczej powinny być kierowane i koordynowane przez najbardziej doświadczonych fachowców, aby zapewnić optymalne wykorzystanie ich możliwości rozpoznawczych. Różnorodność źródeł, działających według jednego planu zbierania informacji umożliwi weryfikację dostarczanych informacji oraz pozwoli pokonać urządzenia bezpieczeństwa działań przeciwnika.
- Działalność rozpoznawcza powinna być prowadzona w czasie pokoju, kryzysu i działań bojowych, szczególnie w rejonach konfliktów przygranicznych, a wszystkie jej elementy powinny wzajemnie się uzupełniać (*spełniać kryteria*) w zakresie:

- przestrzeni – żeby zapewnić pokrycie wszystkich rejonów, umożliwiając wykrycie przeciwnika wszelkimi możliwymi środkami;
- czasu – żeby zapewnić ciągłość działań rozpoznawczych;
- interoperacyjności – wszędzie, gdzie to możliwe;

Współczesne pole walki determinuje zdobycie przewagi nad adwersarzem w obszarze informacyjnym. Kto posiada informacje, ten kontroluje sytuację na teatrze działań militarnych i w operacjach. Potencjał rozpoznawczy zajmuje kluczowe miejsce w strukturze procesów informacyjnych realizowanych na potrzeby prowadzenia działań zbrojnych. Dane pozyskiwane przez rozpoznanie uzyskiwane są przez platformy lądowe, lotnicze, morskie i kosmiczne oraz urządzenia radioelektroniczne a także optoelektroniczne. Zauważalna jest swoista specjalizacja potencjału rozpoznawczego, realizującego zadania na korzyść poszczególnych rodzajów wojsk. Publikacja zawiera syntetyczne wnioski z indywidualnego postrzegania systemu rozpoznania przez aktywnych jego uczestników działań operacyjnych, szczególnie w rejonach przygranicznych. Całość wyników badań autorów podzielona została na rozdziały korespondujące z głównym tematem rozważań, jakim uczyniono ISTAR jako element systemu walki. Dzięki systemom ISTAR, zapewniającym na polu walki bieżący dostęp do informacji oraz danych rozpoznawczych, dowódcy wszystkich szczebli mogą podejmować właściwe decyzje i dowodzić z pełną świadomością sytuacyjną pola walki.

Zawarte w publikacji wyniki badań w znaczący sposób rozwijają tematykę prezentowaną w dokumentach doktrynalnych, dlatego mogą stanowić wartościowy materiał do wykorzystania w procesie dydaktycznym.

Mając powyższe na uwadze celem rozdziału jest określenie stosunku rozpoznania do maskowania oraz wskazanie, że charakteryzują się one zależnościami typowymi dla zjawiska konfliktu, niezależnie miejsca jego wystąpienia. Czego wyrazem jest opisanie tych zależności, zdefiniowanie podstawowych pojęć, sklasyfikowanie ich wg. kryteriów odmiennych od dotychczasowych i umiejscowienie ich w obszarze zjawisk walki, szczególnie prowadzonej na granicy pozwala naszym zdaniem, wskazać sposoby reagowania na sytuacje konfliktowe, wywoływane przez procesy rozpoznania i maskowania przez siły i środki walki, w rejonach przygranicznych.

Aktualny dorobek badawczy uczelni wojskowych, specjalistycznych instytutów i doświadczenia praktyczne wszystkich rodzajów wojsk i sił zbrojnych, wsparte otwartą wymianą poglądów z ośrodkami zagranicznymi, mogą zapewnić pomyślność modelowania tego rodzaju sytuacji konfliktowych, ich symulacji, a w końcowym efekcie - komputerowe wspomaganie decyzji, podejmowanych przez dowódców w zakresie rozpoznania i maskowania.

Funkcjonowanie rozpoznania i przeciwrozpoznania w sytuacjach konfliktowych

Pojęcie konflikt jest w języku polskim jednoznacznie zdefiniowane¹, a jego rodzaje są wyspecyfikowane w zgodzie z różnicą gatunkową tego pojęcia. Różnicą tą, czyli cechą odróżniającą zjawisko konfliktu od innych zjawisk społecznych, jest „wszelkie zetknięcie się sprzecznych dążeń”². Warto odnotować pełną równoznaczność tej cechy, jako kryterium przyjmowanego do zdefiniowania pojęcia *konflikt*, również w językach angielskim i rosyjskim³. Cechę tą zawiera także ogólnoprakseologiczna definicja walki:

„Walka – to wszelkie działanie przynajmniej dupodmiotowe (przy założeniu, że i zespół może być podmiotem), gdzie przynajmniej jeden z podmiotów przeszkadza drugiemu, oba podmioty nie tylko dążą obiektywnie do celów niezgodnych, lecz nadto wiedzą o tym i liczą się w budowie swoich planów działania tez z działaniami strony przeciwnej”⁴.

Stąd przyczyną konfliktu (w rozumieniu prakseologicznym) jest obiektywne dążenie dwu podmiotów do celów niezgodnych. Od ważności owych celów dla skonfliktowanych stron zależy zakres przedmiotowy konkretnego konfliktu, zaś od rodzaju środków realizacji tych celów, zaangażowanych przez strony konfliktu, zależy jego zakres przestrzenny, czasowy i intensywność. W sumie czynniki te składają się na sytuację konfliktową – swoisty wycinek rzeczywistości umieszczony w czasie i przestrzeni, a ograniczony subiektywnymi dążeniami (zainteresowaniami) stron.

Jak rodzi się sytuacja konfliktowa?

Dopóki każda ze stron działa nie wzbudzając obaw strony przeciwnej, nie ma konfliktu. Jeśli tylko któraś z nich spostrzeże działania przeciwnika i uzna, że są lub mogą być, sprzeczne z jej celami, wówczas powstaje konflikt. Aby do tego doszło musi zaistnieć proces rozpoznania. Koniecznym więc jest pozyskanie informacji o działaniach strony przeciwnej, dokonanie ich oceny w kategoriach zgodności

---

¹ KONFLIKT [łac.]: 1) W znaczeniu najszerszym - wszelkie zetknięcie się sprzecznych dążeń. [...] Encyklopedia Powszechna PWN. T. 2. Warszawa 1974, s. 534.

² Tamże.

³ *conflict* 1 a state of disagreement or argument between opposing groups or opposing ideas or principles: *Longman Dictionary of Contemporary English*. PWN Warszawa 1990, s. 212.

KONFLIKT: „stolknawienie protiwopolożnych interesow, wzgljadow; serioznyje raznogłasie, ostryj spor”. Słownik Inostrannyh słow. Izd. Russkij Jazyk, Moskwa 1984, s. 251.

⁴ T. Kotarbiński, *Traktat o dobrej robocie*, Ossolineum, Wrocław 1969, s. 239.

z własnymi dążeniami, priorytetami i normami. Następnie osądza się działalność przeciwnika, czyli uznaje się go (często subiektywnie) za sprawcę konfliktu. W rezultacie prowadzi to do reakcji mającej na celu rozwiązanie powstałej sytuacji kryzysowej. Widzimy więc, że rozpoznanie odgrywa ważną (bodaj najważniejszą) rolę już w samym zarodku konfliktu. Pozwala ono, przynajmniej jednej ze stron konfliktu, zidentyfikować sytuację konfliktową.

Powstaje więc problem, *czy przeciwdziałając rozpoznaniu można niedopuszczyć do powstania sytuacji konfliktowej?* Postawmy hipotezę, że tak.

Skrajnym przypadkiem sytuacji może być brak informacji o działalności stron. Taki stan wygodny jest dla nich obu. Każda strona może wówczas bezkonfliktowo realizować swoje dążenia. Współcześnie sytuacja taka, szczególnie w sferze militarnej, jest wielką rzadkością, i nosi znamiona sytuacji wyidealizowanej. Mimo to, w pewnych okresach czasu, w pewnych zakresach przestrzennych może ona mieć miejsce. Przykładowo, brak możliwości ogarnięcia rozpoznaniem lotniczym przez Niemcy hitlerowskie rozległych przestrzeni za Uralem pozwolił tam, właśnie z tego powodu, prowadzić bezpieczną produkcję uzbrojenia. Niedawno zaś brak rozpoznania przestrzeni powietrznej na małych wysokościach, na niektórych kierunkach przy wschodniej granicy Polski był powodem bezkonfliktowych przelotów śmigłowców i lekkich samolotów. Do czasu zorganizowania tam systemu nadzoru, po ich ujawnieniu. Bezkonfliktowa sytuacja, będąca wynikiem braku informacji trwa oczywiście tylko do momentu pozyskania przez przeciwnika informacji o działaniu strony przeciwnej i uznaniu na jej podstawie istnienia sprzeczności interesów.

Można więc uznać, że przypadek braku informacji rozpoznawczej sprzyja oddaleniu konfliktu w czasie i w przestrzeni, nie zapobiega jednak powstawaniu sytuacji konfliktowych. Grozi to zaskoczeniem. Dlatego systemy rozpoznawcze czuwają profilaktycznie i wykazują coraz większy głód informacyjny.

Już sama obawa przed rozpoznaniem przez przeciwnika rodzi konflikt interesów. Wywołuje pokusę by pozbawić przeciwnika możliwości rozpoznawania, by w ten sposób rozwiązać sytuację konfliktową. Staje się przyczyną przeciwozpoznania.

Istota rozpoznania i maskowania

Słowa: *rozpoznać, rozpoznawać, rozpoznanie* wskazują na ich bliskie związki ze słowami: *poznać, poznawać, poznanie*. Gramatyka języka polskiego jednoznacznie uczy, że dodanie przedrostka *roz-* do czasownika niedokonanego tworzy czasownik dokonany⁵. Stąd, rozpoznanie – to dokonane poznanie.

⁵ P. Bąk, *Gramatyka języka polskiego*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1979, s. 226.

Filozofia zaś twierdzi, że pełne poznanie przez człowieka otaczającej go rzeczywistości jest nieosiągalne. Jest to ideał, do którego on dążył, dąży i dążyć będzie. Można więc, zgodnie z prawami tejże, przyjąć, że dokonane poznanie – to poznanie przez człowieka pewnego, interesującego go wycinka rzeczywistości, subiektywnie przez niego akceptowane, jako

Stąd rozpoznanie, to nic innego jak poznanie przez żołnierza (dowódcę, sztab) określonego, interesującego go wycinka rzeczywistości (terenu, przeciwnika, pogody, stanu własnych sił itp.) Decyduje on o czasie rozpoznawania, o jego zakresie przedmiotowym i przestrzennym oraz subiektywnie uznaje lub nie, czy pozyskane informacje mu wystarczają. Zmysły są receptorami pozwalającymi przetwarzać sygnały niosące informację o rzeczywistości na sygnały zrozumiałe dla mózgu, który umożliwia człowiekowi nie tylko ich zrozumienie, ale także gromadzenie, osądzanie i abstrahowanie. Wszystko to składa się na proces poznania. Dążenie człowieka do ideału poznania spowodowało sztuczne uzbrajanie jego zmysłów w urządzenia techniczne, pozwalające zwiększyć precyzję odbioru informacji (przysłowiowe *mędrca szkiełko*), widzieć niewidzialne i słyszeć niesłyszalne (promieniowanie podczerwone, rentgenowskie, ultradźwięki), a nawet udoskonalić zapamiętywanie (komputery). Trudno dziś orzec, czym się ten trend zakończy.

Walczy więc człowiek o pozyskanie informacji z przeszkodami natury, a w warunkach konfliktu z drugim człowiekiem, z przeszkodami specjalnie mu przez tego stwarzanymi. Słusznym jest więc twierdzenie, że rozpoznanie to walka o informację.

Informacja i dane rozpoznawcze, to czynniki decydujące o powodzeniu w walce, a ich zdobywanie odbywa się w warunkach ciągłej walki informacyjnej polegającej na: zdobywaniu (*pozyskiwaniu*) informacji, zakłócaniu informacyjnym, obronie informacyjnej.

Dane rozpoznawcze to produkt uzyskany poprzez przetwarzanie informacji o przeciwniku lub potencjalnym przeciwniku oraz o obszarach bieżących lub planowanych działań. Dane rozpoznawcze powinny zapewnić dowódcy prognozy, co do prawdopodobnych zamiarów i możliwości przeciwnika lub dane niezbędne do jego rażenia. Dowódca będzie zainteresowany informacjami z następujących rejonów:

1. Oddziaływania (ang. *Area of Influence* – AOI) – obszar geograficzny, w obrębie którego dowódca ma bezpośredni wpływ na prowadzenie działań poprzez manewr i oddziaływanie ogniowe sił i środków będących w jego dyspozycji; zawiera się w rejonie odpowiedzialności rozpoznawczej.
2. Odpowiedzialności rozpoznawczej (ang. *Area of Intelligence Responsibility*) – jest to ograniczony liniami koordynacyjnymi, przydzielony dowódcy obszar, w którym odpowiada on za zdobywanie i dostarczanie informacji przy użyciu

sił i środków będących w jego dyspozycji, jak również rejon stanowiący przedmiot zainteresowania dowódcy w zakresie osiągania bieżących lub planowanych celów działań, obejmujący jego rejon oddziaływania i odpowiedzialności oraz obszary przylegające.

W celu sprawnego dowodzenia i kierowania działalnością rozpoznawczą, organizuje się system rozpoznania, który obejmuje on rozwinięte i ugrupowane w przestrzeni siły i środki rozpoznania wszystkich rodzajów wojsk wraz z ich komórkami kierowania, powiązane więzami informacyjnymi i działające zgodnie z zamiarem prowadzenia operacji (*walki*), w celu pozyskiwania informacji niezbędnych do skutecznego prowadzenia i planowania jej dalszego przebiegu. System rozpoznania musi być przygotowany i rozwinięty z takim wyprzedzeniem, aby zapewnić optymalne przygotowanie operacji (*walki*) oraz tak zorganizowany, aby zapewnić skuteczną walkę i niezbędne informacje do planowania dalszych działań. Wszystkie dostępne dowódcy elementy działalności rozpoznawczej powinny być kierowane i koordynowane przez najbardziej doświadczonych fachowców, aby zapewnić optymalne wykorzystanie ich możliwości rozpoznawczych.

Różnorodność źródeł, działających według jednego planu zbierania informacji umożliwi weryfikację dostarczanych informacji oraz pozwoli pokonać urządzenia bezpieczeństwa działań przeciwnika. Działalność rozpoznawcza powinna być prowadzona w czasie pokoju, kryzysu i działań bojowych, a wszystkie jej elementy powinny wzajemnie się uzupełniać (*spełniać kryteria*) w zakresie:

- przestrzeni – żeby zapewnić pokrycie wszystkich rejonów, umożliwiając wykrycie przeciwnika wszelkimi możliwymi środkami;
- czasu – żeby zapewnić ciągłość działań rozpoznawczych;
- interoperacyjności – wszędzie gdzie to możliwe.

Zachodzi więc tu typowa zależność *akcji* – tu, rozpoznania i *reakcji*, tzw. przeciwozpoznania. W ogólnie prakseologicznym ujęciu definicja przeciwozpoznania brzmi następująco:

Przeciwozpoznanie – to działanie żołnierzy, dowódców, sztabów, specjalistycznych zespołów ludzi (podmiotów przeciwozpoznania) przeciwstawiające się działaniom podmiotów rozpoznania. Oba te podmioty dążą do osiągnięcia celów przeciwnych. Rozpoznający chcą pozyskać informację, przeciwnicy zaś dążą do zachowania jej w swojej dyspozycji. Ponadto obaj wiedzą o tej antagonistyczności celów i w działaniach swoich liczą się z działaniami strony przeciwnej. Przedmiotem, zarówno rozpoznania, jaki przeciwozpoznania, jest informacja.

O przeciwozpoznaniu możemy mówić tylko wówczas, gdy zachodzi warunek konieczny, że, *oba podmioty... dążą obiektywnie do celów niezgodnych*, czyli

gdy rozpoznanie powoduje konflikt. Bowiemy w przypadku braku tego konfliktu rozpoznanie nie pociąga za sobą skutków negatywnych. Nie bronimy się przecież przed rozpoznaniem naszej choroby przez lekarza, a wręcz współdziałamy z nim udzielając wywiadu i poddając się badaniom ułatwiającym lekarzowi pozyskanie informacji do diagnozy.

Zagrożenie negatywnymi skutkami rozpoznania, dzięki ludzkiej zdolności do zapamiętywania, powoduje, że przeciwrozpoznawcza reakcja bywa przygotowywana i prowadzona wyprzedzając akcję rozpoznania. Dlatego za przyczynę sprawczą przeciwrozpoznania uznać należy łącznie fakt prowadzenia przez przeciwnika rozpoznania i świadomość zagrożenia nim.

Struktura przeciwrozpoznania

Rezultatem powyższych rozważań jest następująca hierarchiczna klasyfikacja zjawisk wchodzących w zakres przeciwrozpoznania (rysunek 1).

Ukazuje ona kolejną podrzędność poszczególnych zjawisk wynikającą z najbardziej dla nich charakterystycznych cech – różnic gatunkowych.

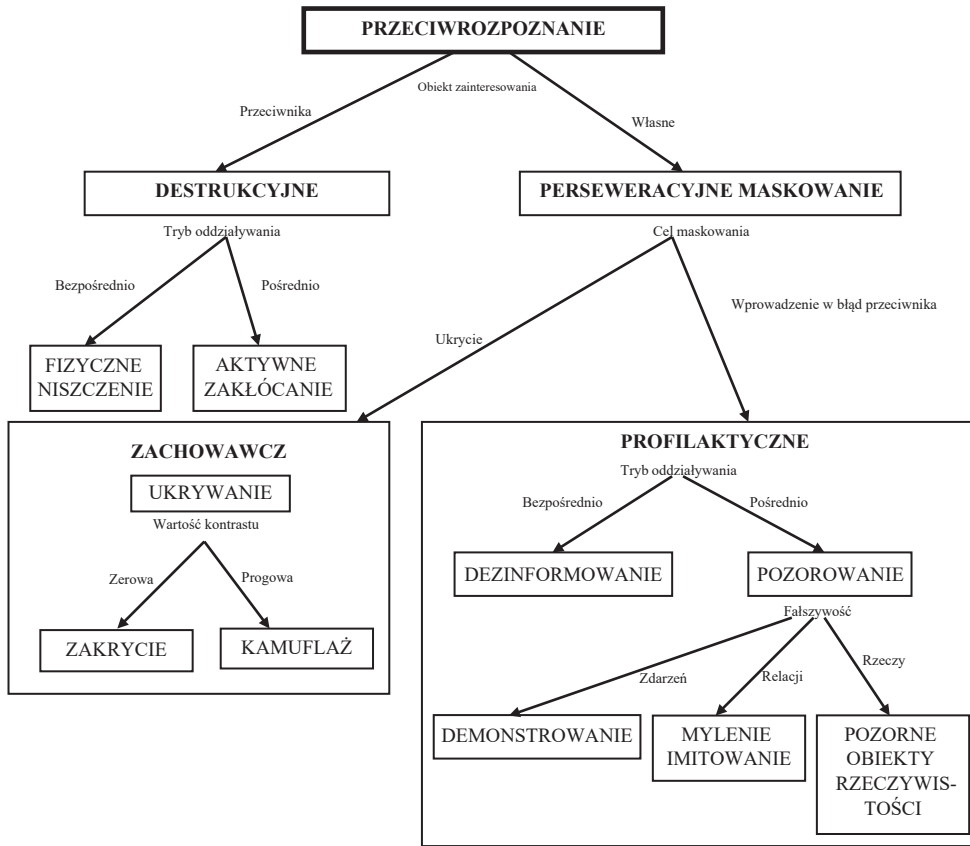
Z całości zbioru zjawisk walki (w rozumieniu ogólnoprakseologicznym) wyodrębnia się przeciwrozpoznanie, czyli wszelkie zjawiska antyrozpoznawcze.

Działania destrukcyjne, przeciwko systemowi rozpoznania strony przeciwnej nazwać można przeciwrozpoznaniami destrukcyjnymi. Polega ono na fizycznym niszczeniu i aktywnym zakłócaniu środków rozpoznawczych przeciwnika⁶. Niszczenie i zakłócanie różnią się odpowiednio bezpośrednim lub pośrednim charakterem ich oddziaływania na obiekt przeciwrozpoznania. W ujęciu prakseologicznym jest to zjawisko permutacyjne. bowiem zmiany stadium początkowego środków rozpoznawczych przeciwnika (ich liczba i możliwości bojowe) zachodzą w stadium końcowym destrukcyjnego przeciwrozpoznania (po ich zniszczeniu lub obezwładnieniu) w wyniku tego, „...że się coś odeń odejmuje, bądź przez to, że się ów obiekt przekształca⁷,...”. Działania te jako jedyne z działań przeciwrozpoznawczych zaliczyć można do zjawisk walki zbrojnej.

---

⁶ Odpowiada to interpretacji pojęcia „maskowanie” proponowanej przez M. Puszczyńskiego. *Wybrane problemy doskonalenia teorii i praktyki współczesnego maskowania*, Rozprawa doktorska, ASG, Warszawa 1986, s. 96.

⁷ Treść prakseologicznego ujęcia destrukcyjnego przeciwrozpoznania odpowiada treści: T. Kotarbiński, *Traktat o dobrej robocie*, Ossolineum, Wrocław 1969, s. 38.

Rysunek 1. Prakseologiczna dekompozycja rozpoznania

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku, gdy przeciwróżpoznanie realizowane jest z celem zachowania własnych elementów systemu walki w początkowym stanie nierozpoznania, mamy do czynienia z przeciwróżpoznanie perseweracyjnym, czyli z maskowaniem. Maskowanie, w ujęciu prakseologicznym jest zjawiskiem perseweracyjnym. bo...*podległy ich działaniu obiekt znajduje się w końcu pod względem swych możliwości w takim samym stadium, w jakim się znajdował na początku*⁸, czyli w wyidealizowanie pożądanym stanie nierozpoznania.

Maskowaniu stawia się dwa rodzaje zadań: *ukryć przedmiot maskowania i wprowadzić przeciwnika w błąd*. Wobec tego maskowaniem zachowawczym będą

⁸ Tamże, s. 38.

przedsięwzięcia sprzyjające ukryciu przedmiotu maskowania, zaś maskowaniem profilaktycznym – wprowadzające przeciwnika w błąd.

Ukrywanie jest zjawiskiem zachowawczym, bo...*ilekroć sprawiamy, że podmiot ukrywania na końcu określonego obszaru czasu, jest nadal ukryty, tak jak na początku tego okresu*⁹. Wydzielić w nim można zakrycie, gdy wykorzystując naturalne i sztuczne zasłony eliminuje się całkowicie możliwość wystąpienia kontrastu obiektu w tle, oraz kamuflaż, który zapewnia ukrycie przedmiotu maskowania, gdy jego kontrast nie przekracza wartości progowej w danym rodzaju pola fizycznego dla określonego typu detektora.

Dezinformowanie i pozorowanie to zdarzenia profilaktyczne, bo ilekroć tak się dzieje, skutkiem naszego dezinformowania lub pozorowania, że rzeczywiste obiekty, maskowane poprzez dezinformowanie lub pozorowanie, nie są rozpoznane na końcu oznaczonego odcinka czasu (zakładanego lub nakazanego czasu dezinformowania lub pozorowania), a na początku tego czasu też były nierozpoznane, tylekroć nasze działania, noszą charakter zapobiegawczy (profilaktyczny). Obie te formy maskowania profilaktycznego charakteryzują się umyślnym przedstawianiem przeciwnikowi fałszywych informacji. Różnią się między sobą tym, że dezinformowanie bezpośrednio dostarcza informację przeciwnikowi, bez konieczności wykrycia jej przez jego system rozpoznania. Pozorowanie zaś czyni to pośrednio, bo wymaga aby system ten aktywnie zainteresował się pozorowanymi obiektami.

Ponieważ obiektami pozorowania mogą być osoby, rzeczy, zjawiska lub relacje między nimi występujące, dlatego zależnie od rodzaju pozorowanego obiektu, pozorowanie dzielimy na:

Obiekty pozorne – gdzie fałszywymi obiektami przedstawianymi przeciwnikowi są rzeczy i osoby (np. drewniana armata z kukłami członków jej obsługi).

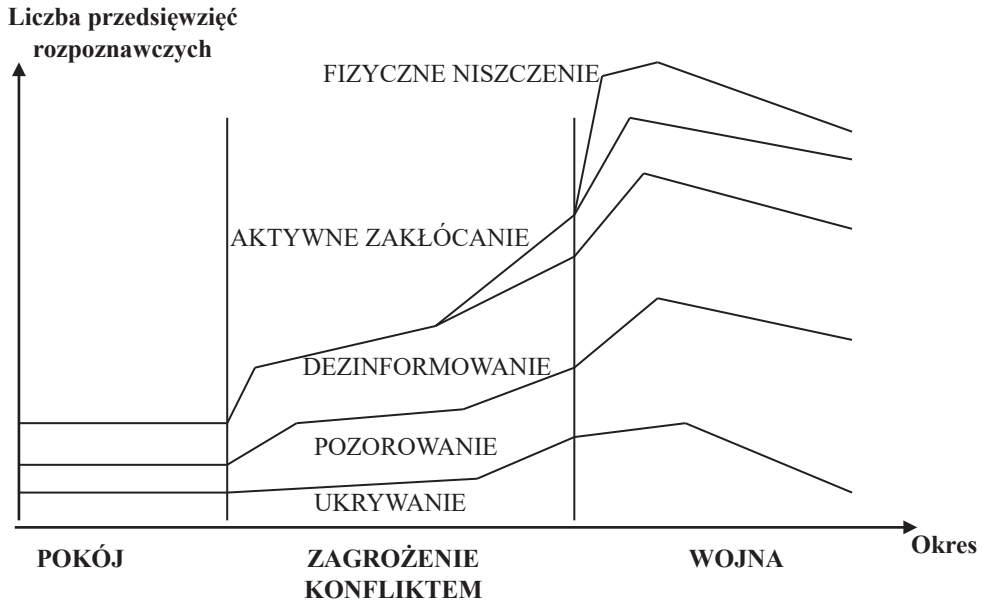
Działania demonstracyjne – gdzie fałszywymi obiektami są zdarzenia (np.: atak demonstracyjny, przegrupowanie, lot grupy samolotów w określonym kierunku itp.)

Imitowanie – gdzie funkcjonują fałszywe relacje (np.: ruch ludzi i pojazdów na pozornym moście imitować ma w sądach przeciwnika rzeczywistość jego funkcji).

Narastanie intensywności stosowania poszczególnych form przeciwrozpoznania w okresach pokoju, zagrożenia i w toku konfliktu zbrojnego ilustruje rysunek 2.

---

⁹ Tamże, s. 39.

Rysunek 2. Narastanie intensywności przeciwozpoznania

Źródło: opracowanie własne.

W okresie pokoju priorytetowo traktowane jest *ukrywanie*, w którym dominuje zakrywanie i utajnianie. Stosowane jest ono adekwatnie do zmniejszonej intensywności pracy środków rozpoznania i obejmuje: charakterystyki elektroniczne sprzętu radiolokacyjnego i łączności, dyslokację szczególnie ważnych obiektów, informacje i najnowszych rodzajach uzbrojenia oraz plany mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania wojsk. *Dezinformowanie* w tym okresie w całości jest domeną służb specjalnych i prowadzone jest w interesie szeroko pojętego bezpieczeństwa państwa. Ma ono pierwszoplanowe znaczenie w kompleksowym przeciwstawianiu się ewentualnemu rozpoznawaniu. *Pozorowanie*, ze względu na długotrwałość okresu pokojowego, z prawdopodobieństwem bliskim jedności, traci walory czynnika wprowadzającego w błąd. Dlatego prowadzone jest w okresie pokoju w wyjątkowych przypadkach, na krótki okres, a głównie w celach szkoleniowych. *Destrukcyjne przeciwozpoznanie*, będące agresywną formą, nie może mieć miejsca w tym okresie.

Wraz z narastaniem zagrożenia konfliktem, w pierwszym rzędzie wzrasta aktywność agenturalna, a w ślad za nią *dezinformowanie*. Racji bytu nabierają przedsięwzięcia *pozorowania*. *Ukrywanie* wzrasta najintensywniej w końcowym etapie tego okresu ze względu na wzrost liczby kanałów rozpoznawczych u przeciwnika i konieczność ukrycia zmian wynikających z realizacji mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania wojsk (głównie w formie *kamuflażu* z powodu braku czasu na

zakrywanie). Pod koniec tego okresu z zasady uruchamiane jest *przeciwdziałanie radioelektroniczne*, a moment wybuchu konfliktu zbrojnego, to najczęściej *uderzenia* na system rozpoznania i dowodzenia.

W okresie wojny, wraz z ubywaniem możliwości rozpoznawczych u przeciwnika i potrzeb (zdolności) ukrywania się, liczba przedsięwzięć *ukrywania* gwałtownie maleje. W *dezinformowaniu* pojawia się zjawisko *samodezinformowania*, będące wynikiem chaosu wojennego. Znacznie wzrasta rola *pozorowania* z uwagi na brak czasu i środków rozpoznawczych do weryfikacji danych rozpoznawczych. Samo przez się rozumie się, że *destrukcyjne przeciwozpoznanie* zapewnia osiągnięcie idealnego celu – pozbawia przeciwnika możliwości rozpoznawania, dlatego też *niszczenie środków rozpoznawczych* gwałtownie maleje.

Oczekiwać więc należy następującego wpływu przedstawionych form przeciwozpoznanie na powstawanie i przebieg konfliktów.

Destrukcyjne przeciwozpoznanie zbliża sytuację konfliktową do wyidealizowanego wzorca, w którym przeciwnik pozbawiony jest możliwości prowadzenia skutecznego rozpoznania. Stąd preferowanie we współczesnych konfliktach zbrojnych wykonywania w pierwszej kolejności uderzeń ogniowych i radioelektronicznych na elementy systemu rozpoznania i dowodzenia. Zapewnia to swobodę działania do czasu odtworzenia tych systemów. Przykłady z wojny w Zatoce Perskiej, a obecnie w Afganistanie wskazują, że może to trwać nawet do końca wojny. Potwierdzają także istotną rolę rozpoznania, szczególnie w początkowym okresie konfliktu. Wadą tego rodzaju przeciwozpoznanie jest możliwość jego stosowania w ostatniej fazie procesu narastania konfliktu (zakłócanie), a niszczeń wręcz dopiero z momentem wybuchu działań zbrojnych.

Maskowanie natomiast zapewnia obniżenie efektywności nieprzyjacielskiego rozpoznania w znacznie niższym stopniu, niż poprzednia forma przeciwozpoznanie. Stosowane za to może być już w okresie pokoju, jako obrona przed każdym z rodzajów rozpoznania. W odniesieniu zaś do tych rodzajów rozpoznania, co do których dana strona konfliktu nie ma możliwości destrukcyjnego przeciwozpoznanie, jak np. rozpoznanie kosmiczne, maskowanie stanowi jedyny możliwy sposób przeciwstawienia się im.

Przedstawiona analiza zjawisk przeciwozpoznanie wykazuje jednoznacznie, że nie zapewnia ono eliminacji konfliktów.

Skoro tak, to może pełna jawność poczynań militarnych zapewni sytuację bezkonfliktową? Wyidealizowanie w tym kierunku pozwala uniknąć niezamierzonych sprzeczności dążeń. Wymiana informacji, konsultowanie zamierzeń sprzyjają polubownemu rozwiązywaniu sytuacji konfliktowych, a nawet wspólnemu ich

przeprowadzaniu. Konieczne są jednak w tym przypadku partnerskie stosunki międzynarodowe, stwarzające szansę na obustronne zrozumienie interesów. Światowa, kontynentalna, czy choćby regionalna świadomość korzyści z takich układów i ryzyka ich utraty, wymaga także zdecydowanych i otwartych reakcji politycznych i gospodarczych innych państw wobec łamiących ustalone zasady gry.

Podsumowanie

Powyższa analiza skłania do następujących wniosków:

1. U podłoża konfliktów zawsze leży rozpoznanie, jako czynnik dostarczający informacji niezbędnej do stwierdzenia sprzeczności dążeń stron.
2. Sytuacja braku rozpoznania, jako sytuacja zapewniająca bezkonfliktowość, jest sytuacją idealną. We współczesnych warunkach globalnych i strategicznych – nierealna. Możliwa na szczeblach taktycznych i operacyjnych w czasie i przestrzeni nie objętych możliwościami rozpoznawczymi strony przeciwnej. Grozi zaskoczeniem.
3. Sztuczne wywoływanie sytuacji idealnej osiągnąć może być przez: destrukcyjne przeciwrozpoznanie i maskowanie.
4. Przedsięwzięcia przeciwrozpoznawcze są w stanie jedynie czasowo zapobiec wybuchowi i rozwojowi konfliktów.
5. Uzasadnione metody wymiany informacji sprzyjają zażegnaniu w zarodku konfliktu niezamierzonego, partnerskim stosunkom międzynarodowym i są przejawem kultury i troski o wspólne dobro ludzkości.

O powyższych uwagach świadczą założenia budowanej Tarczy Wschód, która precyzuje zadania w zakresie rozpoznania i maskowania, jako jeden z jej głównych elementów, tj.: Wzmocnienie zdolności przeciwwzaskoczeniowych: system wykrywania, ostrzegania i śledzenia (ma składać się z wielu warstw, m.in. dronów, myśliwców F35, satelit), taktyczny system dostępu bazowego siła zbrojnych (wśród nich sieć stacji bazowych (masztów) wzdłuż granic, stacje bazowe z punktami dostępowymi bezpiecznej łączności wojskowej, stacje bazowe z nośnikami sensorów IMINT, SIGINT), umocnione węzły logistyczne, zbudowanie infrastruktury dla systemów antydronowych.

Literatura

1. Antiterrorism / Force Protection for Naval Operations Commander's Guide, 2003.
2. Bąk P., *Gramatyka języka polskiego*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1979.
3. Corless J., *Hunting Goliath in the age of asymmetric warfare*, Jane's Navy International, nr 10, December 1999.
4. Encyklopedia Powszechna PWN. T. 2, Warszawa 1974.
5. Gawliczek P., Pawłowski J., *Zagrożenia asymetryczne*, AON, Warszawa 2003.
6. Kotarbiński T., *Traktat o dobrej robocie*, Ossolineum. Wrocław 1969.
7. Koziej S., *Teoria sztuki wojennej*, Bellona, Warszawa 1993.
8. Leksykon wiedzy wojskowej, Wydawnictwo MON, Warszawa 1979.
9. Puszczyńskiego M., *Wybrane problemy doskonalenia teorii i praktyki współczesnego maskowania*, Rozprawa doktorska, ASG, Warszawa 1986.

Mariusz URBAN

ORCID: 0000-0002-4354-3764

https://doi.org/10.29316/9788368103236_3

OCHRONA GRANICY W PORTACH LOTNICZYCH – WSPÓŁPRACA STRAŻY GRANICZNEJ I SIŁ ZBROJNYCH RP WOBEC ZAGROŻEŃ HYBRYDOWYCH

**BORDER PROTECTION AT AIRPORTS – COOPERATION BETWEEN
THE BORDER GUARD AND THE POLISH ARMED FORCES IN THE
FACE OF HYBRID THREATS**

Streszczenie

Niniejszy rozdział obejmuje problematykę ochrony granicy państwowej w lotniczych przejściach granicznych usytuowanych w portach lotniczych poprzez współpracę Straży Granicznej i Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wobec zagrożeń hybrydowych. Celem pracy jest przybliżenie czytelnikowi możliwości efektywnej ochrony portu lotniczego poprzez współpracę z Siłami Zbrojnymi RP wobec dezinformacji, manipulacji, ataków fizycznych o charakterze nieregularnym będących zagrożeniem hybrydowym dla bezpieczeństwa portów lotniczych. Problem badawczy został zawarty w formie pytania: W jaki sposób usprawnić organizację systemu ochrony portów lotniczych w celu identyfikacji i przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym? Hipoteza badawcza

Abstract

This chapter covers the issue of state border protection at air border crossings located at airports through the cooperation of the Border Guard and the Armed Forces of the Republic of Poland in the face of hybrid threats. The aim of the paper is to familiarize the reader with the possibility of effective protection of the airport through cooperation with the Polish Armed Forces against disinformation, manipulation, physical attacks of an irregular nature that are a hybrid threat to airport security. The research problem was included in the form of a question: how to improve the organization of the airport security system in order to identify and counteract hybrid threats? The research hypothesis formulated in the paper treats that the current airport security system does not guarantee

sformułowana w pracy zakłada, że obecny system ochrony portów lotniczych nie gwarantuje skutecznej identyfikacji oraz przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym dlatego wymaga stałej ewaluacji i adaptacji do zmieniających się zagrożeń. Metody badawcze wykorzystane w rozdziale to między innymi: analiza dokumentów, literatury przedmiotu.

Słowa kluczowe: ochrona, bezpieczeństwo, port lotniczy, zagrożenia hybrydowe

effective identification and counteracting hybrid threats, therefore it requires constant evaluation and adaptation to changing threats. The research methods used in the chapter include: the method of analysis of documents and literature on the subject.

Keywords: security, airport security, hybrid threats

Wstęp

Bezpieczeństwo jest jedną z najważniejszych potrzeb człowieka, który dąży do osiągnięcia stanu, który pozwoli prawidłowo się rozwijać. Jest ono nieodłącznym bytem egzystencjalnym jednostek – utraty przez nie czegoś szczególnie cennego - życia, zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych oraz niematerialnych. Termin bezpieczeństwa jest szeroko rozumiany i odmieniany, jak wskazuje Waldemar Kitler w znaczeniu ogólnym jest on „wewnętrzna ufnością, spokojem ducha i pewnością właściwie lub fałszywie uzasadnioną w okolicznościach rodzących podstawy do obaw”¹. Natomiast Jacek Pawłowski, bezpieczeństwo określa jako pewność istnienia i przetrwania, stan posiadania oraz funkcjonowania i rozwoju podmiotu².

Tematem podjętym przez autora jest ochrona granicy Rzeczypospolitej Polskiej portów lotniczych w warunkach zagrożenia hybrydowego. Z uwagi na zapis artykułu 5 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, [...] Rzeczypospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium[...]³ Ochrona granicy państwowej jest elementem bezpieczeństwa państwa⁴. Marek Lisiecki wskazuje, iż

¹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe. Podstawowe kategorie, dylematy pojęciowe i próba systematyzacji*, Zeszyt problemowy TWO, nr 1(61), 2010, s.16.

² J. Pawłowski, (red. nauk.), *Podstawy bezpieczeństwa narodowego (państwa)*, Wydawnictwo ASzWoj, Warszawa 2017, s. 43.

³ Art. 5. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).

⁴ W. Sójka, K. Gąsiorek, *Ochrona, obrona i bezpieczeństwo granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny*, Wiedza Obronna, Vol 277, No. 4, 2021, s. 77.

„obrona i ochrona i ochrona granicy państwowej obejmuje ochronę zarówno polityczną, gospodarczą i ekologiczną obszarów funkcjonowania państwa”⁵.

Bezpieczeństwo portów lotniczych należy traktować jako element bezpieczeństwa powietrznego stanowiącego składnik bezpieczeństwa narodowego. Bogdan Grenda oraz Jacek Nowak umieszczają pojęcie *bezpieczeństwa lotnictwa w tym portów lotniczych* w bezpieczeństwie narodowym, a dokładniej w bezpieczeństwie powietrznym⁶.

Do zagrożeń godzących w bezpieczeństwo granicy państwowej, a tym samym prowadzących do zakłóceń w normalnym funkcjonowaniu państwa, zalicza się zagrożenia hybrydowe. Ich charakter, skala oraz uwarunkowania wystąpienia realnie wpływają na działania służb odpowiedzialnych za ochronę granic, zmuszając je do adaptacji strategii i procedur operacyjnych w warunkach niepewności oraz nieregularności działań przeciwnika.

Zagrożenia hybrydowe mają niejednoznaczną formę, łącząc różnorodne środki oddziaływania, takie jak presja militarna, dezinformacja, działania wywiadowcze, ataki cybernetyczne oraz instrumentalizacja migracji. Ich złożoność i celowe działanie poniżej progu otwartego konfliktu zbrojnego utrudniają jednoznaczną identyfikację i skuteczne przeciwdziałanie, stanowiąc poważne wyzwanie dla struktur bezpieczeństwa państwowego.

Przykładem zastosowania strategii hybrydowej jest kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej, który rozpoczął się w 2021 roku. Kryzys ten można interpretować jako element szerszej operacji prowadzonej przez władze Białorusi przy wsparciu Federacji Rosyjskiej, mającej na celu destabilizację sytuacji wschodniej granicy Unii Europejskiej. Sytuacja ta stworzyła unikalną okazję do analizy skuteczności i charakteru współczesnych operacji prowadzonych poniżej progu wojny, czyli bez formalnego wypowiedzenia konfliktu zbrojnego.

Współczesne wyzwania bezpieczeństwa, w tym szczególnie zagrożenia hybrydowe, stawiają przed państwami nowe wymagania w zakresie ochrony granic, także tych zlokalizowanych w portach lotniczych. Lotnicze przejścia graniczne jako element infrastruktury krytycznej i część narodowego systemu bezpieczeństwa, stają się celem działań niekonwencjonalnych, które trudno przypisać jednemu podmiotowi i które często odbywają się poniżej progu formalnego konfliktu zbrojnego.

---

⁵ M. Lisiecki, *Obrona i ochrona granicy państwowej Polski jako element bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo PISM, Warszawa 1993, s. 3.

⁶ B. Grenda, J. Nowak, *Wybrane problemy zarządzania kryzysowego w organizacjach lotniczych*, Wydawnictwo AON Warszawa 2013, s. 20.

Odpowiedź państwa na tego rodzaju zagrożenia musi być wielowymiarowa – obejmować nie tylko działania reaktywne, ale przede wszystkim proaktywne, oparte na zaawansowanej analizie danych, współpracy międzyinstytucjonalnej oraz elastycznych procedurach reagowania. Ochrona granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej przed zagrożeniami hybrydowymi opiera się zatem na dwóch filarach: ciągłym monitoringu sytuacyjnym w czasie rzeczywistym oraz zdolności do antycypowania możliwych scenariuszy działań przeciwnika (*tzw. modus operandi*), uwzględniających m.in. cyberataki, dezinformację, sabotaż infrastruktury lotniskowej przez „nieznanych sprawców”, Fake newsy dotyczące ataków, zagrożeń bombowych, epidemii, działania grup sabotażowych, często wspieranych przez państwa trzecie, zatrudnianie agentów wpływu lub sabotażystów, wykorzystanie dronów czy próby infiltracji personelu.

Współczesne wyzwania, w tym szczególnie zagrożenia hybrydowe, wymagają nowego podejścia do ochrony granic, również tych które znajdują się lotniczych przejściach granicznych. Odpowiedź państwa na tego rodzaju zagrożenia musi uwzględniać ich złożony, niekonwencjonalny charakter. Ochrona granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej przed zagrożeniami hybrydowymi opiera się zarówno na analizie sytuacji w czasie rzeczywistym, jak i na przewidywaniu potencjalnych działań przeciwnika (*modus operandi*).

W kontekście portów lotniczych oznacza to konieczność współpracy służb ochrony⁷ w tym Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi RP tak aby reagować nie tylko na symptomy, ale także na przyczyny potencjalnych incydentów hybrydowych. Skuteczna reakcja na zagrożenia hybrydowe na terenie portów lotniczych wymaga również ścisłej współpracy pomiędzy Strażą Graniczną a Siłami Zbrojnymi RP⁸. Kluczowe znaczenie ma posiadanie zdolności do wczesnego wykrywania, identyfikacji, neutralizacji oraz przeciwdziałania tego typu zagrożeniom. Tylko skoordynowane i zintegrowane działania tych formacji umożliwiają odpowiednie reagowanie w dynamicznym i nieprzewidywalnym środowisku bezpieczeństwa.

Przedmiotem niniejszego rozdziału są możliwości i zasady współpracy Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie ochrony granicy państwowej w lotniczych przejściach granicznych, zlokalizowanych w portach lotniczych wobec zagrożeń hybrydowych. Autor w szczególności koncentruje

⁷ Służbą ochrony jest Straż Graniczna, Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz służba ochrony lotniska, realizująca zadania na terenie lotniska - § 1. 1. 10. załącznik do Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 2 grudnia 2020 roku w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego, (Dz. U. z 2023 r. poz. 774 t. j.)

⁸ SZ RP – Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej.

się na identyfikacji kluczowych aspektów mających wpływ na skuteczność działań podejmowanych w takich warunkach oraz na wskazaniu możliwości zwiększenia efektywności współdziałania służb w celu zapewnienia bezpieczeństwa granicy państwowej w lotniczych przejściach granicznych.

W związku z przedmiotem badań celem rozdziału będzie zdiagnozowanie współpracy Straży Granicznej i Sił Zbrojnych RP na granicy państwowej w lotniczych przejściach granicznych wobec zagrożeń hybrydowych, które mogą powodować sytuacje kryzysowe, oceny ich aktualnego stanu ochrony granicy państwowej oraz wskazanie kierunków doskonalenia tej współpracy tworzącej przesłanki do sprawnego jej funkcjonowania. Przedstawiony powyżej cel główny wiąże się z potrzebą wyeliminowania wad obecnie funkcjonujących w systemie ochrony granicy państwowej w lotniczych przejściach granicznych przed zagrożeniami hybrydowymi. W efekcie przeprowadzonej analizy literatury przedmiotu oraz bezpośredniej obserwacji autora, została podjęta próba znalezienia odpowiedzi na problem badawczy, który został sformułowany w postaci pytania: *jakie rozwiązana organizacyjne i prawne są niezbędne dla zapewnienia sprawnej współpracy Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi RP na granicy państwowej w celu przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym?*

Tematem podjętym przez autora jest ochrona granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej w lotniczych przejściach granicznych usytuowanych w portach lotniczych poprzez współpracę Straży Granicznej i Sił Zbrojnych RP w obliczu zagrożeń hybrydowych.

Ochrona granicy państwowej opiera się na określonej strategii działań, wykraczającej poza tradycyjne formy ochrony statycznej. Działania te mają charakter wielopłaszczyznowy i obejmują kompleksowy zestaw czynności podejmowanych przez wyspecjalizowane organy państwowe w celu przeciwdziałania nielegalnemu przekraczaniu granicy Rzeczypospolitej Polskiej⁹. Realizacja tych zadań została powierzona odpowiednim instytucjom, wśród których kluczową rolę odgrywa Straż Graniczna. Wypełnia ona swoje ustawowe obowiązki w ramach systemu ochrony granicy państwowej, który wpisuje się w szerszy kontekst ochrony zewnętrznych granic Unii Europejskiej przed współczesnymi zagrożeniami, w tym zagrożeniami hybrydowymi.

---

⁹ B. Mróz, *System ochrony granicy państwowej wobec współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa*. Journal of Modern Science, 2(29), 2016, s. 311-312.

System ochrony granicy państwowej w portach lotniczych

Bezpieczeństwo państwa wynika z faktu państwowej organizacji społeczeństwa tj. narodu w jej granicach. Zatem, niezakłócone funkcjonowanie i rozwój państwa oraz zamieszkującego je społeczeństwa (narodu) należy postrzegać w kategoriach bezpieczeństwa narodowego¹⁰. Bezpieczeństwo narodowe (państwa) obejmuje różne dziedziny działalności państwa, więc można wyróżnić wiele rodzajów bezpieczeństwa w ogólnym zbiorze bezpieczeństwa narodowego takie jak: bezpieczeństwo publiczne, powszechne, ekonomiczne, militarne, kulturowe, energetyczne itd.¹¹. Zachowanie bezpieczeństwa wiąże się z koniecznością wykonywania szeregu działań, tworzących również system bezpieczeństwa narodowego. System bezpieczeństwa narodowego posiada wyodrębnione elementy, które są ze sobą ściśle ze sobą powiązane. System ten jest również powiązany z systemem bezpieczeństwa Unii Europejskiej poprzez wspólne działania organizacyjne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa. Celem funkcjonowania systemu bezpieczeństwa narodowego jest zatem „odpowiednie przygotowanie i wykorzystanie sił i środków będących w dyspozycji państwa do przeciwdziałania zagrożeniom godzącym w przetrwanie narodu i państwa, integralność terytorialną, niezależność polityczną i suwerenność, sprawne funkcjonowanie instytucji państwa oraz rozwój społeczno-gospodarczy. Jest on systemem obejmującym elementy bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego, ukierunkowanym na zapewnienie bezpieczeństwa narodowego w powiązaniu z rozwojem społeczno-gospodarczym kraju”¹².

W ramach systemu bezpieczeństwa narodowego wyróżnia się podsystem kierowania bezpieczeństwem oraz podsystemy wykonawcze¹³. Podsystemy wykonawcze tworzą „siły i środki pozostające we właściwościach ministrów kierujących działaniami administracji rządowej, wojewodów, organów samorządu terytorialnego oraz innych instytucji państwowych i podmiotów odpowiedzialnych za realizację ustawowych określonych zadań w zakresie bezpieczeństwa narodowego”¹⁴. W uzupełnieniu, zapisy zawarte w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej - SRSBN RP*¹⁵ oraz *Białej Księgi Bezpieczeństwa Narodowego*

¹⁰ W. Kitler, *Bezpieczeństwo Narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2011, s. 31.

¹¹ Tamże, s. 40.

¹² *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, s. 13.

¹³ W. Sójka, K. Gąsiorek, *Ochrona...*, s. 73.

¹⁴ *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa ...*, dz. cyt., s. 14.

¹⁵ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 13-15.

*Rzeczypospolitej Polskiej*¹⁶ wskazują na podział podsystemów wykonawczych na specjalistyczne systemy tj. podsystemy operacyjne oraz wsparcia. W skład podsystemów operacyjnych wchodzi m.in. podsystem obronny państwa i podsystem ochronny. Podsystem obronny państwa, jest przeznaczony do zapewnienia misji państwa w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa militarnego¹⁷. Natomiast podsystemy ochronne, jak twierdzi Waldemar Kitler „wyodrębniony zbiór pokrewnych, szczegółowych elementów operacyjnych (interwencyjnych), przeznaczonych do ochrony państwa jako instytucji politycznej (suwerennej), terytorialnej, prawnej i przymusowej, a nade wszystko społecznej, w tym do ochrony państwa i porządku konstytucyjnego ochrony struktur państwa, jednostek całego społeczeństwa, dóbr i infrastruktury oraz środowiska naturalnego przed zagrożeniami, które w znaczący sposób ograniczają funkcjonowanie państwa lub godzą w dobra narodowe podlegające ochronie, we wszystkich stanach funkcjonowania państwa¹⁸. W skład tego systemu wchodzi m.in.: wymiar sprawiedliwości, służby specjalne, straże i inspekcje wyspecjalizowane w ochronie bezpieczeństwa i porządku publicznego, służby ratownictwa i ochrony ludności, elementy zarządzania kryzysowego, Straż Graniczną, podmioty prywatne w zakresie ochrony osób i mienia oraz organizacje pozarządowe¹⁹.

Straż Graniczna jest formacją odpowiedzialną za ochronę granicy państwowej w lotniczych przejściach granicznych zlokalizowanych w portach lotniczych. W realizacji tego zadania współdziała z wyspecjalizowanymi służbami ochrony funkcjonującymi na terenie portów. W sytuacjach szczególnego zagrożenia bezpieczeństwa lub w przypadku zwiększonego obciążenia zadaniami operacyjnymi, Straż Graniczna podejmuje ścisłą współpracę z Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej. Współdziałanie to obejmuje w szczególności wymianę informacji i koordynację działań z Agencją Wywiadu (AW) oraz Służbą Kontrwywiadu Wojskowego (SKW), co ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia skutecznej ochrony granicy państwowej w warunkach zagrożeń hybrydowych.

Współpraca pomiędzy Strażą Graniczną a Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej ma zarówno charakter planowy, jak i doraźny, obejmując wspólne działania operacyjne ukierunkowane na identyfikację i przeciwdziałanie zagrożeniom hybrydowym. Zintegrowane działania tych formacji nie tylko wzmacniają efektywność ochrony granicy państwowej w portach lotniczych, lecz także przyczyniają się

¹⁶ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2013, s. 36-37.

¹⁷ W. Sójka, K. Gąsiorek, *Ochrona...*, dz. cyt., s. 74.

¹⁸ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo TWO, Warszawa 2020, s. 230.

¹⁹ W. Sójka, K. Gąsiorek, *Ochrona...*, dz. cyt., s. 76.

do budowy spójnego systemu reagowania na zagrożenia hybrydowe, w tym o charakterze dezinformacyjnym. Szczególnie wyraźnie rola takiej współpracy uwidoczniła się podczas kryzysu migracyjnego na granicy z Białorusią, który rozpoczął się w 2021 roku. Sytuacja ta stanowiła przykład wdrożenia podejścia międzyresortowego i międzyinstytucjonalnego w odpowiedzi na działania hybrydowe, w tym operacje dezinformacyjne, mające na celu destabilizację sytuacji wewnętrznej państw członkowskich Unii Europejskiej. Wspólne działania Straży Granicznej i Sił Zbrojnych RP należy również postrzegać w kontekście szerszej strategii wzmacniania odporności państwa na nieregularne formy zagrożeń bezpieczeństwa.

Porty lotnicze

Porty lotnicze stanowią istotny element infrastruktury krytycznej państwa, odgrywając kluczową rolę w jego rozwoju gospodarczym, społecznym i komunikacyjnym. W związku z tym zapewnienie ich bezpieczeństwa staje się jednym z fundamentalnych priorytetów polityki bezpieczeństwa państwa. We współczesnym świecie kwestia bezpieczeństwa nabiera szczególnego znaczenia – jest nie tylko wartością nadrzędną, lecz także złożonym i dynamicznym wyzwaniem, wymagającym zintegrowanego podejścia. W literaturze przedmiotu bezpieczeństwo definiowane jest jako stan dający poczucie pewności, gwarancję jego utrzymania, a także umożliwiający jego dalsze doskonalenie. Utrzymanie bezpieczeństwa jest niezwykle ważną wartością, a zarazem złożonym wyzwaniem²⁰.

Organizacja Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego (*International Civil Aviation Organization – ICAO*), sformułowała w podręczniku pojęcie bezpieczeństwa jako „*stan, w którym możliwość szkodliwego działania w stosunku do osób lub uszkodzenia mienia jest zminimalizowana i utrzymana na dopuszczalnym poziomie lub poniżej tego poziomu za pomocą ciągłego procesu identyfikacji zagrożeń i zarządzania ryzykiem bezpieczeństwa*”²¹. Unia Europejska ustanowiła dla wszystkich państw członkowskich jednolite, wspólne reguły i podstawy w zakresie ochrony lotnictwa cywilnego, jak również mechanizmy monitorujące wypełnianie przyjętych reguł. Wspólne podstawowe normy w zakresie ochrony lotnictwa cywilnego dotyczą wszystkich podmiotów świadczących usługi w portach lotniczych,

²⁰ A. Wawrzuszczyński, *Praca dyplomowa z bezpieczeństwa. Wprowadzenie do badań*, Difin, Warszawa 2016, s. 65.

²¹ Safety Management Manual (SMM), Doc. 9859, wyd. 3, International Civil Aviation Organization, ICAO 2013.

włączając w to przewoźników lotniczych, jak i inne podmioty świadczące usługi w portach lotniczych. Regulacje przyjęte w ramach Unii Europejskiej odpowiadają w dużej mierze zobowiązaniom podjętym w ramach ICAO.

Konwencja chicagowska używa pojęcia port lotniczy (*ang. airport*) w większości postanowień, nie definiując go²². Według Ustawy Prawo Lotnicze portem lotniczym jest lotnisko użytku publicznego wykorzystywane do celów handlowych²³. Ochronę portów lotniczych możemy również rozpatrywać, w kontekście ochrony infrastruktury krytycznej. Transport lotniczy jest jedną z najszybciej rozwijających się i najważniejszych gałęzi komunikacji państwa. Cywilny port lotniczy, został wyszczególniony jako jeden z elementów infrastruktury państwa w ustawie z 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym (ust. o zarz. kryzys). Wspomniana ustawa w art. 3 pkt 2., definiuje jako [...] *systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalne obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej a także instytucji i przedsiębiorców. Infrastruktura krytyczna obejmuje systemy [...] transportowe i komunikacyjne [...]*²⁴.

Infrastruktura portów lotniczych na całym świecie jest stale narażona na akty bezprawnej ingerencji²⁵. Port lotniczy stanowi złożony system antropotechniczny tj. (składa się z wielu elementów powiązanych z licznymi relacjami wewnętrznymi), w którym silnie jest zaznaczona rola czynnika ludzkiego. Jednym ze szczegółowych zadań realizowanych przez zarządzającego cywilnego portem lotniczym jest skonfigurowanie organizacji systemu ochrony cywilnego portu lotniczego, tak aby uzyskać oczekiwany poziom zaufania co do jego bezpieczeństwa²⁶. Ochrona portów lotniczych jest pochodną obrazu czasu rzeczywistego oraz przewidywanego *modus operandi* potencjalnego przeciwnika. W obecnym porządku prawnym za realizację zadań związanych z prowadzeniem kontroli bezpieczeństwa w lotnictwie cywilnym

²² Konwencja chicagowska, (Dz. U. z 1959 r. Nr 35, poz. 212, ze zm.).

²³ Art. 2. Pkt. 18 - Ustawa z 3.07.2002 roku – Prawo Lotnicze, (Dz. U. 2002 r. Nr 130, poz. 1112).

²⁴ art. 3. pkt 2 - Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym, (Dz. U. z 2007 r. Nr 89, poz. 590).

²⁵ Compa, T., *Infrastruktura w systemie bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Współczesne porty lotnicze*, red. D. Bogusz, Wydawnictwo Lotnicza Akademia Wojskowa, Dęblin 2022, s. 11-31.

²⁶ M. Urban, *Zarządzanie kryzysowe w systemie ochrony cywilnych portów lotniczych przed zagrożeniami CBRNE*, [w:] *Stan i kierunki doskonalenia systemu bezpieczeństwa w lotnictwie*, red. G. Roslan, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej Rzeszów 2024, s. 92.

odpowiada zarządzający lotniskiem²⁷. Zadania te są wykonywane pod nadzorem Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego, który współdziała ze Strażą Graniczną w ograniczonym zakresie określonym w ustawie lotniczej z 3 lipca 2002 roku²⁸.

Załącznik 17 do Konwencji o Międzynarodowym Lotnictwie Cywilnym, noszący tytuł: „*Ochrona. Ochrona międzynarodowego lotnictwa cywilnego przed aktami bezprawnej ingerencji*”, zobowiązuje państwa członkowskie ICAO do implementacji regulacji, praktyk i procedur zabezpieczających lotnictwo cywilne przed aktami bezprawnej ingerencji. W myśl wspomnianego załącznika, celem ochrony lotnictwa cywilnego w tym portów lotniczych jest przede wszystkim zapewnienie bezpieczeństwa pasażerów oraz osób niebędących pasażerami, ładunków, jak również niezakłóconego funkcjonowania infrastruktury służącej lotnictwu cywilnemu przed aktami bezprawnej ingerencji²⁹.

Zgodnie z definicją zawartą w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 300/2008 z dnia 11 marca 2008 roku w sprawie wspólnych zasad w dziedzinie ochrony lotnictwa cywilnego i uchylającym Rozporządzenie nr 2320/2002 *ochronę lotnictwa* stanowią połączone środki oraz zasoby ludzkie i materialne, których celem jest zapobieganie lub przynajmniej utrudnienie dokonania aktów terroru wymierzonych w lotnictwo cywilne, które pozostaje jednym z głównych celów działalności terrorystycznej. Na sprawność systemu ochrony portów lotniczych zasadniczo wpływa jego organizacja³⁰.

Determinantami ochrony, które mają wpływ na zastosowanie określonych działań, metod i środków są akty bezprawnej ingerencji. Przedmiotowy katalog jest zdefiniowany i zamknięty, a przyjęte normy ochrony, które są rozumiane jako postanowienie dotyczące m.in. charakterystyki fizycznej, materiału, konfiguracji, działania, personelu, procedur, których jednorodne zastosowanie zostały uznane za konieczne dla prawidłowości międzynarodowej żeglugi powietrznej. Normy te zostały wprowadzone niezależnie od zdefiniowanego poziomu zagrożenia

²⁷ Zarządzający lotniskiem jest podmiotem, który został wpisany do rejestru lotnisk cywilnych. Posiada ustawowe kompetencje do regulacji, związanych z zapewnieniem bezpiecznej eksploatacji lotniska, bezpieczeństwa lotów i porządku na lotnisku art. 2 pkt 21 Ustawa z 3.07.2002 r. – Prawo Lotnicze (Dz. U. z 2002 r. Nr 130, poz. 1112 ze zm., zwana dalej *Prawo Lotnicze*).

²⁸ Ustawa z 3.07.2002 roku – Prawo Lotnicze (Dz. U. z 2002 r. Nr 130, poz. 1112).

²⁹ Załącznik 17 do Konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym. Ochrona Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego przed Aktami Bezprawnej Ingerencji, wyd. 12, ICAO, Załącznik do obwieszczenia nr 3/2024 Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego z dnia 2 lutego 2024 r.

³⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 300/2008 z dnia 11 marca 2008 roku w sprawie wspólnych zasad w dziedzinie ochrony lotnictwa cywilnego i uchylającym Rozporządzenie nr 2320/2002 (Dz. Urz. UE L z 2008 r. Nr 97, poz. 72 z późn. zm.).

wystąpienia aktów bezprawnej ingerencji. Powyższe podejście wynika zatem z definicji aktu bezprawnej ingerencji, jako aktu lub próby dokonania aktów mających na celu narażenie lotnictwa cywilnego i transportu lotniczego na niebezpieczeństwo.

W myśl ustawy prawo lotnicze, aktem bezprawnej ingerencji w lotnictwie cywilnym jest bezprawny i celowy akt polegający na:

- użyciu w czasie lotu statku powietrznego przemocy wobec osoby znajdującej się na jego pokładzie, jeżeli akt ten może zagrozić bezpieczeństwu tego statku,
- zniszczeniu statku powietrznego albo spowodowaniu jego uszkodzeń, które uniemożliwiają lot lub mogą stanowić zagrożenie bezpieczeństwa tego statku,
- umieszczeniu na pokładzie statku powietrznego przedmiotu, urządzenia lub substancji, które mogą zagrozić zdrowiu lub życiu pasażerów lub załogi lub zniszczyć statek powietrzny albo spowodować jego uszkodzenia, mogące uniemożliwić jego lot lub stanowić zagrożenie bezpieczeństwa tego statku w czasie lotu,
- porwaniu statku powietrznego z załogą i pasażerami na pokładzie lub bez nich, również w celu użycia statku powietrznego jako narzędzia ataku terrorystycznego z powietrza,
- zniszczeniu albo uszkodzeniu lotniczych urządzeń naziemnych lub pokładowych, zakłóceniu ich działania lub użyciu przemocy wobec osoby obsługującej te urządzenia, w przypadku gdy powoduje to znaczne zakłócenie ruchu lotniczego lub zagrożenie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego,
- przekazaniu nieprawdziwej informacji, która powoduje zagrożenie osób i mienia w komunikacji lotniczej,
- zniszczeniu albo poważnym uszkodzeniu urządzeń na lotnisku, zakłóceniu ich działania lub użyciu przemocy wobec osoby obsługującej te urządzenia, w przypadku gdy powoduje to znaczne zakłócenie ruchu lotniczego lub funkcjonowania lotniska lub zagrożenie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego³¹.

Celem systemu ochrony portów lotniczych jest przede wszystkim zapewnienie bezpieczeństwa pasażerów, osób nie będących pasażerami, ładunków, jak również niezakłóconego funkcjonowania infrastruktury służącej lotnictwu cywilnemu przed aktami bezprawnej ingerencji, w tym zagrożeń hybrydowych.

---

³¹ art 2, pkt 20 Ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (Dz. U. z 2002 r. Nr 130, poz. 1112).

Wojna hybrydowa

Zgodnie z definicją Carla von Clausewitza, wojna [...] jest aktem przemocy, mającym na celu nagięcie przeciwnika do naszej woli. [...] aby w pełni osiągnąć ten cel przeciwnika należy rozbroić[...]³². Współcześnie wojna nie ogranicza się już wyłącznie do regularnych starć zbrojnych między dwoma antagonistami. Coraz częściej przenosi się ona do sfery informacyjnej – tzw. infosfery. Walka toczona w infosferze może prowadzić do skutków równie poważnych, a niekiedy nawet bardziej dotkliwych niż bezpośrednie starcie militarne. Jest to alternatywna rzeczywistość, gdzie toczy się wojna, w literaturze przedmiotu nazywana jest wojna hybrydową. Formalnie wojny nie ma i nie ma agresji³³.

Warto zauważyć, że nie jest to zjawisko zupełnie nowe. Już starożytny chiński strateg Sun Tzu twierdził, że najlepszym sposobem prowadzenia wojny jest narzucenie przeciwnikowi swojej woli bez konieczności fizycznego starcia – przez oszustwo, dezinformację i manipulację³⁴.

Wojna hybrydowa stanowi formę agresji jednego państwa przeciwko innemu, prowadzoną z wykorzystaniem niekonwencjonalnych metod. Charakteryzuje się ona działaniami poniżej progu otwartego konfliktu zbrojnego, co oznacza, że w jej początkowych fazach – lub nawet przez cały okres trwania – nie występują typowe elementy wojny konwencjonalnej. Mowa tu o działaniach podprogowych, takich jak obecność tzw. „zielonych ludzików” na Krymie czy instrumentalne wykorzystanie presji migracyjnej, jak miało to miejsce na granicy polsko-białoruskiej od 2021 roku³⁵. Szczególne znaczenie w konfliktach hybrydowych mają operacje dezinformacyjne, prowadzone zarówno na terytorium państwa atakowanego, jak i w przestrzeni międzynarodowej. Ich głównym celem jest wywołanie chaosu informacyjnego, podważenie zaufania obywateli do instytucji państwowych, osłabienie morale społeczeństwa oraz zdolności państwa do skutecznego przeciwdziałania zagrożeniu³⁶.

Wojna hybrydowa nie doczekała się dotąd jednej, powszechnie akceptowanej definicji. W literaturze pojawiają się poglądy utożsamiające ją z wojną informacyjną,

³² C. Clausewitz, *O naturze wojny*, Wydawnictwo Jirafa Roja, Warszawa 2014, s. 24.

³³ A. Wawrusiczyn, *Rosyjsko-Białoruskie działania hybrydowe na granicach Unii Europejskiej i NATO*, *Journal of Modern Science*, 1(61), 2025, s. 14.

³⁴ S. Tzu, *Sztuka Wojny*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2012, s. 57.

³⁵ L. Elak, *Ochrona granicy państwowej. Wybrane aspekty*. Wydawnictwo ASzWoj, Warszawa 2017, s. 25-27.

³⁶ Zob. L. Elak, M. Oskierko, S. Żurawski, *Ochrona granicy polsko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, *De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności*, 10(1), 2024.

choć zakres działań hybrydowych jest znacznie szerszy. Na potrzeby niniejszego rozdziału przywołane zostaną dwie znaczące definicje tego zjawiska: pierwsza autorstwa Franka G. Hoffmana – byłego oficera Korpusu Piechoty Morskiej Stanów Zjednoczonych i analityka wojskowego, a druga – generała Walerija Gierasimowa, Szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, uznawanego za jednego z głównych teoretyków rosyjskiej doktryny działań hybrydowych.

Frank G. Hoffman swoje przemyślenia na temat wojny hybrydowej przedstawił w artykule *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*³⁷. Publikacja ta jest wynikiem analizy przebiegu historycznych konfliktów oraz współczesnych modeli prowadzenia działań zbrojnych, mającej na celu opracowanie wzorca wojen przyszłości.

W oparciu o przeprowadzone badania Hoffman twierdzi, że konflikty hybrydowe mogą być prowadzone zarówno przez państwa, jak i podmioty niepaństwowe (np. organizacje terrorystyczne czy też grupy paramilitarne). Operacje hybrydowe mogą być realizowane zarówno przez małe, wyspecjalizowane oddziały, jak i większe formacje zbrojne. Kluczowe dla tego typu działań jest dążenie do osiągnięcia jednego celu, na jednym głównym polu walki, przy jednoczesnym uzyskaniu efektu synergii różnych form działań.

Hoffman podkreśla, że skuteczność wojny hybrydowej zależy od umiejętnego łączenia nowoczesnych technologii wojskowych i cywilnych z taktykami działań partyzanckich i dywersyjnych. To właśnie zdolność do integrowania rozmaitych środków – militarnych, informacyjnych, technologicznych, a także psychologicznych – decyduje o przewadze w tego rodzaju konfliktach. Tego rodzaju konflikty często wymykają się tradycyjnym kategoriom i logice prowadzenia wojny znanej z XX wieku³⁸.

Według Walerija Gierasimowa, wojna hybrydowa to połączenie działań w sferze politycznej, ekonomicznej i humanitarnej, uzupełnione o manipulację nastrojami społecznymi ludności zamieszkującej teren objęty konfliktem. Elementem wspierającym te działania są środki militarne – w szczególności operacje informacyjne oraz aktywność jednostek specjalnych.

Opisane działania stanowią kluczowy element tzw. doktryny Gierasimowa, w której rosyjski generał podkreśla szczególne znaczenie działań asymetrycznych,

³⁷ F. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, 2011, <https://www.potomac institute.us/reports/19-reports/1163-conflict-in-the-21st-century-the-rise-of-hybrid-wars>, [dostęp: 18.05.2025].

³⁸ Ł. Kominek, U. Staśkiewicz, M. Maciąg, *Rosja-Ukraina. wojna? nowa wojna? stara wojna?, Studia nad Bezpieczeństwem Narodowym*, WAT, Warszawa 2022.

zwłaszcza w zakresie wykorzystania sił specjalnych oraz wewnętrznej opozycji politycznej w państwie przeciwnika. Taka kombinacja środków pozwala na objęcie konfliktem całego terytorium wroga – zarówno w wymiarze fizycznym, jak i społecznym, gospodarczym czy informacyjnym.

Gierasimow zauważa również, że we współczesnych konfliktach zacierają się granice między działaniami ofensywnymi a defensywnymi, a także między poziomami strategicznym, operacyjnym i taktycznym. W praktyce oznacza to, że każda faza konfliktu może obejmować pełne spektrum działań – od lokalnych operacji po globalne kampanie informacyjne.

Porównując podejście Franka G. Hoffmana i Walerija Gierasimowa do definicji wojny hybrydowej, można dostrzec zarówno elementy wspólne, jak i istotne różnice. Obydwaj teoretycy podkreślają znaczenie łączenia wielu strategii, technologii i sfer działania – militarnych, informacyjnych, psychologicznych i społecznych. Zgodnie twierdzą również, że coraz większą rolę w konfliktach hybrydowych odgrywają działania nieregularne, które również mogą wywołać sytuację kryzysową.

Porty lotnicze, w tym zlokalizowane na ich terenie lotnicze przejścia graniczne, stanowią elementy infrastruktury krytycznej o strategicznym znaczeniu dla bezpieczeństwa narodowego, mobilności ludności oraz funkcjonowania gospodarki. Ich szczególne znaczenie sprawia, że mogą stać się celem działań prowadzonych w ramach szeroko rozumianych zagrożeń hybrydowych – łączących elementy konwencjonalne i niekonwencjonalne, jawne i ukryte, fizyczne i informacyjne, militarne i niemilitarne³⁹.

Zagrożenia hybrydowe wobec portów lotniczych mogą przyjmować różnorodne formy, w tym:

- a) cyberataki – cyfryzacja procesów operacyjnych portów lotniczych powoduje wzrost podatności na cyberataki. Celem mogą być systemy rezerwacyjne, tablice informacyjne, systemy kontroli dostępu do stref zastrzeżonych lotniska oraz infrastruktura sieciowa. Przykłady to ataki typu ransomware, wstrzykiwanie złośliwego oprogramowania, czy sabotaż systemów zarządzania ruchem naziemnym⁴⁰;

³⁹ European Commission, Joint Framework on countering hybrid threats, JOIN(2016) 18 final, Brussels, 2016. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018>.

⁴⁰ *Airport Cybersecurity Guidelines*, European Union Aviation Safety Agency, EASA, 2021. https://hub.easa.europa.eu/crt/docs/viewnpa/id_429, [dostęp: 18.05.2025].

- b) dezinformacja i operacje psychologiczne – polegające na rozpowszechnianiu fałszywych informacji, np. o rzekomych zagrożeniach bombowych, epidemiach czy awariach, może prowadzić do dezorganizacji pracy portu, paniki wśród pasażerów i podważenia zaufania do instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo⁴¹;
- c) ataki fizyczne o charakterze nieregularnym – polegające na działaniu prowadzonym przez „nieznanych sprawców”, np. sabotaż urządzeń kontroli dostępu, urządzeń nawigacyjnych, łączności czy też zasilania, często bez jednoznacznej identyfikacji sprawcy. Mogą być realizowane przez grupy sabotażowe działające z inspiracji lub bezpośredniego wsparcia państw trzecich⁴²;
- d) zakłócanie sygnałów nawigacyjnych polegające na fałszowaniu lub zakłócaniu sygnałów nawigacyjnych prowadzi do ryzyka błędnych lądowań, kolizji naziemnych lub awarii systemów wspomagania ruchu lotniczego np. ILS⁴³, co może zagrozić bezpieczeństwu operacji lotniczych odbywających się z portów lotniczych;
- e) wykorzystywanie bezzałogowych statków powietrznych (BSP, tzw. dronów). Drony mogą być wykorzystywane do działań szpiegowskich, rozpoznawczych lub zakłócających pracę w obszarze portu lotniczego. Trudność w ich detekcji oraz przypisaniu odpowiedzialności zwiększa ich atrakcyjność jako narzędzia ataku hybrydowego⁴⁴;
- f) manipulacje ekonomiczne i logistyczne, obejmują działania wpływające na łańcuchy dostaw lub procesy logistyczne w porcie lotniczym – np. opóźnienia dostaw paliwa, sprzętu czy części lotniczych, a także wrogie przejęcia podmiotów działających na terenie portu (np. służby ochrony lotniska)⁴⁵;
- g) infiltracja portu lotniczego i oraz zagrożenie wewnętrzne – zagrożenia te stanowią działania wywiadowcze prowadzone z wykorzystaniem personelu

---

⁴¹ NATO Strategic Communications Centre of Excellence, Countering Disinformation in the Airport Environment, Ryga, 2020. <https://stratcomcoe.org/publications>, [dostęp: 18.05.2025].

⁴² R. A. Clarke, R. K. Knake, *Cyber War: The Next Threat to National Security and What to Do About It*, Harper Collins, 2010. <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/2013/12/10/richard-a-clarke-and-robert-k-knakes-cyber-war-the-next-threat-to-national-security-and-what-to-do-about-it-harper-collins-2010/>, [dostęp: 18.05.2025].

⁴³ ILS (ang. instrument landing system) – system nawigacyjny działający na podstawie fal radiowych, wykorzystywany w lotnictwie cywilnym w celu precyzyjnego wspomagania lądowania samolotów.

⁴⁴ J. Kasperek, *Bezzałogowe statki powietrzne jako zagrożenie dla bezpieczeństwa przestrzeni powietrznej RP*, *Zeszyty Naukowe WSOWL*, nr 2(208), 2023.

⁴⁵ R. T. Hughes, *Hybrid Warfare and Airports: A Soft Underbelly of Critical Infrastructure*, RAND Corporation, 2020.

zatrudnionego na lotnisku – np. w firmach sprzątających, cateringowych, ochronie. Celem może być pozyskiwanie informacji, sabotaż lub wpływ na funkcjonowanie portu lotniczego od wewnątrz⁴⁶.

Rola Straży Granicznej w zakresie ochrony portów lotniczych

Straż Graniczna jest jednolitą umundurowaną i uzbrojoną formacją powołaną do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałaniu nielegalnej migracji. Zakres zadań Straży Granicznej oraz zasady jej funkcjonowania reguluje m.in. ustawa z dnia 12 października 1990 roku o Straży Granicznej⁴⁷ oraz ustawa z 12 października 1990 roku o ochronie granicy państwowej⁴⁸. Straż Graniczna w obecnym systemie prawnym jest jednym z głównych podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w komunikacji międzynarodowej i porządku publicznego, realizuje ustawowe zadania w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego, który w zasadzie pokrywa się z terenem lotniska.

Funkcjonowanie Straży Granicznej na terenie portów lotniczych reguluje ustawa o Straży Granicznej, która to w art. 1.1, stwierdza: [...] Straż Graniczna jest jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formacją przeznaczoną do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji [...]. Katalog zadań jakie ustawodawca postawił Straży Granicznej do realizacji jest bardzo rozległy. W art. 1 ust. 2 ustawy o Straży Granicznej, ustawodawca wyliczył zadania dla Straży Granicznej. W odniesieniu do bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego są to:

- a) przeciwdziałanie przeciwko przestępstwom bezpieczeństwu powszechnemu oraz przestępstwom i wykroczeniom wobec bezpieczeństwu w komunikacji, pozostających w związku z wykonywaniem komunikacji lotniczej;
- b) zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej i porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego, a w zakresie właściwości Straży Granicznej – także w strefie nadgranicznej;
- c) przeprowadzanie kontroli bezpieczeństwa:
  - w środkach transportu w komunikacji międzynarodowej,

---

⁴⁶ Zob. M. Urban, *Insider -wyzwanie i zagrożenie wewnętrzne dla lotnictwa cywilnego*, Świat Idei i Polityki, 21(1), 2022, s. 151-172.

⁴⁷ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, (Dz. U. z 2023 r. poz. 1080).

⁴⁸ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 11 marca 2024 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie granicy państwowej, poz. 388.

- w zasięgu terytorialnym drogowego, kolejowego, morskiego i rzeczno-
go przejścia granicznego,
  - w portach lotniczych na zasadach określonych w przepisach dotyczących
ochrony lotnictwa cywilnego;
- d) zapewnienie bezpieczeństwa na pokładzie statków powietrznych wykonują-
cych przewóz lotniczy pasażerów.

W zakresie zapewnienia bezpieczeństwa w lotnictwie cywilnym, Straż Gra-
niczna koncentruje się na następujących działaniach:

- a) zapobieganiu nielegalnemu przemieszczaniu przez granicę państwową mate-
riałów wybuchowych, broni i amunicji;
- b) zapobieganiu nielegalnemu przekroczeniu granicy państwowej przez osoby,
w tym wykrywanie fałszerstw dokumentów podróży;
- c) rozpoznawaniu, zapobieganiu i wykrywaniu przestępstw i wykroczeń oraz ści-
ganiu ich sprawców, a w szczególności przestępstw pozostających w związku
z przekroczeniem granicy państwowej lub przemieszczaniem przez tę gra-
nicę towarów oraz przedmiotów określonych w przepisach o broni, amunicji
i materiałach wybuchowych;
- d) zapewnieniem ładu i porządku publicznego w zasięgu terytorialnym lotni-
czych przejść granicznych;
- e) zapobieganiu przekraczaniu granicy państwowej przez osoby w RP oraz
zatrzymaniu osób poszukiwanych przez organa ścigania.

Straż Graniczna realizując powyższe zadania jest uprawniona między innymi
do:

- a) wykonywania innych czynności zastrzeżonych dla kompetencji służb pań-
stwowych np. dokonywania kontroli osobistej, a także przeglądania zawartości
bagaży w środkach komunikacji lotniczej – w celu wykluczenia możliwości
popelnienia przestępstw lub wykroczeń, zwłaszcza skierowanych przeciwko
nienaruszalności granicy państwowej lub bezpieczeństwu w międzynarodowej
komunikacji;
- b) pełnienia wart ochronnych na pokładzie statku powietrznego oraz stosowania
niezbędnych środków, łącznie z użyciem środków przymusu bezpośredniego,
- c) prowadzenia działań minersko-pirotechnicznych;
- d) dokonywania kontroli paszportowej oraz realizacji działań związanych
z ochroną granicy państwowej w zasięgu terytorialnym lotniczych przejść
granicznych;
- e) wykonywania sprawdzeń przeszłości;

- f) dokonywania kontroli radiometrycznej w celu przeciwdziałania nielegalnemu transportowaniu w komunikacji lotniczej materiałów radioaktywnych;
- g) wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych w celu rozpoznawania i wykrywania przestępstw i wykroczeń w zakresie właściwości Straży Granicznej;
- h) współdziałania z innymi służbami krajowymi i z innych państw w celu wymiany doświadczeń w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym⁴⁹.

Straż Graniczna ma również ustawowe uprawnienia do prowadzenia działań operacyjno-rozpoznawczych m.in. na terenie lotniczego przejścia granicznego, które pozwalają na podejmowanie skutecznych i sprawnych działań w sytuacjach potencjalnego zagrożenia.

Współpraca Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi RP Rzeczypospolitej Polskiej w ochronie granicy państwowej w portach lotniczych wobec wojny hybrydowej

Samodzielnie instytucja ani organizacja nie jest w stanie samodzielnie stawić czoła zagrożeniom hybrydowym, wobec ich dynamicznie zmieniającemu się charakterowi ani skutecznie zneutralizować ich konsekwencji. Tego typu zagrożenia generują wielowymiarowe, negatywne skutki, których skuteczne ograniczenie wymaga zaangażowania zarówno elementów militarnych, jak i niemilitarnych systemu bezpieczeństwa narodowego. W związku z tym niezbędne staje się zintegrowane i skoordynowane działanie wielu podmiotów, w tym w szczególności współdziałanie Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej. Tylko podejście systemowe i oparte na współpracy międzyinstytucjonalnej może zapewnić adekwatną odpowiedź na zagrożenia o charakterze hybrydowym.

W artykule 11 b ustawy z dnia 12 października 1990 roku o Straży Granicznej, ustawodawca jednoznacznie wskazał, iż *w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego (w tym lotniczego) oraz w strefie nadgranicznej, a szczególnie zagrożenia przestępstwem o charakterze terrorystycznym bądź jego dokonania w stosunku do obiektów lub urządzeń Straży Granicznej mogą być użyte do pomocy Straży Granicznej oddziały i pododdziały sił zbrojnych*⁵⁰. Użycie oddziałów i pododdziałów

---

⁴⁹ art. 1 - z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej.

⁵⁰ art. 11 b Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej.

Sił Zbrojnych w przypadkach, następuje na podstawie postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wydanego na wniosek Prezesa Rady Ministrów. W przypadku niecierpiącym zwłoki decyzję o udzieleniu pomocy podejmuje Minister Obrony Narodowej, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych, określający zakres i formę pomocy, zawiadamiając o niej niezwłocznie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Prezesa Rady Ministrów.

W art. 11 b ust. 8 ustawy o Straży Granicznej określono, iż organem koordynującym wspólne działania Straży Granicznej oraz wydzielonych z sił zbrojnych oddziałów i pododdziałów jest komendant oddziału Straży Granicznej właściwy ze względu na miejsce działań podejmowanych przez Straż Graniczną oraz oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych. W przypadku działań podejmowanych przez Straż Graniczną oraz oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych, wykraczających poza obszar właściwości miejscowej jednego komendanta oddziału Straży Granicznej rolę koordynatora pełnił będzie Komendant Główny Straży Granicznej⁵¹.

Ponadto ustawodawca określił, że w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w strefie nadgranicznej, jeżeli Straż Graniczna nie dysponuje możliwością skutecznego przeciwdziałania zagrożeniu lub dokonaniu przestępstwa lub uzasadnia to rodzaj zagrożenia, mogą być użyte oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych w formie prowadzonego samodzielnie przeciwdziałania⁵².

Biorąc powyższe akty prawne pod uwagę należy stwierdzić, iż rola sił zbrojnych sprowadza się do roli wspierającej działania Straży Granicznej, które mogą zostać użyte na różnych etapach zarządzania kryzysowego powodowanego przez zagrożenie hybrydowe.

Współdziałanie Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi RP nie jest novum, charakteryzuje je wysoki poziom efektywności. Sukces działania zespołowego, Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi RP, podczas realizacji zadań związanych ze zwalczaniem sytuacji kryzysowych jest możliwy do osiągnięcia jedynie przy wspólnym połączeniu wysiłków wspomnianych podmiotów. Zapewnienie właściwych warunków dla sprawnej współpracy Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi RP zapewni skuteczną wielopłaszczyznową współpracę, gdzie należy unikać rozwiązań szablonowych. Tylko jednolite i nieskomplikowane sposoby realizacji wspólnych zadań pozwoli stworzyć podstawy współdziałania.

---

⁵¹ Tamże, art. 11b ust. 3.

⁵² Tamże, art. 11 c ust. 1.

Sytuacje kryzysowe w portach lotniczych powodowane przez zagrożenia hybrydowe kształtują współczesne uwarunkowania funkcjonowania ochrony tychże portów lotniczych jak również wpływa na współdziałanie Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi RP. Zapewnienie prawidłowego funkcjonowania ochrony cywilnych portów lotniczych jest procesem wymagającym wielkiej odpowiedzialności i konsekwencji w działaniu służb ochrony wchodzących w jej skład. O przebiegu tego procesu, w dużej mierze decydują ludzie tworzący wspomniany sztab. Skuteczność podejmowania działań wymaga spełnienia między innymi trzech warunków tj. posiadania

- władzy w sytuacjach kryzysowych, czyli posiadanie odpowiednio szerokich kompetencji⁵³ co wymaga odpowiedniego uregulowania prawnego;
- możliwości zarządzania informacjami, które zapewnią otrzymywanie aktualnych i wiarygodnych danych w odpowiednim przedziale czasu, co wymaga funkcjonowania stanowisk operacyjnych;
- dobrze opracowanego⁵⁴ programu instrukcji operacyjnej lotniska, programu ochrony lotniska przed aktem bezprawnej ingerencji, Planu działania w sytuacjach zagrożenia, które są opracowywane na etapie przygotowania służb na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowej powodowanej zagrożeniem hybrydowym.

Podsumowanie

Przez wzgląd na ograniczone ramy niniejszego rozdziału dokonano jedynie diagnozy i możliwości zasad współdziałania i możliwości użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej celu wsparcia działań podejmowanych przez Straż Graniczną

---

⁵³ *Wspomaganie komputerowe ćwiczeń zarządzania kryzysowego*, praca naukowo-badawcza pod kierownictwem A. Glęna, Wydawnictwo AON, 2011, s. 9-10.

⁵⁴ Dobrze opracowany programu instrukcji operacyjnej lotniska, programu ochrony lotniska przed aktem bezprawnej ingerencji, Plan Działania w Sytuacjach Zagrożenia powinien spełniać trzy podstawowe wymogi: Kompleksowości, która polega na uwzględnieniu wszystkich możliwych podmiotów uczestniczących w przeciwdziałaniu i likwidacji skutków zagrożeń; Funkcjonalności, która polega na zapewnieniu dokumentów we wszystkich sytuacjach kryzysowych o znamionach aktu terrorystycznego przez określenie stałych funkcji, działań podmiotów na wszystkich etapach zarządzania kryzysowego; Użytkowości, która polega na przyjęciu jednolitej struktury planu i formy dokumentów szczegółowych oraz zapewnieniu prostoty posługiwania się dokumentami planistycznymi w wypadku różnych zdarzeń, co jest ważne w warunkach ograniczonego czasu na wypracowanie decyzji i podejmowanie koniecznych działań zaradczych.

w celu ochrony granicy państwowej w portach lotniczych wobec zagrożeń hybrydowych, które mogą spowodować sytuacje kryzysowe.

Warunkiem by Straż Graniczna oraz Siły Zbrojne RP współdziałały właściwie podczas wystąpienia sytuacji kryzysowej powodowanej przez zagrożenia hybrydowe jest stworzenie właściwych relacji pomiędzy nimi, wykorzystując rozwiązania systemowe. Tworząc system współdziałania należy przede wszystkim uwzględnić ich kompetencje. System ten musi być skorelowany z obecnym systemem bezpieczeństwa. Przede wszystkim należy uwzględnić podejście holistyczne – systemowe uwzględniające połączenie sił Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi RP, które ma na celu osiągnięcie celów postawionych przez system począwszy od identyfikacji źródeł zagrożenia, aż do pełnego zwalczenia skutków przypadku sytuacji kryzysowej związanej z zagrożeniem hybrydowym. Spełnienie wspomnianych warunków może sprzyjać powstaniu efektywnej rozwiązań prawnych, technicznych i organizacyjnych w celu zapewnienia sprawnego współdziałania Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi RP w ochronie granicy państwowej w sytuacjach kryzysowych powodowanych przez zagrożenie hybrydowe. W świetle powyższego, aby zapewnić sprawne współdziałanie Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi RP w ochronie granicy państwowej powinno połączyć zasoby i wiedzę fachową w celu opracowania zrównoważonych, innowacyjnych rozwiązań. Wysiłki na rzecz zacieśnienia współpracy z podmiotami militarnymi i niemilitarnymi mogą przynieść znaczną poprawę bezpieczeństwa i prowadzić do wymiernych rezultatów.

Literatura

1. Airport Cybersecurity Guidelines, European Union Aviation Safety Agency, EASA, 2021. https://hub.easa.europa.eu/crt/docs/viewnpa/id_429, [dostęp: 18.05.2025].
2. Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, BBN, Warszawa 2013.
3. Compa T., *Infrastruktura w systemie bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Współczesne porty lotnicze*, red. Bogusz, D., wyd. Lotnicza Akademia Wojskowa, Dęblin 2022.
4. Clausewitz C., *O naturze wojny*, wyd. Jirafa Roja, Warszawa 2014.
5. Elak L., *Ochrona granicy państwowej. Wybrane aspekty*. Wyd. Aszwoj, Warszawa 2017.
6. Elak L., Oskierko M., Żurawski S., *Ochrona granicy polko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, Tom 10 Nr 1 (2024): De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności. <https://doi.org/10.34739/dsd.2024.01.04>

7. European Commission, Joint Framework on countering hybrid threats, JOIN(2016) 18 final, Brussels, 2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018>, [dostęp: 18.05.2025].
8. Glen, A., *Wspomaganie komputerowe ćwiczeń zarządzania kryzysowego*, praca naukowo-badawcza pod kierownictwem A. Glena, Wydawnictwo AON, 2011.
9. Grenda B., Nowak J., *Wybrane problemy zarządzania kryzysowego w organizacjach lotniczych*, wyd. AON Warszawa 2013.
10. Hoffman F., *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, 2011. <https://www.potomac institute.us/reports/19-reports/1163-conflict-in-the-21st-century-the-rise-of-hybrid-wars>, [dostęp: 18.05.2025].
11. Hughes R. T., *Hybrid Warfare and Airports: A Soft Underbelly of Critical Infrastructure*, RAND Corporation, 2020.
12. Kasperek J., *Bezzałogowe statki powietrzne jako zagrożenie dla bezpieczeństwa przestrzeni powietrznej RP*, Zeszyty Naukowe WSOWL, nr 2(208), 2023.
13. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).
14. Kominek Ł., Staśkiewicz U., Maciąg M., *Rosja-Ukraina. wojna? nowa wojna? stara wojna?*, Studia nad Bezpieczeństwem Narodowym, wyd. WAT, Warszawa 2022.
15. Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe. Podstawowe kategorie, dylematy pojęciowe i próba systematyzacji*, Zeszyt problemowy TWO, nr 1(61) 2010, Warszawa 2010.
16. Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe. Teoria i praktyka*, wyd., TWO, Warszawa 2020,
17. Kitler W., *Bezpieczeństwo Narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, wyd. AON, Warszawa 2011.
18. Konwencja chicagowska, (Dz. U. z 1959 r. Nr 35, poz. 212, z późn. zm.).
19. Lisiecki M., *Obrona i ochrona granicy państwowej Polski jako element bezpieczeństwa państwa*, wyd. PISM, Warszawa 1993.
20. Mróz B., *System ochrony granicy państwowej wobec współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa*. Journal of Modern Science, Tom 2/29/2016.
21. NATO Strategic Communications Centre of Excellence, *Countering Disinformation in the Airport Environment*, Ryga, 2020. <https://stratcomcoe.org/publications>, [dostęp: 18.05.2025].
22. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 11 marca 2024 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie granicy państwowej, poz. 388.
23. Pawłowski J., (red. nauk.), *Podstawy bezpieczeństwa narodowego (państwa)*, ASzWoj, Warszawa 2017.
24. Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 2 grudnia 2020 roku w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego, (Dz. U. z 2023 r. poz. 774).

25. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 300/2008 z dnia 11 marca 2008 roku w sprawie wspólnych zasad w dziedzinie ochrony lotnictwa cywilnego i uchylającym Rozporządzenie nr 2320/2002, (Dz. Urz. UE L z 2008 r. Nr 97, poz. 72 z późn. zm.).
26. Sójka W., Gąsiorek K., *Ochrona, obrona i bezpieczeństwo granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny*, Wiedza Obronna 2021, Vol 277, No. 4.
27. Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022.
28. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014,
29. Tzu S, *Sztuka Wojny*, wyd. Helion, Gliwice 2012.
30. Wawrzuszczyń A., *Praca dyplomowa z bezpieczeństwa. Wprowadzenie do badań*. wyd. Difin, Warszawa 2016.
31. Wawrzuszczyń A., *Rosyjsko-Białoruskie działania hybrydowe na granicach Unii Europejskiej i NATO*, Journal of Modern Science 1/61/2025.
32. Urban M., *Zarządzanie kryzysowe w systemie ochrony cywilnych portów lotniczych przed zagrożeniami CBRNE*, [w:] *Stan i kierunki doskonalenia systemu bezpieczeństwa w lotnictwie*, red. G. Roslan, wyd. Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2024.
33. Urban M., *Insider – wyzwanie i zagrożenie wewnętrzne dla lotnictwa cywilnego*, Świat Idei i Polityki t. 21, nr 1, 2022. DOI: 10.34767/SIIP.2022.01.08.
34. Ustawa z 3.07.2002 roku – Prawo Lotnicze, (Dz. U. z 2002 r. Nr 130, poz. 1112).
35. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, (Dz. U. z 2023 r. poz. 1080).
36. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym, (Dz. U. z 2007 r. Nr 89, poz. 590).
37. Załącznik 17 do Konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym. Ochrona Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego przed Aktami Bezprawnej Ingerencji, wyd. ICAO. Załącznik do obwieszczenia nr 3/2024 Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego z dnia 2 lutego 2024 r.

Aneta CHRZAŚCZ

Akademia Bialska im. Jana Pawła II
ORCID: 0000-0001-9749-274X

Dorota CHARKIEWICZ

Warszawski Uniwersytet Medyczny
ORCID: 0000-0002-1068-7569

Natalia URBAŃSKA

Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie
ORCID: 0009-0004-2329-3077

Katarzyna OCHYRA-ŻURAWSKA

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych im. ks. Bronisława Markiewicza
w Jarosławiu
ORCID: 0000-0001-6214-8930

https://doi.org/10.29316/9788368103236_4

DZIAŁANIA STRAŻY GRANICZNEJ W ODPOWIEDZI NA ZAGROŻENIA HYBRYDOWE NA WSCHODNIEJ GRANICY RP

**ACTIONS OF THE BORDER GUARD IN RESPONSE TO HYBRID
THREATS ON THE EASTERN BORDER OF POLAND**

Streszczenie

Celem rozdziału jest analiza operacyjnych działań Straży Granicznej Rzeczypospolitej

Abstract

The aim of the chapter is to analyse the operational activities of the Border Guard of the

Polskiej podejmowanych w odpowiedzi na zagrożenia hybrydowe związane z kryzysem migracyjnym na granicy z Białorusią, ze szczególnym uwzględnieniem ich skuteczności, uwarunkowań oraz kierunków rozwoju formacji. Problem badawczy sformułowano w formie pytania: W jaki sposób działania operacyjne Straży Granicznej RP przyczyniły się do ograniczenia skutków zagrożenia hybrydowego na granicy z Białorusią i jakie wnioski można wyciągnąć na przyszłość? Postawiona hipoteza badawcza zakłada, że: Skuteczność działań Straży Granicznej w czasie kryzysu migracyjnego wynikała przede wszystkim z elastycznego zastosowania środków technicznych i mobilnych form patrolowania, jednak ujawniła także systemowe braki wymagające reform strukturalnych i kadrowych. W analizie zastosowano metody teoretyczne, w tym analizę instytucjonalno-prawną, studium przypadku (case study) oraz analizę danych statystycznych i materiałów źródłowych publikowanych przez organy państwowe. Głównym wnioskiem płynącym z badań jest konieczność dalszej profesjonalizacji, rozbudowy potencjału operacyjnego i intensyfikacji współpracy międzynarodowej Straży Granicznej, jako warunku zwiększenia odporności państwa na zagrożenia asymetryczne, zwłaszcza o charakterze hybrydowym.

Słowa kluczowe: Straż Graniczna, zagrożenia hybrydowe, nielegalna migracja, bezpieczeństwo granicy, kryzys migracyjny

Wstęp

Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa państwa coraz częściej przybierają charakter złożony, wielowymiarowy i trudny do jednoznacznego zaklasyfikowania w ramach klasycznych podziałów na działania wojenne i pokojowe. Jednym z najjaskrawszych przykładów takiej formy agresji był kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej, który rozpoczął się w 2021 roku i miał znamiona ataku hybrydowego z wykorzystaniem presji migracyjnej jako narzędzia destabilizacji państwa.

Republic of Poland undertaken in response to hybrid threats related to the migration crisis on the border with Belarus, with particular emphasis on their effectiveness, conditions and directions of formation development. The research problem was formulated in the form of a question: How did the operational activities of the Polish Border Guard contribute to reducing the effects of the hybrid threat on the border with Belarus and what conclusions can be drawn for the future? The research hypothesis assumes that: The effectiveness of the Border Guard's activities during the migration crisis resulted primarily from the flexible use of technical measures and mobile forms of patrolling, but it also revealed systemic deficiencies requiring structural and personnel reforms. Theoretical methods were used in the analysis, including institutional and legal analysis, case study and analysis of statistical data and source materials published by state authorities. The main conclusion of the research is the need for further professionalization, expansion of operational potential and intensification of international cooperation of the Border Guard, as a condition for increasing the state's resilience to asymmetric threats, especially hybrid threats.

Keywords: Border Guard, hybrid threats, illegal migration, border security, migration crisis

W wyniku skoordynowanych działań służb białoruskich tysiące cudzoziemców, głównie z państw Bliskiego Wschodu i Afryki, podejmowało próby nielegalnego przekroczenia granicy Unii Europejskiej poprzez terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W zaistniałej sytuacji Straż Graniczna RP stanęła przed bezprecedensowym wyzwaniem operacyjnym, wymagającym zastosowania nowych metod reagowania, rozbudowy systemów obserwacji, zwiększenia mobilności patroli, a także intensywnej współpracy międzynarodowej. Kryzys uwypuklił braki kadrowe, konieczność modernizacji sprzętowej oraz potrzebę systemowego podejścia do zarządzania granicą w warunkach presji zewnętrznej. Jednocześnie działania Straży Granicznej okazały się kluczowe dla utrzymania nienaruszalności granicy zewnętrznej UE oraz zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego kraju.

Celem niniejszego rozdziału jest analiza działań operacyjnych podejmowanych przez Straż Graniczną RP w odpowiedzi na zagrożenie hybrydowe z terytorium Białorusi, identyfikacja kluczowych wyzwań oraz wskazanie kierunków rozwoju formacji w kontekście przyszłych zagrożeń. Rozważania oparto na danych statystycznych, przepisach prawnych, raportach instytucji państwowych oraz obserwacjach praktycznych. Szczególna uwaga poświęcona zostanie aspektom techniczno-operacyjnemu, współpracy międzynarodowej oraz znaczeniu odporności instytucjonalnej w przeciwdziałaniu nowym formom destabilizacji.

Działania Straży Granicznej w celu zwalczaniu nielegalnej migracji

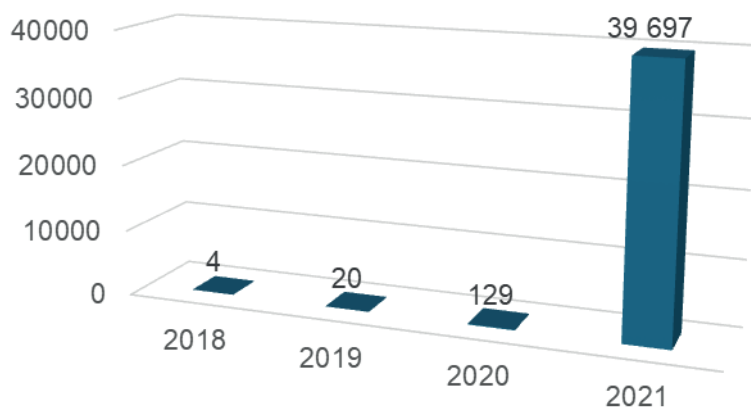
W obliczu dynamicznie rozwijającego się kryzysu oraz narastającej presji migracyjnej na wybranych odcinkach granicy z Białorusią¹, Straż Graniczna została zmuszona do intensyfikacji działań, wdrażając zarówno tradycyjne, jak i nowoczesne środki ochrony granic. W praktyce oznaczało to wielopłaszczyznowe podejście do zwalczania nielegalnej migracji: od wzmożonych patroli terenowych, przez rozbudowę zaplecza technicznego, aż po wdrożenie zaawansowanych systemów obserwacyjnych i współpracę z innymi służbami krajowymi i międzynarodowymi. Szczególne znaczenie przywiązywano do monitorowania tzw. zielonej granicy, gdzie naturalne ukształtowanie terenu znacząco utrudniało identyfikację i zatrzymywanie osób próbujących nielegalnego przekroczenia granicy. Kluczowe było

---

¹ M. Boguciewicz M., *Kryzysy migracyjne w Polsce: od sekurytyzacji migracji do imperatywu humanitarnego*, [w:] *Mniejszości, emigranci i uchodźcy „stare” i „nowe” wyzwania*, red. A. Adamczyk, A. Sakson, C. Trosiak, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2022, s. 119.

wykorzystanie mobilnych jednostek patrolowych, w tym pojazdów terenowych, quadów czy środków transportu dostosowanych do trudnych warunków przyrodniczych, co pozwalało na szybkie reagowanie w przypadku wykrycia prób nielegalnego przekroczenia.

Oprócz działań stricte operacyjnych, nie mniej istotna okazała się ścisła koordynacja z jednostkami wojska oraz wsparcie techniczne w postaci kamer termowizyjnych, noktowizji oraz systemów dronowych, dzięki którym możliwe stało się skuteczniejsze wykrywanie prób przekroczeń zarówno w dzień, jak i w nocy. W sytuacji narastających napięć i incydentów na granicy, takich jak niszczenie infrastruktury, ataki na funkcjonariuszy czy próby masowego forsowania linii granicznej, niezbędne były działania prewencyjne i szybkie przeciwdziałanie zagrożeniom. Jednocześnie wdrażano rozwiązania legislacyjne, które umożliwiały elastyczniejsze reagowanie na zmieniającą się sytuację oraz usprawniały procedury związane z kontrolą i zatrzymywaniem osób nielegalnie przebywających na terytorium Polski. Skala nielegalnych przekroczeń została przedstawiona na rysunku 1 dla zobrazowania sytuacji.

Rysunek 1. Przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom na odcinku z Białorusią w latach 2018-2021

Źródło: statystyka Komendy Głównej Straży Granicznej w Warszawie, 2022.

Według danych ze Straży Granicznej w 2021 roku ujawniono 39 697 prób przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom, dane dotyczą granicy z Białorusią. Dla porównania z rokiem 2020, liczba ta jest 300 razy większa.

W szczytowym okresie, w październiku 2021 r., odnotowano prawie 17,5 tys. prób nielegalnego przekroczenia granicy RP. W kolejnych miesiącach liczba ta malała. Najwięcej prób zanotowano na odcinku strzeżonym przez Placówkę Straży Granicznej w Michałowie – 5 466 cudzoziemców.

Gdy wprowadzono stan wyjątkowy na terenach przygranicznych w województwie lubelskim oraz podlaskim, rozpoczęto kontrole pojazdów oraz osób. Posterunki kontrolne rozlokowane były wzdłuż granicy państwowej, najczęściej na skrajnych punktach miejscowości, tak, że osoby przejeżdżając z jednej miejscowości do drugiej były zatrzymywane przez funkcjonariuszy policji bądź straży granicznej do kontroli. Funkcjonariusze sprawdzali dane osób z dokumentów tożsamości, które każdy zobowiązany był przy sobie posiadać przez okres trwania stanu wyjątkowego².

Wracając do działań funkcjonariuszy Straży Granicznej przeciwko nielegalnej migracji jako zwalczania zagrożenia hybrydowego, należy wyróżnić wzmoczone patrole. Funkcjonariusze ochraniający odcinek granicy z Białorusią, otrzymywali postawione do służby zadania, nakierowane głównie na nielegalną migrację, jej wykrywanie, zapobieganie oraz zwalczanie³. Były to najczęściej patrole zmotoryzowane, ponieważ taki patrol jest w stanie znacznie szybciej przemieścić się we wskazane miejsce, gdy zajdzie taka potrzeba.

Do działań w obliczu kryzysu migracyjnego należy zaliczyć również współdziałanie z litewskimi sąsiadami. Straż Graniczna na bieżąco wymienia informacje utrzymując kontakt z władzami oraz służbami w państwie sąsiadującym, które również musiało zmierzyć się ze zjawiskiem migracji. Współpraca Rzeczypospolitej Polski oraz Litwy opiera się na podstawie umów bilateralnych. Państwa komunikują się ze sobą przez *Centrum Współpracy Służb Granicznych, Celnych i Policyjnych Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej z siedzibą w Budzisku*. Współpraca między państwami to nie tylko kontakt, ale także działania takie jak przekazanie wsparcia jakiego dokonała Agencja Frontex. Mówiąc o wzajemnej pomocy państw, warto wspomnieć o budowie zapory przez wojska litewskie na terytorium naszego kraju. Rola Straży Granicznej dotyczyła również cudzoziemców, którym udało się przedostać na terytorium Polski. W zależności od osobistej sytuacji migranta oraz obowiązujących w tym czasie aktów prawnych, należy zaznaczyć, że w tym okresie wydawanie nowych aktów prawnych odnośnie do sytuacji na polsko-białoruskiej granicy było dość dynamiczne. Polegała również na transportowaniu migrantów bezpośrednio do granicy, czyli tzw. push-back, bądź do ośrodków strzeżonych. Niestety po odstawieniu migranta na granicę, czasami kończyło się to ponownym przetrzymaniem osób przez służby białoruskie. W ten sposób niektóre osoby przekraczały

---

² Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (Dz. U. z 2002 r. Nr 113, poz. 985).

³ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 1990 r. Nr 78, poz. 462), art. 2, ust. 2a.

granicę kilkukrotnie. Nie da się ukryć, że tak kontrowersyjne działania budziły w ludności bardzo odmienne poglądy oraz szereg dyskusji w społeczeństwie, z czego największy sprzeciw wykazywali aktywiści. Z końcem lata, a dokładniej 17 września 2021 roku, Sejm uchwalił tzw. *ustawę wywózkową*, w pełnym brzmieniu była to, „*Ustawa z 14 października 2021 roku o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw*”⁴. Dotyczyła wspomnianego wyżej zawracania migrantów do granicy.

Do zadań funkcjonariuszy należało również zatrzymywanie cudzoziemców oraz dalsze procedury po. Należy mieć na uwadze fakt, iż wiele osób zatrzymanych po przekroczeniu granicy było w stanie, który wymagał opieki medycznej. Funkcjonariusze przeszukując przygraniczne lasy oraz zakrzaczenia znajdowali migrantów, często wycieńczonych wielogodzinnymi wędrówkami, jeśli było to w miejscu, gdzie przebiega rzeka graniczna Bug, zdarzało się, że były to osoby przemoczone, wychłodzone, a nawet z oznakami hipotermii. W takich przypadkach kończyło się wezwaniem pogotowia ratunkowego. Wielu migrantów było w ciężkiej sytuacji, obawiało się powrotu do swojego kraju czy na Białoruś. Często były to rodziny bądź samotne kobiety z małymi dziećmi. Funkcjonariusze znajdowali również noworodków, którzy wymagali natychmiastowego przewiezienia do szpitala. W miarę możliwości komunikacji między migrantami, a pogranicznikami można było dowiedzieć się o aktach agresji czy szczuciu psami⁵. Kobiety wypowiadały się o przypadkach gwałtów jakie miały miejsce po stronie białoruskiej. Migranci mieli zakaz powrotu do Mińska, niektórzy nie wiedzieli, gdzie mają się podziąć, ponieważ z każdego miejsca, w którym się znaleźli byli wypychani. Od państw swojego pochodzenia nie mogą liczyć na żadną pomoc, mowa tutaj również o kontakcie przez ambasady, niektóre z nich odmawiały pomocy migrantom. Zdarzały się przypadki osób, które umieszczano w ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców, do czasu, gdy wszystko się wyjaśni, na przykład do czasu zakończenia prowadzonego wobec nich postępowania. Funkcjonariusze Straży Granicznej uczestniczyli zarówno w transporcie osoby do ośrodka jak i już w samym ośrodku, sprawowali nadzór. Straż Graniczna zajmowała się również zatrzymywaniem, które pomagały w transportowaniu nielegalnych migrantów na zachód Polski oraz prowadziła wobec nich postępowania⁶. Wzmoczone patrole funkcjonariuszy Straży Granicznej ruszyły już po wykryciu

⁴ Ustawa z 14 października 2021 roku o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 1918).

⁵ K. Poskrobko, K. Szyniszewska, J. Jończyk, *Kryzys na granicy z Białorusią Nowe okoliczności, stare błędy, potencjalne szanse*, Instytutu Strategii 2050, 2022, s. 7.

⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, art. 264, par. 3 (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553).

pierwszych przypadków przekroczeń granicy z Białorusi do Polski i trwają cały czas, w dalszym ciągu jest to rejon zagrożony nielegalną migracją. Budowa muru na odcinku lądowym znacznie wsparła Straż Graniczną oraz Wojsko, które w dalszym ciągu patroluje granice. Warto zaznaczyć, że na odcinku rzeczonym występują miejsca, w których nie ma już zabezpieczeń powstałych na początku, mowa tutaj o takich jak, siatka leśna czy zasieki z drutu kolczastego, czyli tak zwana concertina. Rzeka graniczna Bug jest barierą naturalną, natomiast kryzys migracyjny niejednokrotnie pokazał, że migranci doskonale potrafili sobie z tym poradzić, dlatego na całym odcinku z Białorusią czuwają patrole Straży Granicznej oraz innych służb. W dużym skrócie, podczas zwalczania nielegalnej migracji jako zagrożenia hybrydowego, działania funkcjonariuszy opierały się w głównej mierze na zapobieganiu i przeciwdziałaniu nielegalnym przekroczeniom granicy w bezpośredniej jej bliskości, można powiedzieć, że granica była obstawiona całodobowo. Również będąc nieco dalej od granicy, czyli zwalczaniu migracji na terenach przygranicznych, przez kontrole osób czy prowadzenie rozpoznania, obserwacji, czego skutkiem były późniejsze zatrzymania osób już oddalonych od granicy⁷. Funkcjonariusze również brali udział w późniejszej procedurze po zatrzymaniu. Działania funkcjonariuszy Straży Granicznej z pewnością udowodniły niejednokrotnie, jak wiele zaangażowania oraz trudu pokładają, aby chronić granic Rzeczypospolitej Polskiej. Dowodem są chociażby incydenty⁸, których dopuszczali się migranci, atakując funkcjonariuszy oraz infrastrukturę graniczną.

Zagrożenia dla formacji w kontekście zwalczania nielegalnej migracji

Kryzys migracyjny jako zagrożenie hybrydowe wywołane przez Białoruś można zakwalifikować jako stanowiące zarówno wyzwanie i zagrożenie dla formacji. Na pewno jest to cenna lekcja na przyszłość. Dotknął Polskę oraz inne kraje, chociażby Litwę, która tak jak nasz kraj musiała zmierzyć się z falą migrantów i strzec nienaruszalności swoich granic, czy Łotwę. W pewnym stopniu odczuła to cała Europa, ponieważ dla wielu migrantów Polska była tylko krajem tranzytowym, aby przedostać się dalej na zachód. Można pokusić się o rozważanie, że było to

---

⁷ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 1990 r. Nr 78, poz. 462).

⁸ B. Fraszka, *Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej: przyczyny, aspekt geopolityczny, narracje*, Raport specjalny, Warsaw Institute, 2021, s. 8.

dalekosiężnym planem białoruskiego dyktatora we współdziałaniu z Rosją⁹, którym już od dawna zależało na destabilizacji Europy oraz wykazywali niechęć do kultury zachodniej, promując reżim oraz autorytarne poglądy. Warto dodać, że wiele państw europejskich było już w pewien sposób przygotowane, migracja do Europy zapoczątkowana była już wiele lat temu z nasileniem się od 2015 roku. Migracja napływała do Europy głównie z innych kierunków. Można powiedzieć, że przerzut ludzi zamieszkujących państwa Bliskiego Wschodu z kierunku Białorusi do Polski otworzył nowy szlak migracyjny. Zagrożenie hybrydowe spowodowane nielegalną migracją było potężnym zaskoczeniem również dla formacji Straży Granicznej, która jest pierwszoplanową służbą odpowiedzialną za ochronę granic naszego państwa. Zaczynając od wyzwania, bez wątpienia można powiedzieć, że jest nim właśnie zjawisko migracji. W porównaniu do innych państw, chociażby takich jak Niemcy czy Francja, Polska nie jest krajem najbardziej pożądanym przez migrantów, jednak doskonałym, aby przedostać się do bogatszych państw Schengen, gdyż to właśnie nasz kraj stanowi granicę zewnętrzną od strony wschodniej. Odpowiedzialność za bezpieczeństwo granic, obywateli, nie tylko Polski, ale i całego obszaru była zbyt wysoka by skończyło się niepowodzeniem. Dodatkowym utrudnieniem w tej sytuacji była niewystarczająca ilość funkcjonariuszy. Wciąż występują braki kadrowe w formacji, pomimo otwartych naborów do służby oraz licznych przyjęć. Niezwykle pomocnym było wsparcie innych służb, które również zostały oddelegowane do działań przeciwko migracji. Kryzys na granicy został znacznie ograniczony, co można uznać za sukces służb. Należy jednak traktować jako zagrożenie niepewną sytuację międzynarodową oraz narracje Białorusi i Rosji, zachowując czujność oraz być przygotowanym na możliwość nasilenia się napływu migrantów.

Nielegalna migracja jest zjawiskiem na tyle trudnym do zatrzymania, że pomimo starań służb, które nieustannie przebywają na granicy w dalszym ciągu pozostaje zarówno wyzwaniem jak i zagrożeniem. Istotnym dla formacji Straży Granicznej jest wybuch wojny w Ukrainie, do którego doszło 24 lutego 2022 roku, w wyniku zbrojnej napaści Rosji. Polska jako kraj sąsiadujący przekazała wsparcie Ukrainie¹⁰, między innymi w postaci żywności, broni, amunicji czy pojazdów, ponosząc ryzyko narażenia się tym samym Rosji. Polska otworzyła granice, aby przyjąć ludność z Ukrainy, chroniąc przed wojną. Ustawiły się ogromne kolejki,

⁹ Z. Śliwa, A.K. Olech, *Wyzwania w kontekście migracji i kryzys na granicy polsko-białoruskiej*, Wiedza Obronna, t. 278, nr 1, 2022, s. 93-94.

¹⁰ Ł. Baszczak i in., *Pomoc polskiego społeczeństwa dla uchodźców z Ukrainy*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, 2022, s. 5-6.

a presja czasu nie działała na korzyść służb, które starały się jak najszybciej dokonać procedury odprawy granicznej. Do działań zaangażowana była Straż Graniczna. Często osoby nie posiadały podstawowych dokumentów do przekroczenia granicy, nie wspominając już o innych wymogach, jak środki finansowe, gdyż wojna zabrała im wszystko co posiadali. Według danych statystycznych na dzień 08.02.2024 r., od początku wojny, z Ukrainy do Polski granicę przekroczyło 18,8 mln osób, z czego 16,9 mln powróciło na Ukrainę. Przyjęcie tak ogromnej ilości osób z Ukrainy, również należy zaliczyć do wyzwiań.

Presję zarówno dla służb jak i obywateli stanowi ściana wschodnia, z jednej strony Białoruś, z którą kryzys migracyjny nie został zażegnany, należy traktować jako zagrożenie mogące pojawić się w każdej chwili, w postaci powtórnych wydarzeń z 2021 roku. Zarazem Ukraina, gdzie rozgrywa się konflikt zbrojny, budzący ogromny niepokój, wymagający stałego monitorowania wydarzeń. Zmianie uległa sytuacja pomiędzy państwami za naszą wschodnią granicą. Relacje międzynarodowe państw regionu stały się napięte. Kryzys migracyjny z Białorusią udowodnił całemu światu o wspólnych działaniach Białorusi z Rosją przeciwko państwom zachodnim. Napaść zbrojna na Ukrainę na początku 2022 roku była już tylko upewnieniem oraz doprowadziła do izolacji tych dwóch państw na arenie międzynarodowej, a także pociągnęła za sobą w późniejszym czasie liczne konsekwencje, czego przykładem był chociażby pakiet sankcji nałożonych na Rosję i Białoruś. Zarówno społeczeństwo zachodnie jak i władze poszczególnych państw radykalnie zmieniły postrzeganie¹¹, tym samym nie pozostając obojętnym na cierpienie ludności ukraińskiej. Sytuacja wewnętrzna Polski również uległa zmianie.

Mając na uwadze bezpieczeństwo nie tylko Rzeczypospolitej Polskiej, ale także całej strefy Schengen, ponieważ granica polsko-ukraińska była również granicą zewnętrzną. Polska została postawiona w ciężkiej sytuacji, ponieważ z jednej strony mając na uwadze względy humanitarne, czuła się zobowiązana pomóc Ukrainie i nie mogła patrzeć na cierpienie niewinnych ludzi, a z drugiej musiała się liczyć z ogromnym ryzykiem jakie niesie ze sobą przyjęcie tak dużej ilości osób bez odpowiedniej weryfikacji. Po przekroczeniu granicy do Polski wiele osób ubiegało się o pobyt w naszym kraju, aczkolwiek dla niektórych, była to świetna okazja, aby przedostać się na zachód Europy, gdzie wcześniej było to z różnych względów niemożliwe.

---

¹¹ K. Poskrobko, Szyniszewska K., Jończyk J., *Kryzys na granicy z Białorusią Nowe okoliczności, stare błędy, potencjalne szanse*, Instytutu Strategii 2050, 2022., s. 8-9.

Szacuje się, że w Polsce mieszka około 2 mln Ukraińców, dane te dotyczą zarówno osób, które przybyły do Polski po wybuchu wojny oraz wcześniej. Od 2021 roku do Polski przybyło znacznie więcej cudzoziemców niż w ubiegłych latach, głównie spowodowane było to przetrzaniem migrantów z Białorusi oraz wojną w Ukrainie. Stanowi to ogromne wyzwanie dla formacji Straży Granicznej, ponieważ to głównie ona pomimo niewystarczającej ilości funkcjonariuszy sprawuje nadzór nad cudzoziemcami. Rozpoczynając od sprawdzenia osoby przekraczającej granicę na kierunku wjazdowym do Polski, przez kontrolę pobytu na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, wykonywaną pracę bądź inny cel tegoż pobytu, po skontrolowanie na kierunku wyjazdowym z Polski. Przechodząc do zagrożeń dla formacji i nie tylko, ponieważ skutki mogą być odczuwalne zarówno przez inne służby, ludność cywilną czy inne sektory związane z bezpieczeństwem. Z biegiem czasu osoby, które przedostały się nielegalnie na teren naszego kraju mogą spowodować zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego kraju czy zaburzać struktury jego funkcjonowania. Jest to jedynie założenie hipotetyczne, jednak trzeba wziąć pod uwagę dalekosiężne skutki nielegalnej migracji, aby móc odpowiednio przygotować się. Jeśli dane osób nie zostaną zweryfikowane to nie wiemy tak naprawdę kto przebywa w Polsce, co może w przyszłości doprowadzić do zaburzeń funkcjonowania służby zdrowia czy gospodarki kraju. Z czasem mogą pojawić się problemy na rynku pracy, wzrost poziomu przestępczości, działań dezinformacyjnych bądź zagrożeń terrorystycznych¹².

Można powiedzieć, że największym wyzwaniem dla formacji będą skutki tak dużego ruchu na wschodniej granicy. Autorzy mają na myśli zarówno atak hybrydowy z 2021 roku oraz przyjęcie ludności ukraińskiej w wyniku wybuchu wojny na początku 2022 roku. Presja jaka panuje wśród mieszkańców terenów przygranicznych spowodowana licznymi wydarzeniami z pewnością nie jest ułatwieniem dla służb. Straż Graniczna jest czołową formacją w Rzeczypospolitej Polskiej, która w swoich kompetencjach wykonuje szereg czynności dotyczących cudzoziemców. Zatem, biorąc pod uwagę wcześniej wspomniane braki kadrowe, stoi przed ogromnym wyzwaniem, czy zdoła sobie poradzić z tak dużym napływem cudzoziemców do Polski. Patrząc na sytuację innych państw oraz konflikty na świecie, które potęgują zjawisko migracji, Straż Graniczna musi się przygotować na kolejne wyzwania oraz zagrożenia. Można założyć, że migranci zostaną wykorzystani również w innych celach, chociażby do destruktywnego oddziaływania na państwa europejskie. Fala nielegalnych migrantów przetrzanych z Białorusi

¹² M. Chruściel i in., *Polska w europejskim kryzysie migracyjnym*, Nowa Konfederacja, 2019, s. 46.

wykorzystywana jest jako ludzka broń do działań o charakterze niemilitarnym¹³. Liczny wzrost nielegalnych migrantów mógłby wpłynąć negatywnie na poziom bezpieczeństwa. Od początku ataku hybrydowego z Białorusi miało miejsce wiele wydarzeń wskazujących na obniżenie poziomu bezpieczeństwa wśród obywateli. Pojawiły się informacje o licznych przestępstwach oraz wykroczeniach, których dopuszczają się migranci na terytorium Polski. Jak podaje „*Rzeczpospolita*”, z policyjnych danych wynika, że obywatele Gruzji popełniają co piąte przestępstwo cudzoziemskie. Jako przykład wskazano okradanie ludzi wybierających gotówkę z bankomatów czy napady na kantory. Dziennik potwierdza również, że jest to ogromne wyzwanie dla służb, m.in.

Straży Granicznej, w związku z tym należy skutecznie pracować nad polską polityką migracyjną. Wydarzenia związane z zagrożeniem hybrydowym oraz wojną w Ukrainie z pewnością wprowadziły ogromne zmiany w formacji oraz przyniosły liczne wyzwania i zagrożenia dla Straży Granicznej. Pomimo opanowania sytuacji na granicy z 2021 roku, przez cały czas dochodziło do prób nielegalnego przekroczenia, szczególnie na podlaskim odcinku, jednak nie było to tak intensywne jak na początku ataku hybrydowego. Nie trzeba było długo czekać, aby ponownie zaczęło dochodzić do coraz liczniejszych ataków forsowania granicy. Jest to rejon zagrożony migracją, w związku z tym wojsko nieprzerwanie patroluje rejon granicy. Służby były świadkami licznych incydentów niszczenia zabezpieczeń granicy, w tym płotu granicznego przy użyciu łomów, podpalania znaków granicznych, obrzucania służb kamieniami, butelkami czy innymi niebezpiecznymi przedmiotami. Migranci wyposażeni są w ostre narzędzia jak noże czy konary drzew do których przymocowane są ostrza. W ostatnich miesiącach podawane są do wiadomości przypadki rannych żołnierzy oraz funkcjonariuszy, którzy przewożeni są do szpitali z obrażeniami ciała oraz informacje o wybitych szybach w pojazdach służbowych. Od późnej wiosny napięcie na polsko-białoruskim odcinku granicy stale wzrasta¹⁴.

Jest to równoznaczne ze wzrostem zagrożeń oraz wyzwań. Polska w odpowiedzi na te zagrożenia wzmocniła ochronę granicy, budując fizyczne bariery, zwiększając liczebność służb granicznych intensyfikując współpracę z sojusznikami w NATO i UE. Operacja „Tarcza Wschód” stanowiła kluczowy element tych

---

¹³ Z. Śliwa, A. Olech, *Wyzwania w kontekście migracji i kryzys na granicy polsko-białoruskiej*, *Wiedza Obronna*, t. 278, nr 1. 2022, s. 17.

¹⁴ <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/13247,Przelom-miesiecy-na-granicy.html>, [dostęp: 28.07.2025].

działań, będąc odpowiedzią na zagrożenia hybrydowe¹⁵. Obserwując ostatnie wydarzenia na granicy, Straż Graniczna musi się przygotować na kolejne zagrożenia, a także stawić czoła nowym wyzwaniom.

Wyzwania dla działań Straży Granicznej w Polsce

Kryzys migracyjny można określić jako istotne doświadczenie, które ukażało skalę zagrożeń związanych z nagłym napływem cudzoziemców na granicę. Białoruś, wykorzystując społeczności Bliskiego Wschodu, uczyniła je narzędziem politycznej presji. Z uwagi na złożoność tego problemu niezbędne jest podejmowanie działań opartych na doświadczeniach Polski z 2021 roku, przykładach państw borykających się z nielegalną migracją oraz analizie sytuacji międzynarodowej. Kluczowe wydaje się wypracowanie wspólnego stanowiska w ramach wspólnoty europejskiej, ponieważ Polska nie powinna odpowiadać na te wyzwania samodzielnie, a kwestie nielegalnego przekraczania granic Unii Europejskiej nie powinny prowadzić do podziałów politycznych. Stanowisko Federacji Rosyjskiej oraz Republiki Białorusi wskazuje, że zagrożenie hybrydowe nie zostało definitywnie zażegnane. Rzeczpospolita Polska, działając w porozumieniu z Unią Europejską i strefą Schengen, powinna opracować mechanizmy reagowania umożliwiające skuteczne zarządzanie zjawiskiem nielegalnej migracji, co bezpośrednio przełoży się na funkcjonowanie służb granicznych.

W opinii autorów formacja Straży Granicznej wymaga reform, które przyczynią się do jej rozwoju oraz usprawnią kontrolę granic państwowych. Transformacje są nieuniknione i wynikają zarówno ze zmian przepisów prawnych, jak i sytuacji politycznej w Polsce, Unii Europejskiej oraz u jej sąsiadów. Polska, będąc członkiem UE, jest zobowiązana dostosowywać się do unijnych wymogów. Wyrazistym przykładem wpływu otoczenia międzynarodowego jest kryzys migracyjny, będący formą ataku hybrydowego ze strony Białorusi. Fala nielegalnych migrantów napływających do Polski od wschodniej granicy doprowadziła do zmian organizacyjnych zarówno w strukturze Straży Granicznej, jak i funkcjonowaniu państwa.

W celu poprawy szczelności granic oraz podwyższenia poziomu bezpieczeństwa warto odnieść się do *Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej* w ramach Funduszu Zintegrowanego Zarządzania

---

¹⁵ L. Elak, L., M. Oskierko, S. Żurawski, *Ochrona granicy polsko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, *De Securitate Et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności*, 10(1), 2024, s. 93.

Granicami (2021-2027), który został ustanowiony dla wzmocnienia ochrony granic unijnych i zapewnienia swobodnego przepływu osób zgodnie z międzynarodowymi zobowiązaniami. Fundusz ten niesie korzyści zarówno w obszarze bezpieczeństwa, jak i rozwoju formacji granicznych.

Kluczowym kierunkiem zmian powinno być zwiększenie liczby etatów w Straży Granicznej – obecny poziom zatrudnienia nie odpowiada długości chronionych granic. Potrzeby kadrowe widoczne są nie tylko na wschodniej granicy, lecz także na innych przejściach, w tym portach lotniczych. W wielu oddziałach proces rekrutacyjny trwa nieprzerwanie, a odejścia ze służby – głównie emerytalne – ograniczają możliwości operacyjne. Rozszerzenie współpracy z Agencją Frontex, obejmującej szkolenia, koordynację działań w zakresie migracji i ochrony granic, jest strategicznie istotne. Frontex, jako pierwsza stała, ponadnarodowa służba mundurowa w Europie, dysponuje wyspecjalizowanymi zespołami zdolnymi do szybkiego wsparcia, nawet do 1500 funkcjonariuszy, pochodzących z krajów członkowskich. Wspólne działania, wymiana doświadczeń, patrole przygraniczne, operacje śledcze czy tworzenie raportów dotyczących przestępczości transgranicznej powinny zostać zintensyfikowane, podobnie jak wspólne ćwiczenia z zakresu interwencji, strzelectwa czy bezpieczeństwa obszarów przygranicznych. Kluczowe pozostaje utrzymywanie efektywnej współpracy, wymiana informacji oraz realizacja wspólnych projektów.

W przypadku wzmożonej nielegalnej migracji zasadna jest także współpraca z Międzynarodową Organizacją ds. Migracji (IOM), która może przyczynić się do zwiększenia wsparcia dla migrantów, np. poprzez *program dobrowolnych powrotów* skierowany do osób, którym odmówiono ochrony na terenie UE lub przebywających bez ważnych dokumentów. Rozbudowanie tej współpracy pozwoliłoby na uzyskanie pomocy przez większą liczbę migrantów i zmniejszenie obciążeń dla Straży Granicznej, co miałoby pozytywny wpływ na dostępność miejsc w ośrodkach dla cudzoziemców.

Zasadne jest również zwiększenie nakładów na rozwój kompetencji funkcjonariuszy, w tym regularne i specjalistyczne szkolenia dostosowane do aktualnych regulacji prawnych i dynamicznej sytuacji politycznej. Ważne znaczenie ma też intensyfikacja szkoleń językowych, szczególnie z języka angielskiego oraz rosyjskiego dla funkcjonariuszy pełniących służbę na wschodniej granicy. Istotnym aspektem jest organizacja kompleksowych szkoleń dotyczących postępowania z cudzoziemcami, kontroli dokumentów, operacji powrotnych oraz respektowania praw człowieka i norm kulturowych. Ważne są również szkolenia z zakresu przestępczości transgranicznej, pościgów i obsługi nowoczesnego sprzętu.

Niezmienne należy inwestować w infrastrukturę i wyposażenie Straży Granicznej, takie jak zwiększenie dostępności psów służbowych i wymiana wyeksploatowanego sprzętu specjalistycznego, w tym pojazdów terenowych przystosowanych do trudnych warunków przygranicznych. Modernizacja dróg przygranicznych oraz inwestycje w sprzęt wykorzystywany podczas służby przyczynią się do podniesienia efektywności działania formacji.

Podsumowanie

Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej, będący przejawem nowoczesnych zagrożeń hybrydowych, stanowił poważne wyzwanie dla bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej oraz stabilności granic zewnętrznych Unii Europejskiej. Działania operacyjne podejmowane przez Straż Graniczną RP, obejmujące m.in. wzmożone patrole, wykorzystanie nowoczesnych technologii obserwacyjnych, współpracę z innymi służbami krajowymi i zagranicznymi, a także elastyczne reagowanie na zmieniającą się sytuację, okazały się kluczowe w ograniczeniu skutków tego zagrożenia.

Analiza przeprowadzona wykazuje, że choć funkcjonariusze wykazali się dużym profesjonalizmem i odpornością, to kryzys uwidoczniał również systemowe niedobory – zwłaszcza kadrowe, logistyczne i sprzętowe – wymagające długofalowych reform. W kontekście rosnącej presji migracyjnej, pogarszającej się sytuacji geopolitycznej oraz prognoz dotyczących destabilizacji regionu Europy Wschodniej, konieczne jest wzmocnienie formacji poprzez zwiększenie etatów, rozbudowę infrastruktury technicznej, rozszerzenie współpracy międzynarodowej oraz podniesienie kompetencji funkcjonariuszy – w tym językowych, kulturowych i operacyjnych.

Literatura

1. Baszczak Ł., Kiełczewska A., Kukołowicz P., Wincewicz A., Zyzik R., *Pomoc polskiego społeczeństwa dla uchodźców z Ukrainy*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, 2022.
2. Boguiewicz M., *Kryzysy migracyjne w Polsce: od sekurytyzacji migracji do imperatywu humanitarnego*, [w:] *Mniejszości, emigranci i uchodźcy „stare” i „nowe” wyzwania*, red. A. Adamczyk, A. Sakson, C. Trosiak, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2022.

3. Chruściel M. i inni, *Polska w europejskim kryzysie migracyjnym*, Nowa Konfederacja, 2019.
4. Elak, L., Oskierko, M., Żurawski, S., *Ochrona granicy polsko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, De Securitate Et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności, 10(1), 2024.
5. Fraszka B., *Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej: przyczyny, aspekt geopolityczny, narracje*, Raport specjalny, Warsaw Institute, 2021.
6. Poskrobko K., Szyniszewska K., Jończyk J., *Kryzys na granicy z Białorusią Nowe okoliczności, stare błędy, potencjalne szanse*, Instytutu Strategii 2050, 2022.
7. Statystyka Komendy głównej Straży Granicznej w Warszawie, 2022.
8. Straż Graniczna, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/13247,Przelom-miesiacy-na-granicy.html>, [dostęp: 28.07.2025].
9. Śliwa Z., Olech A. K., *Wyzwania w kontekście migracji i kryzys na granicy polsko-białoruskiej*, Wiedza Obronna, 2022, t. 278, nr 1.
10. Tarczy wschód, gov.pl, <https://www.gov.pl/attachment/1ca6b854-67c8-4064-b-024-1252fad210fb>.
11. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 1990 r. Nr 78, poz. 462).
12. Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (Dz. U. z 2002 r. Nr 113, poz. 985).
13. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553).

Marcin OSKIERKO

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie

ORCID: 0000-0003-3450-6037

Zbigniew SKWAREK

Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

ORCID: 0000-0002-9083-4695

Wojciech BOBAK

Wyższa Szkoła Biznesu

– National Louis University z siedzibą w Nowym Sączu

ORCID: 0009-0002-1125-0948

Zuzanna JORDAN

ORCID 0009-0009-2636-8501

https://doi.org/10.29316/9788368103236_5

**SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA POLSKO –
UKRAIŃSKIEJ GRANICY PAŃSTWOWEJ
– WYNIKI BADAŃ EMPIRYCZNYCH**

THE SECURITY SYSTEM OF THE POLISH-UKRAINIAN STATE
BORDER – RESULTS OF EMPIRICAL RESEARCH

Streszczenie

Celem poniższego rozdziału jest analiza społecznych postaw wobec polityki migracyjnej

Abstract

The aim of this chapter is to analyse social attitudes towards migration policy and state

oraz działań państwa w zakresie ochrony granic w kontekście współczesnych zagrożeń geopolitycznych i migracyjnych. Problem badawczy sformułowano: Jakie są społeczne postawy i oceny dotyczące systemu ochrony granic państwowych Rzeczypospolitej Polskiej? Hipoteza badawcza zakłada, iż wysoka percepcja zagrożeń migracyjnych wśród społeczeństwa polskiego koreluje ze zdecydowanym poparciem dla twardych instrumentów ochrony granic oraz restrykcyjnej polityki migracyjnej państwa. W rozdziale kolejno zaprezentowano teoretyczne i instytucjonalne uwarunkowania funkcjonowania granicy państwowej jako podstawowego wyznacznika suwerenności i elementu systemu bezpieczeństwa wewnętrznego. W ramach badań zastosowano metody teoretyczne takie jak analiza literatury przedmiotu a także empiryczne - metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem standaryzowanej ankiety. Przeprowadzone badania stanowią istotny wkład w poznanie społecznego wymiaru zarządzania bezpieczeństwem granic oraz mogą stanowić punkt wyjścia do dalszych analiz w zakresie skuteczności polityki migracyjnej i granicznej w warunkach rosnących zagrożeń hybrydowych i transgranicznych.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo granic, polityka migracyjna, Straż Graniczna, zagrożenia hybrydowe, percepcja społeczna, zarządzanie kryzysowe, granica państwowa

activities in the field of border protection in the context of contemporary geopolitical and migration threats. The research problem was formulated: What are the social attitudes and assessments regarding the system of protection of state borders of the Republic of Poland? The research hypothesis assumes that the high perception of migration threats among the Polish society correlates with strong support for hard instruments of border protection and restrictive migration policy of the state. The chapter presents the theoretical and institutional determinants of the functioning of the state border as the basic determinant of sovereignty and an element of the internal security system. As part of the research, theoretical methods were used, such as the analysis of the literature on the subject, as well as empirical methods - the method of a diagnostic survey using a standardized questionnaire. The conducted research is an important contribution to understanding the social dimension of border security management and can be a starting point for further analyses of the effectiveness of migration and border policy in the conditions of growing hybrid and cross-border threats.

Keywords: border security, migration policy, Border Guard, hybrid threats, social perception, crisis management, state border

Wstęp

Bezpieczeństwo granic państwowych stanowi fundament suwerenności i integralności terytorialnej każdego państwa. W obliczu narastających wyzwań o charakterze geopolitycznym, takich jak rosyjska agresja na Ukrainę, destabilizacja sytuacji na granicy polsko-białoruskiej czy nasilająca się presja migracyjna, potrzeba skutecznego i wielopoziomowego zarządzania granicami staje się priorytetem polityki bezpieczeństwa wewnętrznego. W tym kontekście nieodzowne jest nie tylko wzmacnianie narzędzi ochrony technicznej i operacyjnej granicy, ale również

diagnoza postaw społecznych oraz oczekiwań wobec działań państwa w tym zakresie. Współczesne państwa, stojąc wobec narastających zagrożeń geopolitycznych, presji migracyjnych oraz zjawisk o charakterze hybrydowym, zmuszone są do podejmowania coraz bardziej złożonych i wielopoziomowych działań w zakresie ochrony swoich granic. Granica państwowa przestaje być jedynie linią geograficznego rozgraniczenia, a staje się newralgiczną strefą bezpieczeństwa, w której krzyżują się interesy polityczne, społeczne, militarne i gospodarcze. Szczególnie znaczenie zyskują w tym kontekście granice zewnętrzne Unii Europejskiej, w tym granica polsko-ukraińska, która – na skutek wojny za wschodnią granicą – pełni jednocześnie rolę korytarza humanitarnego, obszaru wsparcia logistycznego oraz potencjalnej przestrzeni ryzyka. Skuteczne zarządzanie bezpieczeństwem granic wymaga nie tylko doskonalenia narzędzi technicznych i operacyjnych, ale również rozpoznania społecznych postaw wobec polityki migracyjnej i działań państwa w tym zakresie. Zrozumienie percepcji społecznej, poziomu akceptacji dla instytucjonalnych rozwiązań oraz skali zaufania do służb granicznych staje się nieodzownym elementem budowania skutecznej i akceptowalnej strategii ochrony granic.

Granica państwowa jako element systemu bezpieczeństwa

Granica jest jednym z podstawowych atrybutów suwerenności państwowej oraz ważnym elementem światowej polityki i gospodarki. Jej funkcje ulegają jednak istotnym przemianom – zanika przede wszystkim rola obronna, a coraz większe znaczenie zyskują aspekty związane z integracją polityczną i gospodarczą. W szczególności na obszarze Unii Europejskiej obserwuje się zmniejszenie formalizacji granic, wzrost ich otwartości i przepuszczalności. Niemniej jednak potoczne opinie o „zniesieniu granic” w Europie nie znajdują odzwierciedlenia w rzeczywistości – granice wciąż pozostają wyraźnie wytyczone w dokumentach prawnych, na mapach i w terenie. Co więcej, nadal stanowią podstawowy element wyznaczający zakres terytorialnej suwerenności polityczno-prawnej państwa¹.

Autorzy rozdziału wskazują, że w świetle aktualnych wydarzeń geopolitycznych rola granic w regionie Europy Środkowo-Wschodniej podlega istotnemu przeobrażeniu. Przykładem tego jest kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej, który stanowi element działań hybrydowych inicjowanych przez reżim Aleksandra

---

¹ M. Barwiński, *Granice państwowe według geografów – zarys problematyki*, [w:] *W kręgu geografii politycznej i dyscyplin „okolicznych”. Studia dedykowane Profesorowi Markowi Sobczyńskiemu*, red. A. Rykała, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2023, s. 151.

Łukaszenki. Zjawisko to dowodzi, że granica może być wykorzystywana jako instrument wywierania presji politycznej oraz destabilizowania bezpieczeństwa wewnętrznego państw Unii Europejskiej. Jedną z form takiej presji jest celowe wykorzystywanie migracji – polegające na sprowadzaniu cudzoziemców z krajów trzecich i kierowaniu ich w sposób kontrolowany w stronę granicy z UE, doprowadzając do konieczności budowy i wzmocnienia fizycznych barier granicznych oraz intensyfikacji działań Straży Granicznej, Policji i Wojska Polskiego.

Jednocześnie pełnoskalowa inwazja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, rozpoczęta 24 lutego 2022 roku, nadała granicy polsko-ukraińskiej zupełnie nowy wymiar. Z jednej strony stała się ona korytarzem humanitarnym i strategicznym szlakiem zaopatrzenia, z drugiej – potencjalnym obszarem ryzyka związanego z nielegalną migracją, przestępczością transgraniczną oraz próbami destabilizacji. W odpowiedzi na te zagrożenia Polska, we współpracy z Unią Europejską i NATO, podjęła działania zmierzające do zwiększenia ochrony granic, w tym poprzez budowę zapór fizycznych, rozwój systemów monitoringu i wzmocnienie obecności służb mundurowych.

Mimo trwających procesów globalizacji granice w dalszym ciągu pełnią funkcję barier ograniczających nie tylko migrację, ale również przepływ towarów, usług, informacji oraz wpływy kulturowe i ideologiczne – nierzadko w sposób bardziej skuteczny niż przeszkody fizycznogeograficzne. Obecna sytuacja wyraźnie pokazuje, że granice nie są wyłącznie konstruktem formalno-prawnym, lecz realnym instrumentem reagowania na zagrożenia o charakterze politycznym, wojskowym i społecznym, co sprawia, że ich znaczenie ponownie rośnie – zwłaszcza w kontekście wschodniej flanki Unii Europejskiej.

Autorzy wskazują, że najbardziej kompleksową definicję granicy państwowej sformułował A. Klafkowski. W jego ujęciu granica państwa to linia, na której kończy się władza państwowa, linia która oddziela terytorium jednego państwa od terytorium drugiego państwa lub od morza otwartego, to płaszczyzna prostopadła do powierzchni ziemi i ją przecinająca w kierunku geometrycznego środka Ziemi, płaszczyzna ta oddziela obszary podlegające zwierzchnictwu terytorialnemu sąsiadujących państw – linia graniczna na powierzchni Ziemi określa tylko sam przebieg granicy².

W krajowym porządku prawnym zagadnienie granic państwowych, będących jednym z fundamentalnych wyznaczników suwerenności państwa, znajduje swoje odzwierciedlenie już w najważniejszym akcie prawnym – Konstytucji

---

² A. Klafkowski, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 1996, s. 116

Rzeczypospolitej Polskiej³. W artykule 5, zatytułowanym „Niepodległość państwa i nienaruszalność granic”, zapisano, że *Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium*. W szerszym ujęciu prawnym, zgodnie z treścią art. 1 ustawy o ochronie granicy państwowej, granica Rzeczypospolitej Polskiej definiowana jest jako *powierzchnia pionowa przechodząca przez linię graniczną, oddzielająca terytorium państwa polskiego od terytoriów innych państw i od morza pełnego. Granica państwowa rozgranicza również przestrzeń powietrzną, wody i wnętrze ziemi*⁴. W polskim porządku prawnym zasady wyznaczania przebiegu granicy państwowej zostały precyzyjnie uregulowane. Przede wszystkim, linia graniczna na lądzie oraz podział morskich wód wewnętrznych i morza terytorialnego między Polską a państwami sąsiednimi są ustalane na podstawie zawartych umów międzynarodowych. Z kolei granica morska Rzeczypospolitej Polskiej przebiega zazwyczaj w odległości 12 mil morskich od tzw. linii podstawowej, której przebieg jest określany w odrębnych przepisach, bądź też wzdłuż zewnętrznej granicy red włączonych do morza terytorialnego.

Na lądzie oraz na morskich wodach wewnętrznych granica państwowa jest oznaczana fizycznie za pomocą specjalnych znaków granicznych. Ich umiejscowienie, kształt, rozmiary, barwa, a także zasady ich konserwacji i utrzymania, są określane w odpowiednich porozumieniach międzynarodowych zawieranych z państwami sąsiadującymi. W przypadkach, gdy postanowienia takich umów nie przewidują innych rozwiązań, granicę państwową ustala się zgodnie z obowiązującymi regulacjami krajowymi na odcinkach lądowych oraz w miejscach, w których granica państwowa przecina wody stojące lub wody płynące, przechodząc na drugi brzeg – według linii prostej, biegnącej od jednego znaku granicznego do drugiego. Na rzekach, potokach, strumieniach, kanałach niezeglownych – według linii środkowej koryta, natomiast na rzekach żeglownych – według linii środkowej głównego toru wodnego lub linii środkowej głównego nurtu⁵.

Polska otoczona jest granicami z siedmioma państwami. Od zachodu graniczy z Niemcami, od wschodu z Litwą, Białorusią i Ukrainą, natomiast na południu sąsiaduje z Czechami oraz Słowacją. Na północy znajduje się granica z Rosją (obwód królewiecki), a także odcinek granicy morskiej przebiegający wzdłuż wybrzeża Morza Bałtyckiego.

---

³ P. Lubiewski, *Granice Rzeczypospolitej Polskiej jako wyzwanie dla bezpieczeństwa państwa*, Przegląd Policyjny, Nr specjalny, Tom 0, Nr 0, 2019, s. 54.

⁴ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, (Dz. U. z 2025 r. poz. 184).

⁵ Tamże, art. 2-5.

Całkowita długość granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej wynosi 3 572,47 km. Poszczególne odcinki graniczne, dzielone z sąsiadującymi państwami, mają następujące długości:

- długość granicy z Federacją Rosyjską – 232,04 km (w tym odcinek lądowy – 209,83 km i odcinek rozgraniczający morze terytorialne Rzeczypospolitej Polskiej i Federacji Rosyjskiej – 22,21 km),
- długość granicy z Republiką Litewską: 104,38 km,
- długość granicy z Republiką Białorusi: 418,24 km,
- długość granicy z Ukrainą: 535,18 km,
- długość granicy z Republiką Słowacką: 540,84 km,
- długość granicy z Republiką Czeską: 795,91 km,
- długość granicy z Republiką Federalną Niemiec – 489,37 km (w tym odcinek lądowy – 467,15 km i odcinek rozgraniczający morze terytorialne Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Federalnej Niemiec – 22,22 km),
- długość granicy morskiej: 500,94 km⁶.

W celu skuteczniejszej ochrony polskiej granicy państwowej ustanowiono pogranicze, w skład którego wchodzi pas drogi granicznej oraz strefa nadgraniczna. Pas drogi granicznej stanowi obszar o szerokości 15 metrów, licząc od linii granicy państwowej lub od brzegu wód granicznych albo brzegu morskiego w głąb kraju⁷. Strefa nadgraniczna obejmuje cały obszar gmin przyległych do granicy państwowej, a na odcinku morskim – do brzegu morskiego. Jeżeli określona w ten sposób szerokość strefy nadgranicznej nie osiąga 15 km, to włącza się również do strefy nadgranicznej obszar gmin bezpośrednio sąsiadujących z gminami przyległymi do granicy państwowej lub brzegu morskiego⁸.

Spśród państw, które przystąpiły do Unii Europejskiej w maju 2004 r., Polska posiada najdłuższą granicę z obszarem nieunijnym, wynoszącą 1163 km⁹.

⁶ Straż Graniczna, *Granice RP*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/granice-rp/1910,Granice-RP.html>, [dostęp: 14.06.2025].

⁷ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie..., art. 9.

⁸ Tamże, art. 12.

⁹ B. Cichocki. *Wschodnia granica zewnętrzna rozszerzonej Unii Europejskiej*, Prace Ośrodka Studiów Wschodnich, Warszawa 2004, s. 12.

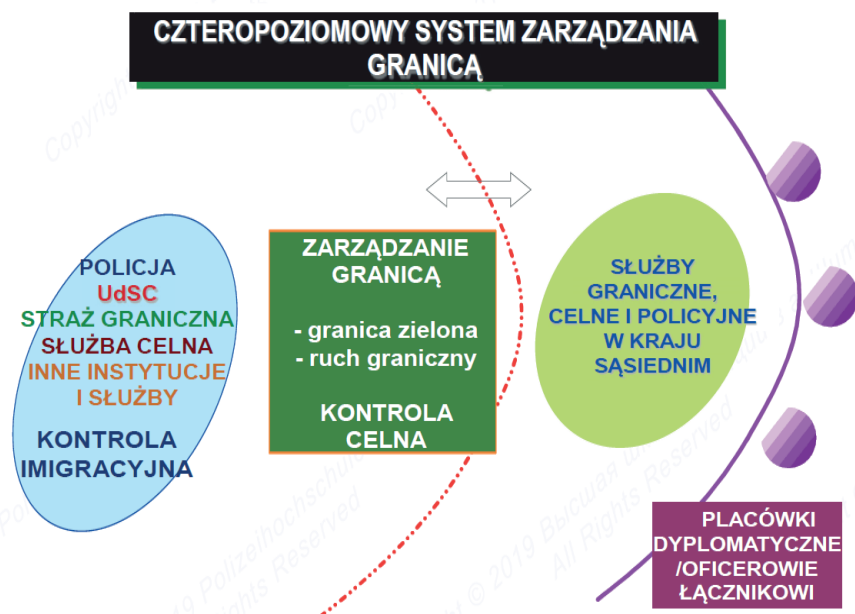
Mechanizmy ochrony granic państwowych

Współczesny model ochrony granic państwowych w Polsce wynika z połączenia wieloletnich doświadczeń, ugruntowanych tradycji, uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, a także zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego¹⁰. Obie wersje Strategii zarządzania granicami zmierzały do wdrożenia uporządkowanego i kompleksowego podejścia do tej problematyki. Kluczową różnicą między nimi było rozgraniczenie zadań, które Polska miała zrealizować w związku z procesem akcesji do Unii Europejskiej, oraz działań kontynuowanych i rozwijanych po uzyskaniu członkostwa. Najważniejszym celem było zagwarantowanie przez Polskę skutecznej ochrony granic Unii Europejskiej przed nielegalnym przemieszczaniem się osób oraz przepływem niepożądanych towarów.

System ochrony granicy musiał być dostosowany do tzw. standardów unijnych, obejmujących m.in. wymagania dotyczące infrastruktury, organizacji ruchu oraz sposobu prowadzenia kontroli na przejściach granicznych. Wszystkie projekty związane z ich budową, modernizacją czy rozbudową musiały być zgodne z unijnymi regulacjami i standardami. Zasadność wdrażanych rozwiązań była bezpośrednio związana z ustaleniami Unii Europejskiej dotyczącymi funkcjonowania poszczególnych służb oraz metod przeprowadzania odpraw – zarówno w zakresie kontroli osób (Straż Graniczna i Kodeks Graniczny Schengen), towarów (służby celne i wspólna polityka celna), jak i specyficznych kategorii produktów, takich jak środki ochrony roślin, artykuły spożywcze czy wyroby pochodzenia zwierzęcego, które podlegają inspekcji sanitarnej, fitosanitarnej i weterynaryjnej.

---

¹⁰ R. Suduł, *Ramy administracyjne i uregulowania prawne dotyczące zagospodarowania i ochrony granicy państwowej w procesie postępowania do strefy Schengen*, Rocznik Chelmski, Tom 22, s. 198.

Rysunek 1. System ochrony granicy państwowej

Źródło: A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski*, Difin, Warszawa 2013, s. 96.

System ochrony granicy państwowej określa cztery komplementarne poziomy działania, jak:

- a) system udzielania wiz (konsultacje krajowe i między państwami członkowskimi UE), a także wykorzystanie sieci oficerów łącznikowych (policyjnych i imigracyjnych),
- b) współpraca z krajami trzecimi (zwłaszcza sąsiednimi) w zakresie przeciwdziałania nielegalnej migracji oraz zagrożeniom granicy,
- c) ochrona granicy państwowej i kontrola ruchu granicznego wykonywane przez służby graniczno-imigracyjne, celne i inne,
- d) kontrole imigracyjne (legalność pobytu, pracy i zatrudnienia cudzoziemców) prowadzone na terytorium państwa członkowskiego przez służby graniczno-imigracyjne i/ oraz inne uprawnione do tego służby i instytucje (policję czy służby kontroli legalności zatrudnienia)¹¹.

¹¹ A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski*, Difin, Warszawa 2013, s. 94.

Istotą strategii działania systemu ochrony granicy państwowej była przyjęta „Koncepcja funkcjonowania Straży Granicznej w latach 2009-2015”. Autorzy rozdziału podkreślają, że działania podejmowane przez Straż Graniczną w ramach systemu ochrony granicy państwowej, zaprezentowanego na rysunku 1, wykraczają daleko poza sam fizyczny przebieg zewnętrznej granicy państwa. Ochrona granicy Unii Europejskiej – której Polska jest częścią – nie ogranicza się wyłącznie do fizycznego nadzoru pasa granicznego, lecz obejmuje złożony i zintegrowany zestaw działań prowadzonych zarówno w obrębie przejść granicznych, jak i na odcinkach granicy znajdujących się poza nimi.

Kluczowe znaczenie w tym kontekście odgrywa systematyczne stosowanie analizy ryzyka, która pozwala na identyfikację potencjalnych zagrożeń oraz skuteczne ich przeciwdziałanie. Ochrona granicy obejmuje także działania o charakterze operacyjno-rozpoznawczym, ukierunkowane na wykrywanie nielegalnych działań zanim dojdzie do ich realizacji – np. przemytu, nielegalnej migracji czy innych form przestępczości transgranicznej.

Co istotne, skuteczne zarządzanie granicą nie może odbywać się w izolacji. Dlatego też działania Straży Granicznej są silnie zintegrowane z pracą innych formacji i instytucji, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Prowadzenie czynności rozpoznawczych oraz dochodzeniowo-śledczych w zakresie przestępczości transgranicznej odbywa się w ścisłej współpracy z odpowiednimi służbami – takimi jak służby celne, Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a także z instytucjami europejskimi i międzynarodowymi. Ta koordynacja międzyinstytucjonalna i transgraniczna stanowi fundament nowoczesnego modelu zarządzania granicami, w którym kluczowe znaczenie ma nie tylko reagowanie na zagrożenia, ale przede wszystkim ich wczesne wykrywanie i zapobieganie¹². W każdej ze stref ochrony granicy określone są zadania priorytetowe, zadania określające formy działania wymagające wykorzystania większości posiadanych sił i środków, co ułatwia planowanie struktur etatowych, kierunkowanie naboru, określanie potrzeb szkoleniowych i doskonalenia zawodowego, inwestycje, zakupy oraz dyslokacje posiadanego sprzętu¹³.

Koncepcja funkcjonowania Straży Granicznej na lata 2016-2022 stanowi w dużej mierze kontynuację kierunków wyznaczonych w poprzednim dokumencie

---

¹² *External borders control Return and readmission. Recommendations and best practices*, EU Schengen Catalogue, Brussels 2009, dok. 7864/09, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7864-2009-INIT/en/pdf>, [dostęp: 01.03.2025].

¹³ A. Wawrzuś, *Wybrane problemy transgranicznego...*, dz. cyt., s. 95.

obejmującym lata 2009-2015, jednak rozszerza i konkretyzuje zakres działań formacji w nowych uwarunkowaniach. W przyjętej koncepcji Straż Graniczna została określona jako kluczowa polska służba odpowiedzialna za sprawy migracyjne. Istotną zmianą organizacyjną było przesunięcie infrastruktury granicznej z bezpośredniej linii granicy wewnętrznej w głąb kraju, co miało służyć lepszemu monitorowaniu i kontroli przepływu osób.

Zgodnie z treścią dokumentu, misją Straży Granicznej jest zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa granicy państwowej, będącej zarazem zewnętrzną granicą Unii Europejskiej, co bezpośrednio wiąże się z realizacją krajowej polityki migracyjnej. W latach 2016-2022 główne cele formacji obejmowały: skuteczną ochronę zewnętrznych odcinków granicy UE, rozszerzenie kompetencji i obowiązków funkcjonariuszy SG w obszarze zarządzania migracjami, utrzymanie wysokiego poziomu efektywności w zwalczaniu przestępczości transgranicznej, a także intensyfikację współpracy z krajowymi oraz międzynarodowymi partnerami.

Dzięki tym działaniom SG utrzymywała zdolność do efektywnego zapewniania bezpieczeństwa granic. Dokument ten uwzględniał również zmieniające się uwarunkowania geopolityczne, przewidując rozwój potencjału obronnego formacji oraz zacieśnienie współdziałania ze strukturami Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Precyzyjnie określono też środki i zasoby niezbędne do realizacji założonych celów, podkreślając konieczność zapewnienia odpowiedniego poziomu kadrowego oraz nowoczesnego wyposażenia technicznego, nie tylko na potrzeby ochrony granic RP, ale także dla wsparcia granic innych państw członkowskich Unii Europejskiej¹⁴.

Rola strategii migracyjnej w budowie efektywnego systemu ochrony granic państwowych

Zdaniem autorów rozdziału dokument *Kompleksowa i odpowiedzialna strategia migracyjna Polski na lata 2025-2030*, przyjęty uchwałą Rady Ministrów nr 120 z dnia 15 października 2024 r.¹⁵, stanowi pierwszy od lat kompleksowy akt programowy, który integruje kwestie migracyjne z zadaniami w zakresie bezpieczeństwa

¹⁴ Komenda Główna Straży Granicznej, *Koncepcja funkcjonowania SG w latach 2016-2022*, Warszawa 2015, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/2102,Nowa-quotKoncepcja-funkcjonowania-SG-w-latach-2016-2022quot.html>, [dostęp: 09.05.2025].

¹⁵ „Odzyskać kontrolę. Zapewnić bezpieczeństwo” - strategia migracyjna na lata 2025-2030. Załącznik do uchwały nr 120 Rady Ministrów z dnia 15 października 2024 r.

granicznego. Jego podstawową funkcją jest zapewnienie pełnej kontroli nad procesami imigracyjnymi, ze szczególnym uwzględnieniem przeciwdziałania ich instrumentalizacji, z jaką Polska miała do czynienia w ostatnich latach w wyniku działań ze strony Białorusi i Rosji.

Strategia zakłada, że granica państwowa nie jest jedynie linią geograficznego podziału, lecz obszarem, w którym koncentrują się zagrożenia o charakterze politycznym, społecznym i militarnym. W tym kontekście ochrona granicy jako zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, została powiązana z szeregiem działań operacyjnych, legislacyjnych i administracyjnych. Jednym z kluczowych założeń dokumentu jest wzmocnienie kontroli dostępu do terytorium Polski poprzez selektywną politykę wizową, cyfryzację systemów legalizacji pobytu oraz likwidację patologii w systemie wydawania zezwoleń migracyjnych. Ponadto przewiduje się istotne zmiany w organizacji ochrony fizycznej i technicznej granicy, takie jak rozbudowa zapór inżynierskich i elektronicznych, tworzenie stref buforowych oraz szybkie reagowanie na prowokacje hybrydowe w ramach programu „Tarcza Wschód”.

Strategia wskazuje na potrzebę ścisłego powiązania systemu ochrony granic z analizą ryzyka migracyjnego, a także z działaniami Straży Granicznej, Policji, służb specjalnych i konsularnych. Przeciwdziałanie nielegalnym przekroczeniom granicy – zwłaszcza na odcinku wschodnim – traktowane jest jako kluczowy priorytet bezpieczeństwa państwa. Polska polityka migracyjna nie może być biernym odbiorcą trendów globalnych, ale powinna aktywnie kształtować warunki dostępu cudzoziemców do terytorium państwa, z uwzględnieniem interesu narodowego, sytuacji geopolitycznej i oczekiwań społecznych.

Ważnym elementem integracji strategii migracyjnej z systemem ochrony granic jest nowy model zarządzania azylem i ochroną międzynarodową. Polska opowiada się za możliwością czasowego i terytorialnego zawieszania przyjmowania wniosków o azyl w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa – co jest odpowiedzią na doświadczenia związane z instrumentalizacją migracji. Wprowadzony ma zostać także system detencji i przesiewowej weryfikacji cudzoziemców, których obecność może stanowić potencjalne ryzyko. Integracja – jako proces warunkujący legalny pobyt i ewentualne nabycie obywatelstwa – ma stanowić mechanizm wzmacniający spójność społeczną i stabilność granic.

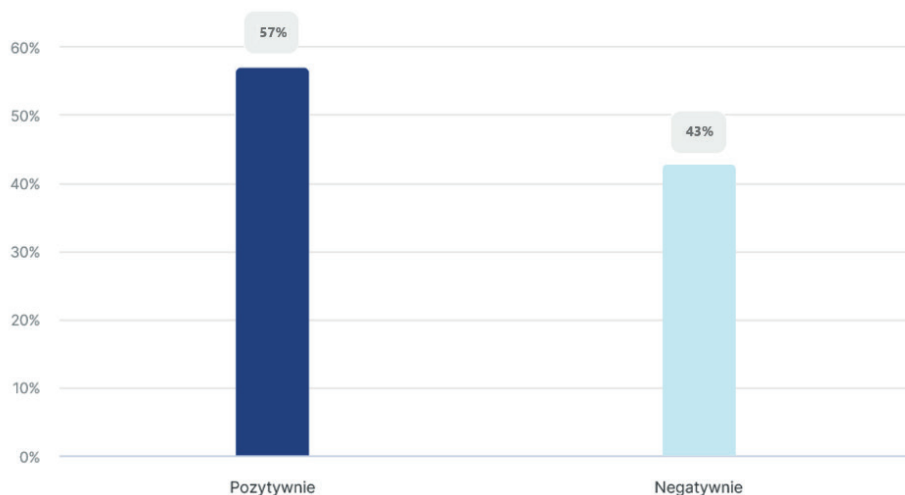
W perspektywie długofalowej strategia przewiduje również pogłębienie współpracy międzynarodowej w zakresie polityki powrotowej, readmisji oraz ochrony granic zewnętrznych UE. Szczególny nacisk położono na rozwój relacji z Frontexem oraz współpracę bilateralną z państwami sąsiednimi – zarówno

w kontekście wzmocnienia kontroli, jak i zapewnienia płynności wymiany handlowej i humanitarnej, zwłaszcza na granicy z Ukrainą.

Zarządzanie bezpieczeństwem granic a opinie respondentów – analiza badań własnych

Przeprowadzone badania sondażowe opierały się na technice sondażu diagnostycznego oraz na wykorzystaniu narzędzia w postaci ankiety. Celem badania ankietowego było pozyskanie opinii oraz informacji od funkcjonariuszy pełniących służbę na zewnętrznej granicy RP. W badaniu uczestniczyli przedstawiciele różnych formacji i instytucji zaangażowanych w ochronę granic państwowych Rzeczypospolitej Polskiej, w tym funkcjonariusze Straży Granicznej, Służby Celno-Skarbowej, Policji, oficerowie Sił Zbrojnych RP, a także pracownicy Granicznych Inspektoratów Weterynarii, Granicznych Stacji Sanitarно-Epidemiologicznych, Wojewódzkiego Inspektoratu Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Wojewódzkiego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych oraz Straży Ochrony Kolei. Badanie ankietowe zostało zrealizowane w 2023 roku. Zapewnienie respondentom anonimowości przyczyniło się do uzyskania bardziej otwartych i szczerych odpowiedzi. Kwestionariusz został przygotowany w systemie elektronicznym i w tej formie (za pośrednictwem specjalnego linku) udostępniono go grupie 200 osób. Ostatecznie w badaniu wzięło udział 174 respondentów. Na podstawie zebranych danych, zaprezentowanych w formie tabelarycznej i graficznej, autorzy opracowali wnioski przedstawione w tym rozdziale.

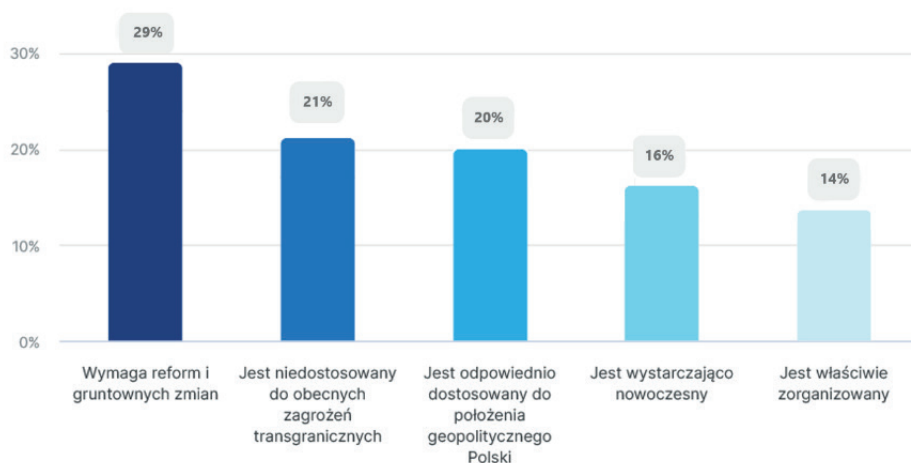
W pytaniu pierwszym respondent miał dokonać oceny obecnego systemu zarządzania i ochrony granic państwowych Rzeczypospolitej Polskiej. Tutaj respondenci mieli zaznaczyć jedną z odpowiedzi, pozytywną lub negatywną. Wybór większości respondentów ograniczył się do odpowiedzi pozytywnej (99 osób), mniej osób wskazało na ocenę negatywną – 77 respondentów. Zatem 57% biorących w badaniu specjalistów oceniło pozytywnie aktualny system zarządzania oraz ochrony granic państwowych RP, a tylko 43% z nich – oceniło go negatywnie (rysunek 2).

Rysunek 2. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan(i) system zarządzania i ochrony granic państwowych Rzeczypospolitej Polskiej?

Źródło: opracowanie własne.

Pytanie drugie pozwoliło autorom na poznanie opinii ekspertów na temat systemu zarządzania oraz ochrony granic państwowych. Zdaniem 29% respondentów, tj. 50 osób, obecny stan wymaga reform i gruntownych zmian. 21% ankietowanych, tj. 37 osób, oceniło system jako niedostosowany do obecnych zagrożeń transgranicznych. Nieco mniej, bo 35 badanych (20% respondentów) widziało w tym wpływ położenia geopolitycznego Polski, przekonując, że system jest adekwatny do wymogów sytuacji geopolitycznej kraju. Z kolei 28 respondentów (tj. 16% badanych) było zdania, że obecny system zarządzania i ochrony granic państwa jest wystarczająco nowoczesny, podobnie jak 14% ankietowanych (tj. 24 funkcjonariuszy), którzy z zadowoleniem ocenili ten system jako właściwie zorganizowany (rysunek 3).

Rysunek 3. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Co sądzi Pan(i) o systemie zarządzania i ochrony granic państwowych?

Źródło: opracowanie własne.

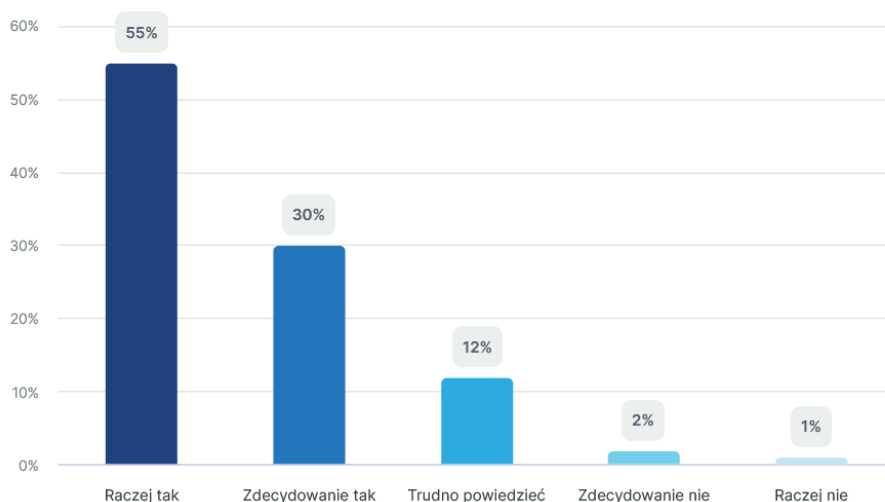
Zagadnienie trzecie miało na celu uzyskanie odpowiedzi na pytanie, jakie zmiany powinny nastąpić, aby zwiększyć poziom bezpieczeństwa transgranicznego w obszarze systemu zarządzania oraz ochrony granic. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi autorzy rozdziału spostrzegli pewną polaryzację wśród opinii podzielanych przez respondentów. Największą grupę stanowią ci, dla których zmiany powinny dotyczyć innowacyjnych rozwiązań i technologii w zarządzaniu granicą – 63 osoby (tj. 36% pytaných). Kolejne miejsce zajmuje grupa osób, dla których ważne jest przywrócenie stałych kontroli granicznych na granicach wewnętrznych strefy Schengen – taką odpowiedź zaznaczyło 18% ankietowanych (tj. 31 osób). Trzecia grupa – tj. 23 respondentów (13%) – jako obszar potrzebnych zmian wskazała zwiększenie współpracy w obszarze działań operacyjnych pomiędzy służbami granicznymi UE a „państwami trzecimi”. Kolejni to 16 osób (9% respondentów), którzy za rozwiązanie uznali zwiększenie liczby funkcjonariuszy pełniących służbę na odcinku zewnętrznej granicy UE. Podobnego zdania było 14 respondentów, czyli 8% badanych, którzy postulowali o zwiększenie uprawnień dla służb, Sił Zbrojnych oraz instytucji odpowiedzialnych za ochronę granicy państwowej, bezpieczeństwo wewnętrzne, a także ład i porządek publiczny. Pozostali wskazywali: stosowanie innowacyjnych rozwiązań i technologii do ochrony granic (7%, tj. 12 ekspertów), rozszerzenie współpracy Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi w ramach Komponentu Obrony Pogranicza (6%, czyli 10 osób), a także reorganizację systemu zintegrowanego zarządzania granicami (3%, tj. 5 respondentów).

Tabela 1. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: w jakim obszarze systemu zarządzania i ochrony granic RP według Pana(i) powinny dokonać się zmiany, w celu zwiększenia poziomu bezpieczeństwa transgranicznego?

Lp.	Odpowiedzi udzielone przez respondentów na pytanie nr 4	Udział % odpowiedzi
1.	Stosowanie innowacyjnych rozwiązań i technologii w zarządzaniu granicą.	36
2.	Przywrócenie stałych kontroli granicznych na granicach wewnętrznych strefy Schengen.	18
3.	Zwiększenia współpracy w obszarze działań operacyjnych pomiędzy służbami granicznymi UE a „państwami trzecimi”.	13
4.	Zwiększenie liczby funkcjonariuszy, pełniących służbę na odcinku zewnętrznej granicy UE.	9
5.	Zwiększenie uprawnień dla służb, Sił Zbrojnych oraz instytucji odpowiedzialnych za ochronę granicy państwowej, bezpieczeństwo wewnętrzne oraz ład i porządek publiczny.	8
6.	Stosowanie innowacyjnych rozwiązań i technologii do ochrony granic.	7
7.	Rozszerzenie współpracy Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi w ramach Komponentu Obrony Pogranicza.	6
8.	Reorganizacja systemu zintegrowanego zarządzania granicami.	3

Źródło: opracowanie własne.

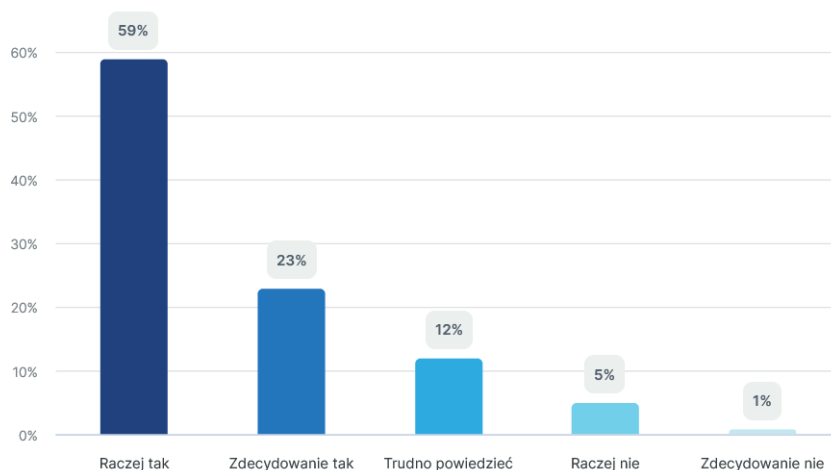
Celem pytania 4 było poznanie opinii ekspertów odnośnie do potencjalnego wpływu na polsko-ukraińską współpracę służb granicznych w ramach systemu zarządzania i ochrony granicy. W oparciu o pozyskane dane autorzy wnioskuje, iż zdecydowana większość, bo 85% funkcjonariuszy biorących udział w badaniu jest zdania, że wojna w Ukrainie destrukcyjnie wpłynie na dotychczasową współpracę polską ukraińską – w tym 30% ekspertów (52 osoby) wskazało opcję „zdecydowanie tak”, a 55% ankietowanych, tj. 96 ekspertów stwierdziło, że „raczej” tak się stanie. Grupa niezdecydowanych odnośnie do tej kwestii, to 12% ankietowanych, czyli 21 osób. Jedynie 5 respondentów wyraziło odmienną opinię, ufając, że wojna nie wpłynie negatywnie na współpracę polsko-ukraińskich służb granicznych oraz system zarządzania i ochrony polsko-ukraińskiej granicy państwowej. Omówione wyniki obrazuje poniższy rysunek (rysunek 4).

Rysunek 4. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Czy uważa Pan(i), że wojna w Ukrainie będzie miała destrukcyjny wpływ na polsko-ukraińską współpracę służb granicznych w ramach systemu zarządzania i ochrony granicy?

Źródło: opracowanie własne.

W pytaniu 5 w kwestionariuszu ankiety przyjęto dociekanie, czy zdaniem respondentów dotychczasowa i szeroko rozumiana polsko-ukraińska współpraca służb granicznych może doprowadzić do opracowania nowego wspólnego systemu zarządzania oraz ochrony granicy między obydwojma państwami. Respondenci w większości uznali, że jest szansa, aby w efekcie nabytych wspólnie doświadczeń zawodowych wypracować nowy system – takiego zdania było aż 143 funkcjonariuszy. Różnili się jedynie co do stopnia swego przekonania, bo 59% ekspertów (103) uznało, że polsko-ukraińska współpraca może przyczynić się do opracowania nowego wspólnego systemu zarządzania i ochrony granicy, a 23% respondentów, tj. 40 było zdecydowanie optymistycznych w tej kwestii. Niezdecydowani to 12% ekspertów (21 osób), którzy (podobnie jak przy poprzednich zagadnieniach) wybrali opcję wypowiedzi „trudno powiedzieć”. Znikomą liczebnie grupę stanowili pesymiści, bo tylko 2 specjalistów (tj. 1%) było zdecydowanie przeciwnych takiemu założeniu, a 5% ekspertów, czyli 8 osób wyraziło opinię, że polsko-ukraińska współpraca raczej nie przyczyni się do opracowania wspólnego systemu zarządzania i ochrony granicy. Rysunek 5 prezentuje wyżej wymienione wyniki badania.

Rysunek 5. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Czy uważa Pan(i), że dotychczasowa polsko-ukraińska współpraca służb granicznych może w efekcie doprowadzić do opracowania nowego wspólnego systemu zarządzania oraz ochrony granicy między obydwooma państwami?

Źródło: opracowanie własne.

Zarządzanie bezpieczeństwem granic – wnioski i rekomendacje z badań empirycznych

Przeprowadzone badania ankietowe zaprezentowane w rozdziale wskazują na szereg istotnych tendencji oraz społecznych postaw wobec wyzwań związanych z ochroną granic i polityką migracyjną państwa. Respondenci wykazują wysoki poziom świadomości istniejących zagrożeń, przy czym głównymi obszarami niepokoju są nielegalna migracja, przestępczość transgraniczna oraz zagrożenia terrorystyczne, które potencjalnie mogą przenikać przez nieszczelne granice. Szczególne znaczenie przypisuje się sytuacji na wschodnich rubieżach Polski – w tym na granicy z Białorusią i Ukrainą – gdzie w ostatnich latach odnotowano próby instrumentalizacji przepływów migracyjnych przez reżimy autorytarne.

Respondenci wyrażają zdecydowane poparcie dla wzmocnienia fizycznej ochrony granic, w tym dla inwestycji infrastrukturalnych takich jak zapory inżynierijne oraz zwiększenia obecności służb mundurowych. Jednocześnie zauważalna jest aprobata dla działań podejmowanych przez Straż Graniczną i Siły Zbrojne RP, które uznawane są za gwarant stabilności i bezpieczeństwa narodowego. Obywatele oczekują stanowczej i selektywnej polityki migracyjnej, która w ich ocenie powinna być oparta na analizie ryzyka i adekwatnie dostosowana do zdolności integracyjnych państwa. Uczestnicy badania zwracają również uwagę na potrzebę kontroli

nad liczbą i strukturą migrantów przybywających do Polski, tak aby nie dopuścić do przeciążenia systemów społecznych, edukacyjnych czy zdrowotnych.

Z drugiej strony, mimo wysokiego poziomu deklaratywnego poparcia dla polityki migracyjnej państwa, widoczny jest deficyt wiedzy na temat funkcjonowania systemu ochrony granic – w tym zasad przyznawania ochrony międzynarodowej, roli Frontexu, czy procedur readmisyjnych. To wskazuje na konieczność prowadzenia działań edukacyjnych i informacyjnych, które zwiększą świadomość społeczną w tym zakresie. Wysoki poziom zaufania do Straży Granicznej może i powinien być wykorzystany do budowania partnerskich relacji ze społeczeństwem i lokalnymi społecznościami przygranicznymi. Na podstawie powyższych ustaleń autorzy rozdziału sformułowali następujące rekomendacje:

1. Należy wdrożyć programy edukacyjne i kampanie informacyjne dotyczące zasad funkcjonowania systemu ochrony granic oraz polityki migracyjnej.
2. Rekomenduje się zwiększenie transparentności działań państwa w zakresie zarządzania granicami oraz komunikowanie społeczeństwu przyczyn, zakresu i skutków podejmowanych decyzji.
3. Wskazane jest zacieśnienie współpracy między administracją państwową a samorządami w regionach przygranicznych, w tym poprzez tworzenie lokalnych programów wspierających bezpieczeństwo granic.
4. Konieczne jest kontynuowanie inwestycji w rozwój infrastruktury technicznej oraz kadrowej Straży Granicznej, przy jednoczesnym wsparciu legislacyjnym dla jej działań.
5. Rekomenduje się wykorzystanie wyników badań społecznych jako narzędzia do kształtowania polityk publicznych i strategicznych decyzji w obszarze migracji i ochrony granic.

Podsumowując, wyniki badań empirycznych potwierdzają zasadność prowadzenia aktywnej, stanowczej i transparentnej polityki migracyjnej zintegrowanej z systemem zarządzania granicami państwa. Społeczne poparcie dla działań służb granicznych oraz wysoki poziom świadomości zagrożeń migracyjnych stanowią istotny kapitał, który należy wykorzystać do dalszego doskonalenia struktur i procedur zapewniających bezpieczeństwo terytorialne Rzeczypospolitej Polskiej.

Podsumowanie

Zarządzanie bezpieczeństwem granic państwowych w warunkach dynamicznie zmieniającej się sytuacji geopolitycznej oraz nasilających się presji migracyjnych wymaga zintegrowanego podejścia instytucjonalnego, operacyjnego

i społecznego. Wyniki przeprowadzonych badań potwierdzają wysoką świadomość zagrożeń wśród respondentów oraz silne poparcie społeczne dla działań wzmacniających ochronę granic i selektywnej polityki migracyjnej. Obywatele oczekują stanowczej reakcji państwa na zagrożenia zewnętrzne, przy jednoczesnym zapewnieniu transparentności i skuteczności podejmowanych działań. Integracja polityki migracyjnej z systemem bezpieczeństwa granicznego, rozwój współpracy międzynarodowej oraz inwestycje w nowoczesne środki ochrony technicznej i analizy ryzyka powinny stanowić fundament nowoczesnego modelu ochrony granic państwowych. Wnioski z badań mogą stanowić podstawę do dalszych prac analitycznych oraz rekomendacji strategicznych na poziomie krajowym i unijnym.

Literatura

1. Barwiński M., *Granice państwowe według geografów – zarys problematyki*, [w:] *W kręgu geografii politycznej i dyscyplin „okolicznych”*. Studia dedykowane Profesorowi Markowi Sobczyńskiemu, red. A. Rykała, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2023.
2. Cichocki B., *Wschodnia granica zewnętrzna rozszerzonej Unii Europejskiej*, Prace Ośrodka Studiów Wschodnich, Warszawa 2004.
3. External borders control Return and readmission. Recommendations and best practices, EU Schengen Catalogue, Brussels 2009, dok. 7864/09, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7864-2009-INIT/en/pdf>, [dostęp: 01.03.2025].
4. Kłafkowski A., *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 1996.
5. Komenda Główna Straży Granicznej, *Koncepcja funkcjonowania SG w latach 2016-2022*, Warszawa 2015, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/2102,Nowa-quotKoncepcja-funkcjonowania-SG-w-latach-2016-2022quot.html>, [dostęp: 09.05.2025].
6. Lubiewski P., *Granice Rzeczypospolitej Polskiej jako wyzwanie dla bezpieczeństwa państwa*, Przegląd Polityczny, Nr specjalny, Tom 0, Nr 0, 2019.
7. „Odzyskać kontrolę. Zapewnić bezpieczeństwo” - strategia migracyjna na lata 2025 – 2030. Załącznik do uchwały nr 120 Rady Ministrów z dnia 15 października 2024 r.
8. Straż Graniczna, *Granice RP*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/granice-rp/1910,Granice-RP.html>, [dostęp: 14.06.2025].
9. Suduł R., *Ramy administracyjne i uregulowania prawne dotyczące zagospodarowania i ochrony granicy państwowej w procesie postępowania do strefy Schengen*, Rocznik Chełmski, Tom 22, 2018.
10. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, (Dz. U. z 2025 r. poz. 184).
11. Wawrzusiszyn A., *Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski*, Difin, Warszawa 2013.

Krystian CHOWANIEC

Komenda Miejska Policji w Przemyślu

ORCID 0000-0002-1455-0113

Małgorzata WAKSMUNDZKA-SZAREK

Uniwersytet Rzeszowski

ORCID 0000-0002-9609-8270

Piotr ZALEWSKI

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

ORCID 0000-0002-0997-8561

https://doi.org/10.29316/9788368103236_6

**CENTRUM WSPÓŁPRACY SŁUŻB GRANICZNYCH,
POLICYJNYCH I CELNYCH W BARWINKU JAKO
ELEMENT WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ
– WYBRANE ZAGADNIENIA**

**CENTRE FOR COOPERATION OF BORDER, POLICE AND CUSTOMS
SERVICES IN BARWINEK AS AN ELEMENT OF CROSS-BORDER
COOPERATION - SELECTED ISSUES**

Streszczenie

Międzynarodowa współpraca transgraniczna prowadzona jest w oparciu o międzynarodowe, rządowe i resortowe akty prawne, a także dokumenty umożliwiające lokalną kooperację na terenach przygranicznych. Ochrona

Abstract

International cross-border cooperation is conducted on the basis of international, governmental and departmental legal acts, as well as documents enabling local cooperation in border areas. The protection of security and public

bezpieczeństwa, a także porządku publicznego państw członkowskich UE sprowadza się do zarządzania bezpieczeństwem zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, realizowanej głównie przy wykorzystaniu dorobku Schengen. Kryzys migracyjny na granicy wschodniej i wojna na Ukrainie mają istotny wpływ na skuteczność podejmowanych działań w wymiarze transgranicznym. Polska odpowiada za zabezpieczenie odcinka granicy z Białorusią, gdzie instrumentalnie realizowana jest polityka rosyjskiej i białoruskiej presji migracyjnej ze strony nielegalnych grup migrantów oraz odcinka granicy z Ukrainą, który z kolei jest dotknięty bezprecedensowym przepływem osób poszukujących ochrony międzynarodowej i stosujących specjalny program ochrony ustanowiony przez UE. Wszystko to sprawia, że sytuacja na granicach zewnętrznych Polski jest niestabilna i nieprzewidywalna, dlatego władze polskie muszą zapewnić stałą gotowość i wystarczające możliwości reagowania, a jednym z zasadniczych instrumentów takiego działania jest współpraca transgraniczna na zewnętrznych i wewnętrznych granicach. W rozdziale wykorzystano analizę aktów prawnych oraz danych pozyskanych między innymi z Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo wewnętrzne, współpraca transgraniczna, nielegalna migracja, przestępczość zorganizowana

Wstęp

Szeroko rozumiana współpraca transgraniczna jest elementem współpracy międzynarodowej, która ma za zadanie niwelować różnego rodzaju ograniczenia, które spowodowane są istnieniem granic państwowych. Działa ona w wymiarze współpracy realizowanej na szczeblu rządowym oraz samorządowych władz terytorialnych regionalnych, jak również dotyczy współpracy służb państwowych, a zwłaszcza służb granicznych. Współpraca ta ma ważny wpływ na kształtowanie się relacji między krajami sąsiednimi i istotnie wpływa na poziom bezpieczeństwa

order of the EU Member States boils down to managing the security of the European Union's external border, carried out mainly with the use of the Schengen acquis. The migration crisis on the eastern border and the war in Ukraine have a significant impact on the effectiveness of cross-border measures. Poland is responsible for securing the section of the border with Belarus, where the policy of Russian and Belarusian migration pressure from illegal groups of migrants is instrumentally implemented, and Ukraine, which in turn is affected by an unprecedented flow of people seeking international protection and applying a special protection program established by the EU. All this makes the situation at Polish's external borders unstable and unpredictable, which is why the Polish authorities must ensure constant readiness and sufficient response capabilities, and one of the essential instruments for such action is cross-border cooperation at external and internal borders. The chapter uses an analysis of legal acts and data obtained, among others, from the Bieszczady Border Guard Unit.

Keywords: internal security, cross-border cooperation, illegal migration, organized crim

zarówno w wymiarze lokalnym, jak też międzynarodowym. Generalnie wszelkie formy współpracy transgranicznej opierają się na różnego rodzaju umowach i porozumieniach międzyrządowych, które dają podstawę do realizacji działań w szczególnych obszarach.

Straż Graniczna¹ jest główną formacją, która czuwa nad bezpieczeństwem granicy państwowej w Polsce. Współtworzący tę formację Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej w swoich zadaniach koncentruje się również na przeciwdziałaniu i zwalczaniu różnych zagrożeń wynikających ze strony przestępstw transgranicznych, które opierają się na modelu wprowadzonym po wejściu Polski do strefy Schengen². W praktyce oznacza on zniesienie granic wewnętrznych i realizowanie określonego modelu odpraw granicznych, współpracę międzynarodową oraz zwalczanie przestępczości transgranicznej. Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej powstał w dniu 16 maja 1991 r. w miejsce rozformowanej Bieszczadzkiej Brygady WOP. Obecnie ochrania odcinek granicy o łącznej długości 373 km, w tym z Ukrainą o długości – 239 km oraz ze Słowacją – 134 km. Podzielony jest na czternaście granicznych jednostek organizacyjnych. Na granicy z Ukrainą – zewnętrznej granicy Unii Europejskiej funkcjonuje jedenaście Placówek Straży Granicznej: w Horyńcu-Zdroju, w Lubaczowie, w Korczowej, w Medyce, w Hermanowicach, w Huwnikach, w Wojtkowej, w Krościenku, w Czarnej Górnej, w Stuposianach, w Ustrzykach Górnych. Na granicy ze Słowacją – wewnętrznej granicy Unii Europejskiej zadania realizowane są przez dwie placówki: w Wetlinie i Sanoku. Ponadto, jedna placówka umiejscowiona jest wewnątrz kraju – w Rzeszowie-Jasionce. Natomiast, granicę Rzeczypospolitej Polskiej z Republiką Słowacką ochraniają trzy oddziały Straży Granicznej; Bieszczadzki, Karpacki i Śląski, gdzie Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej ochrania odcinek granicy o długości 134,14 km

---

¹ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 305).

² W dniu 21 grudnia 2007 r. Polska przystąpiła do strefy Schengen. Zobowiązała się wówczas przestrzegania przepisów zawartych w zapisach Układu Schengen I z 14 czerwca 1985 r. Układ ten będący porozumieniem politycznym państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej zakładał odejście od wewnętrznych kontroli granicznych i wprowadzenie na wspólnych granicach kontrolę wzrokową pojazdów, które przejeżdżały przez granicę.

– zadania te realizują dwie Placówki Straży Granicznej: PSG w Wetlinie³ oraz PSG w Sanoku⁴.

Analizując sytuację zewnętrzną, szczególnie w odniesieniu do ruchów migracyjnych o różnej genezie, należy zauważyć, że skala uchodźców ciągle zmienia się, ale na pewno tendencja wskazuje na wzrost ruchów migracyjnych, niezależnie od wykorzystywania tego mechanizmu jako działania o charakterze hybrydowym w związku z konfliktem za wschodnią granicą Polski. Taka tendencja wyraźnie też zauważalna jest we wszystkich krajach członkowskich UE, dlatego też coraz częściej pojawiają się rozmowy o przyszłości strefy Schengen i jej stabilności⁵.

Podstawy prawne funkcjonowania współpracy

Waga współpracy transgranicznej ze Słowacją wynika przede wszystkim z faktu bezpośredniego sąsiedztwa z Polską oraz posiadania przez nasze państwa łączących się ze sobą odcinków zewnętrznej granicy Unii Europejskiej i granicy

³ „Od 01.06.2009 roku Placówka SG w Wetlinie po ponownym wejściu w struktury Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej, ochrania niewielki odcinek granicy państwowej z Ukrainą, okolice trójstyku na górze Krzemieniec oraz odcinek z Republiką Słowacji, o łącznej długości około 38 km. Od strony wschodniej granicy z Placówkami SG w Ustrzykach Górnych, Stuposianach i Czarnej Górze, od północnej z Placówką SG w Krościenku, natomiast od zachodniej z Placówką SG w Sanoku. Granica państwa przebiega w terenie górzystym, o dużym zalesieniu, poprzecinana jarami, wąwozami z licznymi polanami oraz łakami śródleśnymi zwanymi poloninami. Rejon działania placówki obejmuje tereny Bieszczadzkiego Parku Narodowego, Ciśniańsko - Wetlińskiego Parku Krajobrazowego oraz obszar Jeziora Solińskiego z najwyższą w Polsce zaporą wodną w Solinie”. <https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/oddzial/placowki/14378,PSG-w-Wetlinie.html>, [dostęp 13.03.2025].

⁴ „Placówka od 1.04.2011r. przejęła resztę województwa podkarpackiego (do tej pory podległemu Karpackiemu Oddziałowi SG). Placówka Straży Granicznej w Sanoku ochrania odcinek granicy państwowej ze Słowacją o długości ok. 98 km. Od strony północnej granicy z Placówką w Rzeszowie-Jasionce, od zachodu z województwem małopolskim. Strefa działania Placówki to obszar mocno zurbanizowany znajdujący się na terenie powiatów jasielskiego, krośnieńskiego, brzozowskiego, strzyżowskiego, gmin Sanok, Zagórz oraz Tyrawa Wołoska z powiatu sanockiego, gminy Lesko z powiatu leskiego, gmin Dynów i Błażowa z powiatu rzeszowskiego, gmin Brzostek i Jodłowa z powiatu debickiego. Przez strefę działania PSG przebiega droga prowadząca do przejścia granicznego z Ukrainą w Krościenku oraz do granicy państwa ze Słowacją”. <https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/oddzial/placowki/14372,PSG-w-Sanoku.html>, [dostęp 13.03.2025].

⁵ G. Pawlikowski, M. Waksmundzka-Szarek, *Współpraca dwustronna Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej i Państwowej Służby Granicznej Ukrainy*, [w:] *Transgraniczny wymiar współczesnego bezpieczeństwa. Wybrane zagadnienia*, red. M. Delong, O. Jurgilewicz, B. Kozicki, Rzeszów 2022, s. 74.

z Ukrainą. Skuteczna współpraca ze słowackimi organami ścigania stanowi zatem istotny element bezpieczeństwa Konwencji z Schengen, ponieważ od momentu pełnego stosowania we wzajemnych stosunkach zapisów Układu z Schengen, pojawiły się na obszarze tym nieograniczone możliwości obrotu towarowego i ruchu osobowego na granicy polsko-słowackiej jako granicy wewnętrznej Unii Europejskiej. Do najważniejszych aktów prawnych, które regulują współpracę międzynarodową Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej (BiOSG) ze Stroną słowacka należą:

a) unijne:

- Rozporządzenie Rady (WE) nr 343/2003 z dnia 18 lutego 2003 r. ustanawiające kryteria i mechanizmy określania Państwa Członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl, wniesionego w jednym z Państw Członkowskich przez obywatela państwa trzeciego⁶;

b) rządowe:

- Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o wspólnej granicy państwowej z dnia 6 lipca 1995 r.⁷;
- Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o stosunkach prawnych i współpracy na wspólnej granicy państwowej z dnia 6 lipca 1995 r. (podstawa prawna funkcjonowania aparatu pełnomocników granicznych);
- Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz o współdziałaniu na terenach przygranicznych z dnia 23 marca 2004 r.⁸, podpisana w Warszawie dnia 23 marca 2004 r.;
- Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką zmieniająca Umowę między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz o współdziałaniu na terenach przygranicznych⁹, podpisana w Bratysławie dnia 12 maja 2010 r.;

---

⁶ Rozporządzenie Rady (WE) nr 343/2003 z dnia 18 lutego 2003 r. ustanawiające kryteria i mechanizmy określania Państwa Członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl, wniesionego w jednym z Państw Członkowskich przez obywatela państwa trzeciego, *Dziennik Urzędowy L 050, 25/02/2003 P. 0001 - 0010*, określa kryteria i mechanizmy określania Państwa Członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl, wniesionego w jednym z Państw Członkowskich przez obywatela państwa trzeciego.

⁷ Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o stosunkach prawnych i współpracy na wspólnej granicy państwowej z dnia 6 lipca 1995 r., (Dz. U. 1996 Nr 55, poz. 250).

⁸ Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz o współdziałaniu na terenach przygranicznych z dnia 23 marca 2004 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 85, poz. 568).

⁹ Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką zmieniająca Umowę między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz

- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Republiki Słowacji o przekazywaniu i przyjmowaniu osób na wspólnej granicy państwowej z dnia 8 lipca 1993 r. i Protokół wykonawczy zawarty między Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej w sprawie wykonania Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Republiki Słowacji o przekazywaniu i przyjmowaniu osób na wspólnej granicy państwowej z dnia 30 sierpnia 1993 r.¹⁰;
  - Porozumienie między Ministrem Finansów Rzeczypospolitej Polskiej, Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej, Komendantem Głównym Policji Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej i Ministerstwem Finansów Republiki Słowackiej o utworzeniu i zasadach działania centrów współpracy policyjnej i celnej z dnia 31 lipca 2009 r.¹¹;
- c) umowy pomiędzy Komendantem Głównym Straży Granicznej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej:
- Porozumienie między Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej dotyczące współpracy operacyjnej z 8-19 czerwca 2008 r., które podpisane zostało w trakcie spotkania szefów służb granicznych Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej w Cieszynie oraz Protokół Dodatkowy nr 20 do Porozumienia między Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej dotyczący współpracy operacyjnej z dnia 18 czerwca 2008 r., który zaktualizował zapisy dotyczące organów odpowiedzialnych za realizację porozumienia¹²;
  - Porozumienie między Komendantem Głównym Policji Rzeczypospolitej Polskiej, Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej o wspólnych patrolach, podpisane w dniu 31 lipca 2009 r.

Wspomniane wyżej dokumenty oraz ich późniejsze nowelizacje, stanowią podstawę do współpracy, która w sposób najbardziej namacalny realizowana jest

---

o współdziałaniu na terenach przygranicznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 249, poz. 1497).

¹⁰ Pismo w sprawie udzielenia informacji publicznej, nr 16/6732112, z dnia 17 stycznia 2020 r.

¹¹ Tamże, s. 8.

¹² Tamże, s. 7-8.

poprzez funkcjonujące na przejściu granicznym w Barwinku Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych. Natomiast z punktu widzenia współpracy pomiędzy służbami w celu skutecznej realizacji zadań istotne znaczenie mają także porozumienia zawierane na szczeblu krajowym pomiędzy szefami służb, np. istotne z punktu widzenia problematyki poruszanej w tym artykule jest Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej¹³.

Idea zacieśniania współpracy transgranicznej i wzajemnego korzystania z wymiany informacji operacyjnych przez państwa członkowskie UE, należała do priorytetów prezydencji francuskiej w II połowie 2008 r., która bazując na własnych doświadczeniach pięcioletniego funkcjonowania dziesięciu takich centrów na swoich granicach uznała, że szczególnym tego wyrazem będzie rozwój centrów współpracy policyjnej i celnej we wszystkich państwach, o których mowa w art. 39 Konwencji Schengen¹⁴. Tym samym prezydencja francuska przedłożyła wytyczne dotyczące najlepszych praktyk przeznaczonych dla tych centrów w zakresie zapewniania wsparcia i odpowiedniego ukierunkowania transgranicznej, międzyinstytucjonalnej współpracy operacyjnej, stosując w ten sposób zasadę konwergencji. Centra te, po zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych UE, wnoszą znaczący wkład w wymianę danych operacyjnych pomiędzy sąsiadującymi państwami i bezpośrednio przyczyniają się do zapewnienia bezpieczeństwa w strefie Schengen. Aktualnie, na polskiej granicy funkcjonują: Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku, Centrum Współpracy Policyjnej i Celnej w Trstenie (granica z Republiką Słowacji), Polsko-Niemieckie Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Świecku (granica z Republiką Federalną Niemiec), Wspólna Placówka w m. Chotebuz, Wspólna Placówka w Kudowie Zdroju (granica z Republiką Czeską), Centrum Współpracy Służb Granicznych, Celnych i Policyjnych Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej z siedzibą w Budzisku (granica z Litwą).

---

¹³ Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej (Dz.Urz.KGP.2004.11.58)

¹⁴ Art. 39. - Konwencja wykonawcza do układu Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r. między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluxu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach. Schengen.1990.06.19, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/konwencja-wykonawcza-do-ukladu-schengen-z-dnia-14-czerwca-1985-r-67427752/art-39>, [dostęp: 10.04.2025].

Główne płaszczyzny współpracy

Współpraca Straży Granicznej ze służbami granicznymi państw sąsiadujących z Polską, o ile jest możliwa, jest priorytetem realizowanym od lat na różnych szablach dowodzenia. Kooperacja BiOSG z Policją Graniczną ds. Cudzoziemców Republiki Słowackiej realizowana jest głównie poprzez powołanych w tym celu Pełnomocników Granicznych, wymianę informacji poprzez Centra Współpracy, współdziałanie w formie wspólnych patroli, współdziałanie pionów operacyjno – śledczych, współdziałanie w zakresie readmisji oraz współpracę w zakresie wymiany informacji statystycznych i analitycznych¹⁵. Na odcinku Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej powołano: Pełnomocnika Granicznego RP, Zastępców Pełnomocnika Granicznego RP oraz Pomocników Pełnomocnika Granicznego RP. Działalność Pełnomocnika Granicznego RP oraz Aparatu Pełnomocnika Granicznego koncentrują się wokół spraw związanych ze wspólnym monitoringiem granicy i kontrolą ruchu granicznego, wymianie informacji o ujawnionych zagrożeniach, przestępczości granicznej oraz ocenie doświadczeń i analizie przestępczości transgranicznej i obowiązków wynikających z Umowy o readmisji, w celu optymalizacji poziomu bezpieczeństwa na tym obszarze. Funkcję Pełnomocnika Granicznego RP na bieszczadzkim odcinku polsko-słowackiej granicy państwowej od znaku granicznego Krzemieniec do znaku granicznego nr I/202 wykonuje Komendant BIOSG. Funkcję Zastępcy Pełnomocnika Granicznego RP sprawują zastępcy Komendanta BIOSG. Natomiast, Pomocnikami Pełnomocnika Granicznego RP na wspomnianym odcinku są funkcjonariusze BIOSG, których mianuje Pełnomocnik Graniczny RP (w praktyce głównie komendanci placówek oraz ich zastępcy oraz naczelnicy wydziałów BIOSG i ich zastępcy)¹⁶. Aparat Pełnomocnika Granicznego oparty jest na współpracy z Policją Graniczną i ds. Cudzoziemców w Sobrance oraz Policją Graniczną i ds. Cudzoziemców Oddział Preszowie.

Podstawowym elementem tego systemu odpowiadającym za bieżącą wymianę informacji jest wspomniane już Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku. Podpisanie w dniu 31 lipca 2009 r. Porozumienia Wykonawczego między Ministrem Finansów Rzeczypospolitej Polskiej, Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej, Komendantem Głównym Policji Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej i Ministerstwem Finansów Republiki Słowackiej dało

¹⁵ Pismo w sprawie udzielenia informacji publicznej, nr 16/6732112, z dnia 17 stycznia 2020 r., s. 8.

¹⁶ Tamże, s. 9.

podstawę do stworzenia Centrów Współpracy Policyjnej i Celnej. Porozumienie to podpisano na podstawie art. 2 ust. 3 Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz współdziałaniu na terenach przygranicznych, sporządzonej w Warszawie dnia 23 marca 2004 r. Pozwoliło ono na dostosowanie współpracy do zmian organizacyjnych w Policji Republiki Słowackiej, jak również spowodowało rozszerzenie zakresu współdziałania i wszystkich służb granicznych, policyjnych i celnych, funkcjonujących w strefie przygranicznej¹⁷. Szczegółowo, do zadań Centrów, w tym działającego w Barwinku, należą:

- gromadzenie i wymiana informacji istotnych do zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz wykrywanie przestępczości na terenach przygranicznych,
- udzielanie pomocy w nawiązywaniu kontaktów pomiędzy właściwymi organami umawiających się stron,
- opracowywanie analiz, statystyk i ocen na podstawie informacji uzyskanych w wyniku działania Centrów Współpracy,
- udział w przygotowaniu propozycji rozwoju transgranicznej współpracy policyjnej i celnej oraz ewentualne współdziałanie przy organizowaniu i wdrażaniu wspólnych szkoleń,
- udzielanie pomocy w działaniach w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości na terenach przygranicznych oraz koordynacja działań wspólnych patroli,
- udzielanie pomocy w działaniach związanych z prowadzeniem obserwacji transgranicznej i działań związanych z prowadzeniem pościgu transgranicznego,
- udział w organizowaniu grup roboczych, wysyłaniu konsultantów i odbywaniu spotkań roboczych dotyczących konkretnych przypadków działalności przestępczej¹⁸.

Na poziomie praktycznej kooperacji operacyjnej realizowanej przez funkcjonariuszy Centrum, międzynarodowa współpraca obejmuje przede wszystkim udzielanie informacji uprawnionym służbom na temat konkretnych osób oraz posiadanych przez nich dokumentów, a także pojazdów i dokumentów z nimi związanych, przewozu towarów w ruchu drogowym, w tym potwierdzanie przekraczania

---

¹⁷ Tamże s. 9.

¹⁸ <https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/polecamy/14925,Centrum-Wspolpracy-Sluzb-Granicznych-Policyjnych-i-Celnych-w-Barwinku.html?search=834087413425>, [dostęp: 25.03.2025].

granicy państwowej polsko-słowackiej poprzez udzielanie informacji przetwarzanych w systemie e-Myto, wyszukiwaniu i sprawdzaniu danych osób, na zapytanie skierowane przez uprawnione organy z terenu Polski i Słowacji. Zadania te całodobowo realizowane są poprzez:

- System Informacyjny Schengen (SIS) oraz Krajowe Biuro SIRENE (dla państw strefy Schengen),
- wymianę informacji i współpracę w ramach EUROPOLu (Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania, ang. *European Union Agency for Law Enforcement Cooperation*),
- INTERPOLu (Międzynarodowa Organizacja Policji, ang. *International Criminal Police Organization*),
- współpracę w ramach sieci oficerów łącznikowych polskiej Policji działających w takich państwach Unii Europejskiej, jak m.in. Francja, Holandia i Niemcy, a także w państwach spoza UE, takich jak Wielka Brytania, Białoruś (do grudnia 2020), Rosja (do marca 2022) oraz Ukraina, oraz współpracę z zagranicznymi oficerami łącznikowymi akredytowanymi w Polsce,
- bezpośredni dostęp do policyjnych baz danych (karty daktyloskopijne, profile DNA, skradzione pojazdy i dokumenty etc.).

Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku działa całodobowo. W tym celu w grudniu 2011 r. otwarto wspólną salę operacyjną. Ze strony polskiej służbę pełnią w nim funkcjonariusze Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej w Przemyślu, Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie oraz Podkarpackiego Urzędu Celno-Skarbowego w Przemyślu, natomiast ze strony słowackiej są to funkcjonariusze Wojewódzkiej Dyrekcji Korpusu Policji w Preszowie oraz Kryminalnego Urzędu Finansowego w Bratysławie¹⁹. Centra współpracy mają duże znaczenie również dla czynności podejmowanych przez Policję oraz między innymi Europol i Interpol, ponieważ odgrywają ogromną rolę w bieżącej wymianie informacji podczas prowadzenia chociażby pościgów transgranicznych²⁰. Również walka z przestępczością zorganizowaną została zakwalifikowana do najistotniejszych elementów, które destabilizują granice państwowe²¹. Biorąc pod uwagę geograficzne położenie Słowacji w Europie oraz fakt przebiegania przez jej terytorium

¹⁹ Tamże.

²⁰ K. Chowaniec, *Pościg transgraniczny*, [w:] *Transgraniczny wymiar współczesnego bezpieczeństwa. Wybrane zagadnienia*, red. M. Delong, O. Jurgilewicz, B. Kozicki, Rzeszów 2022, s. 103.

²¹ Europejska Strategia Bezpieczeństwa - Bezpieczna Europa w lepszym świecie, <https://www.consilium.europa.eu/pl/resources/publications/european-security-strategy-secure-europe-better-world/>, [dostęp: 25.03.2025].

tras przemytniczych tzw. „szlaku bałkańskiego” przemytu heroiny z Azji i Bliskiego Wschodu, głównie z Turcji, do państw członkowskich UE, najistotniejszą kwestię, stanowi zwalczanie przemytu i produkcji narkotyków. Przemyt narkotyków przez Słowację zdominowany jest przez międzynarodowe struktury przestępcze. Handlarze narkotyków wykorzystują terytorium Słowacji jako punkt przeładunkowy dla południowoazjatyckiej heroiny, przeznaczonej głównie na rynki państw członkowskich UE. Republika Słowacka jest również państwem tranzytowym dla przetrzutu nielegalnych migrantów, ofiar handlu ludźmi, między innymi z Ukrainy, do państw członkowskich UE, w szczególności do Austrii i Niemiec.

Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku stało się ważnym punktem współpracy polsko-słowackiej w roku 2023 r., kiedy to niektóre państwa UE zdecydowały się przywrócić czasowe kontrole na swoich wewnętrznych granicach. W dniu 4 października 2023 r., polskie władze przywróciły kontrole na granicach lądowych ze Słowacją powołując się na zwiększoną presję migracyjną wzdłuż „szlaku bałkańskiego” do strefy Schengen. Czasowe kontrole na granicy ze Słowacją realizowane były do 2 marca 2024 r. Kontrole graniczne przeprowadzono w sposób wyrywkowy, w oparciu o analizy ryzyka oparte na wymianie informacji operacyjnych między podmiotami krajowymi i zagranicznymi. Stałym punktem współpracy polsko-słowackiej były spotkania robocze realizowane w ramach Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku, wymiana informacji, analiza ryzyka oraz wspólne patrole po obu stronach granicy. Dla przykładu, w 2023 roku zorganizowano 74 takie wspólne patrole, z czego 37 na terytorium Polski i 37 na Słowacji. W okresie od 4 października 2023 r. do 11 lutego 2024 r. na całej granicy polsko-słowackiej, w ramach kontroli granicznych i wspólnych patroli skontrolowano 1 516 378 osób i 665 194 pojazdów, zatrzymano 36 osób i wydano 53 odmowy wjazdu. Ponadto, odnotowano 559 nieuprawnionych przekroczeń granicy, a 1 758 osób zawrócono²². Na podstawie dwustronnej umowy readmisyjnej między Polską a Słowacją z 1993 r., w okresie od 1 października do 31 stycznia 2024 r. strona Polska skierowała w sumie 147 wniosków o readmisję na Słowację zatrzymanych na granicy nielegalnych migrantów, jednakże zgodnie z informacją przekazana do Komisji Europejskiej wszystkie wnioski zostały odrzucone przez Słowację z powodu braku dowodów tranzytu

---

²² European Commission, *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions State of Schengen Report 2024*, https://www.astrid-online.it/static/upload/stat/state-of-schengen-report-2024_annexes-1-3.pdf, [dostęp: 25.03.2025].

przez jej terytorium, a z kolei Słowacja wskazuje łącznie 150 readmisji z Polski do Słowacji²³.

Szczególnego znaczenia w ramach funkcjonowania Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku nabiera współpraca policyjna i celna w zakresie rozpoznawania i przeciwdziałania handlowi bronią palną. Pełnoskalowe działania zbrojne na terenie Ukrainy po 24 lutego 2022 r., spowodowały, że Ukraina (podobnie jak kilkanaście lat temu kraje bałkańskie) stała się potencjalnym źródłem nielegalnego zaopatrywania grup przestępczych w broń palną i materiały wybuchowe. Do zadań funkcjonariuszy reprezentujących formacje pełniące służbę w CWSGPiC w Barwinku będzie zatem należała ocena zagrożeń dotyczących przestępczości dotyczącej przemytu broni palnej do Unii Europejskiej, szlakiem z Ukrainy przez Polskę i Słowację, a także wymiana informacji i ukierunkowanie działań policyjnych bądź też kontroli administracyjnej na różne potencjalne źródła nielegalnego handlu bronią palną.

Kolejnym elementem współpracy jest realizowanie wspólnych międzynarodowych patroli prewencyjnych i ruchu drogowego złożonych odpowiednio z funkcjonariuszy polskich i słowackich funkcjonariuszy służb granicznych, policyjnych i celnych. I tak, przykładowo do zadań polskich policjantów w patrolach międzynarodowych należy udzielanie wsparcia siłom policyjnym państw gospodarzy, ułatwienie kontaktów funkcjonariuszy państwa partnerskiego z Polakami oraz polskimi placówkami dyplomatycznymi, opiniowanie i doradztwo w zakresie charakteru postępowania z obywatelami polskimi popełniającymi czyny zabronione. Ma to ogromne znaczenie w kontekście przeciwdziałania nielegalnej migracji, ponieważ realizowane jest w szczególności na szlakach komunikacyjnych o znaczeniu międzynarodowym. Wspomniane już wcześniej wspólne patrole realizowane są również po stronie RP w ramach zabezpieczenia tymczasowego przywrócenia kontroli granicznej na granicach wewnętrznych.

Aktywnie realizowana jest także współpraca operacyjna w oparciu o zapisy Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz współdziałaniu na terenach przygranicznych, podpisanej w Warszawie w dniu 23 marca 2004 r.²⁴ oraz Porozumienia między Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej a Minister-

²³ Tamże, s. 18.

²⁴ Umowa z dnia 23 marca 2004 r. zawarta pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz współdziałaniu na terenach przygranicznych, (Dz. U. 2007 r. Nr 85, poz. 568).

stwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej reprezentowanym przez Dyrektora Urzędu Policji Granicznej i ds. Cudzoziemców Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej dotyczącego współpracy operacyjnej z dnia 18 czerwca 2008 r., jak również odbywa się na podstawie Protokołu Dodatkowego nr 20 do Porozumienia między Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej reprezentowanym przez Dyrektora Urzędu Policji Granicznej i ds. Cudzoziemców MSW Republiki Słowackiej dotyczącego współpracy operacyjnej z dnia 18 czerwca 2008 r., który podpisano 22 kwietnia 2015 r. podczas Konferencji Szefów Służb Granicznych Państw Grupy Wyszehradzkiej (GW/V4)²⁵.

Niemniej istotnym elementem współpracy BiOSG ze Stroną słowacką jest wykonywanie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Słowackiej o przekazywaniu i przyjmowaniu osób na wspólnej granicy państwowej z dnia 08 lipca 1993 r., czyli realizacja współpracy w sprawach cudzoziemskich. Istotne dla prowadzenia tej współpracy jest także wykonywanie postanowień wynikających z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (tzw. Rozporządzenie Dublin III)²⁶. Przepływ migracyjny uznawana jest za działalność istotną dochodowo dla różnych międzynarodowych grup przestępczych, a położenie geograficzne Polski oraz fakt realizowania postanowień z Schengen są warunkami sprzyjającymi dla rozwoju takich przestępczych procedurów, jak również jednocześnie wyzwaniem dla służb, stąd współpraca międzynarodowa w tym obszarze jest niezbędna dla skutecznego przeciwdziałania aparatu państwowego.

Warto wspomnieć w tym miejscu sygnalnie również o ważnej współpracy z Frontex²⁷, gdzie w ramach funkcjonujących tzw. punktów ogniskowych będących międzynarodową platformą współpracy, funkcjonariusze BiOSG wspólnie działają

---

²⁵ Pismo..., s. 10.

²⁶ Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, 29.06.2013.

²⁷ Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich Unii Europejskiej, pełni rolę koordynującą w systemie zarządzania granicami zewnętrznymi Unii Europejskiej.

w obszarze wsparcia procedury powrotów oraz skuteczniej wykrywają fałszowane w różny sposób dokumenty podróży, jak również np. skradzione pojazdy. Aktywnie realizowana jest również wymiana informacji będąca podstawą lub stanowiąca uzupełnienie do realizacji wpisów na potrzeby działania Systemu Informacji Schengen (SIS), co skutkuje odnalezieniem poszukiwanych osób lub przedmiotów. Ze względu na sąsiedztwo Ukrainy należy tu jeszcze krótko przypomnieć, że Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Przemyśle odpowiada za ochronę polsko-ukraińskiego odcinka granicy na długość 238,92 km²⁸. Znaczenie tej granicy ma uwarunkowania głównie geopolityczne ponieważ granica polsko-ukraińska stanowi jednocześnie fragment wschodniej granicy Unii Europejskiej oraz Paktu Północnoatlantyckiego, ponadto jest to również granica z państwem, na którego terytorium trwała konflikt zbrojny oraz obszar ten stanowi tradycyjny szlak nielegalnej migracji do Rzeczypospolitej Polskiej. Dlatego też, na odcinku za który odpowiada BiOSG funkcjonuje Punkt Konsultacyjny zlokalizowany na przejściu granicznym Korczowa – Krakowiec, po stronie ukraińskiej. Główne zadania Punktu Konsultacyjnego zostały określone w Porozumieniu nr 27 między Administracją Państwowe Służby Granicznej Ukrainy a Komendantem Głównym Straży Granicznej w sprawie zasad funkcjonowania punktów konsultacyjnych, podpisanym 14 czerwca 2012 roku w Warszawie²⁹ i dotyczy wzajemnego przekazywania przez strony uzgodnionych rodzajów informacji, między innymi tych wpływających na bezpośrednią sytuację na granicy i wydarzenia które na to wpływają³⁰.

Regularnie także odbywają się ewaluacje dotyczące dorobku Schengen, które realizują eksperci komisji i państw członkowskich. Ostatnią ocenę, która dotyczyła Polski przeprowadzono w marcu i w kwietniu 2024 r. Obejmowała ona najistotniejsze obszary dotyczące Schengen, takie jak zarządzanie granicami zewnętrznymi, brak kontroli na granicach wewnętrznych, realizowanie polityki powrotowej, współpracę policyjną, wspólną politykę wizową, systemy informacyjne oraz ochronę danych. Końcowy Raport z ewaluacji³¹ ogólnie dobrze ocenia realizację przez Polskę dorobku Schengen, zwracając jednocześnie uwagę na konieczność wzmocnienia niektórych obszarów wyznaczając tym samym priorytetowe obszary, między innymi odnoszące się do zapewnienia wystarczającej liczby przeszkolonego

²⁸ Pismo w sprawie udzielania informacji publicznej, nr 16/6732112 - załącznik nr 2, 17 I 2020.

²⁹ Porozumienie nr 27 między Administracją Państwowe Służby Granicznej Ukrainy a Komendantem Głównym Straży Granicznej w sprawie zasad funkcjonowania punktów konsultacyjnych, podpisanym 14 czerwca 2012 roku w Warszawie.

³⁰ Pismo..., s. 3-4.

³¹ European Commission..., s. 1-2.

personelu oraz skutecznego wdrażania nowoczesnych technologii i terminowego realizowania działań w odniesieniu do problematyki wizowej. Komisja dostrzegła jednocześnie, że wojna w Ukrainie ma istotny wpływ na wdrażanie przez Polskę dorobku Schengen. Utrzymywanie stabilnej zewnętrznej granicy Unii Europejskiej w obliczu instrumentalizacji migracji z terenu Białorusi, niezakłócone funkcjonowanie w rzeczywistości ogólnie trwających intensywnych procesów migracyjnych, jak również działań hybrydowych i potencjalnego zagrożenia bezpieczeństwa na granicy z Federacją Rosyjską stanowią główne priorytety w działalności polskich służb granicznych.

Podsumowanie

Sprawność polskiego systemu zarządzania granicami zewnętrznymi gwarantowana jest przez Straż Graniczną, jako krajowy organ odpowiedzialny za zarządzanie granicami, który realizuje nadzór graniczny, odpowiednie kontrole przepływów osób na przejściach granicznych, a także zwalczanie przestępczości migracyjnej i transgranicznej, w oparciu o analizę ryzyka i wymianę informacji z podmiotami i służbami Polski i innych państw. Funkcjonowanie Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku jest konkretnym elementem efektywnej współpracy między Strażą Graniczną, Policją a Służbą Celno-Skarbową, ponieważ umożliwia bezpośredni dostęp funkcjonariuszy poszczególnych służb Polski i Słowacji do danych i informacji uzyskiwanych, gromadzonych i przetwarzanych przez poszczególne państwa na pierwszej linii kontroli, jaką jest granica.

Instytucjonalna współpraca służb realizowana w centrum w Barwinku pozwala również na agregowanie informacji i danych uzyskiwanych przez poszczególne podmioty w ramach dorobku Schengen i współpracy bilateralnej ze Słowacją. Dostęp do systemów informatycznych na dużą skalę wspierających prawidłowe funkcjonowanie strefy Schengen i wymianę informacji, w szczególności Wizowy System Informacyjny państw strefy Schengen (VIS), procedury Systemu Informacji Schengen (SIS) i SIRENE, Zautomatyzowanego Systemu Identyfikacji Odcisków Palców (AFIS) umożliwiają użytkownikom końcowym bezpośredni dostęp do wszystkich zasobów istotnych dla właściwego zarządzania procesami granicznymi, migracyjnymi i egzekwowania prawa w Polsce, Słowacji i pozostałych krajach UE.

Literatura

1. Chowaniec K., *Pościg transgraniczny*, [w:] *Transgraniczny wymiar współczesnego bezpieczeństwa. Wybrane zagadnienia*, red. Delong M., Jurgilewicz, B. Kozicki, Rzeszów 2022.
2. European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions State of Schengen Report 2024, https://www.astrid-online.it/static/upload/stat/state-of-schengen-report-2024_annexes-1-3.pdf, [dostęp: 25.03.2025].
3. Europejska Strategia Bezpieczeństwa – Bezpieczna Europa w lepszym świecie, <https://www.consilium.europa.eu/pl/resources/publications/european-security-strategysecure-europe-better-world>, [dostęp: 25.03.2025].
4. Pawlikowski G., Waksmundzka-Szarek M., *Współpraca dwustronna Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej i Państwowej Służby Granicznej Ukrainy*, [w:] *Transgraniczny wymiar współczesnego bezpieczeństwa. Wybrane zagadnienia*, red. M. Delong, O. Jurgilewicz, B. Kozicki, Rzeszów 2022.
5. Pismo w sprawie udzielenia informacji publicznej, nr 16/6732112, z dnia 17 stycznia 2020 r.
6. Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej (Dz.Urz.KGP.2004.11.58).
7. Rozporządzenie Rady (WE) nr 343/2003 z dnia 18 lutego 2003 r. ustanawiające kryteria i mechanizmy określania Państwa Członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl, wniesionego w jednym z Państw Członkowskich przez obywatela państwa trzeciego, Dziennik Urzędowy L 050, 25/02/2003 P. 0001-0010.
8. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz. U z 2023.1489 ze zm.).
9. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 305).
10. Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o stosunkach prawnych i współpracy na wspólnej granicy państwowej z dnia 6 lipca 1995 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 55, poz. 250).
11. Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz o współdziałaniu na terenach przygranicznych z dnia 23 marca 2004 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 85, poz. 568).
12. Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką zmieniająca Umowę między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz o współdziałaniu na terenach przygranicznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 249, poz. 1497).
13. Wójcik J. W., *Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej. Zagadnienia prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne*, Warszawa 2011 r.

14. Żebrowski A., Ochrona granic państwa w dobie wyzwań XXI wieku – wybrane aspekty, [w:] Transgraniczny wymiar współczesnego bezpieczeństwa. Wybrane aspekty, red. M. Delong, O. Jurgielewicz, B. Kozicki, Rzeszów 2022.

Netografia

15. <https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/oddzial/placowki/14378,PSG-w-We-tlinie.html>, [dostęp: 13.03.2025].
16. <https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/oddzial/placowki/14372,PSG-w-Sa-noku.html>, [dostęp: 13.03.2025].
17. <https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/polecamy/14925, Centrum-Wspolpracy-Sluzb-Granicznych-Policyjnych-i-Celnych-w-Barwinku.html?search=834087413425> dostęp, [dostęp: 25.03.2025].

Bolesław KURZEPA

Politechnika Rzeszowska

ORCID: 0000-0002-5130-1001

https://doi.org/10.29316/9788368103236_7

NOWE UPRAWNIENIA POLICJI I STRAŻY GRANICZNEJ NA WYPADEK ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA WYNIKAJĄCE Z USTAWY Z DNIA 26 LIPCA 2024 R.

NEW POWERS OF THE POLICE AND BORDER GUARD IN THE EVENT
OF A THREAT TO STATE SECURITY UNDER THE ACT OF 26 JULY 2024

Streszczenie

W rozdziale przedstawione zostały nowe regulacje prawne zawarte w ustawie z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Mają one na celu przede wszystkim rozszerzenie uprawnień żołnierzy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej realizujących od 2021r. zadania na granicy polsko – białoruskiej. Niejako przy okazji poszerzony został także zakres uprawnień funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej pełniących służbę na tym odcinku granicy, a także doprecyzowano zasady udzielania wsparcia Straży Granicznej przez Policję oraz pododdziały i oddziały Sił Zbrojnych. Ponadto wspomniana ustawa

Abstract

The chapter presents new legal regulations contained in the Act of 26 July 2024 amending certain acts in order to improve the activities of the Armed Forces of the Republic of Poland, the Police and the Border Guard in the event of a threat to state security. Their main aim is to expand the powers of soldiers of the Armed Forces of the Republic of Poland carrying out tasks on the Polish-Belarusian border from 2021. As if by the way, the scope of powers of Police and Border Guard officers serving on this section of the border has also been expanded, and the principles of providing support to the Border Guard by the Police and subunits and units of the Armed Forces have been clarified. In addition, the aforementioned act introduced a new institution into the Polish legal system

wprowadziła do polskiego porządku prawnego (Kodeksu karnego) nową instytucję kontratypu przestępstwa użycia lub wykorzystania przez funkcjonariuszy Straży Granicznej i Policji oraz żołnierzy środków przymusu bezpośredniego, broni palnej lub innego uzbrojenia niezgodnie z zasadami, w pewnych ściśle określonych sytuacjach. Innym nowym rozwiązaniem przyjętym w Kodeksie postępowania karnego, jest zapewnienie żołnierzom i funkcjonariuszom wymienionych wyżej formacji dostępu do profesjonalnego obrońcy (adwokata lub radcy prawnego) z urzędu w sytuacji objęcia ich postępowaniem karnym w następstwie użycia środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia, w związku z wykonywaniem zadań na granicy.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo narodowe, broń palna, granica państwowa, kontratyp, obrońca z urzędu, Policja, Straż Graniczna, środki przymusu bezpośredniego, uprawnienia formacji granicznych

(Criminal Code) – the counter-type of the crime of using or utilizing direct coercive measures, firearms or other weapons by officers of the Border Guard and Police and soldiers in a manner inconsistent with the rules, in certain strictly defined situations. Another new solution adopted in the Code of Criminal Procedure is to provide soldiers and officers of the above-mentioned formations with access to a professional defense attorney (advocate or legal adviser) ex officio in the event of their being subjected to criminal proceedings in connection with the use of direct coercive measures or weapons while performing tasks on the border.

Keywords: national security, firearms, state border, countertype, public defender, Police, Border Guard, means of direct coercion, powers of border formations

Wstęp

Następstwem zagrożeń, które pojawiły się w ciągu kilku ostatnich lat na pograniczu polsko – białoruskim oraz po agresji wojsk rosyjskich na Ukrainę, jest konieczność dostosowania regulacji prawnych określających kompetencje formacji odpowiadających za bezpieczeństwo naszych wschodnich granic. Dotyczy to przede wszystkim uregulowania możliwości użycia Sił Zbrojnych do samodzielnych działań w czasie pokoju oraz prawnej ochrony podejmowanych przez żołnierzy interwencji. Największe zagrożenie migracyjne na granicach zewnętrznych Rzeczypospolitej stwarzają zorganizowane grupy osób usiłujących przekraczać tzw. zieloną granicę z terytorium Białorusi do Polski. Jest to element działań hybrydowych mających na celu destabilizację nie tylko Polski, ale również innych państw członkowskich Unii Europejskiej. Już od dłuższego okresu czasu działania te mają charakter stały, a poziom tej presji jest uzależniony od bieżących celów, możliwości i długofalowych zamierzeń Federacji Rosyjskiej i Białorusi w stosunku do Unii Europejskiej i NATO.

Wobec powstania realnego zagrożenia bezpieczeństwa państwa polskie władze zmuszone zostały do podjęcia takich działań (w tym także i legislacyjnych), których efektem ma być usprawnienie działania Straży Granicznej, Policji i Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie obrony polskiej granicy państwowej, będącej – jak wiadomo – również granicą zewnętrzną Unii Europejskiej¹. Wśród tych przedsięwzięć znalazła się również uchwalona przez Sejm w dniu 26 lipca 2024r. ustawa o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa². W ogólnym zarysie przepisy zawarte w tej ustawie mają na celu wspieranie działania formacji w niej wymienionych. Ponadto regulują przypadki użycia Sił Zbrojnych do samodzielnych działań w czasie pokoju na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, zasady użycia broni i środków przymusu bezpośredniego przez żołnierzy w związku z działaniami na obszarze kraju, a także prawną ochronę działań podejmowanych przez żołnierzy oraz funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej.

Nowe uprawnienia Policji

W przypadku Policji, ustawa z dnia 26 lipca 2024 r. wprowadziła stosunkowo niewiele zmian. Poprzez zmodyfikowanie treści art. 16 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji³, rozszerzony został katalog środków przymusu bezpośredniego, których mogą użyć lub wykorzystać policjanci. Aktualnie obejmuje on: siłę fizyczną (w postaci technik transportowych, obronnych, ataku, obezwładnienia), kajdanki (zakładane na ręce lub nogi albo zespolone), kaftan bezpieczeństwa, pas obezwładniający, siatkę obezwładniającą, kask zabezpieczający, pałkę służbową, wodne środki obezwładniające, psa służbowego, konia służbowego, pociski niepenetrujące, chemiczne środki obezwładniające (w postaci ręcznych i plecakowych miotaczy substancji obezwładniających, granatów łzawiących, innych urządzeń przeznaczonych do miotania środków obezwładniających), przedmioty przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej (paralizatory),

---

¹ Szerzej na temat dotychczas dokonanych zmian legislacyjnych w zakresie ochrony granicy państwowej: Ł. Maszewski, *Nowelizacje ustawy o ochronie granicy państwowej w latach 2021 – 2023 jako reakcja ustawodawcy na zewnętrzne zagrożenia Rzeczypospolitej Polskiej*. Przegląd Prawa Administracyjnego, Nr 7, 2024, s. 143-158.

² Ustawa obowiązuje od dnia 31 sierpnia 2024 r. (Dz. U. z 2024 r. poz. 1248.).

³ Dz. U. z 2024 r. poz. 145.

kolczatki drogowe i inne środki służące do zatrzymywania oraz unieruchomienia pojazdów mechanicznych, pojazdy służbowe, środki przeznaczone do pokonywania zamknięć budowlanych i innych przeszkód (w tym materiały wybuchowe), środki pirotechniczne o właściwościach ogłuszających lub oślniewających⁴. Nadal funkcjonariusze Policji nie są uprawnieni do stosowania środków przymusu bezpośredniego w postaci celi zabezpieczającej, izby izolacyjnej oraz pokoju izolacyjnego (art. 12 ust. 1 pkt 14-16 ustawy z dnia 24 maja 2013r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej).

Drugi ze zmienionych przepisów ustawy o Policji - tzn. art. 16 ust. 2 – wymienia sytuacje, kiedy policjanci mogą użyć broni palnej lub ją wykorzystać. Dotychczas mogli to uczynić w sytuacjach wymienionych w art. 45 pkt 1 lit. a – c i e, pkt 2, 3 i pkt 4 lit. a i b ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Natomiast od dnia 31 sierpnia 2024 r. uprawnienia te rozszerzono o sytuacje, kiedy zachodzi konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu albo działa w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby albo wspólnie z inną osobą, która posługuje się taką bronią, przedmiotem lub sposobem (art. 45 pkt 1 lit. d ustawy). Rzecz jasna i w tym przypadku użycie i wykorzystanie broni palnej oraz dokumentowanie jej użycia musi odbywać się na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 maja 2013r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Zmieniony przepis art. 18 ust. 1 ustawy o Policji dopuszcza możliwość udzielenia tej formacji pomocy przez oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Może to nastąpić wtedy, gdy użycie oddziałów i pododdziałów Policji okaże się lub może okazać się niewystarczające. Użycie Sił Zbrojnych następuje wówczas na podstawie postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wydanego na wniosek Prezesa Rady Ministrów (art. 18 ust. 3 ustawy). W przypadkach niecierpiących zwłoki decyzję o udzieleniu pomocy przez Siły Zbrojne podejmuje Minister Obrony Narodowej, na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, określający zakres i formę tej pomocy, przekazując ją niezwłocznie Prezydentowi RP i Prezesowi Rady Ministrów (art. 18 ust. 5 ustawy). Dodany przez ustawę z dnia 26 lipca 2024 r. przepis art. 18 ust. 5 a dopuszcza także możliwość

⁴ Środki przymusu bezpośredniego, którymi obecnie dysponuje Policja wymienione są w art. 12 ust. 1 pkt 1 – 13 oraz 17 – 20 ustawy z dnia 24 maja 2013r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 383 ze zm.).

przekazania takiego wniosku lub decyzji ustnie, telefonicznie, za pomocą środków komunikacji elektronicznej⁵ oraz za pomocą innych środków łączności, przy czym ich treść oraz istotne motywy takiego załatwienia sprawy powinny zostać utrwalone w formie pisemnej w postaci papierowej.

Pewnej modyfikacji uległ też art. 18b ust. 3 ustawy o Policji. A mianowicie w razie podjęcia przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji decyzji o udzieleniu pomocy Policji przez funkcjonariuszy Straży Granicznej, tym ostatnim przysługują obecnie - w zakresie niezbędnym do wykonywania zadań – uprawnienia policjantów określone w art. 15 ust. 1 pkt 1-3 i 4-5a oraz art. 16 ustawy o Policji, w tym także do używania lub wykorzystywania wodnych środków obezwładniających. Korzystanie z tych uprawnień następuje na zasadach i w trybie określonych dla policjantów.

Do dotychczasowego tekstu ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji został dodany nowy przepis, a mianowicie art. 125a, który przyznaje przełożonemu zawieszonemu lub tymczasowo aresztowanemu policjanta, możliwość podjęcia decyzji o zachowaniu, na okres zawieszenia w czynnościach służbowych lub tymczasowego aresztowania, prawa do pełnego uposażenia, począwszy od dnia zawieszenia policjanta w czynnościach służbowych lub tymczasowego aresztowania. Podstawę faktyczną tego rodzaju decyzji mogą stanowić okoliczności popełnienia zarzucanego policjantowi przestępstwa, w szczególności będącego następstwem użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych.

Nowe uprawnienia Straży Granicznej

W przypadku Straży Granicznej, ustawa z dnia 26 lipca 2023 r. o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa, ilościowo być może nie wprowadziła zbyt wielu zmian, ale ich ciężar gatunkowy jest stosunkowo duży i ma bezpośredni wpływ na działania tej formacji. Konkretnie – zmieniona została treść art. 11b ust. 3, art. 11c ust. 5 i art. 23 ust. 1

---

⁵ Pod pojęciem „środków komunikacji elektronicznej” należy rozumieć rozwiązania techniczne, w tym urządzenia teleinformatyczne i współpracujące z nimi narzędzia programowe, umożliwiające indywidualne porozumiewanie się na odległość przy wykorzystaniu transmisji danych między systemami teleinformatycznymi, a w szczególności pocztę elektroniczną (art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 18 lipca 2002r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U. z 2024 r. poz. 1513).

ustawy z dnia z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej⁶, a ponadto do jej dotychczasowej treści dodano dwa nowe przepisy – art. 11e, art. 11b ust. 3a oraz art. 128a.

Pierwszym przepisem, w którym zmieniono treść jest art. 11b ust. 3 ustawy. Uregulowano w nim sposób zawiadamiania Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o konieczności udzielenia przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej pomocy Straży Granicznej w sytuacji, gdy wymagają tego względy bezpieczeństwa państwa, zapewnienia nienaruszalności granicy państwowej, zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w strefie nadgranicznej lub na polskich obszarach morskich. W normalnej sytuacji decyzję taką podejmuje (w formie postanowienia) Prezydent RP, zaś w przypadku niecierpiącym zwłoki – Minister Obrony Narodowej na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Do momentu zmiany ustawy Minister Obrony Narodowej zawiadamiał niezwłocznie o swojej decyzji Prezydenta RP i Prezesa Rady Ministrów, a od 31 sierpnia 2024 r. decyzję taką przekazuje niezwłocznie obu wymienionym organom. Zgodnie z nowym brzmieniem przepisu art. 11b ust. 3a ustawy wspomniany wniosek lub decyzja mogą być także skutecznie przekazane ustnie, telefonicznie, za pomocą środków komunikacji elektronicznej albo za pomocą innych środków łączności, a ich treść oraz istotne motywy takiego załatwienia sprawy utrwała się w formie pisemnej w postaci papierowej. Warto przypomnieć, że zgodnie z dyspozycją art. 11b ust. 8 ustawy organem koordynującym działania podejmowane przez Straż Graniczną oraz oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych jest:

- 1) komendant oddziału Straży Granicznej właściwy ze względu na miejsce działań podejmowanych przez Straż Graniczną oraz oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych,
- 2) Komendant Główny Straży Granicznej – w przypadku działań podejmowanych przez Straż Graniczną oraz oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych, wykraczających poza obszar właściwości miejscowej jednego komendanta oddziału Straży Granicznej.

Obaj wymienieni komendanci koordynują działania podejmowane przez Straż Graniczną oraz oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych w porozumieniu z Dowódcą Operacyjnym Rodzajów Sił Zbrojnych, przy czym oddziały i pododdziały Sił

⁶ Dz. U. z 2024 r. poz. 915 ze zm.

Zbrojnych użyte do pomocy Straży Granicznej pozostają w systemie dowodzenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (art. 11b ust. 9 i 10 ustawy)⁷.

Druga zmiana dotyczy art. 11c ust. 5 ustawy o Straży Granicznej. Przepis art. 11c ust. 1 ustawy daje możliwość samodzielnego działania oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych w sytuacji, gdy wymagają tego względy bezpieczeństwa państwa, zapewnienia nienaruszalności granicy państwowej lub zagrożenia bezpieczeństwa publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w strefie nadgranicznej lub na polskich obszarach morskich, a Straż Graniczna nie dysponuje możliwością skutecznego przeciwdziałania zagrożeniu lub dokonaniu przestępstwa albo uzasadnia to rodzaj zagrożenia. W brzmieniu przed 31 sierpnia 2024 r. art. 11c ust. 5 ustawy mowa była o „odpowiednim stosowaniu art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.” do udzielających pomocy Straży Granicznej pododdziałom i oddziałom Sił Zbrojnych. Po nowelizacji art. 11c ust. 5 ustawy o Straży Granicznej, do działań Sił Zbrojnych stosuje się art. 9 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Przepis ten reguluje użycie środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej wobec kobiet w ciąży, małoletnich i niepełnosprawnych. Co do zasady – wobec kobiet o widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat, oraz osób o widocznej niepełnosprawności – żołnierz może użyć wyłącznie siły fizycznej w postaci technik obezwładnienia. Natomiast w przypadku, gdy zachodzi konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie lub zdrowie żołnierza lub innej osoby, a użycie siły fizycznej wobec tych osób byłoby niewystarczające lub niemożliwe, żołnierz może użyć innych środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej. Muszą jednak zostać uwzględnione właściwości oraz stanu osoby, wobec której środki te mają być użyte. Z kolei powołany art. 11a ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie ojczyzny⁸ określa zasady użycia broni lub innego uzbrojenia przez żołnierzy w ramach operacji wojskowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju.

⁷ Szczegółowe regulacje dotyczące współdziałania zawarte są w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 6 października 2015 r. w sprawie użycia sił Straży Granicznej oraz oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w strefie nadgranicznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 1575) oraz rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 31 sierpnia 2023 r. w sprawie współdziałania Straży Granicznej oraz oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1767).

⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 248 ze zm.

Trzecia zmiana dokonana została w treści art. 23 ustawy. Przepis ten określa działania uzasadniające użycie lub wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego m.in. przez funkcjonariuszy Straży Granicznej. W wersji obowiązującej do 31 sierpnia 2024 r. mogli oni użyć lub wykorzystać tego rodzaju środki wymienione w art. 12 ust. 1 pkt 1-7,9-13 i 16-20 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Od dnia 31 sierpnia 2024 r. rozszerzono możliwość korzystania także z wodnych środków obezwładniających, celi zabezpieczającej oraz izby izolacyjnej⁹.

Jak już wspomniano, ustawa z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa wprowadziła do dotychczasowego tekstu ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej trzy nowe przepisy: art. 11b ust. 3a, art. 11e oraz art. 128a. Pierwszy z tych przepisów – art. 11b ust. 3a – określa sposób przekazywania wniosku lub decyzji Ministra Obrony Narodowej o udzieleniu pomocy Straży Granicznej przez pododdziały i oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (szerzej art. 11b ust. 3a ustawy został omówiony wcześniej).

Zupełnie nowym przepisem jest art. 11e ustawy określający tryb udzielania pomocy Straży Granicznej przez funkcjonariuszy Policji. Może to nastąpić w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa lub porządku publicznego, jeżeli siły Straży Granicznej są niewystarczające lub mogą okazać się niewystarczające do wykonania zadań powierzonych tej formacji. Decyzję w tej sprawie podejmuje Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. Powinien w niej też określić zakres oraz formę pomocy. Pomoc może zostać udzielona przez funkcjonariuszy Policji również w formie samodzielnych działań. W przypadku niecierpiącym zwłoki decyzję o udzieleniu pomocy podejmuje Komendant Główny Policji, na wniosek Komendanta Głównego Straży Granicznej, określając zakres i formę pomocy oraz zawiadamiając o niej niezwłocznie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Ustawa w art. 11e ust. 4 przyznała funkcjonariuszom Policji udzielającym pomocy Straży Granicznej, w zakresie niezbędnym do wykonania ich zadań, uprawnienia funkcjonariuszy Straży Granicznej określone w art. 11 ust. 1 pkt 2, 4-5a, 5b, 6-7, 7b, 8, 10 i 14 oraz art. 23 ustawy o Straży Granicznej, przy czym korzystanie z tych uprawnień następuje na zasadach i w trybie określonych dla funkcjonariuszy Policji (art. 113 ust. 4 i 5 ustawy). W art. 23 ustawy zdefiniowane są warunki użycia

⁹ Szerzej na temat uprawnień Straży Granicznej: B. Kurzepa, *Organy ochrony polskiej granicy państwowej*, Wydawnictwo Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2024.

i wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej przez Straż Graniczną. Od dnia 31 sierpnia 2024 r. mają one identyczne zastosowanie do działań funkcjonariuszy Policji udzielających wsparcia Straży Granicznej zgodnie z decyzją Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji lub Komendanta Głównego Policji wydaną na podstawie art. 11e ust. 1 bądź 3 ustawy.

Podobnie jak w przypadku ustawy o Policji, także do ustawy o Straży Granicznej dodany został nowy przepis oznaczony jako art. 128a. Upoważnia on przełożonego do wydania decyzji o zachowaniu funkcjonariuszowi, na okres zawieszenia w czynnościach służbowych, prawa do pełnego uposażenia począwszy od dnia zawieszenia funkcjonariusza w czynnościach służbowych. W odróżnieniu jednak od regulacji z art. 125a ustawy o Policji dotyczących funkcjonariuszy tej formacji, zachowanie prawa do pełnego uposażenia nie obejmuje przypadku, kiedy funkcjonariusz Straży Granicznej został tymczasowo aresztowany.

Należy też zauważyć, że art. 6 pkt 7 ustawy z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie niektórych ustaw (...) zmienił treść art. 45 pkt 1 lit. d ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, w zakresie przypadków użycia broni palnej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej. Dotychczas, tzn. do 31 sierpnia 2024 r. mogli oni użyć broni palnej m.in. w razie konieczności odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymuszała przekroczenie granicy przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu¹⁰. Obecnie broń palną można użyć w razie działania przez napastnika w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego (czyli funkcjonariusza Straży Granicznej) albo innej osoby bądź wspólnie z inną osobą, która posługuje się taką bronią, przedmiotem lub sposobem.

Kontratyp dotyczący funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej

Wspomniana ustawa z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie niektórych ustaw (...) wprowadziła również przepis ustanawiający nowy rodzaj kontratyptu dotyczący funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej oraz żołnierzy Żandarmerii Wojskowej¹¹. Został on dodany do ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu

---

¹⁰ I. Malinowska, *Broń palna*, [w:] *Ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej*, P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2020, s. 124-169.

¹¹ Nastąpiło to w art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 26 lipca 2024r. o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 1248).

bezpośredniego i broni palnej¹² i oznaczony jako art. 10a. Kontratyp to nic innego jak przepis zawierający okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną (bezprawność czynu)¹³. Z reguły struktura okoliczności wyłączających bezprawność czynu jest dość typowa, gdyż obejmuje swoim zakresem opis sytuacji, w której możliwe jest podejmowanie działania podmiotu, potencjalnie realizujące znamiona typu czynu zabronionego, zaś obok tego typu zachowań, które realizowane we wskazanej sytuacji – powodują wyłączenie zakazu¹⁴.

Art. 10a ust. 1 odnosi się do wymienionych wyżej podmiotów, które użyły lub wykorzystwały środków przymusu bezpośredniego albo broni palnej, zaś jego ustęp 2 do osoby wydającej rozkaz użycia bądź wykorzystania przez podlegających mu funkcjonariuszy lub żołnierzy środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej.

Konkretnie art. 10a ust. 1 stanowi, że nie popełnia przestępstwa funkcjonariusz Policji, funkcjonariusz Straży Granicznej lub żołnierz Żandarmerii Wojskowej, który z naruszeniem zasad użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej w przypadku bezpośredniego i bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej używa tych środków lub broni palnej albo je wykorzystuje w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych:

- 1) odpierając bezpośredni i bezprawny zamach na życie, zdrowie lub wolność tego funkcjonariusza Policji, funkcjonariusza Straży Granicznej, żołnierza Żandarmerii Wojskowej lub innej osoby lub
- 2) przeciwdziałając czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność tego funkcjonariusza Policji, funkcjonariusza Straży Granicznej, żołnierza Żandarmerii Wojskowej lub innej osoby, bądź
- 3) przeciwstawiając się osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności tego funkcjonariusza Policji, funkcjonariusza Straży Granicznej, żołnierza Żandarmerii Wojskowej lub innej osoby, lub która usiłuje bezprawnie odebrać broń temu funkcjonariuszowi Policji, funkcjonariuszowi Straży Granicznej, żołnierzowi Żandarmerii Wojskowej lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania – jeżeli okoliczności wymagają natychmiastowego działania.

¹² Dz. U. z 2024 r. poz. 383.

¹³ Zob. M. Filar, *Wyłączenie odpowiedzialności karnej*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, J. Bojarski, M. Bojarski, M. Filar, E. Guzik – Makaruk, S. Hoc, P. Hofmański, M. Kalitowski, M. Kulik, L.K. Paprzycki, E. Pływaczewski, W. Radecki, Z. Sienkiewicz, Z. Siwik, R.A. Stefański, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, L. Wilk, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2012, s. 85-88.

¹⁴ M. Królikowski, R. Zawłocki, *Prawo karne*. Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2020, s. 279.

Generalnie zatem chodzi o sytuacje dziejące się dynamicznie, kiedy istnieje realna groźba utraty życia, zdrowia lub wolności funkcjonariusza Policji, Straży Granicznej albo żołnierza Żandarmerii Wojskowej. Bezpośredniość zamachu ma swój początek wówczas, gdy zachowanie sprawcy ukierunkowane jest na naruszenie dobra prawnego i jest tak zaawansowane, że w razie braku przeciwdziałania może doprowadzić do istotnego niebezpieczeństwa dla dobra prawnego (w tym wypadku będzie to nienaruszalność granicy państwowej oraz zdrowie, życie i wolność funkcjonariuszy i żołnierzy)¹⁵.

Z kolei przepis w art. 10a ust. 2 ustawy mowa jest o tym, że nie popełnia przestępstwa funkcjonariusz Policji, funkcjonariusz Straży Granicznej lub żołnierz Żandarmerii Wojskowej, który z naruszeniem zasad użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego w przypadku bezpośredniego i bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej, w sytuacji konieczności:

- 1) odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność funkcjonariusza Policji, funkcjonariusza Straży Granicznej, żołnierza Żandarmerii Wojskowej lub innej osoby lub,
- 2) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność funkcjonariusza Policji, funkcjonariusza Straży Granicznej, żołnierza Żandarmerii Wojskowej lub innej osoby, lub
- 3) przeciwstawienia się osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności funkcjonariusza Policji, funkcjonariusza Straży Granicznej, żołnierza Żandarmerii Wojskowej lub innej osoby, lub która usiłuje bezprawnie odebrać broń funkcjonariuszowi Policji, funkcjonariuszowi Straży Granicznej, żołnierzowi Żandarmerii Wojskowej lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania – jeżeli okoliczności wymagają natychmiastowego działania – wydaje rozkaz użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego.

W obu sytuacjach, o których mowa jest w przytoczonych przepisach, najistotniejszym elementem jest zamach i obrona. Zamach ma być bezpośredni i bezprawny, a także rzeczywisty (realny). Działania zamachowców nakierowane muszą być na nienaruszalność polskiej granicy państwowej, ale także na życie, zdrowie lub wolność funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej oraz żołnierzy Żandarmerii

---

¹⁵ A. Spotowski, *Funkcja niebezpieczeństwa w prawie karnym*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1990, s. 255.

Wojskowej. Zamach ma też być bezprawny, tzn. sprzeczny z porządkiem prawnym naszego kraju.

Obrońca z urzędu dla funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej

Ustawa z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa wprowadziła również nowy przepis do Kodeksu postępowania karnego¹⁶. Konkretnie chodzi o art. 78a, w którym przyznano funkcjonariuszom Policji i Straży Granicznej oraz żołnierzom oskarżonym o przestępstwo popełnione w następstwie stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni lub innego uzbrojenia albo użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych, prawo do żądania wyznaczenia obrońcy z urzędu w sytuacji, gdy nie mają oni obrońcy z wyboru. Dotyczy to sytuacji, kiedy do popełnienia w/w przestępstwa doszło w następstwie wykonywania czynności lub zadań służbowych odpowiednio:

- 1) na podstawie art. 11b albo art. 11c ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej), art. 18 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, albo w czasie trwania operacji wojskowej, o której mowa w art. 2 pkt 18a ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny¹⁷,
- 2) w przypadku konieczności odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność swoją lub innej osoby albo nienaruszalność granicy państwowej lub przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do tych zamachów albo prowadzenia działań kontrterrorystycznych, o których mowa w art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych¹⁸.

Zasady wskazane wyżej mają odpowiednie zastosowanie, jeżeli oskarżony żąda wyznaczenia obrońcy z urzędu w celu dokonania określonej czynności procesowej. Jednak sąd może cofnąć wyznaczenie obrońcy, kiedy okaże się, że nie istnieją okoliczności, na podstawie których go wyznaczono. Na postanowienie o cofnięciu wyznaczenia obrońcy żołnierzowi lub funkcjonariuszowi Policji bądź

---

¹⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2025 r. poz. 46).

¹⁷ Dz. U. z 2024 r. poz. 248.

¹⁸ Dz. U. z 2025 r. poz. 194.

Straży Granicznej przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu. Żądanie wyznaczenia obrońcy powinno zostać złożone do sądu w terminie 7 dni od daty doręczenia odpisu aktu oskarżenia (art. 338b § 1 k.p.k.)

Wszystkie omówione wyżej zmiany weszły w życie w dniu 31 sierpnia 2024r. Trudno jest w chwili obecnej orzec, w jakim stopniu regulacje te już wpłynęły bądź też wpłyną w przyszłości na sprawność działania formacji granicznych na pograniczu polsko-białoruski, Na pewno jednak stanowią ważny element rozwiewania wątpliwości odnośnie podstaw prawnych uprawnień Policji i Sił Zbrojnych do działań na polskiej granicy państwowej w sytuacji jej zagrożenia.

Literatura

1. Filar M., *Wyłączenie odpowiedzialności karnej*, [w:] *Kodeks karny*. Komentarz, J. Bojarski, M. Filar, E. Guzik – Makaruk, S. Hoc, P. Hofmański, M. Kalitowski, M. Kulik, L.K. Paprzycki, E. Pływaczewski, W. Radecki, Z. Sienkiewicz, Z. Siwik, R.A. Stefański, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, L. Wilk. Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
2. Królikowski M., Zawłocki R., *Prawo karne*. Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2020.
3. Kurzępa B., *Organy ochrony polskiej granicy państwowej*. Wydawnictwo Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2024.
4. Łabuz P., Malinowska I., Michalski M., *Ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej*. Wydawnictwo Difin, Warszawa 2020.
5. Maszewski Ł., *Nowelizacje ustawy o ochronie granicy państwowej w latach 2021 – 2022 jako reakcja ustawodawcy na zewnętrzne zagrożenia Rzeczypospolitej Polskiej*. Przegląd Prawa Administracyjnego, 2024 nr 7.
6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 października 2015 r. w sprawie użycia sił Straży Granicznej oraz oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w strefie nadgranicznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 1575).
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 sierpnia 2023 r. w sprawie współdziałania Straży Granicznej oraz oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1767).
8. Spotowski A., *Funkcja niebezpieczeństwa w prawie karnym*. Wydawnictwo PWN, Warszawa 1990.
9. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn. z 2024 r. poz. 145).
10. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 915 z późn. zm.).

11. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz. U. z 2025 r. poz. 46).
12. Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 1513).
13. Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 383 z późn. zm.).
14. Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (tekst jedn. Dz. U. 2025 poz. 194).
15. Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie ojczyzny (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 248 z późn. zm.)
16. Ustawa z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 1248).

Dorota KACZMARSKA

Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

ORCID: 0009-0003-5869-4332

https://doi.org/10.29316/9788368103236_8

KOORDYNACJA DZIAŁAŃ SŁUŻB MUNDUROWYCH I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W OCHRONIE GRANIC RP

**COORDINATION OF THE ACTIVITIES OF UNIFORMED SERVICES
AND NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN THE PROTECTION
OF THE POLISH BORDERS**

Streszczenie

Ochrona granic Rzeczypospolitej Polskiej w obliczu rosnących zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego staje się kluczowym wyzwaniem. Efektywna koordynacja działań służb mundurowych, takich jak Straż Graniczna, Policja i Wojsko Polskie, oraz organizacji pozarządowych, jest niezbędna dla zapewnienia kompleksowej ochrony granic i bezpieczeństwa obywateli. Służby mundurowe pełnią istotną rolę w monitorowaniu granic, walce z przestępczością transgraniczną oraz udzielaniu pomocy humanitarnej, podczas gdy organizacje pozarządowe wspierają te działania poprzez pomoc uchodźcom, edukację i działania prewencyjne. W rozdziale opisane zostały przykłady współpracy między tymi sektorami, a także wyzwania wynikające z różnic w celach

Abstract

The protection of the borders of the Republic of Poland, in light of increasing threats to national security, has become a key challenge. Effective coordination of actions between uniformed services, such as the Border Guard, Police, and Polish Army, and non-governmental organizations is essential for ensuring comprehensive border protection and the safety of citizens. Uniformed services play a crucial role in monitoring borders, combating transnational crime, and providing humanitarian assistance, while non-governmental organizations support these efforts through assistance to refugees, education, and preventive actions. This chapter will discuss examples of collaboration between these sectors, as well as the challenges arising from differences in goals and methods of

i metodach działania. Zidentyfikowanie tych wyzwań jest kluczowe dla zaproponowania skutecznych rozwiązań, które umożliwią zbudowanie silniejszej struktury ochrony granic w Polsce. Współpraca służb mundurowych i organizacji pozarządowych ma potencjał, aby nie tylko chronić granice, ale także respektować prawa i godność osób znajdujących się w trudnych sytuacjach, tworząc tym samym bardziej zintegrowany system bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: koordynacja, służby mundurowe, straż graniczna, organizacje pozarządowe, pomoc humanitarna, ochrona, granica, wyzwanie

operation. Identifying these challenges is crucial for proposing effective solutions that will enable the establishment of a stronger border protection structure in Poland. The cooperation between uniformed services and non-governmental organizations has the potential not only to protect borders but also to respect the rights and dignity of individuals in difficult situations, thereby creating a more integrated security system.

Keywords: coordination, uniformed services, border guards, non-governmental organizations, humanitarian aid, protection, border, challenges

Wstęp

W obliczu dynamicznie zmieniającego się kontekstu geopolitycznego oraz rosnących zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego, kwestia ochrony granic Rzeczypospolitej Polskiej staje się jednym z kluczowych wyzwań dla państwa. Granice nie tylko wyznaczają terytorium kraju, ale również stanowią pierwszą linię obrony przed różnorodnymi zagrożeniami, zarówno zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi. Współczesne bezpieczeństwo graniczne wymaga zatem zintegrowanego podejścia, które łączy wysiłki służb mundurowych oraz organizacji pozarządowych. Efektywna koordynacja działań, może zapewnić kompleksową ochronę granic, a tym samym zagwarantować bezpieczeństwo obywateli.

W Polsce, służby mundurowe, takie jak Straż Graniczna, Policja, Wojsko Polskie oraz inne jednostki, odgrywają kluczową rolę w monitorowaniu i zabezpieczaniu granic państwowych. Każda z tych instytucji ma swoje specyficzne zadania i obowiązki, które są niezbędne dla zachowania porządku i bezpieczeństwa. Straż Graniczna jako główny organ odpowiedzialny za ochronę granic, wykonuje szereg działań związanych z kontrolą ruchu granicznego, walką z przestępczością transgraniczną oraz udzielaniem pomocy humanitarnej w sytuacjach kryzysowych. Policja z kolei, wspiera te działania poprzez zapewnienie porządku publicznego oraz współpracę w zakresie zwalczania przestępczości. Obok służb można odnotować także bardzo dużą działalność organizacji pozarządowych na terenach granicznych. Działają one na rzecz ochrony praw człowieka, pomocy humanitarnej oraz wsparcia społeczności lokalnych. Ich działalność często uzupełnia działania służb mundurowych, oferując wsparcie w obszarach takich jak pomoc uchodźcom, edukacja społeczna czy działania

prewencyjne. W rozdziale omówione zostaną aspekty współpracy między służbami mundurowymi, a organizacjami pozarządowymi. Przedstawione zostaną konkretne przykłady działań podejmowanych w ramach koordynacji, a także wyzwania, które mogą wynikać z różnic w celach, metodach działania oraz podejściu do kwestii bezpieczeństwa. Zidentyfikowanie tych wyzwań jest kluczowe, aby móc zaproponować skuteczne rozwiązania, które pozwolą na zbudowanie silniejszej i bardziej zintegrowanej struktury ochrony granic w Polsce. Współczesne wyzwania związane z bezpieczeństwem granic wymagają od nas nowych strategii i innowacyjnych rozwiązań. Tylko poprzez synergiczne działania służb mundurowych i organizacji pozarządowych możemy zbudować system, który nie tylko ochroni nasze granice, ale również będzie respektować prawa i godność osób znajdujących się w trudnych sytuacjach.

W niniejszym rozdziale zaprezentowane zostaną nie tylko aktualne stan współpracy, ale również wizję przyszłości, w której bezpieczeństwo graniczne będzie opierać się na zaufaniu, współpracy i wspólnym dążeniu do dobra wspólnego.

Służby mundurowe w ochronie granic Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona granic państwowych jest jednym z kluczowych aspektów zapewnienia bezpieczeństwa narodowego. W Polsce, w strukturze ochrony granic, wyróżnia się trzy główne służby mundurowe: Straż Graniczną, Policję oraz Wojsko Polskie. Każda z tych instytucji odgrywa istotną rolę w zabezpieczeniu granic Rzeczypospolitej Polskiej, a ich działania są skoordynowane i komplementarne.

Straż Graniczna (SG) to służba, która została powołana w celu ochrony granic państwowych oraz zapewnienia bezpieczeństwa w obszarach przygranicznych. Została utworzona w 1991 roku jako odpowiedź na zmieniające się zagrożenia związane z migracjami, przestępczością transgraniczną oraz terroryzmem. Do podstawowych zadań SG należy kontrola ruchu granicznego, przeciwdziałanie nielegalnej migracji, a także ochrona porządku publicznego w obszarze granic. Straż Graniczna działa na granicy lądowej, morskiej oraz powietrznej. Jej funkcjonariusze mają prawo do przeprowadzania kontroli osobistych, kontrolowania dokumentów oraz zatrzymywania osób podejrzanych o nielegalne przekroczenie granicy. Współpracują również z innymi służbami, takimi jak Policja czy Wojsko Polskie, w celu zapewnienia kompleksowej ochrony granic. W ostatnich latach, w odpowiedzi na kryzys migracyjny, SG wzmocniła swoje działania, zwiększając liczbę patroli oraz inwestując w nowoczesny sprzęt do monitorowania granic¹.

---

¹ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 1990 r. Nr 78, poz. 462), art.1-2.

Policja w Polsce odgrywa kluczową rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa publicznego, a jej działania są również istotne w kontekście ochrony granic. W ramach swoich kompetencji, Policja zajmuje się m.in. zwalczaniem przestępczości zorganizowanej, w tym przemytem ludzi i nielegalnym handlem. Policjanci współpracują z innymi służbami, aby skutecznie reagować na zagrożenia związane z bezpieczeństwem granic. Działania Policji w obszarze ochrony granic obejmują również współpracę z funkcjonariuszami Straży Granicznej. Policja ma prawo do przeprowadzania kontroli w miejscach publicznych, a także do interwencji w przypadkach naruszenia przepisów prawa dotyczących ruchu granicznego. Policjanci są również zaangażowani w działania prewencyjne, mające na celu edukację społeczeństwa w zakresie bezpieczeństwa oraz przestrzegania przepisów granicznych².

Wojsko Polskie (WP) również ma swoje zadania w zakresie ochrony granic. Jako siły zbrojne, WP są odpowiedzialne za obronę państwa przed agresją zewnętrzną, ale ich rola w kontekście ochrony granic nie ogranicza się tylko do działań militarnych. W sytuacjach kryzysowych, takich jak zagrożenia terrorystyczne czy katastrofy naturalne, Wojsko Polskie może wspierać inne służby mundurowe w zabezpieczeniu granic. Wojsko Polskie uczestniczy w działaniach na granicach, szczególnie w obszarze monitorowania i patrolowania. W przypadku wzrostu zagrożeń, takich jak masowe migracje, WP jest w stanie szybko zareagować, oferując wsparcie w zakresie zabezpieczenia granic oraz zapewnienia porządku publicznego. Działania te są realizowane w ramach współpracy z SG i Policją, co pozwala na efektywne wykorzystanie zasobów i środków³.

Współpraca między Strażą Graniczną, Policją a Wojskiem Polskim jest kluczowa dla skutecznej ochrony granic Rzeczypospolitej Polskiej. Wspólne działania, wymiana informacji oraz koordynacja operacji pozwalają na lepsze reagowanie na dynamicznie zmieniające się zagrożenia. Przykładem takiej współpracy są wspólne patrole w newralgicznych miejscach, a także szkolenia przeprowadzane z myślą o poprawie efektywności działań⁴.

Konieczność integracji działań tych trzech służb jest szczególnie widoczna w kontekście wyzwań, jakie niesie ze sobą współczesny świat, takich jak migracje, przestępczość zorganizowana czy terroryzm. Dlatego tak ważne jest, aby każda z tych

² Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 1990 r. Nr 30, poz. 179), art.2.

³ artykuł 11 pkt. 3-4 Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248 ze zm.).

⁴ Policjanci wspierają funkcjonariuszy Straży Granicznej i żołnierzy pełniących służbę na polsko-białoruskiej granicy <https://www.gov.pl/web/mswia/policjanci-wspieraja-funkcjonariuszy-strazy-granicznej-i-zolnierzy-pelniacych-sluzbe-na-polsko-bialoruskiej-granicy>, [dostęp: 30.03.2025].

instytucji miała jasno określone zadania, ale jednocześnie była gotowa do współpracy w sytuacjach kryzysowych. Ochrona granic Rzeczypospolitej Polskiej to złożony proces, w który zaangażowane są trzy główne służby mundurowe: Straż Graniczna, Policja oraz Wojsko Polskie. Każda z tych instytucji ma swoje specyficzne zadania i kompetencje, ale ich działania są ściśle skoordynowane. Współpraca pomiędzy nimi jest kluczowa dla zapewnienia bezpieczeństwa narodowego oraz skutecznego reagowania na zagrożenia związane z ochroną granic. W obliczu rosnących wyzwań, jakie niesie ze sobą współczesny świat, znaczenie synergii działań tych służb będzie tylko rosło, a ich rola w ochronie granic stanie się jeszcze bardziej istotna.

Organizacje pozarządowe w ochronie granic Rzeczypospolitej Polskiej

Organizacje pozarządowe (NGO) odgrywają coraz ważniejszą rolę w szerokim zakresie działań związanych z ochroną granic, zwłaszcza w kontekście kwestii humanitarnych, praw człowieka oraz wsparcia dla osób w trudnej sytuacji. W Polsce, z uwagi na dynamicznie zmieniającą się sytuację migracyjną i rosnące napięcia na granicach, działalność NGO zyskuje na znaczeniu. Organizacje pozarządowe to instytucje non-profit, które działają na rzecz społeczności lokalnych, grup marginalizowanych oraz ochrony praw człowieka. Ich działalność opiera się na zasadzie dobrovolności, a ich finansowanie pochodzi z różnych źródeł, takich jak darowizny, granty czy fundusze publiczne. W kontekście ochrony granic, NGO często koncentrują się na kwestiach związanych z migracją, uchodźstwem oraz interwencjami humanitarnymi⁵.

W Polsce istnieje wiele organizacji, które angażują się w działania na granicy, w tym Fundacja Ocalenie, Caritas Polska – Centrum Pomocy Imigrantom i Uchodźcom, czy Polska Akcja Humanitarna. Te organizacje mają na celu nie tylko pomoc osobom potrzebującym, ale również monitorowanie sytuacji na granicy oraz wpływanie na politykę migracyjną w kraju. Organizacje pozarządowe angażują się w szereg zadań związanych z ochroną granic, w tym:

- Pomoc humanitarna (dostarczanie wsparcia) – NGO dostarczają żywność, wodę, odzież oraz inne niezbędne środki osobom przebywającym w strefach przygranicznych. Ich działania mają na celu zaspokojenie podstawowych potrzeb uchodźców i migrantów, którzy często są w trudnej sytuacji.

---

⁵ Artykuł 3 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U z 2024 r. poz. 1491 ze zm.).

- Wsparcie prawne – Wiele organizacji oferuje pomoc prawną osobom ubiegającym się o azyl, informując je o ich prawach oraz procedurach. To wsparcie jest kluczowe w kontekście złożoności systemu azylowego oraz różnorodnych przepisów prawnych.⁶
- Monitorowanie sytuacji – NGO przeprowadzają monitoring sytuacji na granicy, dokumentując przypadki naruszeń praw człowieka oraz przestępstw. Takie działania są istotne dla zapewnienia przejrzystości i odpowiedzialności działań władz.
- Edukacja i kampanie informacyjne – Organizacje prowadzą kampanie edukacyjne, które mają na celu zwiększenie świadomości społecznej na temat praw migrantów oraz uchodźców. Poprzez organizowanie szkoleń, warsztatów oraz wydarzeń publicznych, NGO starają się wpływać na opinię publiczną oraz politykę migracyjną.
- Rzecznictwo – Organizacje pozarządowe angażują się w działania lobbingsowe, mające na celu zmianę polityki państwowej w zakresie ochrony granic i praw człowieka. Działania te mają na celu zwiększenie ochrony praw migrantów oraz uchodźców oraz poprawę warunków ich życia.

W ostatnich latach, w związku z kryzysem migracyjnym oraz wzrastającym napięciem na granicach, organizacje pozarządowe w Polsce zwiększyły swoją aktywność. Przykłady ich działań obejmują:

- Interwencje humanitarne – W obszarze przygranicznym, NGO dostarczają pomoc humanitarną osobom, które utknęły na granicy lub próbują ją przekroczyć. Współpracują z lokalnymi wolontariuszami oraz SG, aby zapewnić wsparcie w postaci jedzenia, ciepłych ubrań oraz schronienia.
- Punkty informacyjne – Organizacje często prowadzą punkty informacyjne w pobliżu granic, gdzie migranci mogą uzyskać pomoc prawną oraz informacje o procedurach azylowych. Takie punkty są kluczowe dla osób, które są często zdezorientowane i nie wiedzą, jakie mają możliwości.
- Dokumentowanie naruszeń – NGO biorą udział w dokumentowaniu przypadków naruszeń praw człowieka, takich jak brutalne traktowanie migrantów przez służby graniczne. Działania te mają na celu zwiększenie świadomości oraz wywarcie presji na władze, aby wprowadzały zmiany w polityce.

---

⁶ <https://migranci-mazowsze.caritas.pl/o-projekcie/>, [dostęp: 30.03.2025].

- Współpraca z innymi organizacjami – Organizacje pozarządowe często współpracują z międzynarodowymi instytucjami, takimi jak UNHCR czy Amnesty International, aby wspólnie działać na rzecz ochrony praw migrantów i uchodźców.

Organizacje pozarządowe odgrywają istotną rolę w ochronie granic Rzeczypospolitej Polskiej, szczególnie w kontekście humanitarnym i prawnym. Ich działania są nie tylko odpowiedzią na potrzeby osób w trudnej sytuacji, ale również mają na celu monitorowanie i wpływanie na politykę migracyjną. W obliczu rosnących wyzwań związanych z migracją, znaczenie NGO w procesie ochrony granic będzie tylko rosło, a ich wkład w społeczeństwo oraz politykę powinien być doceniany i wspierany.

Koordinacja działań służb mundurowych i organizacji pozarządowych w ochronie granic

Koordinacja działań służb mundurowych oraz organizacji pozarządowych (NGO) w zakresie ochrony granic jest kluczowym elementem zapewnienia bezpieczeństwa narodowego oraz przestrzegania praw człowieka. W obliczu złożonych problemów związanych z migracją i kryzysami humanitarnymi, współpraca między tymi dwoma sektorami staje się coraz bardziej istotna. Służby mundurowe, do których zaliczają się Straż Graniczna, Policja oraz Wojsko Polskie, mają na celu zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego na granicach. Ich główne zadania obejmują:

- Kontrola ruchu granicznego – Straż Graniczna jest odpowiedzialna za monitorowanie i kontrolowanie przekraczania granic, co ma na celu zapobieganie nielegalnej migracji oraz przestępczości transgranicznej.
- Ochrona porządku publicznego – Policja pełni rolę prewencyjną i interwencyjną w obszarze granic, walcząc z przestępczością oraz zapewniając bezpieczeństwo mieszkańcom i migrantom.
- Wsparcie militarne – Wojsko Polskie może angażować się w działania zabezpieczające granice w sytuacjach kryzysowych, takich jak masowe migracje oraz wspierać inne służby w zakresie logistyki i zasobów.

Organizacje pozarządowe skupiają się na działaniach humanitarnych oraz ochronie praw człowieka. Ich główne zadania obejmują:

- Pomoc humanitarna – NGO dostarczają pomoc osobom przebywającym w strefach przygranicznych, w tym żywność, wodę oraz schronienie.

- Wsparcie prawne – Organizacje te oferują pomoc prawną migrantom, informując ich o przysługujących im prawach oraz procedurach azylowych.
- Monitorowanie sytuacji – NGO dokumentują przypadki naruszeń praw człowieka i przestępstw, a także prowadzą analizy dotyczące sytuacji na granicy.

Współpraca między służbami mundurowymi a organizacjami pozarządowymi pozwala na efektywniejsze reagowanie na wyzwania związane z ochroną granic. Przykłady wspólnych działań obejmują:

- Wspólne patrole – Służby mundurowe i NGO często organizują wspólne patrole w obszarze granic, aby monitorować sytuację oraz zapewnić pomoc osobom potrzebującym. Takie patrole umożliwiają szybszą reakcję na incydenty oraz lepszą koordynację działań.
- Akcje edukacyjne – Organizacje pozarządowe oraz służby mundurowe współpracują w ramach kampanii informacyjnych, które mają na celu edukację społeczeństwa oraz migrantów na temat praw i obowiązków związanych z przekraczaniem granic.
- Zarządzanie kryzysowe – W sytuacjach kryzysowych, takich jak masowe migracje, NGO współpracują ze służbami mundurowymi w zakresie zapewnienia pomocy humanitarnej oraz ochrony osób ubiegających się o azyl. Przykładem może być wspólne organizowanie punktów pomocy dla uchodźców, gdzie, zarówno NGO, jak i funkcjonariusze Straży Granicznej czy Policji udzielają wsparcia⁷.

Koordinacja działań służb mundurowych oraz organizacji pozarządowych w ochronie granic Rzeczypospolitej Polskiej jest niezbędna do skutecznego zarządzania wyzwaniami związanymi z migracją i bezpieczeństwem. Każda z tych instytucji ma swoje specyficzne zadania, ale ich współpraca pozwala na efektywne zaspokajanie potrzeb osób w trudnej sytuacji oraz zapewnienie bezpieczeństwa narodowego. Wspólne działania, takie jak patrole, akcje edukacyjne oraz zarządzanie kryzysowe, świadczą o rosnącej potrzebie integracji działań w obszarze ochrony granic.

---

⁷ <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/12856,Siec-pomocy-humanitarnej-na-granicy-podsumowanie.html>, [dostęp: 30.03.2025].

Wyzwania w koordynacji działań służb mundurowych i organizacji pozarządowych w ochronie granic

Koordynacja działań służb mundurowych oraz organizacji pozarządowych w zakresie ochrony granic staje się coraz bardziej skomplikowanym procesem. W obliczu rosnących wyzwań związanych z migracją oraz sytuacjami kryzysowymi, współpraca ta napotyka liczne trudności. Na podstawie rozmów przeprowadzonych z przedstawicielami obu stron odkryte zostały kluczowe wyzwania, które wpływają na efektywność współpracy w ochronie granic.

Jednym z głównych wyzwań w koordynacji działań służb mundurowych i organizacji pozarządowych są różnice w aspektach prawnych oraz ustawowych. Służby mundurowe, działające w ramach przepisów prawa, są zobowiązane do przestrzegania ściśle określonych procedur i regulacji. W przeciwieństwie do nich, NGO często mają większą elastyczność w podejmowaniu działań, co może prowadzić do konfliktów. Przykładowo, organizacje mogą działać przez całą dobę, pełniąc dyżur 24h. Służby mundurowe mogą pełnić jedynie przez ustawowo przyjęty czas pracy. Działania ich muszą być zgodne z przepisami prawa, co nie zawsze jest proste. NGO wyrażają przez. to niechęć do działania do współpracy ze służbami, myśląc jedynie o konsekwencjach jakie wiążą się z zmianą “warty” funkcjonariuszy na służbie. Ta rozbieżność powoduje, że współpraca może być utrudniona, a obie strony mogą mieć różne perspektywy na konkretne problemy.

W obliczu nadchodzących wyzwań, kwestie finansowania staje się coraz bardziej istotna. Służby mundurowe są finansowane z budżetu państwa, co oznacza, że ich działania podlegają kontrolom i procedurom związanym z wydatkowaniem publicznych środków. Z kolei organizacje pozarządowe często polegają na dotacjach, darowiznach oraz funduszach unijnych, co może wpływać na stabilność ich działań. Współpraca między tymi dwoma sektorami wymaga zrozumienia i uwzględnienia różnych źródeł finansowania. Często zdarza się, że NGO dysponują zasobami, które mogą być użyte w działaniach na granicy, ale formalności związane z finansowaniem mogą spowolnić ich reakcje na kryzysy.

Następnym wyzwaniem, które pojawia się w koordynacji działań, są problemy związane z kanałami komunikacji. Skuteczna współpraca wymaga regularnej wymiany informacji między służbami mundurowymi a organizacjami pozarządowymi. Niestety, w praktyce często brakuje ustalonych protokołów komunikacyjnych, co prowadzi do nieporozumień i opóźnień w działaniach. Obie strony mogą mieć różne priorytety i podejścia, co utrudnia ustalenie wspólnych celów i działań. Przykładem takiej sytuacji przekazanej przez członka Wojsk Obrony Terytorialnej,

była sytuacja pomocy na terenach popowodziowych. Po dojechaniu do miejsca wyznaczonego, okazało się, że praca została wykonana przez organizację będącą na miejscu. Przypadkowe lub nieformalnie przekazywane informacje mogą prowadzić do chaosu i dezinformacji, co w kontekście ochrony granic jest szczególnie niebezpieczne.

Współpraca między służbami mundurowymi a NGO napotyka również wyzwania związane z ilością zmiennych. Organizacje pozarządowe są często w stanie szybko reagować na zmieniające się sytuacje i podejmować decyzje na miejscu. Z drugiej strony, służby mundurowe często muszą czekać na decyzje z wyższych szczebli, co wydłuża czas reakcji. Taka struktura decyzyjna stwarza napięcia, gdyż NGO mogą być gotowe do działania, podczas gdy służby czekają na zatwierdzenie swoich działań. Ta różnica w tempie działania może prowadzić do frustracji i utrudniać efektywność współpracy.

Ostatnim, ale nie mniej istotnym wyzwaniem jest brak osoby łączącej, odpowiedzialnej za koordynację działań między służbami mundurowymi, a organizacjami pozarządowymi. Wspólny przedstawiciel obu stron, który mógłby monitorować postępy, dbać o to, aby zadania się nie dublowały oraz zapewniać, że wszystkie działania są zgodne z obowiązującymi przepisami, byłby kluczowy dla efektywności współpracy. Obecnie brak takiego łącznika prowadzi do nieefektywności w realizacji wspólnych zadań i może skutkować niedostatecznym wykorzystaniem dostępnych zasobów.

Koordynacja działań służb mundurowych i organizacji pozarządowych w ochronie granic Rzeczypospolitej Polskiej napotyka liczne wyzwania, w tym aspekty prawne, kwestie finansowania, problemy komunikacyjne, różnice w tempie reakcji oraz brak osoby łączącej. Zrozumienie tych trudności jest kluczowe dla poprawy współpracy i skuteczności działań w ochronie granic. W obliczu rosnących wyzwań związanych z migracją i kryzysami humanitarnymi, konieczne jest podjęcie działań mających na celu usprawnienie współpracy między tymi dwoma sektorami.

Propozycje poprawy koordynacji w ochronie granic poprzez szkolenia i komunikację

W obliczu współczesnych wyzwań związanych z ochroną granic, kluczowym elementem efektywności działań jest wysoka jakość koordynacji pomiędzy różnymi stronami zaangażowanymi w ten proces. Pierwszym krokiem do poprawy koordynacji jest zorganizowanie wspólnych szkoleń, podczas których przedstawiciele

różnych stron (np. służby graniczne, policja, agencje ochrony) będą mieli okazję zapoznać się z procedurami i standardami obowiązującymi w każdej z organizacji. Takie szkolenia mogą obejmować zarówno teoretyczne aspekty ochrony granic, jak i praktyczne ćwiczenia, które pozwolą na symulację rzeczywistych sytuacji, z jakimi mogą się spotkać podczas wykonywania swoich zadań.

Kolejnym istotnym elementem jest regularne organizowanie spotkań między przedstawicielami różnych instytucji. Takie rozmowy powinny dotyczyć nie tylko bieżących problemów, ale również wyzwań związanych z koordynacją działań na granicach. Wspólne dyskusje pomogą zidentyfikować obszary, w których występują braki w komunikacji, oraz wypracować rozwiązania, które pozwolą na ich eliminację.

Elementem, który może poprawić koordynację jest stworzenie wspólnych kanałów komunikacyjnych. Takie kanały umożliwią szybką wymianę informacji między różnymi stronami. Może to obejmować zarówno tradycyjne formy komunikacji, jak telefony czy e-maile, a także nowoczesne technologie, takie jak aplikacje mobilne czy platformy do współpracy online. Wspólne kanały komunikacyjne pozwolą na szybszy przepływ informacji oraz niedublowanie działań. Powinny one być dostosowane do potrzeb wszystkich zaangażowanych stron, proste w obsłudze oraz dostępne, aby zapewnić ich efektywność.

Ważnym krokiem w kierunku poprawy koordynacji jest wprowadzenie funkcji koordynatora/łącznika zadań. Osoba na tym stanowisku byłaby odpowiedzialna za koordynację działań pomiędzy różnymi instytucjami, a także za monitorowanie postępów w realizacji wspólnych celów. Koordynator mógłby pełnić rolę mediatora w przypadku wystąpienia konfliktów oraz ułatwiać wymianę informacji pomiędzy stronami.

Ostatnim, najważniejszym elementem jest organizacja wspólnych ćwiczeń i symulacji, które pozwolą na praktyczne sprawdzenie wypracowanych procedur oraz kanałów komunikacyjnych. Pozwolą one także poznać procedury, metody oraz sposób myślenia obu stronom szkolenia. Tego typu działania umożliwią identyfikację ewentualnych słabości w systemie oraz pozwolą na ich szybką korekcję. Regularne ćwiczenia mogą również przyczynić się do zacieśnienia współpracy pomiędzy instytucjami, co z kolei wpłynie na poprawę efektywności działań ochrony granic.

Podsumowując, poprawa koordynacji w ochronie granic jest kluczowa dla efektywności działań w tym zakresie. Wspólne szkolenia, rozmowy, wypracowanie wspólnych kanałów komunikacyjnych oraz wprowadzenie funkcji koordynatora to działania, które mogą znacząco wpłynąć na jakość współpracy pomiędzy różnymi stronami. Regularne ćwiczenia i symulacje pozwolą na bieżąco testować

i udoskonalać wypracowane procedury, co w dłuższej perspektywie przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa granic.

Podsumowanie

W obliczu licznych wyzwań, jakie stają przed Rzeczpospolitą Polską w kontekście ochrony granic, istotne jest, aby działania podejmowane przez służby mundurowe oraz organizacje pozarządowe były nie tylko skoordynowane, ale także dostosowane do dynamicznie zmieniającego się otoczenia. Współczesne zagrożenia, takie jak nielegalna migracja, przestępczość transgraniczna, a także kryzysy humanitarne wymagają elastyczności oraz skuteczności w podejmowanych działaniach.

Zarówno Straż Graniczna, Policja, jak i Wojsko Polskie, muszą współpracować z organizacjami pozarządowymi, które niosą pomoc humanitarną i wspierają osoby w trudnych sytuacjach. Takie zintegrowane podejście nie tylko podnosi efektywność działań, ale także wpływa na wzmocnienie zaufania wśród społeczności lokalnych oraz migrantów. Współpraca ta może przybierać różne formy – od wspólnych patroli, przez szkolenia, aż po akcje edukacyjne i informacyjne. Kluczowe jest, aby obie strony rozumiały swoje cele, zadania oraz ograniczenia, co pozwoli na harmonijne działanie na rzecz bezpieczeństwa narodowego. Jednakże, aby koordynacja działań była skuteczna, konieczne jest zidentyfikowanie i pokonanie istniejących barier. Wspólne szkolenia i symulacje mogą okazać się nieocenionym narzędziem do budowania zaufania oraz zrozumienia między służbami mundurowymi a NGO. Umożliwią one również praktyczne testowanie wypracowanych procedur i kanałów komunikacyjnych, co jest niezbędne w kontekście kryzysowych sytuacji. Również, wprowadzenie funkcji koordynatora, który byłby odpowiedzialny za monitorowanie współpracy, może przyczynić się do usunięcia wielu nieporozumień oraz opóźnień w działaniach. Taki mediator mógłby zająć się nie tylko organizowaniem wspólnych działań, ale także rozwiązywaniem konfliktów, które mogą się pojawić w trakcie współpracy. W obliczu rosnącego znaczenia ochrony granic w kontekście bezpieczeństwa narodowego, należy również zwrócić uwagę na kwestie finansowania. Zrozumienie różnic w źródłach finansowania służb mundurowych oraz organizacji pozarządowych jest kluczowe dla efektywnej współpracy. Wspólne pozyskiwanie funduszy na konkretne projekty oraz działania może stanowić sposób na zniwelowanie różnic i wzmocnienie synergii między tymi dwoma sektorami.

Podsumowując, przyszłość ochrony granic Rzeczypospolitej Polskiej zależy od umiejętności współpracy między różnymi instytucjami. Wspólna walka z zagrożeniami, które mogą wpłynąć na bezpieczeństwo narodowe, wymaga zintegrowanego podejścia, które łączy zarówno efektywność działań służb mundurowych, jak i humanitarne podejście organizacji pozarządowych. Tylko w ten sposób możemy zbudować system, który nie tylko zapewni bezpieczeństwo granic, ale także poszanowanie praw człowieka i godności osób w trudnych sytuacjach. Warto inwestować w tę współpracę, aby zbudować silniejszą i bardziej zintegrowaną strukturę ochrony granic, która będzie odpowiadać na wyzwania współczesnego świata.

Literatura

1. Notatki własne z rozmów z funkcjonariuszami Straży Granicznej, Wojsk Obrony Terytorialnej, Straży Pożarnej, Policji oraz członkami różnych organizacji pozarządowych.
2. Policjanci wspierają funkcjonariuszy Straży Granicznej i żołnierzy pełniących służbę na polsko-białoruskiej granicy <https://www.gov.pl/web/mswia/policjanci-wspieraja-funkcjonariuszy-strazy-granicznej-i-zolnierzy-pelniacych-sluzbe-na-polsko-bialoruskiej-granicy>, [dostęp: 30.03.2025].
3. Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz 248 ze zm.).
4. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 1990 r. Nr 78, poz. 462 ze zm.).
5. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz 1491 ze zm.).
6. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 1990 r. Nr 30, poz. 179. ze zm.).
7. <https://migranci-mazowsze.caritas.pl/o-projekcie/>, [dostęp: 30.03.2025].
8. <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/12856,Siec-pomocy-humanitarnej-na-granicy-podsumowanie.html>, [dostęp: 30.03.2025].

Izabela JASTRZĄB

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie

ORCID: 0009-0002-8126-6558

https://doi.org/10.29316/9788368103236_9

**STRAŻ GRANICZNA JAKO WIODĄCA FORMACJA
MUNDUROWA W ZAKRESIE ZWALCZANIA
WSPÓŁCZESNYCH FORM PRZESTĘPCZOŚCI
ZORGANIZOWANEJ NA GRANICY POLSKO-
UKRAIŃSKIEJ W OBLICZU KONFLIKTU
ZBROJNEGO**

**THE BORDER GUARD AS A LEADING UNIFORMED FORMATION
IN COMBATING CONTEMPORARY FORMS OF ORGANIZED
CRIME ON THE POLISH-UKRAINIAN BORDER IN THE FACE
OF ARMED CONFLICT**

Streszczenie

Straż Graniczna jest niepodważalnie wiodącą formacją mundurową w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej. Odgrywa ona niezwykle ważną rolę w ochronie granic, w tym zwłaszcza wschodniej granicy Rzeczypospolitej Polskiej. Przestępczość zorganizowana to niewątpliwie międzynarodowe zjawisko o charakterze transgranicznym, złożone pod wieloma czynnikami m.in. dynamiki, struktury organizacyjnej, przebiegające coraz to doskonalsze formy przez co coraz trudniejsze do wykrycia

Abstract

The Border Guard is indisputably the leading uniformed formation in the field of combating organized crime. It plays an extremely important role in the protection of borders, including especially the eastern border of the Republic of Poland. Organized crime is undoubtedly an international phenomenon of a cross-border nature, complex under many factors, including dynamics, organizational structure, changing into more and more sophisticated forms, making it increasingly difficult to detect by

przez służby mundurowe. Ogromny wpływ na intensyfikację działań grup przestępczych ma toczący się konflikt zbrojny za wschodnią granicą Rzeczypospolitej Polskiej, który stworzył nieznaną dotąd rzeczywistość, zwłaszcza dla służb mundurowych, w tym głównie dla służb granicznych, które jako pierwsze musiały się zmierzyć z jej skutkami na granicach zewnętrznych. Zdecydowanie jest to czynnik determinujący konieczność budowania nowych oraz rozbudowywania już istniejących struktur bezpieczeństwa, które będą w stanie przeciwstawić się nie tylko nowym zagrożeniom, ale także już istniejącym, które w obliczu konfliktu zbrojnego ulegają znacznemu nasileniu lub przybierają coraz to doskonalsze formy. Jest to kluczowe w aspekcie zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa nie tylko państwa czy pojedynczej jednostki, ale także bezpieczeństwa międzynarodowego. Jest to niezwykle istotne ponieważ przestępczość zorganizowana jest zjawiskiem złożonym oraz wieloaspektowym dynamicznie dostosowującym się do aktualnie panującej sytuacji na arenie zarówno krajowej jak i międzynarodowej. Celem rozdziału jest scharakteryzowanie roli Straży Granicznej w aspekcie zwalczania przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej, uwzględniając toczący się od 2022 roku konflikt zbrojny na Ukrainie. Cel został zrealizowany poprzez zastosowanie empirycznej metody badawczej w postaci sondażu diagnostycznego oraz metod teoretycznych takich jak: analiza literatury, synteza, wnioskowanie czy abstrahowanie.

Słowa kluczowe: konflikt zbrojny, Straż Graniczna, przestępczość zorganizowana, formacja mundurowa

uniformed services. The ongoing armed conflict on the eastern border of Poland has a huge influence on the intensification of the activities of criminal groups, which has created a previously unknown reality, especially for uniformed services, including mainly for border services, which were the first to face its consequences at the external borders. This is definitely a determining factor in the need to build new and expand existing security structures that will be able to counter not only new threats, but also existing ones, which in the face of armed conflict are significantly intensifying or taking increasingly sophisticated forms. This is crucial in terms of ensuring an adequate level of security not only for the state or individual but also for international security. It is extremely important because organized crime is a complex and multi-faceted phenomenon that dynamically adapts to the current situation in the national and international arenas. The aim of the chapter is to characterize the role of the Border Guard in the aspect of combating organized crime on the Polish-Ukrainian border, taking into account the ongoing armed conflict in Ukraine since 2022. The goal was achieved through the use of an empirical research method in the form of a diagnostic survey and theoretical methods such as: literature analysis, synthesis, inference or abstraction.

Keywords: armed conflict, Border Guard, organised crime, uniformed formation

Wstęp

Straż Graniczna zdecydowanie jest formacją wiodącą wśród służb mundurowych posiadających kompetencje do zwalczania przestępczości zorganizowanej.

Pełni ona zasadniczą rolę dla zapewnienia bezpieczeństwa państwa, pojedynczej jednostki, ale także dla bezpieczeństwa całej wspólnoty międzynarodowej m.in. Unii Europejskiej. Straż Graniczna obok Służby Celno-Skarbowej jest kluczową formacją w zakresie zwalczania niezwykle groźnej, nierozzerwalnie związanej z przestępczością zorganizowaną, przestępczości transgranicznej. Współcześnie służba ta posiada szeroko wyspecjalizowane struktury oraz należy do zintegrowanego systemu służb policyjnych odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa, nie tylko o zasięgu krajowym, ale także międzynarodowym. Straż Graniczna oraz jej działania stanowią podstawę do zwalczania i przeciwdziałania transgranicznej przestępczości zorganizowanej, ponieważ posiada ona pierwszy bezpośredni kontakt z działalnością przestępczą, zwłaszcza na granicach zewnętrznych, do których należy wschodnia granica Rzeczypospolitej Polski z Ukrainą.

Działania Straży Granicznej w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej w obliczu konfliktu zbrojnego

Współcześnie działania Straży Granicznej stanowią podstawę dla zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa. Według zapisów ustawy o Straży Granicznej z 1990 roku jest ona jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formacją przeznaczoną do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji¹. Zatem jest także formacją kluczową w zakresie zwalczania zagrożeń transgranicznych, do których niepodważalnie należy przestępczość zorganizowana. Straż Graniczna w celu wykrycia przestępstw związanych z nielegalnym przekroczeniem granicy państwowej lub nielegalnym przemieszczaniem towarów, zwłaszcza produktów akcyzowych stosuje szeroko pojęte środki o charakterze kontrolnym oraz weryfikującym. Jej działania obejmują terytorium całego kraju, jednak znaczna część skupiona jest wokół granic zewnętrznych. Wynika to z faktu akcesji Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku, co skutkowało podpisaniem oraz wdrożeniem Układu z Schengen 21 grudnia 2007 roku, na podstawie którego zniesiono kontrolę na granicach wewnętrznych. Obecnie stanowi to zdecydowanie ułatwienie dla funkcjonowania społeczeństwa pod wieloma aspektami oraz sektora ekonomicznego czy gospodarczego kraju, ale równocześnie determinuje to szereg zagrożeń, do których

---

¹ Ustawa z 12 października 1990 r. o *Straży Granicznej* (Dz. U. z 2023 r. poz. 1080), art. 1.

niewątpliwie należy międzynarodowa przestępczość zorganizowana o charakterze transgranicznym².

Współcześnie niezwykle istotnym czynnikiem powodującym natężenie oraz reorganizację działań Straży Granicznej jest konflikt zbrojny na Ukrainie. Spowodował on powstanie nowej i nieznanej dotąd rzeczywistości nie tylko dla społeczeństwa, ale także dla służb mundurowych. Służba ta podejmuje czynności w zakresie każdej gałęzi transportu, na przejściach lotniczych, drogowych, kolejowych czy też morskich. Straż Graniczna w celu zwiększenia skuteczności działań została wyposażona również w możliwość prowadzenia czynności o charakterze analitycznym, operacyjno-rozpoznawczym oraz dochodzeniowo-śledczym. Jest to niezwykle ważne w kontekście zwalczania przestępczości zorganizowanej, ponieważ rozbicie rozbudowanej siatki przemytniczej jest procesem złożonym oraz długotrwałym wymagającym zastosowania specjalnych sił i środków. W celu ukazania roli Straży Granicznej w zakresie zwalczania i przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej za pomocą tabeli 1 zaprezentowano wartości ujawnionych towarów pochodzących z przestępstw w latach 2020-2023.

Tabela 1. Ujawnione towary pochodzące z przestępstwa ujawnione przez Straż Graniczną w latach 2020-2023.

Rodzaj	Wartość towarów w zł			
	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Papierosy	100 668 987	120 644 903	56 192 485	74 127 293
Tytoń	39 094 645	169 090 350	84 579 373	91 745 744
Alkohol	957 722	6 038 209	865 962	1 050 595
Narkotyki	18 876 940	46 623 501	28 135 414	198 717 214
Broń i amunicja	28 979	32 302	256 814	378 293
Pojazdy mechaniczne	27 530 697	28 785 222	36 374 205	41 528 750
Inne towary	19 872 376	24 280 340	10 197 954	27 607 888
Suma	207 030 355	339 871 326	206 602 207	434 105 182

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Straż Graniczna. Informacja statystyczna za 2021 r., Warszawa 2022., s. 36; Straż Graniczna. Informacja statystyczna za rok 2023 r., Warszawa 2024, s. 35.

Wartości zawarte w powyższej tabeli potwierdzają, iż Straż Graniczna pełni zasadniczą rolę w zakresie zwalczania nieustannie rozwijającej się przestępczości

² M. Maciejewska, A. Piffer, *Rola straży granicznej w zakresie zwalczania międzynarodowego terroryzmu i przestępczości zorganizowanej*, Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego, nr 2, Wrocław 2016, s. 20.

transgranicznej, która niewątpliwie stanowi ogromne zagrożenie dla bezpieczeństwa wielu sektorów funkcjonowania państwa, także dla sektora finansowego poprzez tworzenie kilkudziesięciu milionowych strat w budżecie Skarbu Państwa. Powyższe dane uwidaczniają znaczny spadek liczby ujawnionych towarów przez funkcjonariuszy Straży Granicznej w 2022 roku, co zdecydowanie było spowodowane wybuchem konfliktu zbrojnego na Ukrainie, w wyniku którego funkcjonariusze musieli dostosować swoje działania do nowo powstałej nieznannej dotąd sytuacji. Masowy przepływ osób oraz zwiększona liczba przemieszczanych przez granicę polsko-ukraińską towarów i przedmiotów znacznie wpłynęła na skuteczność działań przeprowadzanych przez Straż Graniczną, w tym również na szczegółowe kontrole przeprowadzane przez funkcjonariuszy, bowiem ze względu na brak wystarczających sił i środków nie były już możliwe aż na taką skalę.

Zorganizowane grupy przestępcze dynamicznie dostosowują swoje działania do panującej rzeczywistości wykorzystując aktualnie występujące czynniki zewnętrzne i wewnętrzne w celu osiągnięcia najwyższego zysku. W obliczu wojny na Ukrainie oraz dużą migracją ludzi przez granice państwowe, grupy przestępcze skupiają swoje działania także na przemyśle migrantów oraz na handlu ludźmi. Przystępstwo handlu ludźmi jest zjawiskiem niezwykle złożonym oraz wieloaspektowym występującym pod wieloma postaciami. Potwierdza to fakt, iż proceder ten wypełnia znamiona wielu czynów zabronionych począwszy od bezprawnego pozbawienia wolności aż po gwałt. Jednak istotą zjawiska jest wykorzystanie człowieka w celu osiągnięcia korzyści, głównie finansowej. Członkowie zorganizowanych grup przestępczych handel ludźmi opierają o współcześnie występujące sprzyjające rozwojowi czynniki, do których z pewnością należy bezrobocie, ubóstwo, nierówności społeczne i ekonomiczne pojawiające się wśród grup społecznych oraz w przypadku wschodniej granicy Rzeczypospolitej Polskiej także konflikt zbrojny na Ukrainie. Jest to niezwykle groźny proceder, za którego zwalczanie odpowiedzialna jest także Straż Graniczna. Jest to formacja kluczowa w tym aspekcie ponieważ funkcjonariusze podczas wykonywania zadań służbowych, podczas przeprowadzanych kontroli granicznych czy czynności kontrolnych w celu weryfikacji legalności pobytu cudzoziemców i ich zatrudnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, najczęściej posiadają pierwszy kontakt w ofiarami tego nielegalnego procederu. W strukturach organizacyjnych Straży Granicznej w celu zwalczania i przeciwdziałania przestępstwa handlu ludźmi, który organizowany jest głównie przez grupy przestępcze, powołane zostały specjalnie wyselekcjonowane i kompetentne to tego podmioty. W każdym oddziale Straży Granicznej funkcjonuje nieetatowy koordynator do spraw zwalczania handlu ludźmi, który odpowiada

za kontrolę wewnętrznych struktur w powyższym zakresie jak również za współpracę wewnętrzną i zewnętrzną³.

Współcześnie grupy przestępcze w celu zwerbowania ofiar posługują się niezwykle wyrafinowanymi sposobami, zarówno podczas organizacji handlu ludźmi, jaki i przemytu migrantów. Członkowie grup przestępczych szukają osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. W przypadku wschodniej granicy Rzeczypospolitej Polskiej zdecydowaniem uwarunkowaniem zwiększenia się skali handlu ludźmi jest konflikt zbrojny na Ukrainie. Rzeczypospolita Polska oraz jej wschodnia granica jest jednak traktowana jak punkt tranzytowy na głównych szlakach przemytniczych na zachód⁴. Ogromną rolę w zwalczaniu i przeciwdziałaniu tego groźnego procederu odgrywa Straż Graniczna, której ustawowym zadaniem jest ochrona granicy państwowej przed nielegalnym jej przekraczaniem przez osoby nieuprawnione. Wykorzystuje przy tym szereg czynności rozpoznawczych czy operacyjno-śledczych m.in. kontrole dokumentów czy też szczegółowe kontrole tożsamości, których celem jest zidentyfikowanie powiązań z siatką przestępczą osób przemycających migrantów. Przymyt migrantów jest to niepodważalnie złożone zjawisko, organizowane głównie przez zorganizowane grupy przestępcze wykorzystujące coraz to nowsze i doskonalsze formy. Zatem warunkuje to konieczność nieustannej modernizacji działań funkcjonariuszy Straży Granicznej w celu zwalczania tego jakże niebezpiecznego procederu.

Współpraca międzynarodowa jako czynnik konieczny w zakresie zwalczania współczesnych form przestępczości zorganizowanej

W zakresie zwalczania zorganizowanej przestępczości o charakterze transgranicznym niepodważalnie kluczowe znaczenie posiada współpraca międzynarodowa Straży Granicznej ze służbami granicznymi państw sąsiednich oraz organizacjami i instytucjami międzynarodowymi, zwłaszcza w obliczu panującego za wschodnią granicą Rzeczypospolitej Polskiej, konfliktu zbrojnego. Jedną z kluczowych ról pełni współpraca w ramach instytucji i gremiów Unii Europejskiej. Współpraca

³ R. Mroczek, *Zagrożenie handlem ludźmi z perspektywy Straży Granicznej*, [w:] *Problem handlu ludźmi i nieregularnej migracji wobec ochrony praw podstawowych - wyzwania i doświadczenia*, red. A. Kosińska, M. Jaształ. Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie, Szczecin 2024, s. 107-108.

⁴ I. Malinowska, *Handel ludźmi-metody działania sprawców*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, Warszawa 2015, s. 151-154.

oparta na jej forum stanowi niezwykle istotny czynnik dla funkcjonowania Straży Granicznej, ponieważ w jej wyniku dochodzi do wypracowania regulacji prawnych oraz rozwiązań prawno-organizacyjnych w zakresie ochrony granic zewnętrznych tym także wschodniej granicy Rzeczypospolitej Polskiej, przed współczesnymi zagrożeniami transgranicznymi, za pośrednictwem m.in. doskonalenia procesu kontroli granicznej.

Niezwykle istotna oraz niezbędna jest także wymiana informacjami między poszczególnymi organami krajowymi w celu utworzenia spójnych zasad oraz reguł postępowania służb granicznych i policyjnych głównie na granicach zewnętrznych, ale także na granicach wewnętrznych, przez które po przystąpieniu Rzeczypospolitej Polskiej do Strefy Schengen w 2017 roku, odbywa się swobody przepływ osób i towarów⁵. W jej ramach funkcjonuje niezwykle ważny system odgrywający kluczową rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa międzynarodowego, stanowiący obecnie podstawę funkcjonowania Straży Granicznej, a mianowicie System Informacyjny Schengen, SIS. Jest to międzynarodowa baza danych, do której dostęp posiadają m.in. organy graniczne i policyjne państw członkowskich, zawierająca dane poszukiwanych osób i przedmiotów, ale również bazę osób ze względu na swoją nielegalną działalność niepożądanych bądź ściganych przez organy państw członkowskich Unii Europejskiej.

System ten umożliwia zlokalizowanie i identyfikację poszukiwanej osoby lub przedmiotu w dowolnym miejscu na terenie państw członkowskich Unii Europejskiej oraz Strefy Schengen ponieważ funkcjonariusze organów policyjnych czy granicznych mają możliwość bezpośredniego dostępu do bazy podczas wszelkich przeprowadzanych kontroli. Jedną z najważniejszych instytucji międzynarodowych w zakresie przeciwdziałania zorganizowanej przestępczości transgranicznej jest Europejska Agencja Służby Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex), która powstała w 2016 roku po przekształceniu Europejskiej Agencji Zarządzania Współpracą Operacyjną na Granicach Zewnętrznych Państw Członkowskich Unii Europejskiej⁶. Zdecydowanie odgrywa ona zasadniczą rolę dla państw członkowskich w zakresie ochrony granic zewnętrznych przed zagrożeniami transgranicznymi,

---

⁵ *Główne obszary współpracy międzynarodowej Straży Granicznej*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/wspolpraca/1647,Glowne-obszary-wspolpracy-miedzynarodowej-Strazy-Granicznej.html>, [dostęp: 05.04.2024].

⁶ M. Ziemblicki, *Frontex jako agencja wyspecjalizowana Unii Europejskiej*. Rozprawa doktorska, Białystok 2021, s. 101.

do których należy przestępczość zorganizowana⁷. Frontex współpracuje z państwami członkowskimi Unii Europejskiej za pośrednictwem ich organów krajowych oraz innymi agencjami Unii, do których zalicza się Europol. Agencja swoje działania opiera głównie na zapewnieniu należytej pomocy poprzez pomoc techniczną i informatyczną oraz operacyjną⁸.

W ramach wsparcia państw członkowskich podstawowym zadaniem Frontex w ramach ochrony granic zewnętrznych, zatem również granicy polsko-ukraińskiej jest inicjowanie oraz organizowanie wspólnych operacji i interwencji organów granicznych na granicach zewnętrznych, które są w znacznym stopniu narażone na działalność transgranicznych zorganizowanych grup przestępczych. Frontex oraz organy graniczne uczestniczą także w operacjach Europejskiej Multidyscyplinarnej Platformy Przeciwko Zagrożeniom Karnym, EMPACT. Ta wielodyscyplinarna platforma mająca na celu poprzez współpracę międzynarodową, zwalczać zorganizowaną przestępczość międzynarodową. W ramach jej działań udoskonalanych jest szereg różnorodnych środków, mających zapewnić bezpieczeństwo Unii Europejskiej i państw członkowskich, m.in. kontrole przeprowadzane na granicach zewnętrznych, operacje szkoleniowe i inicjatywy edukacyjne czy też współpracę w wielu kluczowych wymiarach, a mianowicie współdziałania krajowych i międzynarodowych organów policyjnych, celnych czy sądowych⁹.

Warto także wskazać, iż współpraca Rzeczypospolitej Polskiej z Frontexem posiada szczególne znaczenie ponieważ siedziba agencji znajduje się w Warszawie, zatem Polska pełni funkcję jej państwa gospodarza¹⁰. W ramach współpracy międzynarodowej obok Frontexu Straż Graniczna podejmuje także wspólne działania z Europejską Agencją ds. Współpracy Organów Ścigania, Europol. Działania podejmowane przez Europol stanowią niezwykle ważny element w procesie zwalczania przestępczości zorganizowanej ponieważ w jej ramach prowadzony jest system informatyczny SIENA, który został utworzony w celu wymiany informacji na temat działalności zorganizowanych grup przestępczych wśród uprawnionych do tego organów, do których zdecydowanie należy Straży Granicznej. W ramach

⁷ *Europa, która chroni swoje granice i wdraża odpowiedzialną politykę migracyjną*, Komisja Europejska, Bruksela 2019, s. 2.

⁸ *Fighting crime*, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/fighting-crime/cross-border-crime/>, [dostęp: 06.04.2024].

⁹ E. Krzysztofik, *Europejska Multidyscyplinarna Platforma Przeciwko Zagrożeniom Przystępczym w walce z przestępczością seksualną wobec dzieci*, Warszawa 2023, s. 7-8.

¹⁰ J. Szymańska, *Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej – unijna agencja z siedzibą w Polsce*, Przegląd Europejski, nr 3, Warszawa 2018, s. 170.

działań podejmowanych przez Europol funkcjonariusze Straży Granicznej mają możliwość uczestniczyć w szkoleniach oraz ćwiczeniach międzynarodowych mających na celu nieustanne doskonalenie metod zwalczania stale rozwijającej się o nowe sposoby działania transgranicznej przestępczości zorganizowanej.

Priorytetowym zadaniem Europolu jest także prowadzenie i organizowanie wszelkich projektów analitycznych oraz ocen ryzyka dotyczących zagrożeń transgranicznych m.in. nielegalnej migracji, przemytu towarów akcyzowych czy handlu ludźmi. Bieżąca wymiana informacji pomiędzy organizacjami międzynarodowymi oraz państwami członkowskimi tym zakresie jest niezwykle istotna ponieważ na podstawie przekazanych przez organy graniczne przygotowywane są wszelkie strategie działań, prognozy rozwoju danych rodzajów przestępczości oraz raporty, wśród których w szczególności wyróżnia się *Serious Organized Crime Threat Assessment*¹¹.

Straż Graniczna pełni kluczową rolę w zwalczaniu i przeciwdziałaniu przestępczości zorganizowanej. W swoich działaniach wykorzystuje różnorodne siły i środki w postaci kontroli granicznych, czynności operacyjno-śledczych czy też operacyjno-rozpoznawczych. Jednak zasadniczą rolę pełni zdecydowanie wieloaspektowa współpraca międzynarodowa organów krajowych oraz instytucji międzynarodowych. Do obszarów współdziałania Straży Granicznej niepodważalnie należy zaliczyć wszelkie działania podejmowane w ramach Unii Europejskiej oraz Strefy Schengen. Współcześnie niepodważalnie kluczową rolę pełni System Informacyjny Schengen umożliwiający współpracę w zakresie wymiany informacji wśród organów policyjnych i granicznych państw członkowskich. Ważną rolę także w zakresie zwalczania i przeciwdziałania transgranicznej przestępczości zorganizowanej spełnia Frontex oraz Europol. Obie te instytucje posiadają szeroki zakres kompetencji umożliwiający efektywną walkę ze współcześnie występującymi zagrożeniami. Zdecydowanie stanowią podstawę bezpieczeństwa międzynarodowego oraz poszczególnych państw członkowskich Unii Europejskiej i Strefy Schengen.

---

¹¹ *Główne obszary współpracy międzynarodowej Straży Granicznej*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/wspolpraca/1647,Glowne-obszary-wspolpracy-miedzynarodowej-Strazy-Granicznej.html>, [dostęp: 05.04.2024].

Straż Graniczna a zwalczanie współczesnych form przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej w świetle badań własnych

Badania naukowe stanowią kluczową rolę w aspekcie kreowania wiedzy naukowej oraz są jednym z elementów szeroko rozumianego procesu twórczego. Ich wiodącym celem jest poznanie prawdy, poprzez znalezienie odpowiedzi na przyjęte podczas badań pytania. Badania naukowe to niezwykle złożone procesy, pozwalające poznawać nieustannie zmieniającą się rzeczywistość, poprzez stawianie oraz podejmowanie prób rozwiązywania przyjętych w toku badań problemów naukowych. Przeprowadzanie badań naukowych zarówno w charakterze statycznym jak i dynamicznym, jest konieczne celem ciągłego rozwoju wielu sektorów funkcjonowania państwa czy też pojedynczej jednostki¹².

Niepodważalnie podstawową funkcją państwa jest zapewnienie porządku i bezpieczeństwa jego obywateli poprzez powołanie odpowiednich podmiotów. Rozwój cywilizacyjny oraz pojawiające się nowe zagrożenia cechujące się dużą złożonością warunkują potrzebę przeprowadzania badań w tym aspekcie uwzględniając aktualnie występujące czynniki zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne. Z uwagi na powyższe przedmiotem niniejszych badań była analiza działań Straży Granicznej w zakresie zwalczania współczesnych form przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej w obliczu konfliktu zbrojnego na Ukrainie. Natomiast celem niniejszych badań było dogłębne poznanie problematyki poprzez analizę uzyskanego materiału badawczego oraz zrealizowanie przyjętych celów badawczych w postaci przedstawienia współcześnie występujących form przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej i ich uwarunkowań oraz zaprezentowanie metod i sposobów działań stosowanych przez Straż Graniczną w kontekście zwalczania przestępczości zorganizowanej w obliczu wojny na Ukrainie. Powyższe cele badawcze zdeterminowały potrzebę skonstruowania problemów badawczych w postaci jakie występują współcześnie uwarunkowania i formy przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej oraz jakie metody i sposoby działań stosuje współcześnie Straż Graniczna w kontekście zwalczania przestępczości zorganizowanej w obliczu wojny na Ukrainie.

W badaniach zostały zastosowane teoretyczne, jak i empiryczne metody badawcze. Ze względu na złożoność problematyki badań uznano za słuszne zastoso-

---

¹² A. Matel, *Badania naukowe w procesie kreowania wiedzy - implikacje w dziedzinie ekonomii*, [w:] *Poznanie naukowe w procesie kreowania wiedzy ekonomicznej*, red. A. Matel, D. Kielczewski, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2017, s. 107-108.

wanie sondażu diagnostycznego oraz techniki badawczej w postaci częściowo skategoryzowanego wywiadu z ekspertami. Technika ta poprzez zastosowanie pytań otwartych pozwala na wnikliwe poznanie zjawiska przestępczości zorganizowanej oraz stosowanych przez Straż Graniczną metod jej zwalczania, zwłaszcza w obliczu obecnie panującej sytuacji za wschodnią granicą Rzeczypospolitej Polskiej. Narzędziami badawczymi, które umożliwiły realizację badań był kwestionariusz wywiadu skierowany do byłych funkcjonariuszy Straży Granicznej posiadających ogromne doświadczenie zdobyte podczas wieloletniej służby w tej formacji oraz do funkcjonariuszy będących w służbie czynnej. Badania zostały przeprowadzone na przełomie kwietnia i maja 2024 roku, zatem ponad dwa lata po wybuchu konfliktu zbrojnego na Ukrainie. Badaniu została poddana grupa siedmiu osób, sześćo-oro mężczyzn oraz jedna kobieta. W badanej grupie znalazły się trzy osoby będące funkcjonariuszami Straży Granicznej w służbie czynnej oraz czworo funkcjonariuszy będących w stanie spoczynku.

Osoby badane udzielając wywiadu odpowiedziały na pytania o charakterze otwartym. Pierwsze pytanie zawarte w kwestionariuszu wywiadu eksperckiego miało za cel ustalić jakie występują współcześnie formy przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej. Większość ekspertów podkreśliła, iż transgraniczna przestępczość zorganizowana nie ma charakteru stałego, ale podstawowe kierunki takie jak organizowanie nielegalnej migracji i przemyt co do zasady pozostają bez zmian. Zaś intensywność występowania poszczególnych form przestępczości zorganizowanej ulega ciągłym zmianom. W celu zobrazowania obecnie występujących form przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej w poniższej tabeli 2 zawarto zestawienie, sporządzone na podstawie opinii ekspertów.

Tabela 2. Zestawienie współcześnie występujących formy przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej według opinii ekspertów biorących udział w wywiadzie

Występujące współcześnie formy przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej	Ilość ekspertów, którzy wskazali na daną formę przestępczości
Organizowanie przemytu i przerzutu osób przez granicę szczególnie na odcinku granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Białorusi oraz handel ludźmi	7
Zorganizowane przemyt przez granice towarów handlowych, w tym towarów akcyzowych	7
Zorganizowany przemyt przez granice narkotyków	7
Zorganizowany przemyt przez granicę pojazdów mechanicznych	7

Podrabianie fałszywych dokumentów służących do niezgodnego z prawem przekroczenia granicy/pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	4
Zorganizowane celowe działania w celu uszczuplenia celnych opłat granicznych	2
Próby korumpowania funkcjonariuszy publicznych	3
Przemyt oraz handel bronią oraz materiałami wybuchowymi	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Dane zawarte w powyższej tabeli ukazują, iż według ekspertów, najczęściej występującymi współcześnie formami przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej są głównie wszelkiego rodzaju przemyt skradzionych pojazdów i maszyn, broni i materiałów wybuchowych, narkotyków, towarów, w tym zwłaszcza wyrobów akcyzowych oraz organizowanie i pomocnictwo w nielegalnej migracji i związany z tym zjawiskiem handel ludźmi. Rzadziej występującą formą, którą uwidocznili czterech ekspertów to fałszowanie dokumentów służących do niezgodnego z prawem przekroczenia granicy. Najmniej występującymi formami przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej według ekspertów są celowe działania mające na celu uszczuplenie celnych opłat granicznych oraz próby korumpowania funkcjonariuszy publicznych, na które wskazało odpowiednio dwóch oraz trzech funkcjonariuszy.

Drugie pytanie odnosiło się do kwestii czynników wpływających na rozwój przestępczości zorganizowanej. Wszyscy eksperci wskazali że najważniejszym obecnie czynnikiem wpływającym na rozwój tego jakże niebezpiecznego zjawiska jest konflikt zbrojny na Ukrainie, który spowodował masowy napływ osób oraz towarów przez granicę państwową, co dynamicznie wykorzystują w swoich działaniach zorganizowane grupy przestępcze. Większość ekspertów pokreśliła też, iż kluczowym aspektem jest potencjalny maksymalny zysk oraz ryzyko strat zorganizowanych grup przestępczych. W celu uwidocznienia współcześnie występujących czynników wpływających na rozwój przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej zaprezentowano zestawienie zawarte w poniższej tabeli 3, sporządzone na podstawie opinii ekspertów.

Tabela 3. Zestawienie czynników wpływających na rozwój przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej według opinii ekspertów biorących udział w wywiadzie

Czynniki wpływające na rozwój przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej	Ilość ekspertów, którzy wskazali na dany czynnik
Konflikt zbrojny na Ukrainie	7
Dysproporcja cen towarów w państwa sąsiednich	6
Intensyfikacja migracji z krajów trzecich na kontynent europejski	4
Skuteczność kontroli granicznych	6
Słabość systemu karno-skarbowego	3
Sytuacja państwa sąsiedniego, obecny konflikt na Ukrainie	5
Korupcja służb ochrony granicy państwa sąsiedniego, służb celnych oraz przedstawicieli administracji publicznej	1
Potencjalny maksymalny zysk i ryzyko strat	7
Niski poziom rozwoju ekonomicznego i znaczne bezrobocie	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Zestawienie ujęte w powyższej tabeli uwidacznia, iż głównym czynnikiem wpływającym na rozwój przestępczości zorganizowanej jest panujący od lutego 2022 roku konflikt zbrojny na Ukrainie. Doprowadził on do istotnych zmian w wielu sektorach funkcjonowania państwa, zarówno ekonomicznym, gospodarczym czy też społecznym, ale przyczynił się także do wykreowania nowej sytuacji geopolitycznej. Zorganizowane grupy przestępcze niezwykle szybko dostosowały swoje działania do panującej rzeczywistości wykorzystując masowe napływy ludności oraz znacznie zwiększony przewóz towarów przez granice państwowe, z czym musiały się zmierzyć służby graniczne. Kluczowym czynnikiem wpływającym na rozwój przestępczości zorganizowanej jest również potencjalny maksymalny zysk oraz ryzyko strat. Z pewnością jest to uwarunkowane istotą funkcjonowania zorganizowanych grup przestępczych, a mianowicie generowaniem stałych i wysokich zysków zapewniających odpowiednie dochody dla kierownictwa grupy i środki utrzymania dla jej szeregowych członków. Kluczowymi czynnikami według ekspertów jest także skuteczność kontroli granicznych przeprowadzanych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz dysproporcja cen towarów między państwami. Aż pięcioro ekspertów wskazało, iż poważnym czynnikiem wpływającym na rozwój współczesnej przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej jest sytuacja państwa sąsiedniego czyli obecny konflikt zbrojny na Ukrainie. Czynniki mającymi mniejsze znaczenie według opinii ekspertów jest intensyfikacja migracji z krajów trzecich na kontynent europejski, niski poziom rozwoju ekonomicznego oraz bezrobocie.

Na kolejne pytanie w zakresie roli Straży Granicznej w kontekście zwalczania przestępczości zorganizowanej, wszyscy eksperci odpowiedzieli jednomyślnie, iż Straż Graniczna jest formacją wiodącą w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej powołując się na przepisy ustawy z 12 października 1990 roku o Straży Granicznej¹³ oraz ustawy z 12 października 1990 roku o ochronie granicy państwowej¹⁴, wyjaśniając, iż Straż Graniczna to jednolita, umundurowana i uzbrojona formacja o uprawnieniach operacyjno-śledczych powołana do ochrony nienaruszalności granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zwalczania i przeciwdziałania nielegalnej migracji. Tym samym jest to podstawowa służba powołana przez państwo w celu ochrony polsko-ukraińskiej granicy.

Czwarte pytanie ujęte w kwestionariuszu wywiadu miało na celu zapoznanie się z opiniami ekspertów, funkcjonariuszy Straży Granicznej, w zakresie współcześnie stosowanych przez Straż Graniczną sposobów oraz metod zwalczania przestępczości zorganizowanej na granicy polsko-ukraińskiej w obliczu konfliktu zbrojnego na Ukrainie. Wszyscy eksperci wypowiedzieli się jednomyślnie, iż Straż Graniczna posiada odpowiednie siły i środki do zwalczania przestępczości zorganizowanej. Również, iż formacja ta jest wyposażona w odpowiednie narzędzia i instrumenty prawne do jej zwalczania, w tym też posiada kompetencje w zakresie przeprowadzania czynności niejawnych. Znaczna część ekspertów pokreśliła także, iż działania Straży Granicznej nie mają wyłącznie charakteru reaktywnego, zatem nie są jedynie odpowiedzią na zaistniałe przestępstwa. Ich celem jest stałe monitorowanie zagrożeń i ich neutralizacja we wczesnym stadium rozwoju. Powyższe pozwala na skuteczne zwalczanie przestępczości zorganizowanej. Eksperti w swoich wypowiedziach oprócz tego zwrócili uwagę na fakt, iż w przypadku spraw złożonych Straż Graniczna jest upoważniona do współdziałania z innymi służbami. Nadmienili również, że potwierdzeniem uprawnień i kompetencji formacji są misje ewaluacyjne Schengen oraz pozytywne rekomendacje jakie Straż Graniczna otrzymuje.

Kolejne pytanie ujęte w kwestionariuszu wywiadu miało na celu poznanie opinii ekspertów w zakresie roli współpracy Straży Granicznej w wymiarze krajowym oraz międzynarodowym w kontekście zwalczania przestępczości zorganizowanej. Większość ekspertów wskazała, iż polska Straż Graniczna w przedmiotowym zakresie zawarła szereg szczegółowych porozumień z innymi służbami, strażami, formacjami na szczeblu krajowym, jak też i międzynarodowym, a w szczególności bilateralnym z państwami ościennymi. Podkreślili również, że współpraca zarówno

¹³ Ustawa z 12 października 1990 roku o Straży Granicznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1080).

¹⁴ Ustawa z 12 października 1990 roku o ochronie granicy państwowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 388).

w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym bazuje na tożsamyh metodach oraz sposobach działania. Zaznaczyli także, iż fundamentalne znaczenie w kontekście współpracy posiada wymiana informacji oraz prowadzenie wspólnych działań mających na celu likwidację grup i pociągnięcia ich członków do odpowiedzialności karnej. Znaczna część ekspertów w swoich opiniach zwróciła uwagę na fakt, że rola Straży Granicznej w zakresie współpracy zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym zależy od dominującej formy działalności przestępczej, która w obliczu konfliktu zbrojnego ulega nieustannym dynamicznym zmianom.

Podsumowanie

Straż Graniczna niewątpliwie odgrywa kluczową rolę dla zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa państwa, jej najważniejszym ustawowym zadaniem jest ochrona granicy państwowej. Ta uzbrojona i umundurowana formacja skupia swoje działania nie tylko na przejściach granicznych, ale na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Jest niepodważalnie formacją wiodącą w zakresie zwalczania oraz przeciwdziałania zagrożeniom o charakterze transgranicznym, do których niezaprzeczalnie należy przestępczość zorganizowana. Od lutego 2022 roku Straż Graniczna oraz inne formacje mundurowe i podmioty sektora bezpieczeństwa państwa musiały zmierzyć się z nieznaną dotąd rzeczywistością. Wydarzenia, które miały miejsce na Ukrainie zdecydowanie stanowią istotny czynnik wpływający na powstanie nowych oraz na intensyfikację już istniejących zagrożeń, w tym także przestępczości zorganizowanej. Konflikt zbrojny za wschodnią granicą Rzeczypospolitej Polskiej sprawił, iż Straż Graniczna musiała dynamicznie dostosować swoje działania do powstałej sytuacji w celu efektywnej ochrony granic państwowych, w tym zewnętrznej granicy, polsko-ukraińskiej.

Literatura

1. Europa, która chroni swoje granice i wdraża odpowiedzialną politykę migracyjną, Komisja Europejska, Bruksela 2019.
2. Fighting crime, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/fighting-crime/cross-border-crime/>, [dostęp: 06.04.2024].
3. Główne obszary współpracy międzynarodowej Straży Granicznej, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/wspolpraca/1647,Glowne-obszary-wspolpracy-miedzynarodowej-Strazy-Granicznej.html>, [dostęp: 05.04.2024].

4. Krzysztofik E., *Europejska Multidyscyplinarna Platforma Przeciwko Zagrożeniom Przeszłym w walce z przestępczością seksualną wobec dzieci*, Warszawa 2023.
5. Maciejewska M., Piffer A., *Rola straży granicznej w zakresie zwalczania międzynarodowego terroryzmu i przestępczości zorganizowanej*. Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego, nr 2, Wrocław 2016.
6. Malinowska I., *Handel ludźmi – metody działania sprawców*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, Warszawa 2015.
7. Matel A., *Badania naukowe w procesie kreowania wiedzy - implikacje w dziedzinie ekonomii*, [w:] *Poznanie naukowe w procesie kreowania wiedzy ekonomicznej*, red. A. Matel, D. Kielczewski. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2017.
8. Mroczek R., *Zagrożenie handlem ludźmi z perspektywy Straży Granicznej*, [w:] *Problem handlu ludźmi i nieregularnej migracji wobec ochrony praw podstawowych - wyzwania i doświadczenia*, red. A. Kosińska, M. Jaształ. Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie, Szczecin 2024.
9. *Straż Graniczna. Informacja statystyczna za 2021 r.*, Warszawa 2022.
10. *Straż Graniczna. Informacja statystyczna za rok 2023 r.*, Warszawa 2024.
11. Szymańska J., *Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej - unijna agencja z siedzibą w Polsce*. Przegląd Europejski, nr 3, Warszawa 2018.
12. Ustawa z 12 października 1990 roku o ochronie granicy państwowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 388).
13. Ustawa z 12 października 1990 roku o Straży Granicznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1080).
14. Ziemblicki M., *Frontex jako agencja wyspecjalizowana Unii Europejskiej*. Rozprawa doktorska, Białystok 2021.

Julia PYKAŁO

Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

ORCID: 0009-0001-6151-8554

https://doi.org/10.29316/9788368103236_10

ROLA STRAŻY GRANICZNEJ W OCHRONIE PORTÓW LOTNICZYCH W POLSCE

THE ROLE OF THE BORDER GUARD IN THE PROTECTION OF AIRPORTS IN POLAND

Streszczenie

W ostatnich latach temat ochrony lotnictwa cywilnego zyskał na znaczeniu, zwłaszcza w kontekście wzrastającej liczby zagrożeń. Porwania, po zamachy a także możliwe wykorzystanie samolotu do ataku z powietrza nie są jedynymi możliwymi formami grożącego nam niebezpieczeństwa. Zagrożenie wystąpić może na każdym etapie drogi pasażera poczynając od przybycia na teren portu lotniczego. W odpowiedzi na te wyzwania, ustawodawstwo polskie przeszło szereg istotnych zmian, w tym nowelizację ustawy prawo lotnicze, która wprowadziła nowe regulacje dotyczące m.in. roli Straży Granicznej w ochronie portów lotniczych. W rozdziale omówione zostaną zadania Straży Granicznej w kontekście ochrony portów lotniczych, w tym kontrola graniczna pasażerów, nadzór nad służbami zarządzającymi lotniskiem, a także współpraca z innymi służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo

Abstract

In recent years, the issue of civil aviation security has gained increasing importance, particularly in the context of the growing number of threats. Hijackings, terrorist attacks, and the potential use of an aircraft for an airborne assault are not the only possible dangers we face. Threats may arise at any stage of a passenger's journey, starting from their arrival at the airport premises. In response to these challenges, Polish legislation has undergone a series of significant changes, including an amendment to the Aviation Law Act, which introduced new regulations concerning, among other things, the role of the Border Guard in airport security. This paper will discuss the tasks of the Border Guard in the context of airport protection, including passenger border control, oversight of airport management services, and cooperation with other agencies responsible for security in air transport. The Border Guard's role

w transporcie lotniczym. Podkreślona zostanie rola Straży Granicznej w monitorowaniu ruchu pasażerskiego oraz towarowego, a także w identyfikacji i eliminacji potencjalnych zagrożeń. Referat ma na celu przedstawienie jak istotną rolę Straż Graniczna odgrywa w ochronie portów lotniczych, a co za tym idzie w zapewnieniu bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego.

Słowa kluczowe: ochrona portów lotniczych, Straż Graniczna, kontrola bezpieczeństwa, akty bezprawnej ingerencji, zespół ochrony lotniska

in monitoring both passenger and cargo traffic, as well as identifying and eliminating potential threats, will be emphasized. The objective of this paper is to highlight the crucial role played by the Border Guard in safeguarding airports and, consequently, ensuring the security of civil aviation.

Keywords: security, Border Guard, security control, acts of unlawful interference, airport security team

Wstęp

Porty lotnicze pełnią strategiczną rolę w systemie transportowym oraz bezpieczeństwa państwa, stanowiąc jednocześnie kluczowe punkty kontroli granicznej. W obliczu współczesnych zagrożeń, takich jak nielegalna migracja, przemyt, ataki terrorystyczne czy cyberprzestępczość, zapewnienie ich ochrony wymaga skutecznych działań ze strony wyspecjalizowanych służb. W Polsce głównym organem odpowiedzialnym za bezpieczeństwo portów lotniczych w kontekście ochrony granic i ochrony lotnictwa cywilnego jest Straż Graniczna, której zadania obejmują zarówno kontrolę graniczną, jak i działania prewencyjne oraz operacyjne. Z uwagi na fakt, iż współczesne zagrożenia dla lotnictwa cywilnego stają się coraz bardziej złożone i wymagają nieustannej adaptacji środków ochrony oraz dostosowania regulacji prawnych do dynamicznie zmieniającej się sytuacji bezpieczeństwa. W związku z rosnącą liczbą incydentów związanych z bezprawną ingerencją, koniecznym stało się wprowadzenie bardziej efektywnych mechanizmów ochrony. W odpowiedzi na te wyzwania polski ustawodawca znowelizował ustawę Prawo lotnicze, modyfikując zakres kompetencji organów odpowiedzialnych za ochronę lotnictwa cywilnego. Jednym z kluczowych skutków tych zmian było przekazanie obowiązku prowadzenia kontroli bezpieczeństwa osób, bagażu, poczty, ładunków, zaopatrzenia pokładowego i portu lotniczego, co miało na celu optymalizację działań operacyjnych oraz dostosowanie polskiego systemu do standardów europejskich. Pomimo formalnego przekazania obowiązku przeprowadzania kontroli bezpieczeństwa, Straż Graniczna zachowała kluczową rolę w zakresie nadzoru nad jej realizacją.

Celem rozdziału jest przedstawienie, jak istotną rolę Straż Graniczna odgrywa w ochronie portów lotniczych, a co za tym idzie w zapewnieniu bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego. W szczególności rozdział koncentruje się na roli Straży Granicznej w nadzorze nad przeprowadzaną kontrolą bezpieczeństwa oraz współpracy z innymi służbami odpowiedzialnymi za ochronę portów lotniczych. Problem badawczy sformułowany został w formie następującego pytania: Jakie mechanizmy nadzoru i kontroli stosuje Straż Graniczna wobec działań prowadzonych przez Służbę Ochrony Lotniska? Przyjęta natomiast hipoteza zakłada, iż pomimo formalnego przekazania przeprowadzania kontroli bezpieczeństwa Służbie Ochrony Lotniska, rola Straży Granicznej w zakresie nadzoru nad przestrzeganiem procedur oraz współpracy z innymi służbami pozostaje kluczowym elementem systemu ochrony portów lotniczych, a skuteczność tego nadzoru ma bezpośredni wpływ na poziom bezpieczeństwa lotniczego w Polsce. W celu weryfikacji hipotezy oraz odpowiedzi na postawiony problem badawczy zastosowano metodę analizy dokumentów. Badanie obejmuje przegląd aktów prawnych, w tym regulacji krajowych i unijnych dotyczących ochrony lotnictwa cywilnego.

Porty lotnicze

Najważniejszym aktem prawnym w Polsce regulującym zarówno lotnictwo cywilne jak i ochronę portów lotniczych jest ustawa z dnia 3 lipca 2002 roku – Prawo lotnicze¹. Zgodnie z tą ustawą za lotnictwo cywilne uważa się każdy rodzaj lotnictwa, z wyjątkiem lotnictwa państwowego (lotnisk państwowych wykorzystywanych wyłącznie do startów i lądowań państwowych statków powietrznych, państwowych statków powietrznych oraz załóg tych statków)². Portem lotniczym jest natomiast lotnisko użytku publicznego wykorzystywane do celów handlowych³, zarządzający lotniskiem odpowiada za jego organizację i właściwe funkcjonowanie. Zarządzającym lotniskiem jest podmiot, który został wpisany jako zarządzający do właściwego rejestru lotnisk cywilnych⁴. Podmiot ten wyposażony jest w ustawowe kompetencje do regulacji, związanych m.in. z zapewnieniem bezpiecznej eksploatacji lotniska, porządku na lotnisku i bezpieczeństwa lotów.

---

¹ Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze, (Dz. U. z 2023 r. poz. 2110), (dalej jako ustawa Prawo lotnicze).

² Tamże, art. 1, ust. 3.

³ Tamże, art. 2, ust. 17.

⁴ Tamże, art. 2, ust. 7.

Podstawowym aktem prawnym regulującym zasady wykonywania zadań z zakresu ochrony jest ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 roku o ochronie osób i mienia⁵. W artykule piątym tejże ustawy określone zostały obszary, obiekty, transporty i urządzenia ważne dla obronności, bezpieczeństwa państwa, bezpieczeństwa publicznego, interesu gospodarczego państwa oraz innych ważnych interesów państwa, które podlegają obowiązkowej ochronie przez specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne lub odpowiednie zabezpieczenie techniczne⁶. Port lotniczy jest obiektem strategicznym dla ochrony interesu gospodarczego państwa z punktu widzenia ustawy o ochronie osób i mienia⁷. Jako najważniejsze obiekty infrastruktury portowej podlegające szczególnej ochronie wyszczególnić można:

- terminal pasażerski,
- wieżę kontroli ruchu lotniczego,
- hangary,
- płyty postojowe statków powietrznych,
- magazyny paliw i smarów,
- generatory energetyczne,
- ujęcia wody,
- systemy klimatyzacyjne i wentylacyjne,
- bocznicę kolejową,
- inne urządzenia, jak również obiekty uznane przez Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego lub zarządzającego lotniskiem za kluczowe dla ochrony lotnictwa cywilnego przed aktami bezprawnej ingerencji⁸.

Zarządzający lotniskiem jest odpowiedzialny za bezpieczeństwo infrastruktury krytycznej jakim jest port lotniczy⁹ poprzez podległe mu służby. Na podstawie art. 187 ustawy prawo lotnicze wprowadzono rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 2 grudnia 2020 roku w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego¹⁰. Zgodnie z tym rozporządzeniem zarządzający lotniskiem w porozumieniu ze Strażą Graniczną, Policją oraz Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, opracowuje

⁵ Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób (Dz. U. z 2021 r. poz. 1995), (dalej jako ustawa o ochronie osób i mienia).

⁶ Tamże, art. 5, ust. 1.

⁷ Tamże, art. 5, ust. 2, pkt. 2, lit. b.

⁸ R. Wiśniewski, *Zarządzanie bezpieczeństwem cywilnych portów lotniczych w Polsce. Uregulowania prawne. Zagrożenia. System*, Wiedza Obronna, 2015, nr 4, s. 33.

⁹ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2023 r., poz. 122), art. 3, pkt. 2a.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 2 grudnia 2020 r. w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa (Dz. U. z 2023 r., poz. 774), (dalej jako rozporządzenie Ministra Infrastruktury).

i aktualizuje program ochrony lotniska. Następnie projekt programu przekazywany jest do opiniowania Departamentowi Ochrony i Ułatwień Lotnictwa Cywilnego, a następnie do zatwierdzenia Prezesowi Urzędu Lotnictwa Cywilnego¹¹. Program ten określa standardy bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego w Polsce. Zgodnie z dyspozycją zawartą w ustawie Prawo lotnicze program zawiera m.in. sposoby:

- wykonywania zadań związanych z wszelką kontrolą bezpieczeństwa osób, bagażu, poczty, ładunków, zaopatrzenia pokładowego i portu lotniczego,
- organizacji ochrony i działań zapobiegawczych w przypadkach aktów bezprawnej ingerencji,
- współpracy organów administracji publicznej, służb, zarządzających lotniskami, przewoźników lotniczych oraz innych podmiotów, organów i służb publicznych,
- gromadzenia, przekazywania i postępowania z informacjami dotyczącymi wszelkich zdarzeń mogących mieć wpływ na ochronę lotnictwa cywilnego¹².

Zgodnie z przepisami ustawy – Prawo lotnicze, zarządzający lotniskiem jest zobowiązany do realizacji szeregu obowiązków związanych z ochroną lotnictwa cywilnego przed zagrożeniami wynikającymi z aktów bezprawnej ingerencji. Akty bezprawnej ingerencji zostały zdefiniowane w Załączniku 17 do Konwencji o Międzynarodowym Lotnictwie Cywilnym¹³ jako akty lub próby dokonania aktów zagrażających bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego. Na pojęcie tych aktów składają się czyny takie jak:

- wniesienie na teren portu lotniczego lub pokład statku powietrznego broni, niebezpiecznych materiałów lub urządzeń w celach przestępczych,
- wtargnięcie siłą na teren portu lotniczego, teren obiektu lotniczego lub pokład statku powietrznego,
- bezprawne zawładnięcie statkiem powietrznym,
- wzięcie zakładników na terenie portu lotniczego lub pokładzie statku powietrznego,
- zniszczenie statku powietrznego w obsłudze,

---

¹¹ R. Marzec, *System ochrony cywilnych portów lotniczych w Polsce w świetle zmiany ustawy Prawo Lotnicze*, [w:] *Bezpieczeństwo i ochrona lotnictwa cywilnego*, red. A. K. Siadkowski, A. Tomasiak, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa, Poznań 2012, s. 21-30.

¹² S. Kaczyńska, *Zarządzający portem lotniczym jako podmiot prawa publicznego i prywatnego. Zagadnienia wybrane*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 172-174.

¹³ *Załącznik 17 do Konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym. Ochrona lotnictwa. Ochrona międzynarodowego lotnictwa cywilnego przed aktami bezprawnej ingerencji*, ICAO 2022.

- wykorzystanie statku powietrznego w obsłudze w celu spowodowania śmierci, poważnych obrażeń lub uszkodzeń ciała, mienia lub środowiska,
- przekazanie nieprawdziwych informacji mogących zagrozić szeroko rozumianemu bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego¹⁴.

Transformacja systemu ochrony lotnictwa cywilnego

Istotne zmiany mające wpływ na bezpieczeństwo lotnictwa cywilnego miały miejsce w 2011 roku, kiedy to opublikowana została ustawa z dnia 30 czerwca 2011 roku o zmianie ustawy Prawo lotnicze oraz niektórych innych ustaw¹⁵. Nowelizacja ta była odpowiedzią na zachodzące liczne zmiany w obszarze ochrony lotnictwa cywilnego w Unii Europejskiej¹⁶. Dostosowanie przepisów miało na celu wprowadzenie mechanizmów zwiększających skuteczność ochrony lotnictwa cywilnego m.in. poprzez doprecyzowanie kompetencji organów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w portach lotniczych czy procedur związanych z kontrolą dostępu do stref zastrzeżonych.

Jedną z najistotniejszych zmian jaką wprowadzała nowelizacja było przekazanie kompetencji związanych z prowadzeniem kontroli bezpieczeństwa. Dotychczas funkcjonujący system nakładał wykonywanie tych zadań Straży Granicznej, nowelizacja zobowiązała natomiast zarządzających portami lotniczymi do przejęcia tych zadań do 18 marca 2013 roku¹⁷. W obecnie obowiązującym porządku prawnym za realizację zadań związanych z prowadzeniem kontroli bezpieczeństwa zwłaszcza w zakresie kontroli osób, bagażu, poczty, ładunków, zaopatrzenia pokładowego i portu lotniczego odpowiada zarządzający lotniskiem. Zgodnie z art. 186 ustawy Prawo lotnicze, zarządzający lotniskiem zadania związane ze wspomnianą wcześniej kontrolą bezpieczeństwa realizuje pod nadzorem Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego, który w tym zakresie współdziała ze Strażą Graniczną¹⁸. Zadania

---

¹⁴ Tamże, s. 1.

¹⁵ Ustawa z dnia 30 czerwca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo lotnicze oraz niektórych innych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1393).

¹⁶ M. Urban, M. Lickiewicz, M. Marach, *Rola Straży Granicznej w systemie ochrony lotnictwa cywilnego w świetle nowelizacji ustawy Prawo lotnicze*, [w:] *Straż Graniczna RP w systemie ochrony granicy państwowej*, red. M. Laskowski, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020, s. 114.

¹⁷ M. Urban, *Rola Straży Granicznej w ochronie międzynarodowych portów lotniczych w Polsce*, [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem w lotnictwie komunikacyjnym*, red. G. Roslan, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2021, s. 144.

¹⁸ Ustawa Prawo lotnicze, art. 186b ust. 1a i 2.

te zarządzający lotniskiem wykonuje przez Służbę Ochrony Lotniska lub specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne¹⁹. Służba Ochrony Lotniska wykonuje zadania zarządzającego lotniskiem w zakresie:

- prowadzenia kontroli bezpieczeństwa osób, bagażu, poczty, ładunków, zaopatrzenia pokładowego i portu lotniczego,
- kontroli przepustek wydawanych przez zarządzającego lotniskiem,
- kontroli dostępu do stref zastrzeżonych lotniska,
- ujęcia i przekazania Policji lub Straży Granicznej osób: naruszających warunki bezpieczeństwa lub przewozu, które bez upoważnienia uzyskały lub usiłowały uzyskać dostęp do strefy zastrzeżonej lotniska, które popełniły lub usiłowały popełnić akt bezprawnej ingerencji, które w inny sposób naruszały porządek publiczny,
- ochrony strefy zastrzeżonej lotniska i innych stref w rozumieniu przepisów rozporządzenia nr 300/2008/WE,
- montażu elektronicznych urządzeń i systemów alarmowych, sygnalizujących zagrożenie chronionych osób i mienia, oraz eksploatacji, konserwacji i naprawach w miejscach ich zainstalowania,
- montażu urządzeń i środków mechanicznego zabezpieczenia oraz ich eksploatacji, konserwacji, naprawach i awaryjnym otwieraniu w miejscach zainstalowania²⁰.

W myśl nowelizacji ustawy Prawo lotnicze, Straż Graniczna w zakresie współdziałania z Prezesem Urzędu Lotnictwa cywilnego w nadzorze nad czynnościami kontroli bezpieczeństwa otrzymała uprawnienia do samodzielnego podejmowania działań polegających na:

- monitorowaniu i rejestrowaniu funkcjonowania punktu kontroli bezpieczeństwa,
- kontrolowaniu liczby pracowników służby ochrony lotniska na stanowisku kontroli bezpieczeństwa oraz niezwłocznym sygnalizowaniu zarządzającemu lotniskiem wątpliwości odnośnie do stanu psychofizycznego pracowników służby ochrony lotniska,
- niezwłocznym reagowaniu na wszelkie naruszenia przepisów w zakresie ochrony lotnictwa cywilnego ze strony pracowników służby ochrony lotniska,
- natychmiastowym przekazywaniu do zarządzającego lotniskiem wniosków w sprawie usunięcia poważnych uchybień oraz informowaniu Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego o tych uchybieniach,

---

¹⁹ M. Urban, *Rola Straży Granicznej w ochronie...*, s. 145.

²⁰ Ustawa Prawo lotnicze, art. 186b ust. 5.

- dokonywaniu kontroli posiadania certyfikatów operatora kontroli bezpieczeństwa,
- niezwłocznym reagowaniu na wszelkie sygnały o zakłóceniu porządku publicznego w punkcie kontroli bezpieczeństwa oraz w jego bezpośrednim otoczeniu²¹.

W celu określenia szczegółowych metod realizacji powyższych zadań w Komendzie Głównej Straży Granicznej opracowano dokument „Koncepcję Nadzoru Straży Granicznej nad realizacją zadań kontroli bezpieczeństwa w komunikacji lotniczej wykonywanych przez zarządzającego lotniskiem w kontekście zapisów ustawy o zmianie ustawy Prawo Lotnicze”²². Zgodnie z przyjętymi założeniami funkcjonariusze Straży granicznej czynności związane z prowadzeniem nadzoru nad kontrolą bezpieczeństwa realizują w systemie:

- stacjonarnym – w formie bezpośredniego nadzoru w przypadku zespolonych linii stanowisk kontroli bezpieczeństwa,
- patrolowym – wykonywanych w odległości umożliwiającej funkcjonariuszom Straży Granicznej niezwłoczne dotarcie na stanowisko kontroli bezpieczeństwa,
- centrum monitoringu – poprzez obserwowanie przekazu przesyłanego przez system kamer,
- kontaktów doraźnych – przeprowadzanych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej posiadających uprawnienia krajowych audytorów kontroli jakości,
- kontaktów roboczych – wyznaczonych przedstawicieli Straży Granicznej z przedstawicielami zarządzających lotniskami, w ramach których będą oni niezwłocznie informowali o stwierdzonych uchybień podczas przeprowadzanych kontroli bezpieczeństwa²³.

Z uwagi na prowadzony nadzór funkcjonariusze Straży Granicznej regularnie odbywają szkolenia z zakresu ochrony lotnictwa cywilnego w celu podtrzymania aktualnej wiedzy. Zgodnie z dyspozycją zawartą w art. 186 b ust. 17 ustawy Prawo lotnicze – czynności nadzoru nad kontrolą bezpieczeństwa osób, bagażu, poczty, ładunków, zaopatrzenia pokładowego i portu lotniczego mogą wykonywać wyłącznie osoby posiadające certyfikat operatora kontroli bezpieczeństwa wpisane na listę prowadzoną przez Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego²⁴. W szczególności

²¹ Ustawa Prawo lotnicze, art. 186b ust. 3.

²² A. D. Siadkowski, *Prawodawstwo w ochronie lotnictwa cywilnego*, Wyższa Szkoła Biznesu, Dąbrowa Górnicza 2015, s. 73.

²³ Tamże, s. 73-74.

²⁴ Ustawa Prawo lotnicze, art. 186b, ust. 17 w związku z art. 186b, ust. 10.

uzasadnionych przypadkach związanych z koniecznością zapewnienia porządku publicznego i bezpieczeństwa publicznego na wniosek Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego, Komendant Główny Straży Granicznej może skierować funkcjonariuszy Straży Granicznej do wykonywania kontroli bezpieczeństwa w lotnictwie cywilnym²⁵. Powyższe w pełni uzasadnia potrzebę posiadania przez funkcjonariuszy Straży Granicznej aktualnych certyfikatów operatora kontroli bezpieczeństwa.

Po zmianach w ustawie Prawo lotnicze, Urząd Lotnictwa Cywilnego scedował część swoich uprawnień na funkcjonariuszy Straży Granicznej²⁶. Pierwsze porozumienie w tym zakresie pomiędzy Prezesem Urzędu Lotnictwa Cywilnego a Komendantem Straży Granicznej w sprawie szczegółowych zasad współdziałania w sprawie nadzoru nad realizacją zadań związanych z kontrolą bezpieczeństwa w lotnictwie cywilnym wykonywanych przez zarządzających lotniskami zostało podpisane 11 czerwca 2013 roku²⁷. Od tego czasu porozumienie to jest cyklicznie aktualizowane. Jego najnowsza wersja pochodzi z 24 listopada 2023 roku²⁸. Głównym celem zawarcia porozumienia było utrzymanie wysokiego poziomu ochrony lotnictwa cywilnego. Zapewnienie sprawnego i skutecznego działania oraz współpracy w zakresie nadzoru nad kontrolą bezpieczeństwa przeprowadzaną przez Służbę Ochrony Lotniska umożliwia osiągnięcie tego celu. Przez pojęcie kontroli bezpieczeństwa należy rozumieć zespół działań, metod i środków podejmowanych przez służby ochrony w celu uniemożliwienia przedostania się na pokład statku powietrznego oraz do stref zastrzeżonych lotniska, przedmiotów, urządzeń lub materiałów niebezpiecznych które mogą być użyte do popełnienia aktu bezprawnej ingerencji²⁹. Wieloletnie doświadczenie funkcjonariuszy Straży Granicznej w realizacji tych zadań, w połączeniu z posiadaniem odpowiednio wyszkolonej kadry oraz specjalistycznego sprzętu niezbędnego do nadzoru nad realizacją zadań związanych z kontrolą bezpieczeństwa w lotnictwie cywilnym, gwarantuje osiągnięcie wysokiego poziomu bezpieczeństwa na międzynarodowym poziomie³⁰.

²⁵ Tamże, art. 186b, ust. 15.

²⁶ M. Pacer-Kaznowska, *Wybrane aspekty ochrony zewnętrznej granicy Unii Europejskiej realizowanej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej w zakresie kontroli bezpieczeństwa w placówkach lotniczych*, Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy, 2017, nr 25(4), s. 113.

²⁷ M. Urban, M. Lickiewicz, M. Marach, *dz. cyt.*, s. 118.

²⁸ <https://www.ulc.gov.pl/pl/aktualnosci/6329-porozumienie-sg-i-ulc-w-zakresie-ochrony-lotnictwa-cywilnego>, [dostęp: 28.03.2025].

²⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie Krajowego programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego realizującego zasady ochrony lotnictwa (Dz. U. z 2003 r. Nr 160, poz. 1549), §1 ust. 1 pkt 12.

³⁰ M. Pacer-Kaznowska, *op. cit.*, s. 115.

Straż Graniczna

Straż Graniczna to jednolita, umundurowana i uzbrojona formacja powołana do ochrony granicy państwowej na lądzie i morzu, zapobiegania oraz przeciwdziałania nielegalnej migracji a także kontroli ruchu granicznego. Podstawą funkcjonowania tej formacji jest ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej³¹. Ustawa ta w sposób szczegółowy reguluje zakres zadań jak i uprawnień funkcjonariuszy. Straż Graniczna jest formacją o wyspecjalizowanym charakterze, której kompetencje obejmują zasięgiem terytorium całego kraju.

Na czele Straży Granicznej stoi Komendant Główny Straży Granicznej, który jest centralnym organem administracji rządowej podległym ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych. Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych powołuje i odwołuje Komendanta. Komendant Główny Straży Granicznej jest przełożonym wszystkich funkcjonariuszy Straży Granicznej³². Strukturę formacji stanowi dziewięć oddziałów wraz z podległymi placówkami. Są to:

- Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej,
- Karpacki Oddział Straży Granicznej,
- Morski Oddział Straży Granicznej,
- Nadbużański Oddział Straży Granicznej,
- Nadodrzański Oddział Straży Granicznej,
- Nadwiślański Oddział Straży Granicznej,
- Podlaski Oddział Straży Granicznej,
- Śląski Oddział Straży Granicznej,
- Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej³³.

Formacja kształci swoich funkcjonariuszy w dwóch ośrodkach szkolenia:

- Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie,
- Ośrodku Szkoleń Specjalistycznych w Lubaniu³⁴.

³¹ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 915).

³² P. Osikowska, *Struktura organizacyjna Straży Granicznej. Zagadnienia wybrane*, Wydawnictwo WSPiA, Warszawa 2010, s. 152-153.

³³ T. Sobierajski, *Straż Graniczna jako współczesna formacja pogranicza III RP*, [w:] *Straż Graniczna RP w systemie ochrony granicy państwowej*, red. M. Laskowski, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020, s. 26.

³⁴ <https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/struktura-sg/osrodki-szkolenia-sg>, [dostęp: 28.03.2025].

W obecnie działającym systemie prawnym Straż Graniczna obok Urzędu Lotnictwa Cywilnego, stanowi najważniejszy podmiot odpowiedzialny za bezpieczeństwo lotnictwa cywilnego³⁵. Lotnicze przejścia graniczne są placówkami podległymi pod oddziały Straży Granicznej. Placówki te, zlokalizowane na obszarze portów lotniczych, stanowią istotny element systemu bezpieczeństwa państwa³⁶. Obecnie w Polsce działa 15 lotniczych przejść granicznych, zlokalizowanych w:

- Port Lotniczy Bydgoszcz-Szwederowo,
- Port Lotniczy Gdańsk-Rębiechowo,
- Port Lotniczy Katowice-Pyrzowice,
- Port Lotniczy Kraków-Balice,
- Port Lotniczy Lublin-Świdnik,
- Port Lotniczy Łódź-Lublinek,
- Port Lotniczy Olsztyn-Mazury,
- Port Lotniczy Poznań-Ławica,
- Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka,
- Port Lotniczy Szczecin-Goleniów,
- Port Lotniczy Warszawa-Modlin,
- Port Lotniczy Warszawa-Okęcie,
- Port Lotniczy Warszawa-Radom,
- Port Lotniczy Wrocław-Strachowice,
- Port Lotniczy Zielona Góra-Babimost³⁷.

Lotnicze przejścia graniczne pełnią nie tylko funkcję kontrolną w zakresie ruchu pasażerskiego, lecz także odgrywają kluczową rolę w ochronie granic zewnętrznych Unii Europejskiej oraz strefy Schengen³⁸. Zapewnienie skutecznego nadzoru w tych miejscach jest niezbędnym elementem systemu bezpieczeństwa państwa. Realizowanie przez Straż Graniczną ustawowych zadań w lotniczych przejściach granicznych przyczynia się zarówno do ochrony terytorium kraju, jak i do wzmacniania bezpieczeństwa na poziomie międzynarodowym³⁹.

---

³⁵ M. Urban, *Straż Graniczna w przeciwdziałaniu współczesnym zagrożeniom w cywilnej komunikacji lotniczej*, [w:] *Straż Graniczna RP w systemie ochrony granicy państwowej*, red. M. Laskowski, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020, s. 145.

³⁶ M. Pacer-Kaznowska, op. cit., s. 113. <https://granica.gov.pl/przejscial.php>, [dostęp: 28.03.2025].

³⁷ <https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/struktura-sg/osrodki-szkolenia-sg>, [dostęp 28.03.2025].

³⁸ M. Budkiewicz, *Układ Schengen a ochrona granic państw członkowskich Unii Europejskiej*, [w:] *Bezpieczeństwo publiczne a ochrona granicy państwowej RP*, red. A. Konopka, WSAP, Białystok 2010, s. 102.

³⁹ M. Pacer-Kaznowska, op. cit., s. 115.

Zadania Straży Granicznej

Oprócz zadań związanych z nadzorem nad kontrolą bezpieczeństwa wynikających ze współdziałania z Prezesem Urzędu Lotnictwa Cywilnego, Straż Graniczna realizuje szereg ustawowych zadań mających bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo zarówno lotnictwa cywilnego jak i kraju. Zadania te związane są m.in. z:

- zapobieganiem przekraczaniu granicy państwowej przez nieuprawnione osoby oraz zatrzymywaniem osób poszukiwanych przez organy ścigania,
- zapewnianiem ładu i porządku publicznego w zasięgu lotniczych przejść granicznych,
- zapobieganiu nielegalnemu przemieszczaniu przez granicę państwową broni, amunicji materiałów wybuchowych⁴⁰.

Funkcjonariusze Straży Granicznej podczas realizacji powyższych zadań są uprawnieni m.in. do:

- dokonywania kontroli osobistej oraz przeglądania zawartości bagażu,
- przeprowadzania kontroli paszportowej,
- wykonywania sprawdzeń przeszłości,
- wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych,
- dokonywania kontroli radiometrycznych,
- prowadzenia działań minersko-pirotechnicznych,
- pełnienia wart ochronnych na pokładzie statku powietrznego,
- współdziałania z innymi służbami krajowymi i zagranicznymi⁴¹.

Najczęściej swoje zadania funkcjonariusze realizują w specjalnie utworzonych zespołach przeznaczonych do realizacji poszczególnych zadań. Wyszczególnić można m.in.:

- Zespół Nadzoru nad Kontrolą Bezpieczeństwa, którego – jak nazwa wskazuje zadaniem jest sprawowanie nadzoru nad czynnościami związanymi z kontrolą bezpieczeństwa,
- Zespoły Kontroli Specjalistycznych, do których zadań należy prowadzenie kontroli z zakresu radiometrii, wykorzystywanie psów służbowych do

⁴⁰ A. Żukowski, *Rola Straży Granicznej w nowym systemie ochrony lotnictwa cywilnego w RP oraz rozwiązania w zakresie nadzoru i współpracy Straży Granicznej z zarządzającymi w kontroli bezpieczeństwa w świetle nowelizacji ustawy Prawo lotnicze*, [w:] *Bezpieczeństwo i ochrona lotnictwa cywilnego*, red. A. K. Siadkowski, A. Tomasiak, Poznań 2020, s. 90.

⁴¹ P. Patla, *Straż Graniczna w reagowaniu na zagrożenia terroryzmem lotniczym*, [w:] *Reagowanie państwa na zagrożenia terroryzmem lotniczym*, red. A. Glen, Warszawa 2010, s. 157-158.

realizacji ustawowych zadań związanych z przeciwdziałaniem nielegalnemu transportowaniu przez granicę materiałów wybuchowych lub narkotyków,

- Zespoły Interwencji Specjalnych, które prowadzą interwencje w przypadkach naruszenia porządku publicznego oraz zagrożenia bezpieczeństwa, podejmują rozpoznanie pirotechniczne wobec niezidentyfikowanych bagaży i przedmiotów pozostawionych bez opieki na terenie portu lotniczego, dokonują neutralizacji wykrytych materiałów wybuchowych lub urządzeń, przeprowadzają rozpoznania pirotechniczne obiektów portu lotniczego oraz statków powietrznych⁴²,
- Zespół Kontroli Ruchu Granicznego, do którego zadań należy przeprowadzanie kontroli paszportowych oraz wydawanie wiz⁴³.

Należy również wspomnieć o funkcjonariuszach Straży Granicznej pełniących służbę jako instruktorzy z zakresu ochrony lotnictwa cywilnego dzięki którym utrzymywany jest wysoki poziom wiedzy i wyszkolenia wśród funkcjonariuszy⁴⁴.

Szeroki zakres kompetencji wynikający z realizowanych przez Straż Graniczną zadań ma bezpośredni wpływ na jej strukturę organizacyjną, obejmującą wyspecjalizowane zespoły operujące na rzecz bezpieczeństwa publicznego. Współczesne zagrożenia lotnictwa cywilnego mają zróżnicowany charakter, co wymusza podejmowanie działań o szerokim i kompleksowym zakresie, ukierunkowanych na skuteczne przeciwdziałanie tym zagrożeniom na różnych płaszczyznach. Kluczowym elementem efektywności podejmowanych działań jest sprawna wymiana informacji zarówno w strukturach wewnętrznych, jak i na poziomie krajowym oraz międzynarodowym. Prowadzone na co dzień przez funkcjonariuszy Straży Granicznej prace operacyjne, choć często niezauważalne dla społeczeństwa, realizowane są w ramach rozbudowanego systemu, w którym wyspecjalizowane grupy funkcjonariuszy odgrywają kluczową rolę. Ich działania mają na celu nie tylko zapewnienie porządku publicznego, ale także zagwarantowanie bezpieczeństwa obywateli⁴⁵.

Współpraca ze Strażą Graniczną

Poziom bezpieczeństwa w lotnictwie cywilnym decyduje o życiu, zdrowiu i mieniu wielu osób, nie tylko tych bezpośrednio korzystających z tego środka

---

⁴² M. Urban, *Rola Straży Granicznej w ochronie...*, s. 151-152.

⁴³ M. Pacer-Kaznowska, op. cit., s. 119.

⁴⁴ M. Urban, *Straż Graniczna w przeciwdziałaniu...*, s. 147.

⁴⁵ M. Pacer-Kaznowska, op. cit., s. 120.

transportu⁴⁶. W celu zapewnienia wysokiego poziomu bezpieczeństwa i ochrony lotnictwa cywilnego, w portach lotniczych powołuje się zespoły ochrony lotniska. W skład których wchodzi zarządzący lotniskiem lub wyznaczona przez niego osoba oraz po jednym przedstawicielu:

- Straży Granicznej,
- Służby Ochrony Lotniska,
- Policji,
- Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego,
- Służby Celno-Skarbowej,
- Komitetu przewoźników lotniczych⁴⁷.

Do podstawowych zadań zespołu należy m.in.:

- zgłaszanie wniosków oraz wyrażanie opinii odnośnie projektów zarządzeń i poleceń porządkowych przygotowanych przez zarządzącego lotniskiem,
- dokonywanie oceny stopnia zagrożenia przed aktami bezprawnej ingerencji oraz podejmowanie działań mających na celu zapobiegnięcie takim aktom,
- wyrażanie opinii i zgłaszanie wniosków do projektu programu ochrony lotniska,
- inicjowanie wprowadzania nowych rozwiązań dotyczących odpraw i kontroli bezpieczeństwa osób, bagażu, poczty, ładunków, zaopatrzenia pokładowego i portu lotniczego⁴⁸,
- wyrażanie opinii na temat rozwiązań dotyczących mechanizmów funkcjonowania terminali,
- dokonywanie oceny stanu współpracy pomiędzy przewoźnikami, innymi podmiotami prowadzącymi działalność lotniczą, służbami a zarządzącym lotniskiem w zakresie realizowanych przedsięwzięć z dziedziny ochrony lotnictwa cywilnego⁴⁹.

Współczesne zagrożenia związane z bezpieczeństwem lotnictwa cywilnego wymagają ścisłej i skoordynowanej współpracy różnych podmiotów

⁴⁶ D. G. Czyżewski, *Procedury ochrony w lotnictwie*, [w:] *Bezpieczeństwo transportu lotniczego. Wybrane aspekty*, red. A. Kwasiborska, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztorą i Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Pułtusk-Warszawa 2016, s. 58.

⁴⁷ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury, § 3.

⁴⁸ M. Zieliński, *Bezpieczeństwo w porcie lotniczym*, Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej, 2010, nr 4(183), s. 164.

⁴⁹ B. Jaworski, *Uwarunkowania prawne i zakres działalności formacji mundurowych administracji bezpieczeństwa polskich lotnisk komunikacyjnych*, Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2023, t. XVIII, nr 20(2), s. 78-79.

odpowiedzialnych za ochronę portów lotniczych. Straż Graniczna jako formacja stojąca na straży granicy państwowej oraz europejskiej, a także pełniąca kluczową rolę w systemie bezpieczeństwa lotniczego, nie działa w pojedynkę. Skuteczność działań Straży Granicznej w zapewnianiu ochrony portów lotniczych zależy w dużej mierze od efektywnej współpracy z innymi służbami i organami państwowymi oraz prywatnymi podmiotami zarządzającymi infrastrukturą lotniskową.

Współpraca z zarządzającymi lotniskami oraz Służbą Ochrony Lotniska została już omówiona we wcześniejszej części rozdziału, wspomnieć należy jednak o współdziałaniu Straży Granicznej z Policją. Współpraca ta obejmuje wymianę informacji operacyjnych, koordynację działań w sytuacjach kryzysowych oraz wspólne patrole w strefach ogólnodostępnych i zastrzeżonych portów lotniczych⁵⁰.

W celu przeciwdziałania zagrożeniom o charakterze terrorystycznym Straż Graniczna współpracuje z Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, która monitoruje zagrożenia związane z działalnością grup ekstremistycznych, prowadzi działania wywiadowcze oraz analizuje potencjalne ryzyka dla infrastruktury krytycznej, jakimi są porty lotnicze. Straż Graniczna natomiast dostarcza Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego istotnych informacji dotyczących podejrzanych pasażerów czy ładunków mogących stanowić potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa oraz lotnictwa cywilnego⁵¹.

Straż Graniczna współdziała także z Służbą Celno-Skarbową w zakresie wymiany informacji operacyjnych, przeprowadzania wspólnych kontroli pasażerów i ich bagaży oraz w zwalczaniu przemytu⁵².

Wspólne działania Straży Granicznej z innymi służbami funkcjonującymi na terenie portów lotniczych mają charakter wielowymiarowy i obejmuje zarówno codzienną wymianę informacji, jak i działania operacyjne podejmowane w sytuacjach kryzysowych. Współpraca tych podmiotów stanowi fundament efektywnego przeciwdziałania zagrożeniom, a także gwarantuje bezpieczeństwo pasażerów oraz personelu portu lotniczego.

⁵⁰ A. Wójcicka, *Port lotniczy Warszawa-Okęcie jako potencjalny cel zamachu terrorystycznego*, [w:] *Porty lotnicze i morskie*, red. D. Bogusz, Lotnicza Akademia Wojskowa, Dęblin 2023, s. 282.

⁵¹ J. Bartnik-Rutkowska, *Straż Graniczna w polskim systemie przeciwdziałania terroryzmowi*, *Obronność Zeszyty Naukowe*, 2017, nr 1(21), s. 9-11.

⁵² B. Jaworski, op. cit., s. 84-86.

Podsumowanie

Straż Graniczna odgrywa kluczową rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa portów lotniczych, a co za tym idzie zapewnianiu bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego. Pomimo przekazania obowiązków kontroli bezpieczeństwa Służbie Ochrony Lotniska, Straż Graniczna pozostaje kluczowym organem dbającym o zgodność działań z krajowymi i międzynarodowymi standardami oraz reagującym na potencjalne zagrożenia. Wysoki poziom wykształcenia funkcjonariuszy, efektywna współpraca z innymi służbami i wykorzystanie nowoczesnych narzędzi analitycznych pozwalają na szybkie wykrywanie nieprawidłowości oraz neutralizowanie zagrożeń. Przeprowadzona analiza potwierdza, że model nadzoru sprawowany przez Straż Graniczną jest nie tylko skuteczny, ale wręcz niezbędny dla sprawnego funkcjonowania systemu ochrony lotnictwa cywilnego. Dzięki konsekwentnym działaniom funkcjonariuszy Straży Granicznej możliwe jest utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa, minimalizacja ryzyka bezprawnej ingerencji oraz zapewnienie pasażerom i załogom statków powietrznych realnej ochrony.

W obliczu rosnących zagrożeń, dalsze wzmocnienie roli Straży Granicznej w strukturze ochrony lotnisk wydaje się naturalnym kierunkiem rozwoju, gwarantującym jeszcze większą skuteczność i odporność systemu na nowe zagrożenia.

Literatura

1. Bartnik-Rutkowska J., *Straż Graniczna w polskim systemie przeciwdziałania terroryzmowi*, Obronność Zeszyty Naukowe, 2017, nr 1(21).
2. Budkiewicz M., *Układ Schengen a ochrona granic państw członkowskich Unii Europejskiej*, [w:] *Bezpieczeństwo publiczne a ochrona granicy państwowej RP*, red. A. Konopka, WSAP, Białystok 2010.
3. Czyżewski D.G., *Procedury ochrony w lotnictwie*, [w:] *Bezpieczeństwo transportu lotniczego. Wybrane aspekty*, red. A. Kwasiborska, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztoro i Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Pułtusk-Warszawa 2016.
4. Jaworski B., *Uwarunkowania prawne i zakres działalności formacji mundurowych administracji bezpieczeństwa polskich lotnisk komunikacyjnych*, Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2023, t. XVIII, nr 20(2).
5. Kaczyńska S., *Zarządzający portem lotniczym jako podmiot prawa publicznego i prywatnego. Zagadnienia wybrane*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016.

6. Marzec R., *System ochrony cywilnych portów lotniczych w Polsce w świetle zmiany ustawy Prawo Lotnicze*, [w:] *Bezpieczeństwo i ochrona lotnictwa cywilnego*, red. A. K. Siadkowski, A. Tomasiak, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa, Poznań 2012.
7. Osikowska P., *Struktura organizacyjna Straży Granicznej. Zagadnienia wybrane*, Wydawnictwo WSPiA, Warszawa 2010.
8. Pacer-Kaznowska M., *Wybrane aspekty ochrony zewnętrznej granicy Unii Europejskiej realizowanej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej w zakresie kontroli bezpieczeństwa w placówkach lotniczych*, Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy, 2017, nr 25(4).
9. Patla P., *Straż Graniczna w reagowaniu na zagrożenia terroryzmem lotniczym*, [w:] *Reagowanie państwa na zagrożenia terroryzmem lotniczym*, red. A. Glen, Warszawa 2010.
10. Siadkowski A.D., *Prawodawstwo w ochronie lotnictwa cywilnego*, Wyższa Szkoła Biznesu, Dąbrowa Górnicza 2015.
11. Sobierajski T., *Straż Graniczna jako współczesna formacja pogranicza III RP*, [w:] *Straż Graniczna RP w systemie ochrony granicy państwowej*, red. M. Laskowski, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020.
12. Urban M., Lickiewicz M., Marach M., *Rola Straży Granicznej w systemie ochrony lotnictwa cywilnego w świetle nowelizacji ustawy Prawo lotnicze*, [w:] *Straż Graniczna RP w systemie ochrony granicy państwowej*, red. M. Laskowski, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020.
13. Urban M., *Rola Straży Granicznej w ochronie międzynarodowych portów lotniczych w Polsce*, [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem w lotnictwie komunikacyjnym*, red. G. Rosłań, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2021.
14. Urban M., *Straż Graniczna w przeciwdziałaniu współczesnym zagrożeniom w cywilnej komunikacji lotniczej*, [w:] *Straż Graniczna RP w systemie ochrony granicy państwowej*, red. M. Laskowski, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020.
15. Wiśniewski R., *Zarządzanie bezpieczeństwem cywilnych portów lotniczych w Polsce. Uregulowania prawne. Zagrożenia. System*, Wiedza Obronna, 2015, nr 4.
16. Wójcicka A., *Port lotniczy Warszawa-Okęcie jako potencjalny cel zamachu terrorystycznego*, [w:] *Porty lotnicze i morskie*, red. D. Bogusz, Lotnicza Akademia Wojskowa, Dęblin 2023.
17. Zieliński M., *Bezpieczeństwo w porcie lotniczym*, Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej, 2010, nr 4(183).
18. Żukowski A., *Rola Straży Granicznej w nowym systemie ochrony lotnictwa cywilnego w RP oraz rozwiązania w zakresie nadzoru i współpracy Straży Granicznej z zarządzającymi w kontroli bezpieczeństwa w świetle nowelizacji ustawy Prawo lotnicze*, [w:] *Bezpieczeństwo i ochrona lotnictwa cywilnego*, red. A. K. Siadkowski, A. Tomasiak, Poznań 2020.

Akty źródłowe

1. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 2 grudnia 2020 r. w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 774).
2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie Krajowego programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego realizującego zasady ochrony lotnictwa (Dz. U. z 2003 r. Nr 160, poz. 1549).
3. Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. z 2021 r. poz. 1995).
4. Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. - Prawo lotnicze (Dz. U. z 2023 r. poz. 2110).
5. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 122).
6. Ustawa z dnia 30 czerwca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo lotnicze oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 1393).
7. Załącznik 17 do Konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym. Ochrona lotnictwa. Ochrona międzynarodowego lotnictwa cywilnego przed aktami bezprawnej ingerencji.

Netografia

8. <https://www.ulc.gov.pl/pl/aktualnosci/6329-porozumienie-sg-i-ulc-w-zakresie-ochrony-lotnictwa-cywilnego>, [dostęp: 28.03.2025].
9. <https://granica.gov.pl/przejscial.php>, [dostęp: 28.03.2025].
10. <https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/struktura-sg/osrodki-szkolenia-sg>, [dostęp: 28.03.2025].

Katarzyna MAZUREK

Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

ORCID: 0009-0009-8504-6051

https://doi.org/10.29316/9788368103236_11

**WYBRANE ZAGADNIENIA Z ZAKRESU
BEZPIECZEŃSTWA MORSKIEJ GRANICY
POLSKICH OBSZARÓW MORSKICH
W KONTEKŚCIE WSPÓŁCZESNYCH WYZWAŃ
I ZAGROŻEŃ BEZPIECZEŃSTWA MORZA
BAŁTYCKIEGO**

SELECTED ISSUES REGARDING THE SECURITY OF THE MARITIME
BORDER OF POLAND'S MARITIME AREAS IN THE CONTEXT OF
MODERN CHALLENGES AND THREATS TO THE SECURITY OF THE
BALTIC SEA

Streszczenie

Zebrane w tym rozdziale informacje dotyczące bezpieczeństwa morskiej granicy Polski wskazują istotę i rolę sił morskich Rzeczypospolitej Polskiej jako narzędzia polityki morskiej państwa w odniesieniu do aktualnych wyzwań i zagrożeń Bałtyku. W rozdziale streszczono incydenty związane z sabotażem infrastruktury krytycznej jako przykłady istniejących ograniczeń prawa międzynarodowego wynikających z UNCLOS obniżających efektywność działania służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo terytorium państwa na obszarach morskich rejonu Morza Bałtyckiego.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, Siły Morskie, okręt

Abstract

The information gathered in this chapter regarding the security of Poland's maritime border indicates the significance and role of the naval forces of the Republic of Poland as a tool of the state's maritime policy in relation to the current challenges and threats in the Baltic Sea. The chapter summarizes incidents related to the sabotage of critical infrastructure as examples of existing limitations of international law arising from UNCLOS that diminish the effectiveness of the services responsible for the security of the state's territory in the maritime areas of the Baltic Sea region.

Keywords: security, Naval Forces, vessel

Wstęp

Bezpieczeństwo morskiej granicy polskich obszarów morskich oraz zapewnienie jej nienaruszalności jest niezbędne do realizacji założeń interesów narodowych i realizacji celów strategicznych. W poniższym rozdziale podjęto próbę dokonania charakterystyki oraz analizy możliwości ochrony i obrony morskiej granicy Polski przez potencjał posiadanych sił morskich w odniesieniu do współczesnych wyzwań i zagrożeń akwenu Morza Bałtyckiego.

Zmiany geopolityczne zachodzące na świecie w okresie ostatnich 100 lat zmieniały architekturę bezpieczeństwa obszaru Morza Bałtyckiego. Po zakończeniu I wojny światowej długość granicy wzdłuż polskich obszarów morskich wynosiła ok 140 km, a po zakończeniu II wojny światowej jej długość wzrosła do około 500 km. Okres zimnej wojny stworzył dwubiegunowy układ sił między zachodem a wschodem, a tym samym przyczynił się do wzrostu znaczenia akwenu Morza Bałtyckiego, gdzie „[...] stanowił on bezpośredni styk dwóch przeciwstawnych bloków militarnych[...]”¹. Morze Bałtyckie zostało podzielone na strefy wpływów Układu Warszawskiego, do którego należała Polska oraz Sojuszu Północnoatlantyckiego zrzeszającego tzw. państwa zachodnie. Granica morska Rzeczypospolitej Polskiej stała się zarazem granicą wpływów Układu Warszawskiego, której ochrona była wspierana przez siły ZSRR². Zakończenie zimnej wojny, rozpad Układu Warszawskiego oraz rozszerzenie NATO o kolejne kraje bałtyckie, w tym Polskę oraz ratyfikowanie *Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza*, sporządzonej w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 przeprojektowały strefy wpływów i zasady wykorzystania stref żeglugowych na Morzu Bałtyckim.

Zasady przekraczania granicy państwowej na obszarach morskich różnią się od reguł obowiązujących na obszarach lądowych. W przypadku obszarów morskich swobodne przekraczanie granicy państwowej przez statki innych państw³ jest regulowane między innymi przez zapisy UNCLOS (ang. United Nations Convention on the Law of the Sea)⁴, ratyfikowanej przez Polskę porozumieniem z 1994 r. W obecnej sytuacji geopolitycznej oraz na bazie doświadczeń po incydentach, które miały miejsce w 2024 i 2025 roku, związanych z uszkodzeniem podwodnej infrastruktury

¹ T. Szubrycht, K. Rokiciński, P. Mickiewicz, *Morze Bałtyckie w polityce bezpieczeństwa Rosji*, Wydawnictwo FNCE, Poznań 2020, s. 73.

² Skrót ZSRR oznacza Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.

³ Zasady „nieszkodliwego przepływu” określone w art. 19. *Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza*, s. 10.

⁴ Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r.

krytycznej na Morzu Bałtyckim okazuje się, że obowiązujące prawo międzynarodowe nie daje wystarczających podstaw prawnych państwom nadbrzeżnym do właściwej reakcji na zaistniałe zagrożenia na obszarach morskich. Za pomocą przytoczonych w artykule dwóch incydentów z opisem ich przebiegu oraz czynności zaangażowanych służb poszkodowanych państw podjęto próbę zobrazowania skali problemu.

Agresywna polityka Rosji oraz zmniejszone zaangażowanie Stanów Zjednoczonych w sprawy Europy uwypukliły znaczenie wsparcia potencjału morskiego Polski przez siły morskie NATO, których stan ilościowo-jakościowy znacząco zwiększa możliwości ochrony i obrony granicy polskich obszarów morskich w aspekcie współczesnych wyzwań i zagrożeń Morza Bałtyckiego, wynikających przede wszystkim z bezpośredniego sąsiedztwa z Obwodem Kaliningradzkim. Od ponad dekady największy wpływ na poziom bezpieczeństwa granicy Rzeczypospolitej Polskiej ma ekspansywna polityka Rosji, a przy tym jej sprzeciw w aspekcie rozszerzania NATO oraz postulaty o wycofanie broni ofensywnej Sojuszu Północnoatlantyckiego między innymi z krajów bałtyckich oraz Polski⁵.

Polskie obszary morskie

Polska jako średniej wielkości państwo nadbrzeżne posiada pod swoją jurysdykcją obszary morskie podzielone na⁶:

- morskie wody wewnętrzne,
- morze terytorialne,
- strefę przyległą,
- wyłączną strefę ekonomiczną.

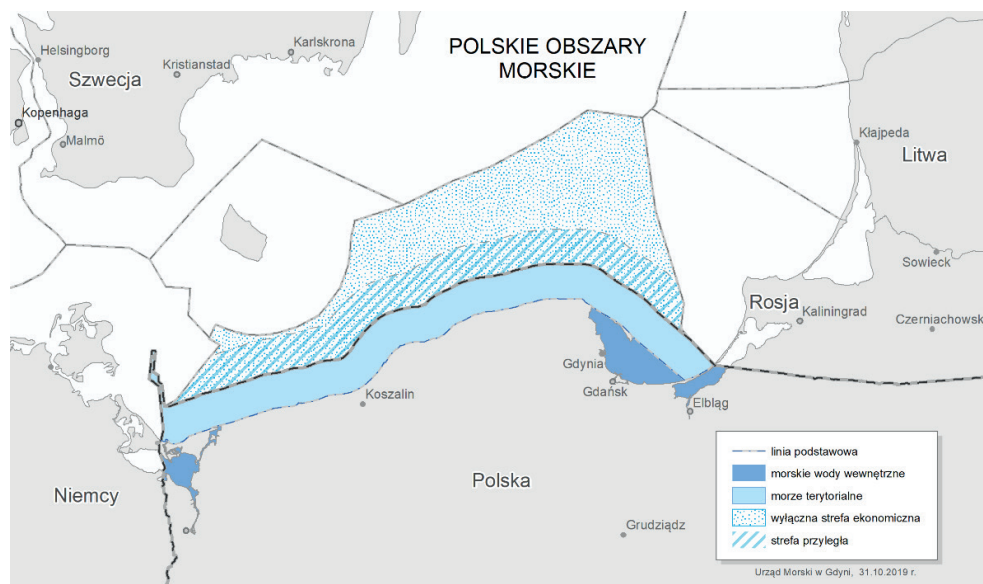
Morskie wody wewnętrzne i morze terytorialne wchodzi w skład terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a granica morska Polski wynosi około 500 km⁷.

---

⁵ 17 grudnia Ministerstwo Spraw Zagranicznych FR opublikowało komunikat, w którym poinformowało o przekazaniu stronie amerykańskiej – 15 grudnia w Moskwie podczas spotkania z delegacją kierowaną przez Karen Donfried, asystentkę sekretarza stanu USA ds. Europy i Eurazji – dwóch projektów porozumień o gwarancjach bezpieczeństwa (między Rosją i USA oraz między Rosją i państwami członkowskimi NATO). <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-12-20/rosyjski-szantaz-wobec-zachodu>, [dostęp: 01.05.2025].

⁶ Art. 2 Ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (Dz.U. z 2024 r. poz. 1125).

⁷ <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/granice-rp/1910,Granice-RP.html>, [dostęp: 15.04.2025].

Rysunek 1. Polskie obszary morskie

Źródło: <https://www.umgdy.gov.pl/mapy/>, [dostęp: 01.05.2025].

Morzem terytorialnym Rzeczypospolitej Polskiej jest obszar wód morskich w kształcie pasa ciągnącego się wzdłuż linii brzegowej (od linii podstawowej⁸), o szerokości 12 mil morskich (22,2 km), włączając redy, na których odbywa się załadunek, wyładunek i kotwiczenie statków. Zewnętrzną granicę morza terytorialnego stanowi linia, której każdy punkt jest oddalony o 12 mil morskich od najbliższego punktu linii podstawowej. Na obszarze wód terytorialnych wyznaczone są trasy żeglugowe i systemy rozgraniczenia ruchu zobrazowane na mapach morskich oraz pozycje zgłaszania statku opisane w publikacji nautycznej pt. *Locja Bałtyku. Wybrzeże Polskie (502)* wydanej przez Biuro Hydrograficzne Marynarki Wojennej w 2022 roku. Trasy przejścia oraz systemy rozgraniczenia ruchu statków są zaznaczone na mapach morskich (papierowych i elektronicznych) i regularnie aktualizowane. Wszystkie statki poruszające się po polskich obszarach morskich mają obowiązek przestrzegania międzynarodowego prawa ratyfikowanego przez Polskę oraz przepisów prawa krajowego.

⁸ Stanowi linia łącząca odpowiednie punkty wyznaczające najniższy stan wody wzdłuż wybrzeża albo inne punkty wyznaczone zgodnie z zasadami określonymi w *Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza*, sporządzonej w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. (Dz. U. z 2002 r. poz. 543).

Bezpieczeństwo polskich obszarów morskich

Każde państwo nadbrzeżne powinno zapewnić ochronę i obronę obszarów morskich oraz nadmorskich poprzez wykorzystanie potencjału sił morskich oraz administracji morskiej. Bezpieczeństwo jest pojęciem określającym stan niezagrożenia⁹, stan pewności, spokoju i zabezpieczenia. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej określa wizję kształtowania bezpieczeństwa narodowego w aspekcie podmiotowym i przedmiotowym¹⁰. Według T. Szubrychta „[...] jedną z najważniejszych funkcji państwa jest dążenie (zarówno na arenie międzynarodowej, jak i wewnętrznej) do zapewnienia swym obywatelom i podmiotom działającym na jego terytorium, jak najszerzej rozumianego bezpieczeństwa”¹¹.

Postęp technologiczny, rozwój transportu morskiego oraz globalizacja wymiany handlowej stanowią podstawę rozwoju gospodarczego państw Europejskich oraz jednocześnie wpływają na wzrost konkurencyjności i podatności na zagrożenia¹². Rozpatrując istotę bezpieczeństwa akwenów morskich należy zdefiniować pojęcie bezpieczeństwa na morzu. Termin oznacza stan na Wszechoceanie¹³, na którym efektywnie egzekwowane jest prawo międzynarodowe i prawo krajowe, gwarantowana jest wolność żeglugi oraz skutecznie chronieni są obywatele, infrastruktura, transport, środowisko i zasoby morskie. Jest to nadrzędny termin określający łącznie bezpieczeństwo morskie i bezpieczeństwo morskie państwa¹⁴. Bezpieczeństwo morskie regulują zapisy konwencji, dyrektyw, raportów dotyczące działalności człowieka na morzu, a bezpieczeństwo morskie państwa jest zapewniane przez kontrolę przestrzegania zapisów prawa narodowego i międzynarodowego. Obydwa terminy odnoszą się do działań realizowanych w ramach polityki morskiej państwa przy wykorzystaniu narzędzi jakimi są siły morskie.

⁹ <https://sjp.pwn.pl/sjp/bezpieczenstwo;2443939.html>, [dostęp: 18.02.2025].

¹⁰ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020, s. 5.

¹¹ T. Szubrycht, *Bezpieczeństwo Morskie Państwa – zarys problemu*, Gdynia 2011, s. 16.

¹² B. Panek, *Bezpieczeństwo Europy w II i III dekadzie XXI wieku. Zagrożenia i wyzwania*, Warszawa 2020, s. 7.

¹³ Całość wód morskich znajdujących się na powierzchni Ziemi.

¹⁴ *Prowadzenie operacji przez Marynarkę Wojenną DD-3.1(A)*, Bydgoszcz 2018, s. 17.

Istota i rola sił morskich

Kraje nadbrzeżne prowadząc politykę morską państwa wykorzystują narzędzia państwowe do realizacji trzech składowych funkcji morskiej państwa (bezpieczeństwa morskiego, ochronną i obronną)¹⁵. Priorytetowe działania polegają tworzeniu niezbędnych warunków do realizacji interesów narodowych oraz militarnych i niemilitarnych celów strategicznych, a także utrzymaniu na odpowiednio niskim poziomie zagrożeń generowanych zarówno przez morskie środowisko operacyjne, jak i środowisko fizyczno-geograficzne.

Siły Morskie Rzeczypospolitej Polskiej to ogół posiadanych przez Polskę sił i środków do prowadzenia polityki na morzu¹⁶. W ich skład wchodzi (wg kryterium podmiotowego): Marynarka Wojenna RP wraz ze służbą hydrograficzną, morskie jednostki działań specjalnych, Morski Oddział Straży Granicznej, terenowe organy administracji morskiej, Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa, Służba Celna, policja wodna, a także inne podmioty, którym nadano w tym obszarze kompetencje.

Marynarka Wojenna Rzeczypospolitej Polskiej wraz ze służbą hydrograficzną jest Rodzajem Sił Zbrojnych przeznaczonym do ochrony i obrony polskich obszarów morskich, morskiej obrony wybrzeża, udziału w lądowej obronie wybrzeża we współdziałaniu z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych w ramach operacji połączonej. Poza tym jest elementem obrony kolektywnej państw NATO oraz sojuszniczego systemu odstraszenia. W skład MW RP¹⁷ wchodzi 3 Flotylla Okrętów i 8 Flotylla Obrony Wybrzeża, którym podlegają dywizjony okrętów i specjalistyczne jednostki brzegowe. Do bieżącego zapewniania morskiej świadomości sytuacyjnej, poprzez realizację zadań wynikających z przeznaczenia i patrolowanie obszarów morskich, są zobowiązane wszystkie okręty Marynarki Wojennej każdorazowo, gdy prowadzą szkolenia na morzu.

Z uwagi na rodzaj wyposażenia oraz właściwości taktyczno-techniczne okrętem dedykowanym do realizacji zadań patrolowania polskich obszarów morskich jest będąca w podległości 3. FO¹⁸ w Gdyni korweta patrolowa ORP *Ślązak* projektu 621M zbudowana w Stoczni Marynarki Wojennej. Okręt, poza sensorami i efektorami zamontowanymi w jego bryle, wyposażony jest w uzbrojony w WKM

¹⁵ J. Urbański, W Morgaś, Z. Kopacz, *Charakterystyka funkcji morskiej państwa. Czynniki warunkujące, ich zmiany oraz skutki*, Zeszyty Naukowe AMW 2007, s. 92.

¹⁶ *Strategiczna Koncepcja bezpieczeństwa morskiego Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 22.

¹⁷ Skrót MW RP oznacza Marynarka Wojenna Rzeczypospolitej Polskiej.

¹⁸ Skrót FO oznacza Flotylla Okrętów.

kal. 12.7 mm¹⁹ łódź abordażową MK-790 typu RIB (ang. *rigid inflatable boat*), która służy do prowadzenia działań inspekcyjnych oraz łódź roboczą MK-500 przeznaczona do transportu sił i środków pomiędzy okrętami. Jednostkami, które również posiadają wyszkolone grupy abordażowe do kontroli i inspekcji statków są dwie fregaty rakietowe typu Oliver Hazard Perry (byłe amerykańskie USS Clark) ORP Pułaski i ORP Kościuszko oraz Okręt Dowodzenia Siłami Obrony Przeciwminowej ORP Czernicki. Zamontowane na platformach sensory i efekторы zapewniają realizację ochrony i obrony morskich szlaków komunikacyjnych oraz prowadzenie operacji antyterrorystycznych w systemie narodowym i międzynarodowym. Duże znaczenie dla bezpieczeństwa polskich obszarów morskich mają niszczyciele min typu Kormoran II (proj. 258). Do ich głównych zadań należą: poszukiwanie obiektów podwodnych, klasyfikacja, identyfikacja i zwalczanie min morskich, rozpoznanie torów wodnych, przeprowadzanie jednostek przez akweny zagrożone minami oraz zdalne sterowanie samobieżnymi platformami przeciwminowymi. ORP Kormoran, ORP Albatros oraz ORP Mewa przy wykorzystaniu sonarów oraz pojazdów podwodnych²⁰ zdalnie sterowanych (RUV-Remotely Operated Vehicle) oraz autonomicznych (AUV-autonomous underwater vehicle) realizują skanowanie przestrzeni podwodnej oraz dna morskiego.

Operacja „Zatoka”, koordynowana przez Centrum Operacji Morskich - Dowództwo Komponentu Morskiego w Gdyni, zainicjowana od października 2022 r. i realizowana w systemie narodowym ma na celu prowadzenie monitoringu oraz ochrony podwodnej infrastruktury krytycznej. W ramach operacji okręty wykonują dodatkowe zadania monitoringu na obszarach, gdzie występują polskie budowle hydrotechniczne oraz podwodna infrastruktura krytyczna, a także obserwują wzrokowo i radiolokacyjnie ruch innych jednostek, których dodatkowe dane zbierają w oparciu o informacje satelitarne z obowiązkowego dla każdego statku systemu AIS (automatic identification system²¹). Ułożone na dnie morza instalacje monitorowane są przez pojazdy podwodne typu Hugin 1000MR, wykorzystujące

¹⁹ Skrót WKM oznacza Wielkokalibrowy karabin maszynowy o kalibrze 12,7 mm.

²⁰ Pojazdy podwodne wykorzystywane w trakcie realizacji zadań to: Saab Double Eagle Mark III, Kongsberg. Hugin, Morświn oraz Głuptaki w dwóch wersjach (inspekcyjnej - służące do identyfikacji obiektów podwodnych oraz bojowej - przeznaczone do niszczenia obiektów niebezpiecznych), Gavia, Kongsberg Hugin. <https://www.wojsko-polskie.pl/8fow/kormoranii/>, [dostęp: 14.04.2025].

²¹ AIS pozwala pozyskać informacje między innymi o pochodzeniu, kursie statku, danych dotyczących ładunku i załogi, portu przeznaczenia.

oprogramowanie Pipe Tracking²², którymi dysponują nowoczesne niszczyciele min Kormoran II, wchodzące w skład 8 Flotylli Obrony Wybrzeża. Zadanie w ramach operacji pk. Zatoka może otrzymać każdy okręt polskiej bandery przebywający lub przechodzący przez rejon objęty monitoringiem. W przedsięwzięcie zaangażowana jest również Brygada Lotnictwa Marynarki Wojennej, posiadające w składzie cztery wielozadaniowe śmigłowce AW101 Mk 614, które weszły do służby w 2023 roku²³. Te wyspecjalizowane w zwalczaniu okrętów podwodnych oraz ratownictwie morskim statki powietrzne 44. Bazy Lotnictwa Morskiego w Darłowie mogą prowadzić potrzebny rekonesans zapewniając informację rozpoznawczą niezbędną dla bezpieczeństwa morskiego. Warto również wymienić dwa użytkowane od 2024 roku samoloty wczesnego ostrzegania i kontroli obszaru powietrznego Saab 340 AEW (Airborne Early Warning), które Polska zakupiła od Szwecji. Maszyny te są przeznaczone do wypełniania zadań latających stanowisk dowodzenia, elektronicznej obserwacji pola walki oraz wymiany informacji w czasie rzeczywistym, także z innymi komponentami RSZ.

Poza polski wysiłkiem narodowym w 2025 r. Sojusz Północnoatlantycki podjął nową misję pod kryptonimem *Baltic Sentry* (pol. „Bałtycka Warta”). Operacja „Bałtycka Warta” to wspólna inicjatywa państw NATO, która powstała w odpowiedzi na rosnące zagrożenie atakami sabotażowymi na podwodną infrastrukturę krytyczną Morza Bałtyckiego oraz działalność tzw. „floty cieni” (ang. shadow fleet), która w sposób nielegalny przewozi rosyjskie ładunki objęte sankcjami.

Od zapewnienia swobody żeglugi i ochrony szlaków handlowych, po gwarancję bezpieczeństwa kluczowych instalacji Sojusz Północnoatlantycki utrzymuje w stałej, rotacyjnej służbie dwa zespoły okrętów monitorujących obszar Morza Bałtyckiego, w których partycypują także polskie okręty²⁴. Pierwszy z nich to zespół Standing NATO Maritime Group One (SNMG-1) składający się z dużych jednostek nawodnych, głównie niszczycieli i fregat rakietowych często wspieranych przez okręty zaopatrzenia. Drugi to zespół Standing NATO Mine Countermeasures Group One (SNMCMG-1) zawierający w swojej strukturze okręty przeciwminowe oraz wielozadaniowy okręt dowodzenia.

Kolejnym komponentem sił morskich zaangażowanym w zapewnienie bezpieczeństwa morskiej granicy polskich obszarów morskich jest Straż Graniczna.

²² W ciągu doby każdy z nich może zlustrować nawet 100-kilometrowy odcinek rurociągu i jednocześnie dostarczyć wysokiej jakości zdjęcia.

²³ <https://geekweek.interia.pl/militaria/news-jest-pierwsze-nagranie-aw101-w-sluzbie-polskiej-marynarki,nId,21321822>, [dostęp: 14.04.2025].

²⁴ <https://www.wojsko-polskie.pl/8fow/misje/>, [dostęp: 13.04.2025].

Ta formacja policyjna posiadająca w swojej strukturze Morski Oddział Straży Granicznej (MOSG), który jest jednym z ośmiu oddziałów przeznaczonych do ochrony granic państwa²⁵. Do głównych zadań MOSG poza ochroną morskiej granicy państwa oraz polskich obszarów morskich należą: współdziałanie narodowe z innymi komponentami sił morskich oraz międzynarodowe z pokrewnymi służbami tj. z Agencją ds. Europejskiej Straży Granicznej i Przybrzeżnej (FRONTEX²⁶), nadzór nad eksploatacją polskich obszarów morskich oraz przestrzeganiem przez statki obowiązujących przepisów, a także ściganie sprawców je naruszających, przeciwdziałanie zagrożeniom dla statków, obiektów portowych i związanej z nimi infrastruktury, udział w akcjach poszukiwawczo-ratowniczych na morzu, zapobieganie nielegalnemu przewozowi odpadów, materiałów niebezpiecznych, substancji narkotycznych i psychotropowych, broni, amunicji i materiałów wybuchowych przez granicę morską, realizowanie zadań wynikających z Międzynarodowego Kodeksu Ochrony Statku i Obiektu Portowego²⁷ (ISPS, ang. International Ship and Port Facility Security Code), ochrona środowiska morskiego.

Istotną funkcję z punktu widzenia bezpieczeństwa morskiego pełnią Dyrektory Urzędów Morskich²⁸, którym podporządkowane są Urzędy Morskie w Gdyni i Szczecinie, a także porty i przystanie morskie, pas nadbrzeżny przebiegający wzdłuż wybrzeża morskiego, w szczególności jego część zwana pasem technicznym. W pasie morza terytorialnego funkcjonuje system VTS (Vessel Traffic Service) który jest sprawdzonym narzędziem ciągłego monitoringu, kontroli i zarządzania ruchem jednostek pływających nadzorowanym bezpośrednio przez Urzędy Morskie w przydzielonych im strefach odpowiedzialności²⁹. Systemy ruchu statków ewoluowały od systemów radarowych i radiowych do systemów, które mogą kontrolować wiele instrumentów z odległych lokalizacji przy wykorzystaniu nowoczesnych kanałów komunikacyjnych. Wymiana niezbędnych informacji ze statkami może

²⁵ Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 915), Art. 1 pkt 2.

²⁶ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/frontex_pl, [dostęp: 13.04.2025].

²⁷ W dniach 9-13 grudnia 2002, w siedzibie Międzynarodowej Organizacji Morskiej, odbyła się konferencja, na której ustanowiono rezolucję nr 1 o zmianach w konwencji SOLAS, dodając rozdział XI-2, a także rezolucję nr 2 o przyjęciu *Międzynarodowego kodeksu ochrony statku i obiektu portowego*. Nowe przepisy zaczęły obowiązywać 1 lipca 2004 r. Źródło: <https://www.statkiem.pl/transport-morski/isps-czyli-miedzynarodowy-kodeks-ochrony-statku-i-objektu-portowego>, [dostęp: 14.04.2025].

²⁸ *Strategiczna Koncepcja bezpieczeństwa morskiego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa-Gdynia 2017, s. 24.

²⁹ Skrót UM oznacza Urząd Morski.

odbywać się za pośrednictwem różnych trybów i środków komunikacji na przykład za pomocą urządzeń transmisji danych i łączności satelitarnej oraz radiowej UHF (ang. ultra high frequency) i VHF (ang. very high frequency). Systemy VTS integrują źródła danych z urządzeń tj. radarów brzegowych, AIS, radarów nawigacyjnych ARPA (ang. automatic radar plotting aid), kamer, czujników termicznych, urządzeń VHF, z których informacje są wyświetlane na elektronicznej mapie morskiej zapewniając stały i nieprzerwany monitoring określonego rejonu. Niezbędna nadal wymiana korespondencji pomiędzy służbą VTS a statkiem pomimo wzrastającego stopnia automatyzacji dotyczy identyfikacji statku oraz danych dotyczących jego wielkości i zanurzenia, obecności na burcie ładunków niebezpiecznych i szkodliwych dla środowiska morskiego, całkowitej liczby wiezionych osób, stopnia ochrony statku, szacowanego czasu przybycia (ang. ETA – estimated time of arrival) do pozycji pilotowej portu przeznaczenia. Informacje uzyskane od kapitana jednostki pływającej lub jego oficera wachtowego pozwalają na prowadzenie wspólnej dla wybranych służb państwowych bazy danych o statkach poruszających się po wodach wewnętrznych oraz weryfikację jednostek potencjalnie zagrażających bezpieczeństwu państwa. Ponadto terenowe organy administracji morskiej mają wpływ na bezpieczeństwo morskie poprzez kompetencje do wydawania dokumentów potwierdzających posiadanie kwalifikacji niezbędnych do zajmowania stanowisk na statkach oraz jachtach komercyjnych oraz ich okresową weryfikację.

Pozostałe komponenty sił morskich, które w zakresie przydzielonych kompetencji i możliwości również realizują zadania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa morskiego państwa to:

- Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa (Search and Rescue, SAR)³⁰ zajmująca się ratowaniem i poszukiwaniem osób będących w niebezpieczeństwie na morzu,
- Służba Celna (Krajowa Administracja Skarbowa)³¹ będąca organem ścigania, którego działania ukierunkowane są na wykrywanie przestępstw podatkowo -skarbowych, na akwenach podległych polskiej jurysdykcji i w portach morskich,
- Policja wodna³² przeznaczona do zapewnienia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego na morzu terytorialnym i wodach wewnętrznych,

³⁰ <https://www.sar.gov.pl/pl/>, [dostęp: 15.04.2025].

³¹ <https://www.gov.pl/web/kas/sluzba-celno-skarbowa>, [dostęp: 15.04.2025].

³² *Strategiczna Koncepcja bezpieczeństwa morskiego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa-Gdynia 2017, s. 24.

- podmioty wchodzące w skład szkolnictwa wojskowego, organizacje naukowe, centra szkoleniowe i żeglarskie, które mają wpływ na kształtowanie i powiększanie potencjału edukacyjnego i naukowego w obszarze bezpieczeństwa morskiego i morskiego państwa.

Prawo nieszkodliwego przepływu

Na obszarach morskich obowiązuje prawo nieszkodliwego przepływu, które stanowi, że ruch statków po wodach terytorialnych powinien być nieprzerwany i szybki³³, nie zagrażający pokojowi, porządkowi publicznemu lub bezpieczeństwu państwa. Prawo nieszkodliwego przepływu przez obszar wód terytorialnych określa warunki wejścia, poruszania się, wykorzystania urządzeń portowych i opuszczenia wód terytorialnych bądź wewnętrznych państwa gospodarza. Poza zapisami prawa międzynarodowego w polskim porządku prawnym funkcjonuje także *Ustawa z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej* (Dz. U. z 1991 r. Nr 32, poz. 131 ze zm.), odnosząca się również do UNCLOS, która określa procedury związane z zapewnieniem bezpieczeństwa państwa gospodarza w stosunku do obcego statku znajdującego się na jego wodach wewnętrznych, morzu terytorialnym, wyłącznej strefie ekonomicznej (ang. EEZ – Exclusive Economic Zone). Całościowy zbiór podstaw prawnych powinien uszczegóławiać zasady postępowania służb w zależności od zaistniałej sytuacji w związku z podejrzeniem jednostki o popełnienie lub popełnieniem przestępstwa. W przypadku incydentu na wodach międzynarodowych oraz konieczności podjęcia przez interweniujące siły morskie czynności inspekcyjnych są obowiązane powiadomić przedstawicielstwo dyplomatyczne lub właściwy urząd konsularny państwa bandery statku. W stosunku do jednostek uchylających się od kontroli ustanowione jest prawo pościgu³⁴, z którego mogą korzystać jedynie okręty wojenne lub samoloty wojskowe albo inne rządowe jednostki pływające upoważnione do takich działań (np. MOSG³⁵). Pościg rozpoczęty od razu po zaistnieniu okoliczności może być kontynuowany poza morzem terytorialnym lub strefą przyległą. Sygnał optyczny lub dźwiękowy oznaczający nakaz zatrzymania się obcego statku jest elementem

---

³³ Art. 18, Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 59, poz. 543).

³⁴ Art. 111 Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. (Dz. U. z 2002 r. nr 59, poz. 543).

³⁵ Art. 17 Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 915).

obowiązkowym procedury rozpoczęcia pościgu. Gdy ścigany statek wejdzie na morze terytorialne własnego państwa lub państwa trzeciego prawo pościgu przestaje być wiążące. Państwu ścigającym przestępców lub podejrzanych o popełnienie czynu zabronionego pozostaje wtedy korespondencja z przedstawicielstwem dyplomatycznym lub właściwym urzędem konsularnym państwa bandery statku z nie zawsze dającym się przewidzieć poziomem zaangażowania we współpracę.

Incydenty na Morzu Bałtyckim

Zgodnie z obowiązującym prawem międzynarodowym wszystkie państwa mają prawo do układania podmorskich kabli i rurociągów, także poza własnymi wodami terytorialnymi, na dnie morza pełnego poza szelfem kontynentalnym³⁶. Każde państwo opracowuje i wdraża również krajowe regulacje prawne³⁷, w których określa konsekwencje za próbę uszkodzenia lub uszkodzenie podwodnej infrastruktury krytycznej. Ponadto, zawierane są porozumienia dwustronne lub multilateralne, jeśli powstała w ten sposób infrastruktura krytyczną łączy interesy więcej niż jednego państwa.

Wydarzenia, które miały miejsce w listopadzie 2024 r. oraz styczniu 2025 r. związane z zatrzymaniem dwóch statków podejrzanych o uszkodzenie podmorskiej infrastruktury telekomunikacyjnej C-Lion 1, łączącej Finlandię z całą Europą Środkową i BCS East-West Interlink, łączącej Litwę z Szwecją³⁸ oraz podmorski kabel elektroenergetyczny Estlink 2 łączący Finlandię i Estonię wykazały wysoką sprawność systemu nadzoru i szybkiej reakcji na zakłócenia w funkcjonowaniu wspólnej infrastruktury krytycznej sprawowanego przez siły morskie Dani, Szwecji, Finlandii i Estonii. Problemem okazały się procedury prawa międzynarodowego wynikające z UNCLOS, które okazały się niedostosowane do aktualnych zagrożeń Morza Bałtyckiego.

---

³⁶ Art. 87 Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 59, poz. 543).

³⁷ Art. 26 Ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1125).

³⁸ <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/miesiecznica-yi-peng-3-szwecja-poklad/>, [dostęp: 22.02.2025 r].

Pierwszym zatrzymanym statkiem przez okręt duński był chiński masowiec „Yi Peng 3” (IMO 9224984³⁹), który prawdopodobnie wyłączył system AIS w obszarze, gdzie doszło do przerwania C-Lion 1. Śledztwo przedstawicieli Szwecji wykazało ślady ciągnięcia kotwicy także przy innym kablu łączącym Litwę i Szwecję linii energetycznej NordBalt (prawdopodobnie statek ciągnął kotwicę po dnie przez ok 160 km). Po incydencie kontrola zatrzymanego statku przeprowadzona została przez przedstawicieli Chin w asyście szwedzkiej policji, obserwatorów ze Szwecji, Danii, Finlandii, Niemiec i Litwy oraz przedstawicieli szwedzkiej Komisji ds. Wypadków, ale bez obecności szwedzkich organów ścigania (prokuratora, na obecność którego Pekin nie wyraził zgody). Kapitan statku w porozumieniu z Chińskimi władzami miał prawo odrzucić propozycję wejścia na wody terytorialne Szwecji celem przeprowadzenia dalszych czynności, z którego skorzystał. Przy braku dowodów na przeprowadzenie sabotażu statek „YI Peng 3” został zwolniony i powrócił do portu macierzystego.

Drugim incydem obnażającym słabość polityczno-prawnego środowiska Morza Bałtyckiego, pozwalającego na uniknięcie odpowiedzialności za prawdopodobnie umyślne szkody, są okoliczności zatrzymania i zwolnienia statku „Eagle S” (IMO 9329760) zarejestrowanego na Wyspach Cooka⁴⁰ podejrzanego o zerwanie podmorskiego kabla elektroenergetycznego Estlink 2 oraz przecięcie czterech linii światłowodowych znajdujących się na EEZ Finlandii. Fińskie Biuro Policji Kryminalnej (KRP, fin. Keskusrikospoliisi) wydało nakaz zajęcia tankowca pod koniec grudnia 2024. Sprawa zgodnie z obowiązującym prawem zakwalifikowana jako akt wandalizmu i zniszczenia mienia oraz poważnego zakłócenia komunikacji. W dochodzenie nadal zaangażowanych jest szereg instytucji, w tym Krajowy Departament Operacyjny Policji, Straż Przybrzeżna i fińskie Siły Zbrojne⁴¹. Śledczy zakładają, że uszkodzenie kabli nastąpiło prawdopodobnie przez opuszczenie kotwicy statku i przeciągnięcie jej po dnie morza na odcinku ok. 100 km, co ostatecznie spowodowało jej zerwanie. Kotwica tankowca „Eagle S” została zlokalizowana

³⁹ Informacja dotycząca identyfikacji statku – należy przez to rozumieć podstawowe informacje o statku, takie jak nazwa oraz, o ile statek posiada, sygnał rozpoznawczy oraz numer IMO statku nadany przez Międzynarodową Organizację Morską (IMO) lub morski radiowy numer identyfikacyjny MMSI, Źródło: USTAWA z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim (Dz. U. z 2011 r. Nr 228, poz. 1368, s. 6).

⁴⁰ Samorządne terytorium stowarzyszone w Nowej Zelandii na południowym Oceanie Spokojnym w Polinezji obejmujące wyspy o tej samej nazwie.

⁴¹ <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2025-01-26/sabotaz-na-baltyku-szwecja-zatrzymala-podejrzany-statek/>, [dostęp: 15.04.2025].

na dnie Zatoki Fińskiej i wydobyta na powierzchnię przez jednostki szwedzkich sił morskich. Pomimo apelacji złożonej przez przedstawiciela armatora statku, decyzją Sądu w Helsinkach, tankowiec tym razem udało się zatrzymać na kotwiczowisku w pobliżu portu naftowego w Porvoo⁴² celem dalszego procedowania postępowania wyjaśniającego. Po zakończeniu czynności, w ramach śledztwa i zebraniu koniecznych dowodów, statek został zwolniony i powrócił do portu macierzystego.

Według komandora doktora habilitowanego Dariusza Bugajskiego, profesora Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni „[...] podstawą działań są ogólne przepisy Konwencji o Prawie Morza z 1982 roku oraz szczególne Konwencji międzynarodowej o ochronie kabli podmorskich podpisanej w Paryżu w 1884 roku (artykuł 10)⁴³. Konwencja paryska, mimo że ratyfikowana tylko przez 36 państw, w tym Polskę, może być uznana za powszechne prawo zwyczajowe, a zatem stosowane wobec wszystkich państw. Podczas interwencji wobec statku obcej bandery, szczególnie na wodach międzynarodowych, należy wskazać podstawę prawną. W obecnym przypadku, dopiero po raz drugi w historii, wskazano bezpośrednio artykuł 10 konwencji paryskiej z 1884 roku [...] Jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu określonego w artykule 10 konwencji paryskiej, grupa abordażowa z upoważnionego statku państwowego – przede wszystkim marynarka wojenna, ale też straż graniczna – może wejść na pokład w celu zapoznania się z certyfikatem okrętowym oraz inną dokumentacją i sporządzenia protokołu zdarzenia (opis zdarzenia, nazwiska, odczyty urządzeń pokładowych itp.), który podpisuje również kapitan statku. [...] problemem w egzekucji powyższego jest, że w zasadzie sądem właściwym do rozpatrywania sprawy powinien być sąd państwa bandery statku, ale możliwe byłoby postępowanie w innych sądach. Także jeśli kable zniszczono na polecenie jakiegoś rządu, to oczywiście odpowiada materialnie państwo bandery statku. Dochodzi wtedy kwestia tak zwanej odpowiedzialności politycznej, czyli wpływu tego zdarzenia na stosunki międzynarodowe [...]”.

Wraz ze wzrostem zagrożenia ze strony Rosji oraz zaistniałych incydentów o charakterze hybrydowym w rejonie Morza Bałtyckiego, pomimo zwłoki w opracowaniu i wdrożeniu nowych rozwiązań prawnych, podjęto jednak pewne doraźne środki zaradcze i daje się zaobserwować wzrost zaangażowania państw nadbrzeżnych w monitoring ruchu statków, a organów państwowych w egzekwowanie przepisów międzynarodowego prawa morskiego. Oba incydenty pokazują słabość obowiązujących obecnie przepisów międzynarodowych nieprzystających do

⁴² Miasto położone około 50 km na wschód od Helsinek.

⁴³ <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/kopenhaga-pekini-wejscia-na-poklad-yi-peng-3/>, [dostęp: 15.04.2025].

aktualnych zagrożeń bezpieczeństwa. Pomimo szybkiej reakcji sił morskich państw NATO i wykorzystania adekwatnego do sytuacji potencjału to przepisy UNCLOS uniemożliwiły lub znacząco opóźniły zebranie jednoznacznych dowodów na winę jednostek podejrzewanych o popełnienie przestępstwa. Brak odpowiednich kwalifikacji prawnych oraz współmiernych i dotkliwych dla sprawcy konsekwencji popełnionego przestępstwa nie gwarantuje, że podobne zdarzenia o charakterze asymetrycznym nie będą miały miejsca w przyszłości, a w obecnej sytuacji geopolitycznej można przyjąć, że problem będzie narastał.

Podsumowanie

Aktualne oraz przyszłe wyzwania i zagrożenia obszaru Morza Bałtyckiego, indukowane przez politykę ekspansywną Rosji, zapowiedzi zmniejszenia obecności Stanów Zjednoczonych, głównego sojusznika NATO, w obronę obszaru Europy zmusza państwa nadbrzeżne do większego zaangażowania swoich sił i środków w monitoring oraz patrolowanie obszarów morskich Morza Bałtyckiego. Z uwagi na duże natężenie ruchu statków handlowych na obszarze Morza Bałtyckiego, ilość jednostek oraz systemów zaangażowanych w ochronę akwenu musi rosnąć proporcjonalnie do wzrostu nieprzyjaznej aktywności z kierunków wschodnich. Jednocześnie na podstawie opisanych w artykule dwóch najbardziej kontrowersyjnych, w opinii autora, incydentów można twierdzić, że międzynarodowe prawo morskie jest niedostosowane do aktualnych zagrożeń i nie pozwala poszkodowanym krajom nadbrzeżnym efektywnie reagować, a także domagać się zadośćuczynienia za dotkliwe konsekwencje prawdopodobnie umyślnie wywołanych incydentów oraz stanie się przyczyną międzynarodowych napięć w przestrzeni polityczno-prawnej.

Pomimo, że opisane akty sabotażu nie dotyczą bezpośrednio polskich obszarów morskich to jednak Polska również jest narażona na analogiczne incydenty, a będąc państwem nadbrzeżnym Morza Bałtyckiego musi przestrzegać tych samych ratyfikowanych przepisów prawa międzynarodowego. Polska, po dwóch dekadach zaniedbań w procesie rozwoju i modernizacji sił morskich, posiadając jedynie kilka jednostek pływających z możliwościami efektywnego patrolowania, samodzielnej ochrony i obrony morskiej granicy w systemie narodowym, realizację morskiej funkcji państwa musi opierać w dużej mierze na współpracy międzynarodowej. Przy analizie wyzwań i zagrożeń występujących na obszarze Bałtyku kluczowym jest wzmocnienie międzynarodowej współpracy regionalnej, w postaci inicjatyw takich jak np. *Baltic Sentry* oraz zmiana regulacji dotyczących międzynarodowego prawa morskiego i uprawnień marynarek wojennych państw nadbrzeżnych regionu.

Literatura

1. Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 59, poz. 543).
2. Panek B., *Bezpieczeństwo Europy w II i III dekadzie XXI wieku. Zagrożenia i wyzwania*, Warszawa 2020.
3. Prowadzenie operacji przez Marynarkę Wojenną DD-3.1(A), Bydgoszcz 2018.
4. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020.
5. Strategiczna Koncepcja bezpieczeństwa morskiego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa-Gdynia 2017.
6. Szubrycht T., *Bezpieczeństwo Morskie Państwa – zarys problemu*, Gdynia 2011, s. 16.
7. Szubrycht T., Rokiciński K., Mickiewicz P., *Morze Bałtyckie w polityce bezpieczeństwa Rosji*, Wyd. FNCE, Poznań 2020.
8. Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim (Dz. U. z 2011 r. Nr 228, poz. 1368).
9. Ustawa z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1125).
10. Urbański J., Morgaś W., Kopacz Z., *Charakterystyka funkcji morskiej państwa. Czynniki warunkujące, ich zmiany oraz skutki*, Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej, 3(170), 2007.

Netografia

11. <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-12-20/rosyjski-szantazwobec-zachodu>, [dostęp: 15.04.2025].
12. <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/granice-rp/1910,Granice-RP.html>, [dostęp: 15.04.2025].
13. <https://sjp.pwn.pl/sjp/bezpieczenstwo;2443939.html>, [dostęp: 18.02.2025].
14. <https://www.wojsko-polskie.pl/8fow/kormoranii>, [dostęp: 14.04.2025].
15. <https://geekweek.interia.pl/militaria/news-jest-pierwsze-nagranie-aw101-w-sluzbie-polskiej-marynarki,nId,21321822>, [dostęp: 14.04.2025].
16. <https://www.wojsko-polskie.pl/8fow/misje>, [dostęp: 13.04.2025].
17. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/frontex_pl, [dostęp: 13.04.2025].
18. <https://www.sar.gov.pl/pl>, [dostęp: 15.04.2025].
19. <https://www.gov.pl/web/kas/sluzba-celno-skarbowa>, [dostęp: 15.04.2025].
20. <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/miesiecznica-yi-peng-3-szwecja-poklad>, [dostęp: 15.04.2025].
21. <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2025-01-26/sabotaz-na-baltyku-szwecjazatrzymala-podejrzany-statek>, [dostęp: 15.04.2025].
22. <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/kopenhaga-pekini-wejscia-napoklad-yi-peng-3>, [dostęp: 22.02.2025].

Stanisław BRZozowski

Wojskowa Akademia Techniczna im. Jarosława Dąbrowskiego
ORCID: 0009-0002-3320-9903

Emanuel SOSNOWSKI

Wojskowa Akademia Techniczna im. Jarosława Dąbrowskiego
ORCID: 0009-0009-4141-9493

Rafał PARCZEWSKI

Wojskowa Akademia Techniczna im. Jarosława Dąbrowskiego
ORCID: 0000-0002-2603-0596

Józef JORDAN

Wojskowa Akademia Techniczna im. Jarosława Dąbrowskiego
ORCID: 0009-0000-3264-7288

https://doi.org/10.29316/9788368103236_12

**ROLA BSP W DZIAŁANIACH WOJSKOWYCH NA
TERENACH PRZYGRANICZNYCH W ŚWIETLE
WSPÓŁCZESNYCH
ZAGROŻEŃ HYBRYDOWYCH**

**THE ROLE OF UAVS IN MILITARY OPERATIONS
IN BORDER AREAS IN THE LIGHT OF CONTEMPORARY
HYBRID THREATS**

Streszczenie

Rozdział omawia znaczenie bezałogowych statków powietrznych (BSP) w kontekście współczesnych zagrożeń hybrydowych na terenach przygranicznych, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji na granicy Polski i Białorusi. BSP są przedstawiane jako kluczowe narzędzia wspierające rozpoznanie wojskowe, obserwację i działania operacyjne, zwłaszcza podczas kryzysów migracyjnych. Autorzy analizują potencjał operacyjny BSP, wyzwania technologiczne, prawne oraz cybernetyczne, a także wskazuje na konieczność dalszego rozwoju oraz integracji tych systemów w narodowym systemie zarządzania kryzysowego.

Słowa kluczowe: BSP, UAV, zagrożenia hybrydowe, kryzys migracyjny, bezpieczeństwo granic, rozpoznanie wojskowe, zarządzanie kryzysowe

Abstract

The chapter explores the role of unmanned aerial vehicles (UAVs) in addressing contemporary hybrid threats in border areas, particularly highlighting the Polish-Belarusian border crisis. UAVs are identified as essential tools supporting military reconnaissance, surveillance, and operational activities, notably during migration crises. The author examines the operational potential of UAVs, discusses associated technological, legal, and cybersecurity challenges, and emphasizes the need for further development and integration of these systems within national crisis management frameworks.

Key words: UAVs, UAVs, hybrid threats, migration crisis, border security, military reconnaissance, crisis management

Wstęp

W problemach współczesności bezpieczeństwo państwa staje w obliczu nowych wyzwań – cały czas ewoluujących na skutek coraz lepszego zapobiegania i zabezpieczania starym zagrożeniom oraz będących konsekwencją doskonalenia systemów bezpieczeństwa. Hybrydowe zagrożenia niosą ze sobą klasyczne metody walki wraz z dezinformacją, migracyjnym chaosem, sabotażem i cyberatakami. Postępująca globalizacja i cyfryzacja determinują powstawanie nowego rodzaju zjawisk, poprzez przekształcanie oraz niejako „ulepszenie” tych, które już znamy z historii, w tym także wojen i konfliktów zbrojnych¹. Działania niemilitarne wykorzystywane w ramach konfliktów hybrydowych mają na celu głównie oddziaływanie na ludność cywilną oraz społeczność międzynarodową. Ich zadaniem jest osłabianie woli oporu, zwiększanie poziomu zniechęcenia oraz niezadowolenia społecznego, co w rezultacie ma doprowadzić do zakończenia konfliktu zgodnie

---

¹ K. Grabowska, *Próba wyjaśnienia pojęcia i istoty wojen hybrydowych*, Świat Idei I Polityki, 14, 2022, s. 260.

z interesem agresora². Granice państw sąsiadujących z niestabilnymi państwami, często objętych reżimem, zamieniają się w obszar presji nałożony na państwo obce. Czy można zidentyfikować te nieuchwytnie działania destabilizujące? Współczesne technologie ochrony granic oferują zupełnie nowy poziom możliwości, stawiając tradycyjne podejścia w zupełnie innym świetle.

W ostatnich latach dostrzegamy nasilenie działań destabilizujących oraz obserwujemy jak walka z destabilizującymi sposobami nabiera nowego wymiaru. Środki i narzędzia, które używane były od wielu lat, obecnie są często zastępowane przez niekonwencjonalne taktyki: dezinformacyjne kampanie, inspirowane kryzysy migracyjne czy akty dywersji. Najbardziej współczesnym przykładem jest sytuacja na wschodniej granicy Polski. W latach 2021-2022 reżim białoruski zaczął używać migrantów jako narzędzia do wywierania presji politycznej. Poprzez celowe kierowanie przepływami migracyjnymi usiłował destabilizować sytuację polityczną w naszym kraju, polską obronę, jak i sprawdzenie działania służb, zakłócając porządek i wywołując napięcia.

W obliczu nowoczesnych wyzwań takich jak te, nowoczesne technologie stają się najczęściej najlepszym wsparciem dla sił zbrojnych i służb granicznych. Bezzałogowe systemy powietrzne (BSP) to kluczowe narzędzie do rozpoznania zagrożeń i skutków konfliktów oraz wsparcia operacyjnego. Ich zdolność do długotrwałego lotu wiążąca się z możliwością długotrwałej obserwacji, przekazywania danych z rozpoznania obrazowego i radioelektronicznego w czasie rzeczywistym oraz działania w trudnych warunkach terenowych i w razie potrzeby również atmosferycznych - czyni je niezwykle cennymi w walce z zagrożeniami hybrydowymi.

Celem tej publikacji jest ukazanie roli BSP w działaniach wojskowych na terenach przygranicznych. Skupimy się na polskich doświadczeniach, zwłaszcza w kontekście wydarzeń na granicy z Białorusią oraz na analizie potencjału BSP jako wsparcia dla sił zbrojnych w obliczu nowoczesnych, nieregularnych konfliktów.

Charakterystyka zagrożeń hybrydowych w strefie przygranicznej

Zagrożenia hybrydowe to termin stosowany w ujęciu ogólnym do określenia działań, które celowo mieszają metody militarne, nieregularne, informacyjne i ekonomiczne, w sposób utrudniający jednoznaczną identyfikację źródła ataku.

---

² Ł. Skoneczny, *Wojna hybrydowa – wyzwanie przyszłości? Wybrane zagadnienia*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, wyd. spec., 2015, s. 47.

W koncepcji strategicznej NATO z listopada 2010 roku czytamy: *Zagrożenia hybrydowe to zagrożenia ze strony przeciwników posiadających zdolność do jednoczesnego, elastycznego użycia środków konwencjonalnych i niekonwencjonalnych dla osiągnięcia swoich celów. Jest to wyzwanie wykraczające poza sferę militarną, obejmujące wiele systemów: politycznych, społecznych, kulturalnych, prawnych i bezpieczeństwa. Ideologie ekstremistyczne, zmniejszające się zasoby, migracja ekonomiczna, katastrofy naturalne i humanitarne, upadające lub upadłe państwa mogą być, każde z osobna, źródłem regionalnego braku stabilności prowadzącego do przyszłych działań wojennych. Przeciwdziałanie im wymaga podejścia całościowego. Współcześni przeciwnicy mogą wykorzystać do zniszczenia wroga zaawansowane technologie³. Podkreśla się, że działania hybrydowe są projektowane w taki sposób, aby destabilizować państwo przeciwnika bez formalnego wypowiedzenia wojny, bardzo często przez wykorzystanie jego słabości systemowych, społecznych lub infrastrukturalnych.*

Do cech charakterystycznych zagrożeń hybrydowych należą:

- trudna wykrywalność i brak formalnego aktu agresji, co utrudnia reakcję obronną zgodną z prawem międzynarodowym,
- zastosowanie różnych środków jednocześnie – np. dezinformacji, sabotażu, presji migracyjnej, cyberataków,
- wykorzystanie podmiotów niepaństwowych lub nieregularnych – grup przestępczych, paramilitarnych lub „zielonych ludzików”,
- działanie poniżej progu wojny, czyli w przestrzeni prawnej i politycznej niejednoznaczności,
- intensywne użycie technologii – od narzędzi cyfrowych po środki zwiadu i zakłócania.

Najbardziej jaskrawym i udokumentowanym przykładem działania hybrydowego na granicy Polski jest kryzys migracyjny zainicjowany przez Białorusi w 2021 roku. Reżim rozpoczął celową operację przemykania migrantów z państw Bliskiego Wschodu i Afryki do krajów Unii Europejskiej, głównie Polski, Litwy i Łotwy. Transport migrantów do Mińska odbywał się z udziałem białoruskich służb, a następnie migranci kierowani byli do granicy z państwami UE. Działanie to miało na celu destabilizację sytuacji wewnętrznej, wzbudzenie napięć społecznych oraz wymuszenie politycznych ustępstw.

---

³ Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>, [dostęp: 01.08.2025].

Elementami hybrydowymi tej operacji były m.in.: wspieranie nielegalnej migracji przy pomocy służb państwowych, użycie dezinformacji (np. w mediach społecznościowych i zagranicznych) w celu przedstawienia Polski jako kraju brutalnie łamiącego prawa człowieka, próby prowokacji z użyciem żołnierzy przebranych za cywili, często uzbrojonych, przekraczających linię graniczną, działania zakłócające łączność i monitoring techniczny (np. zakłócanie sygnału GPS). Z perspektywy bezpieczeństwa narodowego tego typu operacje wymagają nie tylko działań ochronnych, ale również skoordynowanej odpowiedzi informacyjnej i prawnej.

Rola wojska Polskiego w przeciwdziałaniu takim zagrożeniom - potencjał operacyjny bezzałogowych statków powietrznych

Wojsko odgrywa kluczową rolę w reagowaniu na zagrożenia hybrydowe, zwłaszcza wtedy, gdy działania przeciwnika przekraczają możliwości służb cywilnych (Straż Graniczna, Policja, ABW). W sytuacjach o podwyższonym ryzyku, zgodnie z decyzjami władz państwowych, możliwe jest użycie komponentów wojskowych w sytuacjach takich jak:

- wsparcie ochrony granicy państwowej – fizycznej obecności,
- budowy zapór,
- działań patrolowych,
- zabezpieczania infrastruktury krytycznej i reagowania kryzysowego,
- prowadzenia rozpoznania taktycznego – z użyciem BSP, systemów optoelektronicznych, pojazdów obserwacyjnych,
- działań psychologicznych i informacyjnych, mających na celu przeciwdziałanie dezinformacji,
- koordynacji operacji z innymi służbami – SG, policją, służbami specjalnymi.

Przykładem może być operacyjne zaangażowanie Wojska Polskiego w sytuacji kryzysowej na granicy z Białorusią, kiedy to tysiące żołnierzy wspierało działania SG zarówno logistycznie, jak i bezpośrednio w terenie. Znaczącym elementem tych działań było również wykorzystanie bezzałogowych statków powietrznych do prowadzenia ciągłego rozpoznania, wykrywania prób przekroczenia granicy oraz zabezpieczania danych wywiadowczych. Bezzałogowe statki powietrzne (BSP) można podzielić na drony bojowe i drony konsumenckie. Cambridge English Dictionary przedstawia dwie definicje dronów:

- statek powietrzny, który nie ma pilota, ale jest kontrolowany przez osobę na ziemi i jest wykorzystywany przede wszystkim do nadzoru/obserwacji obszaru i działań z użyciem uzbrojenia;

- samolot bez pilota, który jest kontrolowany przez osobę na ziemi, co traktuje się przede wszystkim jako hobby⁴.

Stanowią obecnie jeden z filarów nowoczesnych działań wojskowych. W zależności od zasięgu działania, możliwości przenoszenia ładunku, czasu lotu oraz poziomu autonomii, BSP dzieli się na trzy główne klasy:

- BSP taktyczne (klasa mini i short-range) – to najczęściej używane drony w operacjach bliskiego rozpoznania. Charakteryzują się krótkim zasięgiem (kilka do kilkudziesięciu kilometrów) i ograniczoną wysokością lotu. Używane są na poziomie plutonu, kompanii i batalionu. Przykłady: *FlyEye*, *Warmate*.
- BSP operacyjne (klasa MALE – Medium Altitude Long Endurance) – drony o średnim pułapie lotu i długim czasie przebywania w powietrzu. Są w stanie prowadzić rozpoznanie na poziomie operacyjnym (setki kilometrów zasięgu), często wyposażone w głowice optoelektroniczne, radary SAR i systemy łączności. Przykłady: *MQ-9 Reaper*, *Bayraktar TB2* (planowany w Polsce), *Gladius*.
- BSP strategiczne (klasa HALE – High Altitude Long Endurance) – największe i najbardziej zaawansowane systemy bezzałogowe, zdolne do przebywania w powietrzu przez wiele godzin lub dni na bardzo dużych wysokościach. Przeznaczone do strategicznego rozpoznania i nadzoru. Polska nie posiada obecnie własnych systemów tej klasy.

Taki podział pozwala na przypisanie konkretnych typów BSP do odpowiednich poziomów dowodzenia i zadań – od rozpoznania pola walki po długodystansowe śledzenie sytuacji na głębokim zapleczu przeciwnika. Bezzałogowe systemy powietrzne, w zależności od typu i wyposażenia, mogą pełnić wiele funkcji operacyjnych, z których najważniejsze to:

- Rozpoznanie i obserwacja – dzięki sensorom optycznym i termowizyjnym BSP umożliwiają wykrywanie celów i analizę sytuacji w czasie rzeczywistym. Drony mogą śledzić ruchy jednostek, lokalizować zagrożenia (np. nielegalnych migrantów lub grup dywersyjnych) i monitorować zmiany w terenie.
- Przekazywanie danych w czasie rzeczywistym – nowoczesne BSP wyposażone są w łącza transmisji danych (C2 – command & control), które umożliwiają przesyłanie obrazu wideo oraz informacji telemetrycznych

---

⁴ O. Wasiuta, *Drony (UAV) – bezzałogowe statki powietrzne*, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, red. O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopec, Wydawnictwo Libron, Kraków 2018, s. 257.

bezpośrednio do stanowisk dowodzenia. To znacząco skraca czas reakcji na zagrożenie.

- Wsparcie działań bojowych i neutralizacja zagrożeń – niektóre BSP mogą być uzbrojone (np. amunicja krążąca – *Warmate*) lub wykorzystywane jako nosiciele systemów zakłócających. Ich zadaniem może być neutralizacja przeciwnika lub zakłócenie jego systemów komunikacji i dowodzenia.
- Zwiększenie świadomości sytuacyjnej – poprzez ciągłe monitorowanie sytuacji w obszarze operacyjnym, BSP pozwalają na budowanie pełniejszego obrazu sytuacyjnego. Oczywiście należy mieć na uwadze fakt, że dane te muszą być i przetwarzane przez zespół specjalistów na stanowisku dowodzenia lub w Bojowym Centrum Informacyjnym (BCI) i korelowane z innymi źródłami rozpoznania⁵.

Drony są coraz mniejsze i tańsze, nie tracą przy tym swoich podstawowych cech, które wykorzystywane są przez wojsko⁶, a kontekście ochrony granic, powyższe zdolności są nieocenione w działaniach zarówno prewencyjnych, jak i reakcyjnych.

Współczesne systemy BSP używane przez Wojsko Polskie i ich zastosowanie na granicach

Wojsko Polskie stopniowo rozwija swój potencjał w zakresie systemów bezzałogowych, w szczególności tych przydatnych w działaniach rozpoznawczych i taktycznych. Do najbardziej istotnych należą:

- FlyEye (WB Electronics) – lekki taktyczny BSP klasy mini, używany przez Siły Zbrojne RP od ponad dekady. Charakteryzuje się krótkim czasem przygotowania do lotu, dużą mobilnością i możliwością pracy w trybie dziennym i nocnym. FlyEye jest powszechnie stosowany na granicy wschodniej do rozpoznania sytuacyjnego i wsparcia operacyjnego jednostek lądowych i Straży Granicznej.
- Orlik (PGZ, WB Group, PIT-RADWAR) – system BSP klasy taktycznej krótkiego zasięgu, opracowany jako odpowiedź na potrzebę większej autonomii operacyjnej na szczeblu brygady. Może być wykorzystywany do prowadzenia

---

⁵ M. Jaskulski, *Koncepcja użycia bezzałogowych statków powietrznych w działaniach morskich*, Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego, nr 9, 2015, s. 211.

⁶ M. Terebecki, *Wykorzystanie nowoczesnych technologii przez Wojska Obrony Terytorialnej podczas działań – roje dronów*, Zeszyty Naukowe Pro Publico Bono, 1(1), s. 17.

dłuższego rozpoznania i pełnienia funkcji łącznikowej w działaniach wojskowych, również w rejonach przygranicznych.

- Gladius (program operacyjny) – kompleksowy system obejmujący BSP klasy micro, mini i taktycznej, mający na celu budowę sieciowego, modułowego systemu rozpoznawczo-uderzeniowego. Gladius integruje różne typy dronów z systemami dowodzenia i wsparcia ogniowego, umożliwiając prowadzenie działań wielowarstwowych – od rozpoznania po precyzyjne uderzenie. Jego przyszłe zastosowanie na granicach może obejmować zarówno wykrywanie zagrożeń hybrydowych, jak i natychmiastowe ich neutralizowanie.

W odpowiedzi na kryzys migracyjny zapoczątkowany w 2021 roku na granicy z Białorusią, Polska podjęła decyzję o zintensyfikowaniu środków ochrony granic. Oprócz rozbudowy barier i zapór, zostało również zwiększona obecność funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz wojska, szczególną rolę zaczęły odgrywać bezzałogowe statki powietrzne (BSP), które wspierały działania rozpoznawcze, obserwacyjne i decyzyjne. W rejonie Podlasia i Lubelszczyzny BSP, takie jak Fly-Eye, zostały wykorzystane do:

- prowadzenia całodobowego nadzoru granicy, szczególnie w trudno dostępnych rejonach leśnych i podmokłych,
- szybkiej lokalizacji prób nielegalnego przekroczenia granicy, co umożliwiało precyzyjne skierowanie sił szybkiego reagowania,
- obserwacji działań po drugiej stronie granicy, w tym identyfikacji aktywności pojedynczych osób lub grup mogących prowadzić działania nieregularne,
- gromadzenia dokumentacji obrazowej (zdjęcia, wideo) do celów analitycznych i dowodowych.

Współpraca BSP z jednostkami naziemnymi pozwalała na znaczące zwiększenie efektywności działań operacyjnych – ograniczenie liczby pustych patroli, skrócenie czasu reakcji, a także zmniejszenie ryzyka konfrontacji i incydentów. Ćwiczenia z udziałem wojska i Straży Granicznej (np. Anakonda, Tarcza Wschód)

Polska regularnie organizuje ćwiczenia wojskowe z udziałem różnych formacji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe, w tym Straży Granicznej i jednostek Wojska Polskiego. W manewrach tych BSP odgrywają coraz większą rolę jako narzędzie integrujące rozpoznanie, dowodzenie i szybkie reagowanie.

Ćwiczenia Anakonda – największe wielonarodowe ćwiczenia wojskowe w Polsce, organizowane co kilka lat. W edycjach 2016 i 2020 testowano użycie BSP w działaniach rozpoznawczych oraz do przekazywania informacji w czasie rzeczywistym do mobilnych punktów dowodzenia. Systemy BSP wspierały m.in. scenariusze

przeciwdziałania przekroczeniom granic przez nieznane formacje uzbrojone oraz działania związane z zabezpieczaniem infrastruktury krytycznej.

Ćwiczenia „Tarcza Wschód” – ćwiczenia taktyczne zorientowane na obronę wschodniej granicy RP przed zagrożeniami hybrydowymi. BSP były tu wykorzystywane do symulowania nadzoru w warunkach ograniczonej widoczności, śledzenia ruchów „zielonych ludzików”, a także do testowania skuteczności komunikacji między wojskiem a Strażą Graniczną w warunkach zakłóceń elektromagnetycznych.

Tego typu ćwiczenia pozwalają nie tylko sprawdzać gotowość sprzętu i ludzi, ale również doskonalic procedury współdziałania różnych formacji – co jest kluczowe w sytuacjach realnego zagrożenia.

Porównania z doświadczeniami innych państw (Litwa, Finlandia, USA)

Polska nie jest odosobniona w stosowaniu BSP do ochrony granic – wiele państw frontowych NATO i UE wdraża podobne rozwiązania w odpowiedzi na zagrożenia hybrydowe.

Litwa i Łotwa – oba kraje, również narażone na presję ze strony Białorusi, intensywnie wykorzystują BSP do nadzoru granic. Litewska Straż Graniczna stosuje systemy BSP m.in. do śledzenia prób przemytu, rozpoznania nocnego i szybkiego wykrywania zbiorowisk ludzkich w strefie przygranicznej. Od 2021 roku znacząco zwiększono liczbę misji z udziałem dronów, co przyniosło widoczne efekty w zakresie liczby udaremnionych prób nielegalnego przekroczenia granicy.

Finlandia – kraj graniczący z Rosją, od dawna rozwija technologie obserwacji i rozpoznania, także z użyciem BSP. Fińskie siły zbrojne stosują drony nie tylko w działaniach nadgranicznych, ale również jako element ćwiczeń w warunkach zakłóceń elektromagnetycznych. Ciekawym rozwiązaniem jest integracja BSP z systemami naziemnych czujników, tworzących sieciowy system nadzoru.

Stany Zjednoczone – jako państwo posiadające jedną z najdłuższych lądowych granic, USA od lat wykorzystują BSP do kontroli południowej granicy z Meksykiem. Używa się tam zarówno małych dronów klasy taktycznej, jak i dużych systemów klasy MALE, takich jak MQ-9 *Reaper*, przystosowanych do wielogodzinnych lotów rozpoznawczych. Drony współdziałają z naziemnymi radarami i czujnikami, a ich obecność znacząco zmniejszyła konieczność stałego patrolowania granicy przez funkcjonariuszy.

Zarówno polskie, jak i zagraniczne doświadczenia jednoznacznie potwierdzają, że BSP stanowią istotny element skutecznej ochrony granic w warunkach

nowoczesnych zagrożeń. Ich rola będzie rosła w miarę postępu technologicznego oraz adaptacji struktur wojskowych i porządkowych do nowych realiów operacyjnych.

Wyzwania i ograniczenia operacyjne

Choć bezzałogowe statki powietrzne (BSP) stanowią ważne narzędzie wspierające działania wojska i służb granicznych, ich skuteczne wykorzystanie w warunkach przygranicznych napotyka na szereg ograniczeń technicznych, środowiskowych, prawnych i cybernetycznych. Rozpoznanie tych wyzwań jest niezbędne dla dalszego rozwoju systemów BSP oraz ich pełnej integracji z narodowym systemem bezpieczeństwa.

Wykorzystanie BSP w strefie przygranicznej wiąże się z licznymi wyzwaniami wynikającymi z ograniczeń technologicznych oraz specyfiki terenu:

- Zasięg operacyjny – większość taktycznych BSP (np. FlyEye) posiada ograniczony zasięg działania, co wymaga zapewnienia obecności operatorów lub naziemnych stanowisk kontrolnych w pobliżu granicy. W rejonach słabo zaludnionych, z ograniczoną infrastrukturą, może to stanowić problem logistyczny. Zgodnie z danymi firmy czas lotu FlyEye wynosi do 4 godzin. Zasięg cyfrowej łączności wynosi 15 km. W głowicy obserwacyjnej znajduje się kamera światła widzialnego oraz na podczerwień⁷.
- Warunki atmosferyczne – zmienna pogoda, charakterystyczna dla regionów przygranicznych, szczególnie w pasie wschodnim RP, znacząco wpływa na efektywność misji BSP. Silny wiatr, opady, mgła czy gwałtowne zmiany temperatury mogą uniemożliwić start, skrócić czas lotu lub ograniczyć jakość obrazu z kamer.
- Ukształtowanie terenu – lasy, bagna, wzniesienia i obiekty infrastruktury (linie energetyczne, maszty) mogą zakłócać sygnał łączności i ograniczać pole widzenia sensorów. W terenach gęsto zalesionych wykrycie ludzi poruszających się pieszo może być znacznie utrudnione, nawet z użyciem kamer termowizyjnych.
- Czas lotu i zasilanie – drony klasy mini i mikro często mają ograniczony czas lotu (od 30 minut do kilku godzin), co wymusza częste lądowania, wymiany baterii i ponowne starty. Przy dużym natężeniu działań operacyjnych może to obniżać efektywność ciągłego nadzoru.

---

⁷ B. Zarzycki, *Wojskowe samoloty bezzałogowe*, Problemy Techniki Uzbrojenia, 41.124, 2012, s. 27.

Uwzględniając wiele czynników, BSP można klasyfikować według:

Masy całkowitej:

- bardzo ciężki – >2000 kg,
- ciężki – 200-2000 kg,
- średni – 50-200 kg,
- lekki – 5-50 kg,
- bardzo lekki – < 5 kg

Maksymalnej wysokości n.p.m.:

- niska – 1000 m,
- średnia – 1000-10 000 m,
- wysoka – >10 000 m.

Dodatkowo, powstała klasyfikacja według NATO, która wyróżnia trzy klasy BSP:

- Klasa I (masa 600 kg) – stosowana na poziomie operacyjnym i strategicznym, cechująca się czasem lotu do 40,
- Klasa II (masa 150-600 kg) – stosowana na szczeblu batalionu bądź brygady, cechująca się czasem lotu do 24 h,
- Klasa III (masa >600 kg) – stosowana na poziomie operacyjnym i strategicznym, cechująca się czasem lotu do 40 h, a także możliwością operacji na wysokich pułapach (>3000 m)⁸.

Wykorzystanie BSP w rejonie granicznym wymaga ścisłego przestrzegania przepisów prawa oraz koordynacji z różnymi formacjami działającymi w tej samej przestrzeni:

- Przestrzeń powietrzna – w pobliżu granicy państwowej obowiązują specjalne przepisy dotyczące lotów, szczególnie ze względu na bliskość przestrzeni kontrolowanej przez inne państwa. Należy zachować szczególną ostrożność, aby nie naruszyć cudzej przestrzeni powietrznej, co mogłoby wywołać incydent dyplomatyczny.
- Zgody i zezwolenia – operacje BSP prowadzone przez wojsko i Straż Graniczną muszą być realizowane na podstawie odpowiednich procedur, w tym uzyskiwanie zezwoleń na loty w strefach kontrolowanych (CTR), rejestrowanie misji i zachowanie komunikacji z cywilną kontrolą ruchu lotniczego.

---

⁸ D. Wojtyra, K. Waclawik, K. Krenc, M. Długoń, *Nowoczesne metody zwalczania BSP*, [w:] *Obronność RP XXI wieku w teorii i praktyce*, red. A. Radomyski, T. Kulik, Wydawnictwo Lotnicza Akademia Wojskowa, Dęblin 2021. s. 255.

- Koordynacja międzysłużbowa – skuteczne działanie wymaga ściślejszej współpracy pomiędzy wojskiem, Strażą Graniczną, Policją, Służbą Ochrony Państwa i innymi jednostkami. Brak jasno zdefiniowanych procedur współdziałania może prowadzić do chaosu operacyjnego, dublowania działań lub niewłaściwej wymiany informacji.

Nowoczesne BSP to systemy oparte na cyfrowej transmisji danych i łączności bezprzewodowej, co czyni je podatnymi na różnego rodzaju zakłócenia oraz ataki cybernetyczne:

- Zakłócenia sygnału (jamming) – przeciwnik dysponujący odpowiednim sprzętem może próbować zakłócić sygnał łączności między dronem a operatorem, co może skutkować przerwaniem misji, utratą kontroli nad BSP, a w skrajnym przypadku – jego utratą lub przechwyceniem.
- Podszywanie się pod sygnał GPS (spoofing) – ataki typu spoofing polegają na przesyłaniu fałszywego sygnału GPS, co może spowodować zmianę trasy BSP lub skierowanie go w błędne miejsce. To poważne zagrożenie zwłaszcza w działaniach przygranicznych, gdzie precyzyjna nawigacja jest kluczowa.
- Bezpieczeństwo danych – przesyłane przez BSP dane, jeśli nie są odpowiednio zabezpieczone (np. poprzez szyfrowanie), mogą zostać przechwyczone przez przeciwnika. Dotyczy to zarówno obrazu z kamer, jak i danych telemetrycznych i informacji o lokalizacji jednostek⁹.
- Systemy przeciwdziałania (C-UAS) – rozwój technologii antydronowych (Counter-Unmanned Aerial Systems) przez potencjalnych przeciwników powoduje konieczność ciągłego dostosowywania BSP do działania w środowisku przeciwdziałania elektronicznego. W warunkach granicznych szczególnie istotne jest, aby BSP były odporne na wykrywanie i zakłócenia¹⁰.

Rozwój bezałogowych systemów powietrznych rośnie się w bardzo szybkim tempie w coraz większym i bardziej znaczącym stopniu wpływa na sposób prowadzenia operacji wojskowych oraz w zakresie zarządzania sytuacjami kryzysowymi. W kontekście działań w strefie przygranicznej, BSP stają się nie tylko narzędziem wspierającym rozpoznanie i obserwację, ale również istotnym elementem kompleksowego systemu reagowania państwa na zagrożenia hybrydowe. Aby

---

⁹ R. Bielawski, *Bezpieczeństwo bezałogowych systemów powietrznych w środowisku zakłóceń*, De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności, tom 5, nr 2, 2019, s. 200.

¹⁰ K. Górski, S. Szymański, I. Mielczarek, J. Grzesiak, *Elektroniczne systemy ochrony przed BSP*, Przegląd Elektrotechniczny, R. 98, Nr 9, 2022, s. 132.

jednak ich potencjał mógł być w pełni wykorzystany, niezbędne są dalsze działania w kilku kluczowych obszarach.

Obecnie wykorzystanie BSP przez różne instytucje państwowe – wojsko, Straż Graniczną, Policję, Państwową Straż Pożarną czy służby ratownicze – często odbywa się w ramach autonomicznych systemów, które nie są w pełni zintegrowane. Brakuje jednolitej platformy wymiany danych i wspólnego systemu zarządzania informacją, który umożliwiłby szybkie podejmowanie decyzji na poziomie operacyjnym i strategicznym.

W kontekście sytuacji kryzysowych, takich jak masowe przekroczenia granicy, działania dywersyjne czy klęski żywiołowe, BSP powinny stanowić integralną część narodowego systemu zarządzania kryzysowego. Oznacza to coraz większą potrzebę stworzenia wspólnego systemu dowodzenia i komunikacji, w którym dane z BSP będą automatycznie trafiały do odpowiednich służb, ważne jest także zapewnienie możliwości real-time sharing – czyli współdzielenia obrazu z BSP przez kilka służb jednocześnie,

Aby zapewnić długofalową skuteczność wykorzystania BSP w działaniach granicznych i wojskowych, konieczne są zmiany organizacyjne i inwestycyjne, obejmujące:

- Szkolenie personelu – rozbudowa programów szkoleniowych dla operatorów BSP w jednostkach wojskowych i formacjach porządkowych.
- Wprowadzenie wspólnych szkoleń służb – np. ćwiczeń wspólnych z udziałem wojska, SG, Policji i PSP.
- Uwzględnienie w programach szkoleniowych zagadnień związanych z cyberbezpieczeństwem, zakłóceniami sygnału i działaniem w środowisku hybrydowym.

Współpraca międzyresortowa:

- Powołanie stałych zespołów koordynacyjnych ds. użycia BSP w sytuacjach nadzwyczajnych.
- Opracowanie jednolitych procedur reagowania i współdziałania służb z wykorzystaniem BSP.
- Stworzenie centralnej bazy danych i zasobów BSP – która pozwalałaby na efektywne zarządzanie dostępnością i priorytetami operacyjnymi¹¹.

Inwestycje infrastrukturalne i technologiczne

---

¹¹ J. Karpowicz, *Użycie bezzalagowych statków powietrznych do walki z obroną przeciwlotniczą przeciwnika*, [w:] *Obronność RP XXI wieku w teorii i praktyce*, red. A. Radomycki, T. Kulik, Lotnicza Akademia Wojskowa, Dęblin 2021, s. 210.

- Zakup nowoczesnych systemów BSP o zwiększonym zasięgu, odporności na zakłócenia i możliwościach automatyzacji misji.
- Rozbudowa naziemnych systemów wsparcia (mobilne centra dowodzenia, punkty startowe, systemy transmisji danych).
- Finansowanie krajowych projektów badawczo-rozwojowych w zakresie bezałogowców – z naciskiem na autonomię, AI i działania w środowisku zakłóconym elektromagnetycznie.

W świetle rosnącego znaczenia technologii bezałogowych w bezpieczeństwie narodowym, konieczne jest traktowanie BSP nie jako narzędzia uzupełniającego, lecz jako pełnoprawnego komponentu systemu obrony i zarządzania kryzysowego¹². Ich skuteczność zależy nie tylko od jakości sprzętu, ale również od stopnia integracji ze strukturami państwa, poziomu wyszkolenia personelu oraz zdolności do elastycznego reagowania w dynamicznie zmieniającym się środowisku zagrożeń.

Podsumowanie

Bezałogowe systemy powietrzne rewolucjonizują działania wojskowe, oferując bezkonkurencyjne możliwości w zakresie rozpoznania, obserwacji i reagowania w czasie rzeczywistym. W kontekście zagrożeń hybrydowych, gdzie granice między konwencjonalnym konfliktem, a działaniami poniżej progu wojny stają się coraz bardziej zatarte, BSP stanowią kluczowy element skutecznej obrony. Ich zdolność do działania w trudnych warunkach terenowych i atmosferycznych, połączona z możliwością szybkiego przekazywania danych wywiadowczych, czyni je niezastąpionym narzędziem w rękach sił zbrojnych i służb granicznych. W oparciu o analizę polskich doświadczeń oraz studiów przypadków z innych państw, można stwierdzić, że BSP stanowią niezbędny element skutecznego i elastycznego wsparcia obrony granic w XXI wieku. Inwestycje w rozwój technologii bezałogowych, szkolenie personelu oraz integracja BSP z systemami zarządzania kryzysowego są kluczowe dla zapewnienia bezpieczeństwa państwa w obliczu współczesnych wyzwań.

---

¹² R. Parczewski, A. Borucka, P. Gładysz, *Ochrona granicy zewnętrznej przy użyciu bezałogowych statków powietrznych (BSP)*, Przegląd Geopolityczny, nr 43, 2023, s. 90.

Literatura

1. Bielawski R., *Bezpieczeństwo bezzałogowych systemów powietrznych w środowisku zakłóceń*, De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności, Tom 5, Nr 2, 2019.
2. Grabowska K., *Próba wyjaśnienia pojęcia i istoty wojen hybrydowych*, Świat Idei i Polityki, 14, 2022.
3. Górski K., Szymański S., Mielczarek I., Grzesiak J., *Elektroniczne systemy ochrony przed BSP*, „Przegląd Elektrotechniczny”, R. 98, Nr 9, 2022.
4. Jaskulski M., *Koncepcja użycia bezzałogowych statków powietrznych w działaniach morskich*, Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego, nr 9, 2015.
5. Karpowicz J., *Użycie bezzałogowych statków powietrznych do walki z obroną przeciwlotniczą przeciwnika*, [w:] *Obronność RP XXI wieku w teorii i praktyce*, red. A. Radomyski, T. Kulik, Lotnicza Akademia Wojskowa, Dęblin 2021.
6. Parczewski R, Borucka A., Gładysz P., *Ochrona granicy zewnętrznej przy użyciu bezzałogowych statków powietrznych (BSP)*, Przegląd Geopolityczny, nr 43, 2023.
7. Skoneczny Ł., *Wojna hybrydowa – wyzwanie przyszłości? Wybrane zagadnienia*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, Wyd. spec., 2015.
8. Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>.
9. Terebecki M., *Wykorzystanie nowoczesnych technologii przez Wojska Obrony Terytorialnej podczas działań – roje dronów*, Zeszyty Naukowe Pro Publico Bono, 1(1), 2022.
10. Wasiuta O., *Drony (UAV) – bezzałogowe statki powietrzne*, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, red. O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć, Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.
11. Wojtyra D., Waclawik K., Krenc K., Długoń M., *Nowoczesne metody zwalczania BSP*, [w:] *Obronność RP XXI wieku w teorii i praktyce*, red. A. Radomyski, T. Kulik, Lotnicza Akademia Wojskowa, Dęblin 2021.
12. Zarzycki B., *Wojskowe samoloty bezzałogowe*, Problemy Techniki Uzbrojenia, 41.124, 2012.

Marta CHODYKA

Akademia Bialska im. Jana Pawła II

ORCID: 0000-0002-8819-2451

Marek MAGNISZEWSKI

Politechnika Rzeszowska

ORCID: 0000-0002-9088-8159

Rafał PARCZEWSKI

Wojskowa Akademia Techniczna im. Jarosława Dąbrowskiego

ORCID: 0000-0002-2603-0596

Sławomir ŻURAWSKI

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie

ORCID: 0000-0001-9527-3391

https://doi.org/10.29316/9788368103236_13

**PRZEMYT Z UŻYCIEM DRONÓW – WSPÓŁCZESNE
ZAGROŻENIA DLA INTEGRALNOŚCI GRANICY RP**

SMUGGLING WITH THE USE OF DRONES – CONTEMPORARY
THREATS TO THE INTEGRITY OF THE POLISH BORDER

Streszczenie

Celem rozdziału jest analiza zjawiska przemytu z wykorzystaniem bezzałogowych statków powietrznych (BSP) jako współczesnego

Abstract

The aim of the chapter is to analyze the phenomenon of smuggling with the use of unmanned aerial vehicles (UAVs) as a contemporary threat

zagrożenia dla integralności granicy Rzeczypospolitej Polskiej oraz identyfikacja możliwych instrumentów przeciwdziałania temu procederowi. Problem badawczy sformułowano: W jaki sposób wykorzystanie dronów do celów przemytniczych wpływa na bezpieczeństwo i skuteczność ochrony granicy RP? Postawiona hipoteza zakłada, że przemyt realizowany przy użyciu BSP znacząco obniża skuteczność tradycyjnych metod ochrony granic i wymaga wdrożenia nowych, zintegrowanych rozwiązań technologicznych, prawnych i operacyjnych. W rozdziale zastosowano metody teoretyczne, takie jak analiza literatury przedmiotu, studium przypadku, analiza systemowa oraz analiza dokumentów strategicznych, w tym raportów Frontexu i „Białej Księgi BSP”. W części pierwszej przedstawiono skalę i dynamikę zjawiska przemytu dronowego w Polsce i na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem granic RP z Białorusią i Ukrainą. Część druga koncentruje się na wpływie tego zagrożenia na bezpieczeństwo i operacyjność polskiego systemu ochrony granic, wskazując m.in. na trudności wykrywania i przeciwdziałania nowoczesnym formom przemytu. W części trzeciej zaproponowano konkretne rekomendacje przeciwdziałania, takie jak wdrożenie systemów przeciwdronowych (C-UAS), wzmocnienie ram prawnych, rozwój kompetencji służb oraz integracja rozwiązań U-space i współpraca międzynarodowa. Skuteczna ochrona granicy państwowej w warunkach zagrożeń dronowych wymaga spójnego i nowoczesnego podejścia systemowego, które łączy technologię, prawo, zdolności operacyjne służb oraz strategiczną współpracę z partnerami zagranicznymi.

Słowa kluczowe: przemyt, drony, granica państwowa, bezpieczeństwo narodowe, systemy przeciwdronowe (C-UAS)

to the integrity of the border of the Republic of Poland and to identify possible instruments to counteract this practice. The research problem was formulated: How does the use of drones for smuggling purposes affect the security and effectiveness of the protection of the Polish border? The hypothesis assumes that smuggling carried out with the use of UAVs significantly reduces the effectiveness of traditional methods of border protection and requires the implementation of new, integrated technological, legal and operational solutions. The chapter uses theoretical methods, such as literature analysis, case study, system analysis and analysis of strategic documents, including Frontex reports and the “UAV White Paper”. The first part presents the scale and dynamics of the drone smuggling phenomenon in Poland and in the world, with particular emphasis on the borders of the Republic of Poland with Belarus and Ukraine. The second part focuses on the impact of this threat on the security and operability of the Polish border protection system, pointing out, m.in. others, the difficulties of detecting and counteracting modern forms of smuggling. The third part proposes specific recommendations for countermeasures, such as the implementation of anti-drone systems (C-UAS), strengthening the legal framework, developing the competences of the services, and the integration of U-space solutions and international cooperation. Effective protection of the state border in the conditions of drone threats requires a coherent and modern systemic approach that combines technology, law, operational capabilities of services and strategic cooperation with foreign partners.

Keywords: smuggling, drones, state border, national security, anti-drone systems (C-UAS)

Wstęp

Postępująca cyfryzacja i rozwój nowoczesnych technologii przynoszą nie tylko korzyści w sferze cywilnej i gospodarczej, lecz również nowe wyzwania dla systemów bezpieczeństwa państw. Jednym z dynamicznie rosnących zagrożeń w ostatnich latach jest wykorzystanie bezzałogowych statków powietrznych (BSP), potocznie nazywanych dronami, do celów przestępczych – w szczególności do przemytu przez granice państwowe. Zjawisko to stanowi poważne wyzwanie dla skuteczności działań służb granicznych i integralności terytorialnej państwa, zwłaszcza na odcinkach granic zewnętrznych Unii Europejskiej.

Granica Rzeczypospolitej Polskiej z Białorusią i Ukrainą, będąca jednocześnie zewnętrzną granicą UE i strefy Schengen, od kilku lat staje się obszarem szczególnie narażonym na niestandardowe formy przemytu, których skala oraz stopień zaawansowania technologicznego stale rosną. W szczególności zauważa się gwałtowny wzrost przypadków wykorzystywania dronów do nielegalnego przetrzutu towarów, w tym papierosów, narkotyków, a nawet środków łączności i informacji przeznaczonych dla struktur przestępczych. Drony umożliwiają przestępcom szybkie, trudne do wykrycia działania i znacząco utrudniają skuteczną kontrolę granic, zwłaszcza w warunkach nocnych lub na terenach o ograniczonej dostępności.

Celem niniejszego rozdziału jest analiza zjawiska przemytu z wykorzystaniem BSP jako nowej formy zagrożenia dla bezpieczeństwa granic RP. Autorzy podejmuje próbę scharakteryzowania skali zjawiska, wskazania jego konsekwencji dla systemu ochrony granic oraz zaproponowania możliwych kierunków przeciwdziałania, zarówno na poziomie krajowym, jak i unijnym. W kontekście rosnącej presji na granice wschodnie UE oraz eskalujących zagrożeń hybrydowych, temat ten nabiera szczególnego znaczenia dla zapewnienia suwerenności i bezpieczeństwa państwa.

Charakterystyka zjawiska – drony jako narzędzie przemytu

Bezzałogowe statki powietrzne, znane jako drony, zostały opracowane w celu spełnienia różnych potrzeb, takich jak zapewnienie bezpieczeństwa, dostosowanie do rozmiarów jednostki latającej, poszerzenie możliwości operacyjnych, zwiększenie zasięgu oraz wielofunkcyjność¹.

W ostatnich latach bezzałogowe statki powietrzne (BSP), zwane powszechnie dronami, przestały być domeną jedynie wojska i entuzjastów technologii. Ich

---

¹ P. Bukowski, G. Szala, *Bezzałogowe statki powietrzne – geneza, teraźniejszość i przyszłość*, Postępy w Inżynierii Mechanicznej, nr 11(6), 2018, s. 6.

masowa produkcja, łatwa dostępność i rosnące możliwości operacyjne sprawiły, że drony stały się również narzędziem wykorzystywanym przez zorganizowane grupy przestępcze, zwłaszcza w kontekście przemytu transgranicznego. Zjawisko to stanowi nową jakość w arsenale metod unikania kontroli granicznej i wymaga adekwatnych środków przeciwdziałania.

Przyszłe konflikty zbrojne i kryzysy asymetryczne będą w dużej mierze zależą od działań bezzałogowych platform, także w powietrzu².

Z perspektywy przemysłników, drony gwarantują znaczną przewagę operacyjną – pozwalają bowiem na omijanie tradycyjnych punktów kontrolnych oraz wykonywanie lotów w trudnym terenie, często z dala od utartych szlaków i ludzkiej obecności. Rosnąca dostępność zaawansowanych modeli na rynku konsumenckim sprawia, że nawet osoby bez specjalistycznego przeszkolenia mogą wykorzystać te urządzenia do transportu niewielkich ładunków przez granicę. Przestępcy coraz częściej sięgają po drony wyposażone w kamery wysokiej rozdzielczości, systemy autopilota czy możliwość zdalnego prowadzenia lotu na duże odległości, minimalizując tym samym ryzyko dekonspiracji. Zastosowanie BSP pozwala również na szybkie dostosowanie się do zmieniającej się taktyki służb granicznych – operatorzy dronów, monitorując ruch patrołowy w czasie rzeczywistym, są w stanie dynamicznie zmieniać trasę lotu, wybierać najbardziej dogodnie miejsca przelotu oraz wykorzystywać sprzyjające warunki pogodowe.

Przemysłnicy używają dronów przede wszystkim do transportu niewielkich, lecz wartościowych ładunków. W przypadku granic Polski, szczególnie wschodnich z Białorusią i Ukrainą – najczęściej odnotowywanym przypadkiem jest przemysł papierosów bez polskich znaków akcyzy. W ciągu ostatnich trzech lat zarejestrowano ponad 300 nieautoryzowanych przelotów dronów nad wschodnią granicą. Część tych urządzeń należy do grup zajmujących się przemytem, a inne są wykorzystywane przez białoruskie służby³.

Drony wykorzystywane w przemyśle często posiadają zmodyfikowane systemy nawigacji GPS, czujniki wysokości oraz mechanizmy umożliwiające precyzyjne zrzuty lub lądowanie w wybranych lokalizacjach po stronie polskiej.

Formy przemytu z użyciem BSP są coraz bardziej zróżnicowane. Obok papierosów, w krajach zachodnich coraz częściej rejestrowane są przypadki przelotu

² P. Polkowski, *Bezzałogowe statki powietrzne*, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego, vol. 10, nr 1, 2016, s. 238.

³ Przemysłnicy i białoruskie służby wypuszczają drony nad wschodnią granicę. Ponad 300 razy w ciągu ostatnich trzech lat - rp.pl, <https://www.rp.pl/sluzby/art42022461-nielegalne-drony-przemyslownikow-i-obcych-sluzb-nad-wschodnia-granica>, [dostęp: 22.07.2025].

narkotyków (np. marihuany i kokainy), a także broni palnej, kart SIM, telefonów komórkowych czy cyfrowych nośników danych. Poniżej przedstawiono ujawnione przez Straż Graniczną (oraz przy współudziale z innymi służbami) towary pochodzące z przestępstwa w 2024 roku przy których przemyście wykorzystywano również BSP na odcinkach granicy z Ukrainą i Białorusią.

Tabela 1. Ujawnione przez Straż Graniczną (oraz przy współudziale z innymi służbami) towary pochodzące z przestępstwa w 2024 roku przy których przemyście wykorzystywano również BSP na odcinkach granicy z Ukrainą i Białorusią

			2024 rok		2023 rok	
Odcinek granicy	Kategoria	Ilość 1	Wartość w zł	Ilość 2	Wartość w zł	Zmiana (%)
BIAŁORUŚ	Ogółem		15 519 668 zł		30 612 303 zł	-49%
	pojazdy	46	8 807 600 zł	44	5 407 000 zł	+63%
	alkohol		2 482 zł		10 136 zł	-76%
	papierosy		6 295 507 zł		24 507 273 zł	-74%
	tytoń		24 962 zł		38 221 zł	-35%
	pozostałe towary		389 117 zł		649 673 zł	-40%
UKRAINA	Ogółem		20 177 532 zł		17 830 367 zł	+13%
	pojazdy	169	16 723 400 zł	170	11 794 500 zł	+42%
	alkohol		7 314 zł		8 492 zł	-14%
	papierosy		892 146 zł		1 093 283 zł	-18%
	tytoń		53 072 zł		63 846 zł	-17%
	pozostałe towary		2 501 601 zł		4 870 247 zł	-49%

Źródło: statystyka Komendy Głównej Straży Granicznej, 2024, s. 36.

Co więcej, drony bywają wykorzystywane również do działań rozpoznawczych – np. w celu obserwacji rozmieszczenia patroli służb granicznych, identyfikacji luk w zabezpieczeniach czy prowadzenia działań zakłócających, polegających na przeładowaniu systemów monitorujących dużą liczbą obiektów powietrznych.

Szczególnie niepokojącym aspektem jest to, że współczesne drony cywilne, dostępne komercyjnie, są w stanie pokonywać dystanse od kilku do kilkunastu kilometrów, przenosić ładunki o wadze do kilku kilogramów i poruszać się na wysokościach trudnych do wykrycia przez konwencjonalne systemy radarowe. Loty odbywają się najczęściej w godzinach nocnych lub przy ograniczonej widoczności, co utrudnia ich wczesne wykrycie. Co istotne, operatorzy dronów zazwyczaj znajdują się po drugiej stronie granicy, co znacznie komplikuje działania ścigania i pociągania do odpowiedzialności karnej.

Zjawisko przemytu z wykorzystaniem BSP nie jest ograniczone do Polski. Podobne problemy obserwują służby graniczne Stanów Zjednoczonych, Meksyku, Kanady, Niemiec czy Hiszpanii. W USA zarejestrowano przypadki przerzutu narkotyków przez granicę z Meksykiem przy użyciu dronów o zasięgu kilkudziesięciu kilometrów. W Europie – zwłaszcza na granicy francusko-hiszańskiej i niemiecko-czeskiej – odnotowano próby dostarczania nielegalnych towarów do więzień i centrów logistycznych. Skala problemu rośnie, a technologia wykorzystywana przez przemytników staje się coraz bardziej zaawansowana. Poniżej przedstawiono przykłady wykorzystania dronów do różnego rodzaju przemytów.

Tabela 2. Przykłady wykorzystania dronów do różnego rodzaju przemytów z ostatnich lat z całego świata

Region / Kraj	Typ towaru / cel	Skala / liczba zdarzeń	Uwagi
USA – granica z Meksykiem	Narkotyki, ludzie (rozpoznanie)	~1 000 dronów miesięcznie, >10 000 incydentów rocznie (Texas, Rio Grande Valley)	Wiele dronów służy do obserwacji; część do przerzutu narkotyków
USA – więzienia (Anglia i Walia)	Narkotyki i inne przedmioty	1 063 zdarzenia w 2023 r., 10-krotny wzrost od 2020	Wartość przemytu: nawet £1 mln; drony operują z odległości ~10 km
Indie/Pakistan	Narkotyki, broń	ok. 311 wykrytych dronów w 2022 (Pandżab region); 100 zestrzelonych przez BSF w 2023	Drony chińskiego pochodzenia; wysoki zasięg lotów
Izrael – granica z Egipcem	Broń, amunicja (próby)	Przynajmniej kilka – użycie uzbrojonych dronów przez przemytników	Działania wandalizacyjne i związane z terroryzmem
Hiszpania/Afryka Płn. – Gibraltary	Kokaina (wodnopodobne drony)	W 2022 przechwycono 3 UUV po 200 kg kokainy	Pierwsze udokumentowane użycie „underwater drones” do przerzutu narkotyków
Europa – więzienia (UK)	Narkotyki, telefony	1 296 incydentów w 10 mies. do października 2024	Whistle: wartość do pół miliona funtów w 14 mies.
India-Pakistan – granica	Narkotyki, broń	77 zdarzeń w 2020, 104 w 2021, 311 w 2022 + 100 zestrzelonych dronów w 2023	Wzrost „narco-terrorystyczny”; działania BSF i DRDO
Punjab (Indie) po Op. Sindoor	Narkotyki	Ponowny wzrost: zaawansowane drony, loty głębiej w głąb terytorium - lipiec 2025	Drony unikające wykrycia radarem, większa celność

Źródło: opracowanie własne.

W kontekście Polski należy podkreślić, że mimo rosnącej liczby incydentów związanych z dronami, zjawisko to wciąż nie zostało w pełni rozpoznane ani systemowo ujęte w strategiach bezpieczeństwa granic. Brakuje kompleksowych analiz i spójnych danych statystycznych, które pozwalałyby na ocenę dynamiki tego zagrożenia w perspektywie długoterminowej.

Wpływ zagrożeń dronowych na bezpieczeństwo i integralność granic RP

W ostatnich latach bezzałogowe statki powietrzne (BSP), powszechnie nazywane dronami, stały się powszechnie wykorzystywanym narzędziem w procederze przemytu, szczególnie na zewnętrznych granicach UE. Ich rosnąca dostępność oraz zdolność do całkowicie autonomicznych lotów umożliwiają dostarczanie narkotyków, papierosów, broni, a nawet danych wywiadowczych. W kontekście Polski, dotyczy to przede wszystkim granicy z Białorusią i Ukrainą, która ze względu na swój charakter zewnętrzny staje się obiektem testowania odporności systemów ochronnych⁴.

Badacze jednoznacznie wskazują, że drony z małą sygnaturą akustyczną i termalną, poruszające się na niskich wysokościach, bardzo utrudniają wykrycie za pomocą radarów czy kamer nocnych⁵⁶.

Niski koszt sprzętu i możliwość zastosowania autonomicznych systemów sterowania zwiększa ich atrakcyjność dla grup przestępczych operujących zza granicy. W przypadku Polski powtarzające się incydenty powodują konieczność rozbudowy infrastruktury i inwestycji w technologie antydronowe, co obciąża budżet Straży Granicznej. Na poziomie UE problem ten jest rozpoznawany w ramach strategii Eurosur. EUROSUR korzysta z danych satelitarnych, bezzałogowców i naziemnych czujników w celu zapewnienia „wirtualnego ogrodzenia” na zewnętrznych granicach UE.

---

⁴ J. Świerczyńska, *The importance of border surveillance and border traffic control at the eastern border of the Republic of Poland to the cross-border security of the European Union*, Central European Review of Economics & Finance, nr 44(3), 2023, s. 155.

⁵ P. Loukinas, *Drones for Border Surveillance: Multipurpose Use, Uncertainty and Challenges at EU Borders*, Geopolitics, 27(3), 2021, s. 5.

⁶ U. Seidaliyeva, L. Ilipbayeva, K. Taissariyeva, N. Smailov, E. T. Matson, *Advances and Challenges in Drone Detection and Classification Techniques: A State-of-the-Art Review*, Sensors, 24(1), 2023, s. 4.

Jednak literatura podkreśla, że intensywna kontrola granic często prowadzi do automatycznego wzrostu zagrożeń hybrydowych – migranci i przemytnicy poszukują alternatywnych tras i metod, co zwiększa zarówno skomplikowanie operacyjne, jak i ryzyko destabilizacji społecznej⁷.

Ponadto rośnie prawdopodobieństwo wykorzystania dronów do działań wykraczających poza prosty przemyt – obejmujących rozpoznanie, zakłócanie systemów monitoringu, a nawet transport materiałów wybuchowych. Na Wschodzie UE obserwuje się incydenty z udziałem uzbrojonych grup hybrydowych, które używają technologii BSP do testowania reakcji państwa⁸.

Przemytnicy będą nadal adaptować się do zaostrzonych przepisów dotyczących ochrony granic, wykorzystując nowoczesne technologie, takie jak drony, balony monitorowane przy użyciu systemów GPS oraz tratwy stosowane na rzekach granicznych. Granica polsko-białoruska pozostaje istotnym punktem przemytu, gdzie nielegalne towary często są ukrywane w legalnych przesyłkach lub transportowane przy użyciu wyrafinowanych metod⁹.

Literatura naukowa dostarcza również wsparcia dla argumentu, że skuteczna ochrona granicy wymaga wdrożenia zaawansowanych systemów wielosensorowych – łączących dane z czujników wizualnych, termalnych i akustycznych, wspieranych przez analizę sztucznej inteligencji (AI)¹⁰. Pojawiają się też raporty sugerujące rozwój dedykowanych rozwiązań prawnych umożliwiających natychmiastowe neutralizowanie dronów, co jednak wymaga precyzyjnego uregulowania zarówno w prawie lotniczym, jak i karnym.

Rekomendacje i instrumenty przeciwdziałania przemytowi z użyciem dronów na granicy RP

Skala oraz złożoność zagrożeń związanych z wykorzystaniem bezzałogowych statków powietrznych do przemytu przez granice państwowe, w tym granice Rzeczypospolitej Polskiej, wymaga zdecydowanych i zróżnicowanych działań

⁷ O. E. Topak, *Drones: Robot eyes on racialized migrant bodies*, *International Migration*, 61, 2023, s. 315.

⁸ F. Val Garijo, *Drones, border surveillance and the protection of human rights in the European Union*, *Research Journal*, 25, 2020, s. 137.

⁹ *Annual Risk Analysis 2025*, Frontex, s. 9.

¹⁰ F. Svanstrom, C. Englund, F. Alonso-Fernandez, *Real-Time Drone Detection and Tracking With Visible, Thermal and Acoustic Sensors*, 2020, <https://arxiv.org/abs/2007.07396>, [dostęp: 22.07.2025].

zaradczych. Efektywne przeciwdziałanie temu zjawisku powinno mieć charakter kompleksowy – obejmować rozwiązania technologiczne, prawne, organizacyjne oraz międzynarodowe.

Rekomendacje zawarte w „Białej Księdze Rynku BSP” w pełni wspierają konieczność wdrażania kompleksowych mechanizmów przeciwdziałania przestępczemu wykorzystaniu dronów – w tym do przemytu transgranicznego. W szczególności dokument ten wskazuje, że rozwój infrastruktury U-space, czyli systemu zarządzania przestrzenią powietrzną na niskich wysokościach, ma kluczowe znaczenie zarówno dla bezpieczeństwa, jak i dla gospodarki¹¹.

W pierwszej kolejności konieczne jest wdrożenie na granicy RP nowoczesnych systemów C-UAS (Counter-Unmanned Aerial Systems), czyli środków do wykrywania, śledzenia i neutralizowania dronów. Wiodące technologie obejmują: radary niskiego pułapu, systemy optoelektroniczne z detekcją w paśmie IR i UV, analizatory sygnałów radiowych (RF), a także urządzenia do zakłócania sygnału (jammerów), przejmowania kontroli nad BSP lub ich fizycznego neutralizowania (np. sieci balistyczne)¹². Tego rodzaju rozwiązania były testowane m.in. w ramach programów demonstracyjnych Frontexu i zostały uznane za kluczowe w ochronie granic zewnętrznych UE (Frontex Industry Day on C-UAS, 2024).

Drugim filarem skutecznej reakcji powinno być wzmocnienie ram prawnych dotyczących zarówno uprawnień funkcjonariuszy Straży Granicznej w zakresie natychmiastowego reagowania na zagrożenia dronowe, jak i przepisów umożliwiających skuteczne ściganie operatorów BSP. W tym zakresie należy rozważyć zmiany w ustawie Prawo lotnicze oraz w Kodeksie karnym – w szczególności wprowadzenie osobnych typów czynów zabronionych dotyczących użycia drona do przemytu lub działań zagrażających bezpieczeństwu publicznemu.

Trzecim, równie istotnym elementem jest rozwój kompetencji operacyjnych i analitycznych służb granicznych. Należy zainwestować w szkolenia funkcjonariuszy z zakresu obsługi urządzeń wykrywających i neutralizujących BSP, a także w rozwój jednostek analitycznych zdolnych do przetwarzania danych wywiadowczych i rozpoznawczych dotyczących tras i metod działania przemytników. W tym kontekście znaczącą rolę może odegrać współpraca z podmiotami prywatnymi oraz z uczelniami technicznymi i badawczymi.

---

¹¹ Biała Księga Rynku Bezzałogowych Statków Powietrznych, Warszawa 2019, s. 29-33.

¹² J. Wang, Y. Liu and H. Song, *Counter-Unmanned Aircraft System(s) (C-UAS): State of the Art, Challenges, and Future Trends*, IEEE Aerospace and Electronic Systems Magazine, vol. 36, no. 3, 2021, s. 10.

Nieodzownym uzupełnieniem działań krajowych jest wzmocnienie współpracy międzynarodowej, szczególnie z państwami sąsiednimi (Ukraina, Litwa, Słowacja), w zakresie wymiany informacji o przestępczych użyciach dronów, wspólnych działań operacyjnych oraz standaryzacji procedur reagowania. Należy również pogłębić zaangażowanie w projekty unijne i programy Frontex, które oferują wsparcie technologiczne, eksperckie i finansowe w zakresie kontroli granicznej opartej na danych i technologiach powietrznych (Eurosur, MAS).

Na poziomie systemowym warto również rozważyć wprowadzenie cywilnych stref ograniczonego dostępu dla BSP w bezpośrednim sąsiedztwie granic państwowych, z jednoczesnym rozwinięciem rejestrów lotów dronów oraz obowiązkowej identyfikacji zdalnej (remote ID), zgodnie z wytycznymi EASA i rozporządzeniami UE.

Granica pomiędzy Polską a Ukrainą, będąca jednocześnie zewnętrzną granicą Unii Europejskiej oraz strefy Schengen, wymaga szczególnej ochrony oraz efektywnej współpracy transgranicznej odpowiednich służb pełniących tam swoje obowiązki¹³. Skuteczna odpowiedź na rosnące zagrożenia związane z przemysłami realizowanymi przy użyciu dronów wymaga skoordynowanego działania w czterech obszarach: technologia – prawo – kompetencje – współpraca międzynarodowa. Zaniechanie działań w tym zakresie grozi utrwaleniem się luk w systemie ochrony granicy RP, a w konsekwencji – dalszym osłabieniem bezpieczeństwa narodowego oraz integralności granic zewnętrznych Unii Europejskiej.

Podsumowanie

Wykorzystanie bezzałogowych statków powietrznych do celów przestępczych, w tym szczególnie do przemytu przez granice państwowe, stanowi jedno z najnowszych i najbardziej dynamicznie rozwijających się zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego. Zjawisko to, obserwowane zarówno w Polsce, jak i na świecie, przyczynia się do powstawania nowych form przestępczości transgranicznej, które są trudne do wykrycia, złożone technologicznie i operacyjnie oraz wykraczają poza możliwości tradycyjnych metod ochrony granic.

Granica Rzeczypospolitej Polskiej – szczególnie na odcinkach z Białorusią i Ukrainą – staje się przestrzenią testowania nowych narzędzi przemysłowych,

---

¹³ R. Parczewski, A. Borucka, P. Gładysz, *Ochrona granicy zewnętrznej przy użyciu bezzałogowych statków powietrznych (BSP)*, Przegląd Geopolityczny, t. 43, 2023, s. 98.

w których drony pełnią kluczową rolę. Możliwość autonomicznych lotów, precyzyjnego zrzuć ładunku i niewielkiej wykrywalności sprawia, że przemytnicy chętnie wykorzystują BSP do nielegalnego transportu papierosów, narkotyków, sprzętu elektronicznego, a w skrajnych przypadkach również do celów rozpoznawczych lub destabilizacyjnych. To nie tylko zwiększa presję na Straż Graniczną i inne służby, ale też stwarza realne zagrożenie dla integralności terytorialnej i porządku publicznego.

Zgodnie z analizą przedstawioną w niniejszym rozdziale, skuteczne przeciwdziałanie temu zjawisku wymaga działań na kilku płaszczyznach. Należy rozwijać nowoczesne systemy C-UAS do wykrywania i neutralizacji nielegalnych dronów, wzmocnić ramy prawne umożliwiające szybką i skuteczną reakcję operacyjną, podnieść kompetencje służb granicznych oraz zacieśnić współpracę międzynarodową, zwłaszcza na szczeblu Unii Europejskiej i sąsiadujących państw. Kluczowe znaczenie mają również działania systemowe wskazane w „Białej Księdze BSP”, które podkreślają potrzebę rozwoju infrastruktury U-space, dostosowania legislacji, wspierania krajowych inicjatyw technologicznych oraz integracji rozwiązań cyfrowych i zarządzania ruchem lotniczym na niskich wysokościach.

Wnioski płynące z analizy wskazują jednoznacznie, że ochrona granicy RP wymaga nie tylko tradycyjnych metod patrolowania i dozoru, ale także strategicznego wdrażania innowacyjnych technologii i modeli reagowania dostosowanych do wyzwań XXI wieku. Przyszłość skutecznej ochrony granic zależy od zdolności państwa do zintegrowanego działania w sferze technologicznej, prawnej i instytucjonalnej, przy jednoczesnym zachowaniu wysokich standardów bezpieczeństwa i ochrony praw obywateli.

Literatura

1. Annual Risk Analysis 2025, Frontex.
2. Biała Księga Rynku Bezzałogowych Statków Powietrznych, Warszawa 2019.
3. Bukowski P., Szala G., *Bezzałogowe statki powietrzne – geneza, teraźniejszość i przyszłość*, Postępy w Inżynierii Mechanicznej, nr 11(6), 2018.
4. Garijo F. V., *Drones, border surveillance and the protection of human rights in the European Union*, Research Journal, 25, 2020.
5. Loukinas P., *Drones for Border Surveillance: Multipurpose Use, Uncertainty and Challenges at EU Borders*, Geopolitics, 27 (3), 2021.
6. Parczewski R., Borucka A., Gładysz P., *Ochrona granicy zewnętrznej przy użyciu bezzałogowych statków powietrznych (BSP)*, Przegląd Geopolityczny, t. 43, 2023.

7. Polkowski P., *Bezzałogowe statki powietrzne*, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego, vol. 10, nr 1, 2016.
8. Przemysłowcy i białoruskie służby wypuszczają drony nad wschodnią granicę. Ponad 300 razy w ciągu ostatnich trzech lat - rp.pl, <https://www.rp.pl/sluzby/art42022461-nielegalne-drony-przemynikow-i-obcych-sluzb-nad-wschodnia-granica>, [dostęp: 22.07.2025].
9. Seidaliyeva U., Ilipbayeva L., Taissariyeva K., Smailov N., Matson E. T., *Advances and Challenges in Drone Detection and Classification Techniques: A State-of-the-Art Review*, *Sensors*, 24(1), 2023.
10. Statystyka Komendy Głównej Straży Granicznej, 2024.
11. Svanstrom F., Englund C., Alonso-Fernandez F., *Real-Time Drone Detection and Tracking With Visible, Thermal and Acoustic Sensors*, 2020, <https://arxiv.org/abs/2007.07396>.
12. Świerczyńska J., *The importance of border surveillance and border traffic control at the eastern border of the Republic of Poland to the cross-border security of the European Union*, *Central European Review of Economics & Finance*, nr 44(3), 2023.
13. Topak O. E., *Drones: Robot eyes on racialized migrant bodies*, *International Migration*, 61, 2023.
14. Wang J., Liu Y., Song H., *Counter-Unmanned Aircraft System(s) (C-UAS): State of the Art, Challenges, and Future Trends*, *IEEE Aerospace and Electronic Systems Magazine*, vol. 36, no. 3, 2021.

Krzysztof PAJĄK

Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

ORCID: 0009-0001-9280-9231

https://doi.org/10.29316/9788368103236_14

MILITARYZACJA SZTUCZNYCH WYSP JAKO ELEMENT WZMACNIANIA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

**MILITARIZATION OF ARTIFICIAL ISLANDS AS AN ELEMENT OF
STRENGTHENING NATIONAL SECURITY**

Streszczenie

Rozdział przedstawia koncepcję militaryzacji sztucznych wysp, która swoją zasadność znajduje w środowisku zwiększonej niepewności i wzrostu zagrożenia bezpieczeństwa na morzu. W tym kontekście przedstawione zostały historyczne przykłady militarnego wykorzystania sztucznych wysp oraz podejmowany przez Chiny szeroko zakrojony proces tworzenia nowych obszarów lądowych i powiększania już istniejących na Morzu Południowochińskim.

Słowa kluczowe: militaryzacja sztucznych wysp, bezpieczeństwo morskie, Morze Południowochińskie

Abstract

The chapter presents the concept of militarization of artificial islands, whose rationale lies in an environment of increased uncertainty and growing maritime security threats. In this context, historical examples of the military use of artificial islands are discussed, as well as China's extensive process of creating new land areas and expanding existing ones in the South China Sea.

Keywords: militarization of artificial islands, maritime security, South China Sea

Wstęp

Odchodzenie Stanów Zjednoczonych od roli globalnego żandarma odbywało się do tej pory powoli i bez większych tąpnięć w międzynarodowym środowisku bezpieczeństwa, głównie w uwarunkowaniach relatywnego spadku udziału tego państwa w globalnym PKB i systematycznym wzroście potęg innych państw. Zmiana kursu w polityce zagranicznej podjęta w 2025 r., choć łączona głównie z objęciem władzy przez nowego prezydenta USA, stanowi jednak pochodną postępujących trendów światowych jak i wewnątrz USA. Powrót do koncertu mocarstw, odchodzenie USA od multilateralizmu i układów sojuszniczych stanowi, niemniej jednak, znaczne wyzwanie w zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego i uwypukla wiele zagrożeń, których inhibitorem było do tej pory globalne przywództwo USA. Zachwiany *Pax Americana* wymusza nowe podejście do bezpieczeństwa, w tym często powrót do dawnych pomysłów w nowej odsłonie.

Zmianom w środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego towarzyszą ogromne zmiany związane z postępem technologicznym, implementacją tzw. sztucznej inteligencji (*Artificial Intelligence* – AI), pojazdów bezzałogowych, czy rozszerzania możliwości pozyskiwania energii elektrycznej wprost z obszarów morskich. Wszystko to odbywa się w nieustających i jeszcze bardziej przyspieszających uwarunkowaniach jakie stwarza globalizacja wraz z procesami pochodnymi. W sytuacji wzrastającej niepewności na wielu płaszczyznach państwa morskie coraz śmielej rozważają wcześniej sprawdzony koncept militaryzacji sztucznych wysp celem wzmocnienia bezpieczeństwa państwa. Współczesne sztuczne wyspy tworzone są przez infrastrukturę morską związaną z energetyką wiatrową lub wydobywaniem surowców naturalnych takich jak ropa naftowa lub gaz ziemny. Choć idea wznoszenia sztucznych wysp i ich militaryzacji nie jest nowa to przykłady takiego działania, które jednocześnie najbardziej odpowiadały czasom współczesnym, pochodzą z XIX w.

Wprowadzenie teoretyczne i terminologiczne

Aby rozpocząć analizę przypadków militaryzacji sztucznych wysp wpieryw należy wyjaśnić termin militaryzacja i sztuczna wyspa. Zgodnie ze słownikiem PWN militaryzacja to „...zastosowanie form i metod organizacji wojskowej, zwłaszcza w jakiejś dziedzinie gospodarki narodowej” (...)¹. Innymi słowy jest to

¹ Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/militaryzacja>, [dostęp: 21.03.2025].

podporządkowanie życia gospodarczego, społecznego celom militarnym (wojskowym). Warto dodać, że militaryzacja posiada dodatkowe znaczenie, czyli powiększenie liczby wojska i sprzętu wojennego. Drugim znaczeniem nie będziemy się jednak zajmować, gdyż to pierwsze z nich, a zatem włączenie sztucznej wyspy do organizacji wojskowej, całkowicie wypełnia rozpatrywany przypadek.

W odniesieniu do terminu sztuczna wyspa, należy zauważyć, że z uwagi na brak powszechnie uznanej definicji prawnej, najbardziej zasadnym jest rozpatrywanie tej definicji w ścisłej relacji do terminu wyspa (naturalna). Ta definicja jest bowiem zawarta w art. 121 Konwencji o prawie morza z Montego Bay z 1982 r. Wskazuje ona, że jest to obszar lądowy otoczony wodą, który pozostaje powyżej poziomu wody cały czas, a zatem nawet podczas maksymalnego przypływu. Obszar taki musi być na tyle duży i przystępny by mógł być zamieszkały przez ludzi lub by pełnić funkcje gospodarcze (np. stanowić miejsce prowadzenia aktywności gospodarczej). Z tego bezsprzecznie wynika, że wyspy tymczasowe (*vanishing islands*) – znikające pod wodą w czasie wysokiego pływu oraz osuchy (obszary odkrywane podczas niskiego pływu) nie stanowią wysp w rozumieniu prawa morza. Podobnie wyspą nie są obszary lądu otoczone przez morze, które nie są zdolne do podtrzymania życia ludzkiego lub gospodarczego. Sztuczna wyspa, jak można wnioskować, jest to obszar wystający trwale ponad poziom morza, przy najwyższym płycie, stworzony przez człowieka. Jednocześnie do tego pojęcia należy zakwalifikować wszelkie wyspy powstałe w wyniku poszerzenia, zwiększenia wysp, które nie nadawały się do podtrzymania życia ludzi lub pełnienia funkcji gospodarczej. Do tego zbioru zaliczą się również rozbudowane osuchy, które w wyniku działalności człowieka zaczynają trwale wystawać ponad powierzchnię morza.

Sztuczne wyspy są zazwyczaj konstruowane poprzez rekultywację, co oznacza budowanie poprzez deponowanie ziemi lub innych materiałów budowlanych aż do momentu, gdy deponowany materiał zacznie trwale wystawać nad powierzchnię wody przy najwyższym stanie wody. Problemem przy tworzeniu sztucznych wysp jest kąt nasypu w wodzie i działanie czynnika naturalnego jakim jest falowanie morza. Pierwszy z nich dotyczy zjawiska fizycznego polegającego na tym, że kąt nasypu większości materiałów na powierzchni jest dużo większy niż w wodzie. Skutkiem tego zjawiska usypany materiał rekultywacyjny w wodzie rozchodzi się szeroko przy podstawie a cały nasyp się zaczyna obniżać. W wyniku tego procesu sztuczne wyspy, o ile nie są właściwie usypane lub zabezpieczone zaczynają się obniżać, a nawet zanurzać pod powierzchnię morza. Drugie zjawisko wiąże się z destrukcyjnym, acz stałym, oddziaływaniem żywiołu jakim jest woda. W wyniku falowania materiał rekultywacyjny jest nie tylko zmywany na większe głębokości,

ale również rozmiękczany i rozmywany na brzegu. W konsekwencji, wraz z upływem czasu, postępuje erozja brzegu i degradacja obszaru lądowego. Suma opisanych dwóch zjawisk może okazać się bardzo niebezpieczna dla sztucznych wysp, a w skrajnych przypadkach znacznie skrócić ich funkcjonowanie i spowodować degradację – nawet całkowitą. Aby chronić zrehabilitowane sztuczne wyspy, zazwyczaj stosuje się zabezpieczenie ich krawędzi poprzez umacnianie kamieniem lub betonem, celem zamknięcia materiału rekultywacyjnego w trwałych ścianach lub opancerzonych nasypach gruzowych. Takie sztuczne wyspy od niepamiętnych czasów były wykorzystywane jako bariery przeciwsztormowe, morskie bazy rybackie, fundamenty dla morskich stanowisk artyleryjskich, podstawy latarni morskich i wiele innych. Podobnie, w celu poprawy stabilności wyspy, stosuje się ulepszenia fundamentów poprzez utwardzanie cementem materiału dennego, palowanie konstrukcyjne z użyciem piasku oraz żwiru lub układanie fundamentowych warstw piasku i żwiru.

Determinacja czy fragment lądu otoczony morzem jest wyspą czy nie posiada istotne znaczenie w zakresie wytyczania obszarów morskich. Zgodnie bowiem z Konwencją o prawie morza od wyspy można wytyczyć 12-milowe morze terytorialne, strefę przyległą (do 24 mil morskich), wyłączną strefę ekonomiczną (do 200 mil morskich), a w sprzyjających warunkach nawet szelf kontynentalny (do 350 mil morskich). W tym miejscu należy podkreślić, że sztuczne wyspy, podobnie jak osuchy, nie dają podstaw prawnych do wytyczania obszarów morskich. Dlaczego zatem mamy do czynienia z istnym renesansem sztucznych wysp i stają się one tak istotne, skoro nie dają możliwości ustanawiania obszarów morskich? Dlaczego w historii ludzkości na przemian przechodzono i odchodzono od koncepcji budowy i militaryzacji sztucznych wysp? Jakie czynniki powodowały, że sztuczne wyspy okazywały się być niezbędne a ich militaryzacja konieczna?

Historyczne przykłady militaryzacji sztucznych wysp

Odpowiedzi na te pytania należy w pierwszej kolejności szukać w przykładach historycznych, aby następnie lepiej zrozumieć współczesne przyczyny kierujące państwami morskimi do budowania i następnie militaryzacji sztucznych wysp. Na wstępie należy wskazać, że budowa sztucznych wysp na morzu i ich militaryzacja związana była nieodrodną z rozwojem technologii pozwalającej na konstruowanie obiektów na morzu, które były odporne przez dłuższy czas na działanie żywiołu. Technologia taka pojawiała się dopiero pod koniec czasów nowożytnych, a rozwinęła i upowszechniła się wraz z rewolucją przemysłową. Jednocześnie należy podkreślić, że

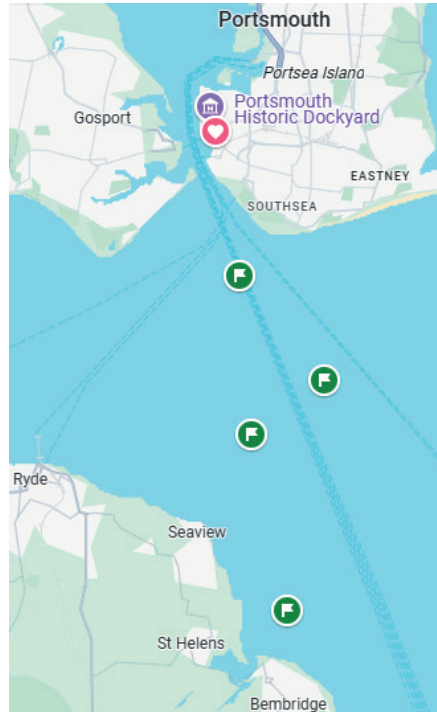
rewolucja przemysłowa, upowszechnienie zastosowania stali i silników uczyniły ten proces znacznie tańszym i możliwym do wykonania nawet w odległościach poza bezpośrednim dostępem do brzegu.

Pierwszym typowym przykładem zmilitaryzowanych sztucznych wysp możemy się doszukiwać w ojczyźnie rewolucji przemysłowej – Wielkiej Brytanii. Fortece Palmerstona powstały w wybrzeży Wyspy Wight, w Cieśninie Solent. Czynnikiem, który spowodował ich budowę był wzrost potęgi, zwłaszcza morskiej, Francji w drugiej połowie XIX w., co wywoływało niepokój na Wyspach Brytyjskich. Dążący do równowagi sił na kontynencie, po zwycięskiej wojnie krymskiej, czołowi politycy brytyjscy obawiali się, że umocnienie się Francji może spowodować nie tyle zagrożenie dla samych wysp, ale dla bezpieczeństwa ich floty. Na wniosek Królewskiej Komisji ds. Obrony Zjednoczonego Królestwa (Royal Commission on the Defence of the United Kingdom) z 1860 r., przy burzliwych debatach o zasadność całego przedsięwzięcia w parlamencie brytyjskim podjęto decyzję o budowie sieci fortów wzdłuż brytyjskich wybrzeży. Nazwa fortyfikacji wywodzi się od lorda Henrego Temple Palmerstona – ówczesnego premiera, który lobbował za ich budową. Część z nich dotyczyła ochrony kluczowego portu Królewskiej Marynarki Wojennej jaką był Portsmouth. Celem ochrony portu od strony morza i ewentualnego desantu wojsk francuskich wybudowano 4 fortece na południe od Portsmouth. Wśród nich znalazły się 4 fortece: Horse Sand Fort, No Man's Fort, Spitbank Fort i St. Helen's Fort. Wszystkie miały pierścieniowy kształt z charakterystycznymi stanowiskami dla artylerii rozmieszczonymi zazwyczaj w dwóch rzędach z charakterystycznymi stanowiskami obserwacyjnymi na górnych kondygnacjach.

Rysunek 1. Horse Sand Fort – jedna z fortec Palmerstona w Cieśninie Solent

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Horse_Sand_Fort_-_geograph.org.uk_-_1087244.jpg, [dostęp: 21.03.2025].

Rysunek 2. Mapa przedstawiająca rozmieszczenie fortec Palmerstona (białe flagi otoczone zielonym kołem z białą obwolutą) pomiędzy historycznymi dokami portu Portsmouth (białe serce otoczone czerwonym kołem z białą obwolutą z fioletowym podpisem) i wyspą Wight (w południowej części mapy)

Źródło: opracowanie własne, <https://google.com/maps>, [dostęp: 21.03.2025].

Fortece Palmerstona szybko stały się obiektem krytyki – głównie ze względu na bardzo duże koszty, jak również brytyjskie tradycje wojskowe preferujące silną marynarkę wojenną względem dysponującą przewagą manewru i zaskoczenia względem stałych, statycznych umocnień brzegowych. Wkrótce, jeszcze przed ukończeniem ich budowy okazało się również, że ich praktyczne znaczenie się skończyło. Przyczyną tego stanu rzeczy była nie tylko przegrana przez Francję wojna z Prusami w 1870 r., ale również wyraźne polityczne zbliżenie z Wielką Brytanią. Jednocześnie dynamiczny rozwój w tamtym okresie, zwłaszcza okrętownictwa i armat, spowodował, że technologia w jakiej zostały one zbudowane okazała się wkrótce przestarzała. Fortece były niezdolne do obrony przed nowoczesnymi okrętami takimi jak *ironclaid* lub *dreadnought* posiadającymi, w przeciwieństwie do żaglowców, silne opancerzenie i stosunkowo dużą manewrowość ze względu

na napęd niezależny od zmiennych wiatrów w tym wymagającym pod względem nawigacyjnym akwenie.

Należy podkreślić, że fortece Palmerstona posiadały typową funkcję obronną. Choć założenia stojące u podstaw ich budowy mogły być słuszne i stanowiły odpowiedź na deficyt bezpieczeństwa, to jednak realizacja tego najdroższego systemu umocnień brzegowych w Wielkiej Brytanii w czasie pokoju okazała się być koncepcją przestarzałą i nieprzystającą do dynamicznie zmieniającego się sposobu walki na morzach. W konsekwencji zaobserwować możemy przejście do koncepcji budowy wraz z jednoczesnym zamiarem militaryzacji sztucznych wysp a następnie odejście od niej ze względu na nieprzystawanie do zamieniających się uwarunkowań wojny na morzu spowodowanych dynamicznie zmieniającą się technologią.

Kolejnym przykładem budowy i militaryzacji sztucznych wysp jakie możemy odnaleźć na kartach historii są Forty Manusella, ujścia rzeki Medway i dorzecza rzeki Humber. Historia ich powstania sięga okresu II Wojny Światowej, kiedy Wielka Brytania podejmowała kolejne próby odparcia niemieckich nalotów. W tym celu został stworzony system Dowdinga – pierwsza w historii świata zintegrowana sieć obrony przeciwlotniczej, która w ostatecznym rozrachunku zapewniła przewagę jakościową Brytyjczyków nad agresorem. System ten celem skutecznego działania potrzebował informacji z rozpoznania sytuacji w powietrzu. Informacje te były dostarczane przez stacje radarowe, punkty obserwacji na lądzie, z okrętów, ale również ze sztucznych wysp, które *de facto* funkcjonowały jako wysunięte punkty obserwacyjne. Kiedy do centrum dowodzenia w Uxbridge pod Londynem dotarła informacja o zbliżających się niemieckich siłach można było do walki z nimi podejść brytyjskie samoloty. Jednak system Dowdinga to nie tylko przekazywanie informacji i dowodzenie siłami to również wysunięte baterie przeciwlotnicze jak również choćby balony przeciwlotnicze.

Forty Manusella to sztuczne wyspy wzniesione u wybrzeży Wielkiej Brytanii, których główną funkcją była obrona przed atakami niemieckich samolotów, okrętami podwodnymi i E-bootami – szybkimi łodziami nękającymi przybrzeżną żeglugę morską. Rozmieszczone w ujściu Tamizy stanowiły wysuniętą linię obrony największej, wewnętrznej, wodnej i śródlądowej arterii komunikacyjnej jaką stanowiła Tamiza. W stosunku do samego Londynu – od strony wschodniej – pełniły one funkcje obronne w zakresie obrony przeciwlotniczej i przeciwokrętowej, w tym częściowo również przeciw okrętom podwodnym uniemożliwiając jednocześnie zaminowanie ujścia Tamizy. Swoją funkcję forty zarządzane przez dowództwo Królewskiej Marynarki Wojennej wykonywały efektywnie. Warto nadmienić,

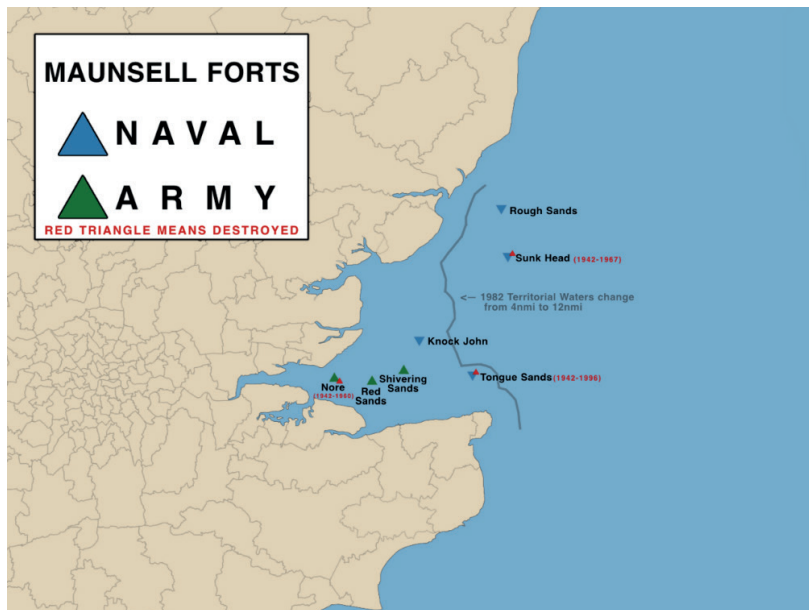
że ich załoga zestrzeliła 22 samoloty i ok. 30 latających bomb oraz zatopiła jednego e-boota².

Warto podkreślić, że Forty Maunsella zostały wybudowane w 1942 r. na potrzeby obrony zarówno powietrznej jak i morskiej Londynu. Nadmienić w tym miejscu należy, że powstały po bitwie powietrznej o Anglię i okres ich aktywności przypadł poza szczytem aktywności lotnictwa III Rzeszy nad Brytanią. Ich idea opierała się na zatopialnych żelbetowych pontonach, które stanowiły podstawę dla dwóch cylindrycznych kolumn, na których zamontowana była platforma z pomieszczeniami i magazynami, a także stanowiskami dla armat. Forty posiadały silne uzbrojenie przeciwlotnicze i zapewniały miejsce dla ok. 100 żołnierzy oraz posiadały autonomiczność przekraczającą jeden miesiąc. System fortów Maunsella składał się z 4 konstrukcji: Rough Sands (U1), Sunk Head (U2), Tongue Sands (U3), Knock John (U4). Warto nadmienić, że trzy z nich (Rough Sands, Sunk Head, Tongue Sands) znajdowały się poza ówczesnymi granicami 3-milowego morza terytorialnego. Konstrukcje te były na tyle trwałe, że 2 z nich: Knoc John oraz Rough Sands przetrwały do czasów współczesnych. Jednocześnie warto nadmienić, że przed przyjęciem przez Wielką Brytanię morza terytorialnego o szerokości 12 mil morskich ostatni z tych fortów znajdował się na wodach międzynarodowych i stał się podmiotem utworzenia samozwańczego mikropaństwa zwanego Sealand³.

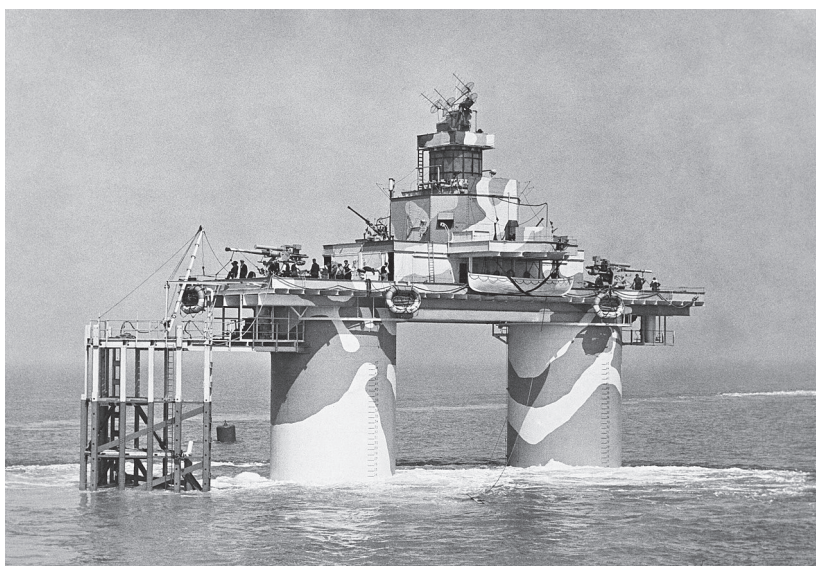
² K. Patowary, *Maunsell Forts of the World War 2*, Amusing Planet, <https://www.amusingplanet.com/2009/09/maunsell-forts-of-world-war-2.html>, [dostęp: 21.03.2025].

³ Sealand powstał w wyniku zajęcia opuszczonej platformy w 1967 r., która znajdowała się wówczas poza 3-milowym obszarem morza terytorialnego Wielkiej Brytanii.

Rysunek 3. Mapa przedstawiająca położenie fortecy Maunsella i ujścia rzeki Medway

Źródło: https://en.wikipedia.org/wiki/Maunsell_Forts#/media/File:Maunsell_Fort_Locations.png, [dostęp: 18.03.2025].

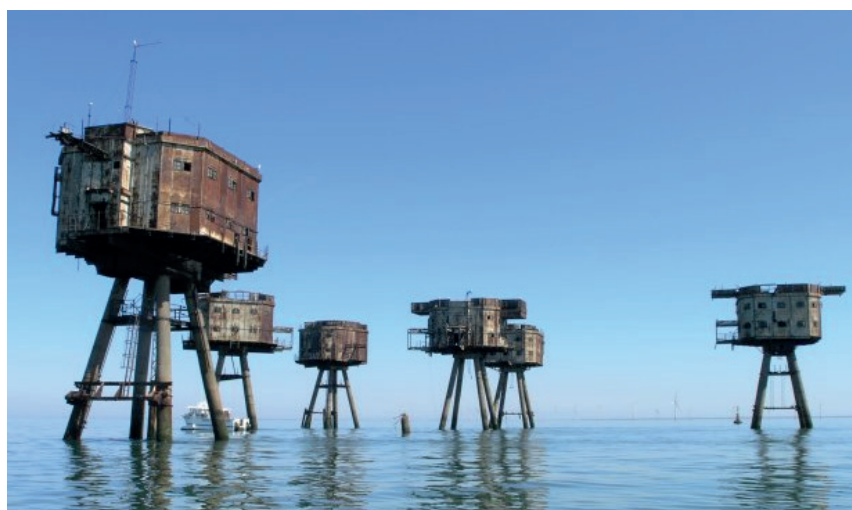

Rysunek 4. Fort Maunsella Rough Sands

Źródło: https://en.wikipedia.org/wiki/Maunsell_Forts#/media/File:The_Royal_Navy_during_the_Second_World_War_A26878.jpg, [dostęp: 18.03.2025].

Podobną funkcję pełniły położone bliżej lądu forty u ujścia Medway. Co jednak zauważalne, ich konstrukcja znacznie różniła się od fortów Maunsella. Były mniejsze, oparte na 4 słupach (a ich konstrukcja nie opierała się na trwałych betonowych platformach) i występowały w grupach po 7 wież. Poszczególne wieże połączone były rurowymi kładkami ze środkową wieżą kontrolną. Każda z wież była uzbrojona i posiadała szperacze. Załogi spędzały miesiąc na morzu, a następnie dwa tygodnie na lądzie, zaś warunki służby uważano za stosunkowo komfortowe⁴.

Forty ujścia rzeki Mersey tworzyły 3 lokalizacje: Nore (U5), Red Sands (U6) i Shivering Sands (U7). Pomimo mniej solidnej konstrukcji do czasów współczesnych zachowały się dwa ostatnie z nich. Duży wpływ na to miało położenie, które osłaniało forty przed wpływem pełnego morza jak również stosunkowo mała głębokość, na której zostały umieszczone. Forty te były zarządzane przez Królewskie Siły Powietrzne i stanowiły wewnętrzną linię obrony przed niemieckimi bombowcami nawigującymi na ujście Tamizy celem dostania się nad Londyn.

Rysunek 5. Forty u ujścia rzeki Medway

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maunsell_Army_Fort.jpg, [dostęp: 18.03.2025].

Forty Maunsella i dorzecza rzeki Mersey służyły do końca II Wojny Światowej. Po wojnie dalej pełniły swoje funkcje militarne a w 1952 r. zostały przezbrojone i zmodernizowane, w tym wyposażone w radary. Ostatecznie w 1956 r. podjęto

⁴ P. Geekie, *Awesome Alien Like Thames Forts - Built to Protect London City From Air Raids*, HubPages, <https://discover.hubpages.com/education/Awesome-Thames-Forts>, [dostęp: 18.03.2025].

decyzję o ich opuszczeniu, jednak przez dwa kolejne lata serwisowano je i dogładano. Choć pojawiły się pomysły by wieże wykorzystać jako latarnie morskie lub znaleźć im inne zastosowania to jednak ostatecznie w 1958 zostały całkowicie porzucone na pastwę morza. Po porzuceniu z niektórych fortów, które znajdowały się poza 3-milowym morzem terytorialnym nadawano okresowo pirackie audycje radiowe. Z uwagi, że były poza obszarem Wielkiej Brytanii w świetle prawa nie można było tego zabronić. Problem rozwiązał się wraz z rozszerzeniem szerokości morza terytorialnego do 12 mil morskich po ratyfikacji i wprowadzeniu w życie zapisów Territorial Sea Act⁵ z 15 maja 1987 r.

Forty dorzecza rzeki Humber

Podobną funkcje pełniły forty u ujścia rzeki Humber – Bull Sand Fort oraz Haile Sand Fort. Rzeka ta stanowiła ważną arterię komunikacyjną w północnej Anglii i umożliwiała bezpośredni dostęp od morza do miejscowości portowych Grimsby i Hull. Z uwagi na duże znaczenie tego obszaru na mapie gospodarczej Wielkiej Brytanii i przyleganie do Morza Północnego, gdzie operowały okręty niemieckiej marynarki wojennej, już w czasie pierwszej wojny światowej podjęto działania celem budowy fortów strzegących ujścia rzeki Humber. Niestety, podjęte decyzje w 1914 r. zaowocowały rozpoczęciem budowy dopiero w 1915 r. i ukończeniem fortów już po wojnie w grudniu 1919 r. Bull Sand Fort jest oddalony od brzegu o około 2,4 km i został wybudowany jako sztuczna wyspa, zaś mniejszy Haile Sand Fort postawiony został na osuchach nieopodal wybrzeża. Oba forty zostały silnie uzbrojone⁶ i pełniły role obronne w stosunku do ujścia rzeki Humber.

---

⁵ Stało się to dokładnie 1 października 1987 r. Zob. więcej: *Territorial Sea Act 1987 (Chapter 49)*, FAOLEX, <https://www.fao.org/faolex>, [dostęp: 18.03.2025].

⁶ *Bull Sand Fort*, Heritage Gateway, <https://www.heritagegateway.org.uk>, [dostęp: 23.03.2025].

Rysunek 6. Haile Sand Fort przy ujściu rzeki Humber

Źródło: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Haile-Sand-Fort.jpg>, [dostęp: 23.03.2025].

Wraz z końcem II Wojny Światowej i brakiem zagrożenia ze strony hitlerowskich ataków forty straciły na znaczeniu. O ile większy z nich – Bull Sand Fort był jeszcze przez pewien okres utrzymywany dla celów szkoleniowych a potem jako element zabezpieczenia nawigacyjnego to ostatecznie oba forty zostały nabyte w drodze aukcji przez prywatnych inwestorów.

Podsumowując wymienione powyżej przypadki wznoszeni i militaryzacji sztucznych wysp należy wskazać, że obiekty te były wznoszone każdorazowo w przypadku pojawiania się zagrożenia atakami na Wyspy Brytyjskie lub niebezpieczeństwo dla żeglugi. W każdej z opisanych tu sytuacji wznoszeniu sztucznej wyspy już od samego przyświecał cel militarny. Nie jest to zatem sytuacja, kiedy militaryzowany jest obiekt cywilny, który został wcześniej skonstruowany. Stan taki wynika z faktu, że wznoszenie konstrukcji tego rodzaju wymagało dużego nakładu sił i środków (fortece Palmeerstona) lub specjalnego przygotowania platform (np. forty Mounsella i ujścia rzeki Medway – wykonane w dedykowanej do tego stoczni w Gravesand). Kiedy zagrożenie zanikało konstrukcje te były demilitaryzowane i często porzucane, co niekiedy było źródłem potencjalnych problemów, zwłaszcza kiedy obiekty te były zajmowane a znajdowały się poza wodami terytorialnymi (zwłaszcza przed wejściem w życie Konwencji o Prawie Morza), przez co ich statut prawny pozostawał niejasny. Co ważne, konstrukcja tych obiektów jest na tyle trwała, że nawet po wielu latach porzucenia możliwe jest przywrócenie ich do funkcjonalności i ponowna militaryzacja.

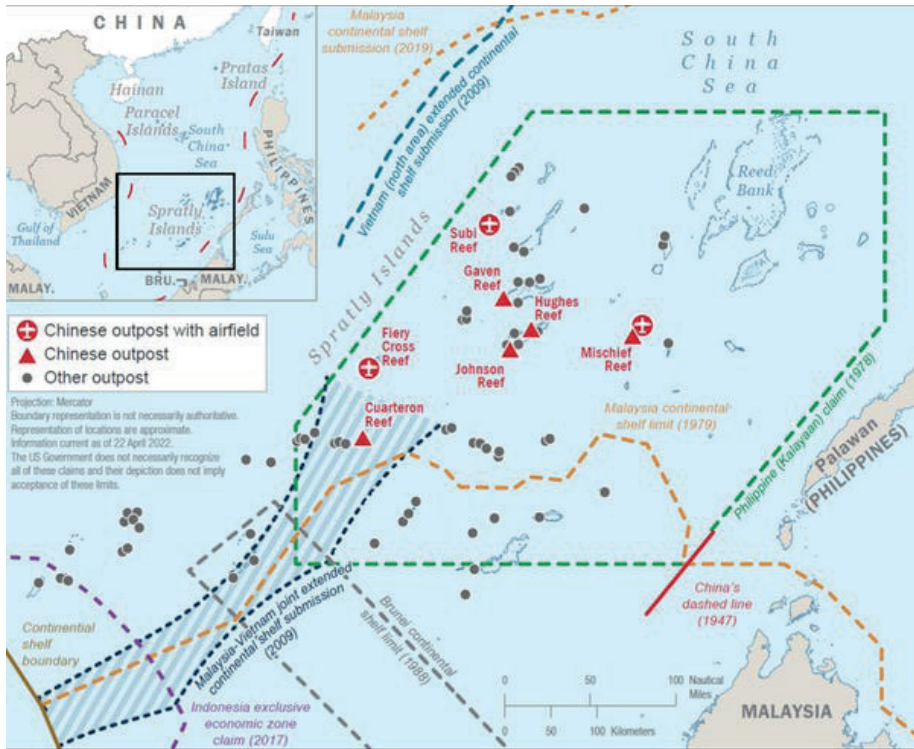
Militaryzacja wysp na Morzu Południowochińskim

Kolejny istotny, w swym znaczeniu i skali, przypadek militaryzacji sztucznych wysp znajduje się na Morzu Południowochińskim. W pierwszej kolejności należy nadmienić, że Chińska Republika Ludowa od 1984 r. wysunęła roszczenia do wyłącznej strefy ekonomicznej na Morzu Południowochińskim rozciągającej się wzdłuż tzw. linii 9 kresek (wcześniej znana również jako linia 11 kresek⁷). Należy dodać, że chińskie roszczenia opierały się o mapy Morza Południowochińskiego z 1946 r. Obszar roszczenia rozciąga się daleko poza chińskie morze terytorialne i znacznie przekracza przewidziane w Konwencji o Prawie Morza 200 mil morskich dla wyłącznej strefy ekonomicznej. Jednocześnie chińskie roszczenia kolidują ze strefami ekonomicznymi państw takich jak Brunei, Filipiny, Indonezja, Malezja, Taiwan i Wietnam⁸ oraz obejmują liczne wysp, atole i rafy, wśród których znajduje się strategicznie ważny archipelag Wysp Paracelskich i najbardziej wysunięty na południe archipelag Wysp Spratley. Oba archipelagi składają się z nielicznych, bardzo małych, częściowo niezamieszkałych, wysp i dużej liczby atoli i raf niezdatnych do zamieszkania. Państwo Środka podjęło jednak znaczny wysiłek celem powiększenia małych wysp i uczynienia ich bazami wojskowymi oraz zamiany kilku najbardziej rokujących atoli na nadające się do zamieszkania wyspy. Zwłaszcza wyspy Spratley zostały poddane intensywnemu procesowi rekultywacji a następnie militaryzacji.

---

⁷ Należy zauważyć, że odjęcie 2 kresek najbliższej obszarów spornych z Wietnamem nastąpiło w okresie polepszenia stosunków między tymi państwami.

⁸ Global Conflict Tracker, *Territorial Disputes in the South China Sea*, Center for Preventive Action, <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict>, [dostęp: 24.03.2025].

Rysunek 7. Mapa przedstawiająca chińskie bazy wojskowe na Morzu Południowochińskim (czerwone trójkąty) oraz bazy z lotniskami (czerwone koła z symbolem samolotu)

Źródło: US Defense Departments, [dostęp: 19.03.2025].

Chińska Republika Ludowa od roku 2013 r. rozbudowała 4 istniejące atole i rafy w Archipelagu Wysp Spratley: Rafa Cuarteron, Rafa Gaven, Rafa Hughes, Rafa Johnson South. Jednocześnie w tym samym archipelagu w latach 2014-2015 powiększyła wyspy Rafa Fiery Cross, Rafa Mischief i Rafa Subi a także wyspę Thitu w Archipelagu Wysp Paracelskich. Na części z nich powstały lotniska umożliwiające lądowanie nawet dużych statków powietrznych⁹. Na utworzonych wyspach powstały również przystanie i porty zdolne przyjmować nawet duże oceaniczne jednostki. Jednocześnie powiększone i przebudowane wyspy i atole mogą stanowić

⁹ Na wyspach Fiery Cross Reef, Mischief Reef i Subi Reef (Archipelag Spratley) a także wyspie Thitu (Wyspy Paracelskie) zostało wybudowane lotnisko. Jednocześnie na wyspie Woody Island (Wyspy Paracelskie) istniejące lotnisko w 2014 r. rozbudowano do długości 2700 m oraz zbudowano hangary dla 16 samolotów. Zob. B. J. Sacks, *The Political Geography of the South China Sea Disputes: A RAND Research Primer*, RAND, październik 2022, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PEA2000/PEA2021-1/RAND_PEA2021-1.pdf, [dostęp: 24.03.2025].

miejsce dyslokacji systemów przeciwdostępowych zarówno przeciwokrętowych jak i przeciwpowietrznych. W ten sposób Chiny są w stanie stworzyć wysunięte obszary przeciwdostępowe, co może mieć fundamentalne znaczenie dla sytuacji geostrategicznej w tym regionie.

Stopień i potencjał do dalszej militaryzacji wysp na Morzu Południowochińskim jest czasem określany jako „Wielki mur z piasku” (ang. „*Great Wall of Sand*”) i nawiązuje do budowy chińskiego muru, choć tym razem na morzu. Dzięki sztucznym wyspom i zdolnościom przeciwdostępowym, które mogą być na nich zainstalowane Chiny są w stanie wysunąć pierwszą linię obrony swojego państwa daleko poza kontynentalną część swojego państwa. Amerykański admirał Harry Harris, dowódca Floty Pacyfiku, w stosunku do chińskiej budowy tzw. „wielkiego muru z piasku”, wskazał, że „...zakres i tempo budowy sztucznych wysp rodzą poważne pytania dotyczące zamiarów Chin...”. Jednocześnie obserwujemy zwiększone roszczenia w zakresie korzystania ze swobody żeglugi i praw, które miałyby przysługiwać Chinom na spornym obszarze wyłącznej strefy ekonomicznej, a które polegają na niewpuszczaniu jednostek innych państw lub siłowym zmuszaniu ich do opuszczenia pod groźbą otwarcia ognia lub taranowania.

Współczesne przykłady militaryzacji sztucznych wysp

Militaryzacja wysp na Morzu Południowochińskim przez Chińską Republikę Ludową stanowi jedno z najbardziej kontrowersyjnych i zarazem niepokojących zagadnień współczesnej geopolityki. Działania te budzą niepokój wśród sąsiadujących państw oraz części społeczności międzynarodowej. W tym kontekście tworzone i militaryzowane wyspy na Morzu Południowochińskim wpisują się w tworzenie dodatkowych funkcji obronnych i wysuniętej strefy przeciwdostępowej, która ze względu na swoje oddalenie od państwa powoduje implikacje na poziomie strategicznym. Militaryzacja wysp wpisuje się jednocześnie w szerszy proces uterytorialniania wyłącznej strefy ekonomicznej do której roszczenia zgłasza Chińska Republika Ludowa.

Platformy wiertnicze na Morzu Czarnym

Ważnym wydarzeniem wpływającym na aktualne postrzeganie kwestii militaryzacji sztucznych wysp miał przypadek platform wiertniczych na Morzu Czarnym. Po aneksji Krymu, w 2015 r., Rosja przejęła kontrolę nad ukraińskimi platformami wiertniczymi na Morzu Czarnym. Platformy te należały do ukraińskiej spółki

Czarnomornieftiegaz, specjalizującej się w poszukiwaniu i wydobyciu ropy i gazu. Aktywa firmy, znajdującej się w dużej części na okupowanym Krymie zostały również przejęte przez Rosję¹⁰.

Rosja wykorzystywała przejęte platformy do celów wojskowych, m.in. jako bazy dla śmigłowców oraz do instalacji urządzeń komunikacyjnych i radarowych służących do monitorowania ruchu na Morzu Czarnym¹¹. Platformy te miały istotne znaczenie, umożliwiając wykonywanie skutecznej kontroli nad znaczną częścią akwenu, zwalczanie ukraińskich statków powietrznych, czy dronów, czy podtrzymywanie blokady morskiej ukraińskich portów.

We wrześniu 2023 roku ukraińskie siły specjalne, w wyniku skutecznej operacji, odzyskały kontrolę nad częścią platform. Operacja ta miała istotne znaczenie dla Ukrainy, ponieważ pozbawiła Rosję dalszych możliwości wykorzystywania ich do celów wojskowych na Morzu Czarnym. Kontrola nad platformami wiertniczymi oddalonymi od lądu pozwoliła z kolei Ukrainie na zwiększenie zasięgu obserwacji i wykrywania działań sił rosyjskich, a co się z tym wiąże, skuteczniejszego reagowania na zagrożenia pojawiające się nad Morzem Czarnym.

Wymienione powyżej przykłady dobitnie pokazują, że budowa i militaryzacja sztucznych wysp choć jest procesem długotrwałym i często kosztownym to jednak może stać się skutecznym narzędziem zmieniającym warunki gry nie tylko na poziomie taktycznym i operacyjnym, ale również często na strategicznym. Zauważyć przy tym należy, że rozpatrywane przypadki budowy i militaryzacji sztucznych wysp miały głównie funkcje obronne, obserwacyjne i rozpoznawcze a także, potencjalnie, wysuniętej obrony przeciwdostępowej.

Tymczasem współczesny rozwój energetyki odnawialnej na morzu wiąże i wiązać się będzie z budową sztucznych wysp (wieże farm wiatrowych) idących w tysiące. Każda z nich posiada zasilanie i łączność z brzegiem przez co nadaje się na bazę dla dużej części systemów wojskowych. Oczywiście tego rodzaju mikro sztuczne wyspy mają swoje ograniczenia i nie będą w stanie pomieścić wszystkich systemów wojskowych jednak bez problemu mogą być wyposażone w czujniki, detektory, czy różnego rodzaju anteny zarówno odbiorcze jak i nadawcze. Już taki zbiór stwarza szerokie możliwości nie tylko rozszerzenia zasięgu obserwacji

¹⁰ *Jak Gazprom zawłaszczył i stracił ukraińskie platformy wiertnicze*, rp.pl, 11.09.2023, <https://energia.rp.pl/surowce-i-paliwa/art39091781-jak-gazprom-zawlaszczyl-i-stracil-ukrainskie-platformy-wiertnicze?> [dostęp: 24.03.2025].

¹¹ *Ukraina odzyskała część naftowych i gazowych platform offshore w rejonie Krymu*, PortalMorski.pl, <https://www.portalmorski.pl/bezpieczenstwo/54150-ukraina-odzyskala-czesc-naftowych-i-gazowych-platform-offshore-w-rejonie-krymu>, [dostęp: 24.0.2025].

obszarów morskich i prowadzenia głębszego rozpoznania, ale również choćby zakłócania łączności czy sygnałów nawigacyjnych.

Podsumowanie

Rozwój technologiczny rozszerzy jednak katalog możliwości tych sztucznych wysp w skali mikro. Upowszechnianiu się dronów morskich i autonomicznych pojazdów podwodnych towarzyszyć będzie konieczność stworzenia infrastruktury do ich obsługi (ładowanie baterii, wymiana danych itp.) W tym kontekście wieże morskich farm wiatrowych lub platform wiertniczych zdają się do tego celu nadać niemal idealnie. Tym samym uda się znacznie zniwelować dużą wadę nawodnych i podwodnych dronów morskich jaką jest stosunkowo krótki zasięg i krótka autonomiczność. W konsekwencji morska infrastruktura energetyczna stanie się infrastrukturą bazową dla dronów morskich, które będą forpocztą walki o bezpieczeństwo państwa.

Dokonując rekapitulacji należy zauważyć, że budowa i militaryzacja sztucznych wysp była w pierwszym okresie dokonywana w szeroko rozumianych celach obronnych. Dużą przeszkodą w rozwoju tego rodzaju konstrukcji był stosunkowo duży koszt ich budowy i problematyczne utrzymanie w warunkach oddziaływania żywiołu morskiego. Z tego też powodu obiekty te, po ustaniu zagrożenia były najczęściej porzucane, ale czasami w sytuacjach ponownego zagrożenia ich funkcja mogła być przywrócona. Idea wykorzystania wież morskich farm wiatrowych lub platform wiertniczych zawiera się w ich masowym charakterze występowania i dostępności tej infrastruktury oraz dość dużej swobody z jaką państwo może regulować warunki budowy i funkcjonowania takich konstrukcji na swoich obszarach morskich. Rozwój technologiczny, w tym zwłaszcza upowszechnienie się dronów morskich, rozszerzy możliwości tych mikro sztucznych wysp w zapewnianiu bezpieczeństwa państwa.

Literatura

1. Bull Sand Fort, Heritage Gateway, <https://www.heritagegateway.org.uk>, [dostęp: 23.03.2025].
2. Geekie P., *Awesome Alien Like Thames Forts - Built to Protect London City From Air Raids*, HubPages, <https://discover.hubpages.com>, [dostęp: 18.03.2025].
3. Global Conflict Tracker, Territorial Disputes in the South China Sea, Center for Preventive Action, <https://www.cfr.org>, [dostęp: 24.03.2025].

4. *Jak Gazprom zawłaszczył i stracił ukraińskie platformy wiertnicze*, rp.pl, 11.09.2023, <https://energia.rp.pl/surowce-i-paliwa>, [dostęp: 24.03.2025].
5. Patowary K., *Maunsell Forts of the World War 2*, Amusing Planet, <https://www.amusingplanet.com>, [dostęp: 21.03.2025].
6. PortalMorski.pl, <https://www.portalmorski.pl/bezpieczenstwo>, [dostęp: 24.0.2025].
7. Sacks B. J., *The Political Geography of the South China Sea Disputes: A RAND Research Primer*, RAND, październik 2022, <https://www.rand.org>, [dostęp: 24.03.2025].
8. Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/militaryzacja>, [dostęp: 21.03.2025].
9. Territorial Sea Act 1987 (Chapter 49), FAOLEX, <https://www.fao.org>, [dostęp: 18.03.2025].

Netografia

10. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Horse_Sand_Fort_-_geograph.org.uk_-_1087244.jpg, [dostęp: 21.03.2025].
11. <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Haile-Sand-Fort.jpg>, [dostęp: 23.03.2025].
12. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maunsell_Army_Fort.jpg, [dostęp: 18.03.2025].
13. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Horse_Sand_Fort_-_geograph.org.uk_-_1087244.jpg, [dostęp: 21.03.2025].
14. https://en.wikipedia.org/wiki/Maunsell_Forts#/media/File:The_Royal_Navy_during_the_Second_World_War_A26878.jpg, [dostęp: 18.03.2025].
15. https://en.wikipedia.org/wiki/Maunsell_Forts#/media/File:Maunsell_Fort_Locations.png, [dostęp: 18.03.2025].

Monika KWIECIŃSKA

Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

ORCID: 0000-0001-8637-3702

https://doi.org/10.29316/9788368103236_15

NATO AIR POLICING W ZAPEWNIENIU BEZPIECZEŃSTWA NATO I POLSKI

**NATO AIR POLICING IN ENSURING THE SECURITY OF NATO
AND POLAND**

Streszczenie

Celem rozdziału jest wskazanie, w jaki sposób NATO air policing wpływa na zwiększenie bezpieczeństwa NATO i Polski. W związku z powyższym celem dokonano charakterystyki tego rodzaju operacji, zdefiniowano czym jest air policing, przybliżono pięć regionalnych misji patrolowania przestrzeni powietrznej (Baltic Air Policing, Icelandic Air Policing, Benelux Air Policing, Enhanced Air Policing, Eastern Adriatic and Western Balkans Air Policing) oraz potrzebę ochrony wschodniej flanki NATO i polskiej przestrzeni powietrznej. Finalnie ujęto korzyści i wnioski.

Słowa kluczowe: NATO air policing, wzmocniona kontrola przestrzeni powietrznej, rodzaje air policingu

Abstract

The chapter aims to illustrate how NATO air policing contributes to the enhancement of NATO and Polish security. In connection with the above objective, the characteristics of this type of operation were made, what air policing is was defined, five regional air policing missions (Baltic Air Policing, Icelandic Air Policing, Benelux Air Policing, Enhanced Air Policing, Eastern Adriatic and Western Balkans Air Policing) and the need to protect NATO's eastern flank and Polish airspace were presented. Finally, benefits and conclusions were included.

Keywords: NATO air policing, enhanced air policing, types of air policing

Wstęp

W pierwszym tygodniu marca 2025 roku w różnego rodzaju mediach narodowych (m.in. oficjalne strony portali rządowych, telewizja) i międzynarodowych (m.in. portale nato.int., shape.nato.int) można było zapoznać się z informacją, że Szwecja od kwietnia br., jako nowy członek NATO, po raz pierwszy weźmie udział w air policingu¹. 1 kwietnia 2025 roku szwedzkie samoloty (razem z brytyjskimi) rozpoczęły stacjonowanie w Polsce, w 22 Bazie Lotnictwa Taktycznego w Malborku, celem udziału w operacji wzmocnionej kontroli powietrznej (tzw. enhanced air policing, EAP)². Wydarzenia te przypominają, że EAP jest misją mającą na celu zapewnienie bezpieczeństwa przestrzeni powietrznej wschodniej flanki NATO, od państw bałtyckich, przez Polskę, Słowację, Węgry, po Rumunię i Bułgarię. Warto zatem zaznaczyć, jakie korzyści płyną z tych działań dla Polski. Celem rozdziału jest wskazanie, w jaki sposób NATO air policing wpływa na zwiększenie bezpieczeństwa NATO i Polski. Osiągnięcie celu badawczego wymaga charakterystyki tego rodzaju operacji, definiowania czym jest air policing, przybliżenia pięciu regionalnych misji patrolowania przestrzeni powietrznej oraz potrzeby ochrony polskiej przestrzeni powietrznej. Finalnie zostaną ujęte korzyści i wnioski.

Podjęta procedura badawcza zakłada wykorzystanie jakościowych metod badawczych (m.in. analiza, synteza, porównanie, wnioskowanie) w oparciu o aktualne źródła internetowe (m.in. www.nato.int, www.ac.nato.int, www.shape.nato.int, www.gov.pl), doktryny i strategii NATO (AJP-01, AJP-03, AAP-6) oraz publikacje traktujące o NATO air policingu (np. artykuły J. Krawczyka i M. Tomaszycykiego oraz A. Rurak i K. Gągały). Sformułowanie air policing jest traktowane jako nazwa własna i nie stosuje się tłumaczenia tego wyrażenia na język polski w naukowym i powszechnym użyciu.

¹ <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/pierwsza-misja-air-policing-sil-powietrznych-szwecji-nad-baltykiem-i-wschodnia-flanka-nato>, <https://www.government.se/press-releases/2025/03/swedish-nato-operations-in-poland-to-support-ukraine/>, <https://euro-sd.com/2025/04/major-news/43509/swaf-first-external-nato-role/>, <https://shape.nato.int/news-archive/2025/one-year-since-accession-sweden-announces-first-contribution-to-nato-air-policing-3>, [dostęp: 09.05.2025].

² <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/pierwsza-misja-air-policing-sil-powietrznych-szwecji-nad-baltykiem-i-wschodnia-flanka-nato>, [dostęp: 13.05.2025].

NATO air policing

Geneza zaangażowania NATO w air policing sięga zimnowojennej konfrontacji Wschodu z Zachodem. Dokładnie w latach 60. XX wieku, po raz pierwszy zastosowano air policing jako integralną część Zintegrowanego Systemu Obrony Powietrznej NATO (NATO Integrated Air Defence System, NATINADS)³. Obecnie jest częścią Zintegrowanej Obrony Powietrznej i Przeciwrakietowej NATO (NATO Integrated Air and Missile Defence, NATO IAMD), która w czasie pokoju, kryzysu lub wojny zapewnia ochronę przestrzeni powietrznej przed wszelkimi zagrożeniami tego obszaru. Prowadzona jest przez 365 dni w roku, 24 godziny na dobę pod dowództwem Naczelnego Dowódcy Sił Sojuszniczych w Europie (SACEUR) i nadzorem Dowództwa Sił Powietrznych Sojuszu (AIRCOM) z siedzibą w Ramstein w Niemczech. Kontrola i dowodzenie tych typów misji sprawowana jest z dwóch Połączonych Centrów Operacji Powietrznych (Combined Air Operations Centres, CAOC): dla obszaru na południe od Alp z Torrejon w Hiszpanii, dla obszaru północnego z Udem w Niemczech⁴.

Z perspektywy teoretycznej air policing nie jest rodzajem działań zarezerwowanych wyłącznie dla NATO. Angielskie sformułowanie można przetłumaczyć jako kontrola przestrzeni powietrznej. Rzeczownik „air police”, od którego to się wywodzi, został po raz pierwszy użyty w 1927 r., traktowanego jako rodzaju powietrznej siły policyjnej odpowiedzialnej za ochronę przestrzeni powietrznej⁵. Prawdopodobnie forma ta została wymyślona przez W. Churchila po II WŚ, gdyż mając małą ilość wojsk lądowych do kontroli imperium brytyjskiego, zwrócił się do rodzimych sił powietrznych celem zapewnienia bezpieczeństwa terytorium państwa z powietrza.

Jedno z internetowych źródeł podaje, że air policing jest *wykorzystaniem samolotów przechwytyjących w czasie pokoju w celu zachowania integralności określonej przestrzeni powietrznej*⁶. Podobne ujęcie, podaje M. A. Longoria – jako *wykorzystanie sił powietrznych do wspierania bezpieczeństwa wewnętrznego*

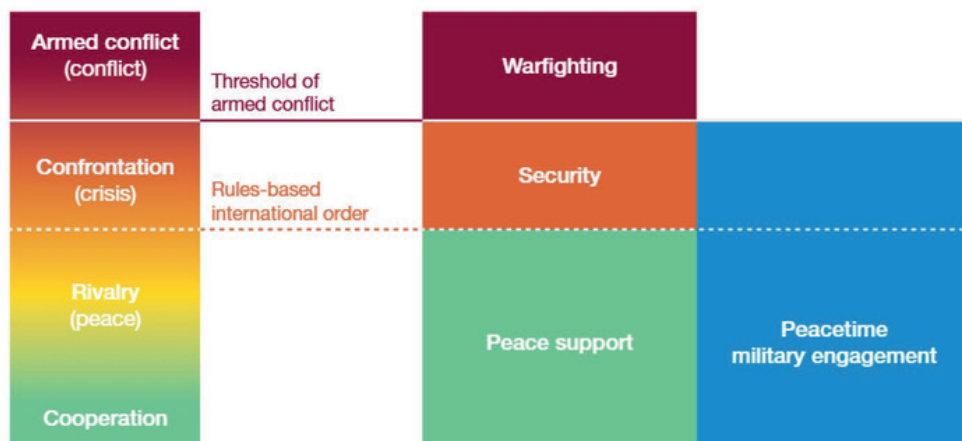
³ System ten obecnie ewoluował i funkcjonuje pod nazwą Zintegrowanego Systemu Obrony Powietrznej i Przeciwrakietowej NATO, (NATO Integrated Air and Missile Defence System, NATINAMDS), szerzej: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8206.htm, [dostęp: 10.05.2025].

⁴ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132685.htm, [dostęp: 10.05.2025].

⁵ <https://www.merriam-webster.com/dictionary/air%20police#h1>, [dostęp: 10.05.2025].

⁶ <https://www.thefreedictionary.com/air+policing>, [dostęp: 10.05.2025].

państwa⁷. Dochodzi dalej do podobnego wniosku jak D. Omissii, że objaśnienie to wskazuje na mandat do jurysdykcji nad przestrzenią powietrzną, przyznawany przez suwerenny rząd narodowy, czyli prawo państwa do kontroli powietrznej nad swoim terytorium⁸.

Rysunek 1. Relacje pomiędzy kontynuum kooperacji a tematami kampanii

Źródło: AJP-01 Allied Joint Doctrine with UK national elements, Edition F, Version 1, NATO Standardization Office, Brussels 2022, s. 64.

W słowniku Terminów i Definicji NATO, NATO air policing wyjaśnia się następująco: *misja prowadzona w czasie pokoju, obejmująca zastosowanie systemu obserwacji i kontroli powietrznej, systemu dowodzenia i kontroli powietrznej oraz odpowiednich zasobów obrony powietrznej (w tym samolotów przechwytyjących) w celu zachowania integralności części przestrzeni powietrznej NATO będącej częścią przestrzeni powietrznej Sojuszu*⁹. Definicja ta zawiera te same elementy (mandat do kontroli, zapewnienie bezpieczeństwa, odpowiednie siły i środki), co w powyższych wyjaśnieniach, różni się tylko tym, że to organizacja międzynarodowa – NATO – udziela takiego mandatu nad obszarem euroatlantyckim. Postępowanie to jest także związane ze swobodą żeglugi i lotów, jako działanie

⁷ M. A. Longoria, *A Historical View of Air Policing Doctrine : Lessons From The British Experience Between The Wars, 1919-1939*, School of Advanced Airpower Studies Air University, Alabama 1992, s. 3.

⁸ D. E. Omissii, *Air Power and Colonial Control: The Royal Air Force 1919-1939*, Manchester University Press, Manchester 1990, s. 2-3.

⁹ AAP-6 NATO Glossary of Terms and definitions, NATO Standardization Office, Brussels 2021, s. 88.

o charakterze wsparcia w operacjach reagowania kryzysowego spoza artykuł 5. Wolność lotów odnosi się do demonstrowania prawa do żeglugi powietrznej, które jest ustanowione przez prawo międzynarodowe¹⁰. Należy dodać, że w zależności od źródeł (także tych natowskich), air policing jest opisywany jako misja, rzadziej jako operacja. Uwzględniając relacje pomiędzy continuum konkurencji a tematami kampanii wskazanymi na rysunku 1, air polieng mieści się w militarnym zaangażowaniu w czasie pokoju oraz bezpieczeństwie w relacji do współpracy, pokojowej rywalizacji oraz konfrontacji w czasie kryzysu¹¹.

Dotychczas wyróżnia się pięć rodzajów air policingu. Za główne kryterium ich wyodrębnienia/nazewnictwa można uznać obszar, nad którym prowadzona jest misja. W tabeli 1 i poniżej dokonano krótkiej charakterystyki rodzajów air policingu.

Potrzeba zorganizowania Baltic Air Policing wynikała z przystąpienia do NATO państw bałtyckich, które nie posiadają (lub mają ograniczone ilościowo) sił powietrznych. Od 2004 r., odpowiedzialność ma charakter rotacyjny, zmiany co 4-5 miesięcy. Polski kontyngent, składający się z czterech myśliwców F-16 i 150 żołnierzy, pełni służbę od 17.03-15.08.2025¹². Jest to 13 zmiana polskiego kontyngentu.

Icelandic Air Policing jest szczególnie, gdyż ma charakter czasowy i jest pełniony przez trzy razy w roku po 3-4 tygodnie od roku 2008. W latach 1951-2006 ochronę islandzkiej przestrzeni powietrznej zapewniały Stany Zjednoczone w ramach swojej obecności w tym państwie. Islandia mając małą populację, nie posiada sił zbrojnych¹³. Pierwsza zmiana PKW Islandia odbyła się od 05.08-10.10.2021¹⁴.

Enhanced Air Policing został wdrożony w 2014 roku, w obliczu nielegalnego zajęcia Krymu przez Rosję w ramach środków zapewnienia bezpieczeństwa (Assurance Measures). Do środków tych zalicza się m.in. użycie samolotów AWACS, zwiększenie działań wywiadowczych, obserwacyjnych i rozpoznawczych, patrolowanie przestrzeni powietrznej, budowanie świadomości sytuacyjnej na morzu czy przeprowadzanie ćwiczeń na wschodniej flance NATO. EAP został

¹⁰ Szerzej: AJP-01 Allied Joint Doctrine, Edition E, Version 1, NATO standarization Office, Brussels 2017, s. 2-23, AJP-03 Allied Joint Doctrine for The Conduct Of Operations, Edition C, Version 1, NATO standarization Office, Brussels 2019, s. 1-34.

¹¹ AJP-01 Allied Joint Doctrine with UK national elements, Edition F, Version 1, NATO Standarization Office, Brussels 2022, s.62-71.

¹² <https://portalmilitarny.pl/wiadomosci/polskie-f-16-ponownie-beda-chronic-kraje-baltyckie/>, [dostęp: 12.05.2025].

¹³ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132685.htm, [dostęp: 12.05.2025].

¹⁴ <https://www.prezydent.pl/kancelaria/aktywnosc-ministrow/polskie-f-16-wezma-udzial-w-misji-air-polieng-w-islandii,12076>, [dostęp: 14.05.2025].

szczególnie wzmocniony po inwazji Rosji na Ukrainę w 2022 roku, w związku z licznymi naruszeniami przestrzeni powietrznej wschodniej flanki NATO¹⁵.

Tabela 1. Rodzaje NATO air policing

RODZAJ AIR POLICINGU	Baltic Air Policing	Icelandic Air Policing	Enhanced Air Policing	Eastern Adriatic and Western Balkans Air Policing	Benelux Air Policing
POCZĄTEK DZIAŁAŃ	Od 2004 r.	Od 2008 r.	Od 2014 r.	Od 2004 r.	Od 2017 r.
OBSZAR	Litwa, Łotwa, Estonia	Islandia	Litwa, Łotwa, Estonia, Polska, Słowacja, Węgry, Bułgaria, Rumunia	Słowenia, Albania, Czarnogóra, Macedonia Północna	Belgia, Luksemburg, Niderlandy
UDZIAŁ POLSKICH SIŁ POWIETRZYCH	TAK, rotacyjnie	TAK, rotacyjnie	TAK, rotacyjnie	TAK, rotacyjnie	NIE (rotacyjnie tylko kraje Beneluxu)
CHARAKTER	Stały	Czasowy (3-4 tygodnie, 3 razy w roku)	Stały	Stały	Stały

Źródło: opracowanie własne na podstawie https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132685.htm, [dostęp: 12.05.2025].

Eastern Adriatic and western Balkans Air Policing rozszerzał się wraz z przystąpieniem poszczególnych państw członkowskich do NATO: Słowenii w 2004 roku, Albanii w 2009 roku, Czarnogóry w 2017 roku, Macedonii Północnej w 2020 roku. Kontyngenty biorące udział w tych misjach to głównie siły powietrzne Włoch, Grecji i Węgier¹⁶. Polska wzięła udział w tej misji w 2016 roku¹⁷.

Benelux Air Policing został powołany w 2015 roku, gdy Belgia, Niderlandy i Luksemburg, podpisały umowę o wspólnym patrolowaniu swoich przestrzeni powietrznych na zasadzie rotacji. Pierwsza misja rozpoczęła się w 2017 roku¹⁸.

¹⁵ <https://www.armyrecognition.com/news/aerospace-news/2025/flash-news-sweden-joins-nato-air-policing-for-first-time-with-gripen-fighter-jets-deployed-to-poland>, [dostęp: 12.05.2025].

¹⁶ www.nato.int., wyd. cyt.

¹⁷ <https://polska-zbrojna.pl/Mobile/ArticleShow/19626>, [dostęp: 12.05.2025].

¹⁸ Tamże.

Wszystkie rodzaje air policingu łączy jednolity sposób przeprowadzania działań w obliczu naruszenia przestrzeni powietrznej obszaru euroatlantyckiego. NATO AIRCOM charakteryzuje osiem kroków postępowania:

- Wykrywanie – sojusznice radary wychwytyją podmiot mogący stwarzać potencjalne zagrożenie, zwłaszcza jeśli nie złożył planu lotu, nie używa transpondera lub nie ma z nim łączności. W tej sytuacji staje się przedmiotem zainteresowania jednego z dwóch Połączonych Centrów Operacji Powietrznych w zależności od tego, gdzie się znajduje.
- Decyzja – dowódca odpowiedniego CAOC podejmuje decyzję o wysłaniu samolotów w celu przechwycenia i wizualnej identyfikacji statku powietrznego.
- Uruchomienie – permanentnie przygotowane samoloty do air policingu, w dedykowanych bazach, startują w ciągu kilku minut w kierunku niezidentyfikowanego samolotu.
- Przechwycenie – zbliżenie do samolotu i przechwycenie przez parę poderwanych samolotów natowskich.
- Identyfikacja – piloci przechwytyjący inny samolot nie powinni znajdować się bliżej niż wymaga tego nawiązanie kontaktu wzrokowego z pilotem przechwytywanego samolotu.
- Eskorta – w razie konieczności samoloty NATO eskortują przechwycony samolot do najbliższego lotniska lub poza granice Sojuszu.
- Powrót – po wykonanym zadaniu, samoloty przechwytyjące oddalają się od przechwyconego samolotu wykonując płytkie nurkowanie i wracają do swoich miejsc dyslokacji.
- Raport – CAOC monitoruje operację i przekazuje informacje AIRCOM, której podlega, gdzie gromadzone są wszelkie informacje o przechwyceniach/naruszeniach/incydentach w przestrzeni powietrznej NATO¹⁹.

Należy podkreślić, że opisane procedury air policingu są zgodne z zasadami Międzynarodowej Organizacji Lotnictwa Cywilnego. AIRCOM dokłada wszelkich starań, by mitygowane zagrożenia nie powodowały incydentów lotniczych.

---

¹⁹ <https://ac.nato.int/missions/air-policing>, [dostęp: 14.05.2025].

Potrzeba ochrony polskiej przestrzeni powietrznej

Dowództwo Operacyjne Rodzajów Sił Zbrojnych wskazuje na wiele naruszeń przestrzeni powietrznej przez rosyjskie samoloty, śmigłowce, drony czy pociski raketowe, które intencjonalnie przekraczają polską granicę państwową lub operują w jej bliskim sąsiedztwie. W latach 2022-2025 w momentach intensyfikacji uderzeń Rosji na Ukrainę, Dowódca Operacyjny RSZ, od kilkunastu do kilkudziesięciu razy w ciągu roku, uruchamiał dostępne siły i środki (np. aktywowanie dyżurujących myśliwców, najwyższa gotowość systemów obrony powietrznej i rozpoznania radiolokacyjnego)²⁰.

Rysunek 2 pokazuje obecność państw sojuszniczych wzmacniających wschodnią flankę NATO na dzień 01.04.2022 roku. Wskazuje się, że w każdym czasie średnio 30 samolotów obserwacyjnych i myśliwskich chroni wskazaną przestrzeń powietrzną w ramach EAP. Część z nich startuje z baz lotniczych, inne z lotniskowców. Potrzeba tych działań była podyktowana niespotykaną dotąd skalą naruszeń wschodniej flanki NATO. Najczęstszym powodem tych zdarzeń, według strony rosyjskiej, są powtarzające się awarie systemu nawigacji. Co jest celem takich działań? Sprawdzenie solidarności sojuszników, test procedur i szybkości reakcji na zagrożenie z ich strony oraz zebranie danych wywiadowczych. Od początku wojny na Ukrainie, w poszczególnych latach, rosyjskie siły i środki powietrzne naruszały ją w:

- 2022 ponad 570 razy,
- 2023 ponad 300 razy,
- 2024 ponad 400 razy²¹.

Obecność sił sojuszniczych w ramach EAP (od kwietnia br. szwedzkich i brytyjskich) wzmacnia solidarność państw członkowskich. Warto zaznaczyć, że rola szwedzkich sił powietrznych ma charakter dwutorowy. Po pierwsze zapewnienie bezpieczeństwa w zakresie nadzoru lotniczego nad hubem logistycznym na lotnisku w Rzeszowie-Jasionce, a dokładniej rzecz ujmując wsparcie działań NATO w ramach NATO Security Assistance and Training for Ukraine (NSATU). Po drugie patrolowanie polskiej przestrzeni powietrznej²².

²⁰ <https://x.com/DowOperSZ>, [dostęp: 13.05.2025].

²¹ https://ac.nato.int/archive/2023/NATO_AP_2023, <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/01/13/nato-intercepts-of-russian-aircraft-stable-in-2024-over-prior-year/>, [dostęp: 13.05.2025].

²² <https://aerospaceglobalnews.com/news/swedish-gripens-arrive-for-first-out-of-country-nato-air-policing-support/>, [dostęp: 13.05.2025].

Rolę Enhanced Air Policingu trafnie przedstawia Sojusznicze Dowództwo Sił Powietrznych – jako środek zbiorowej determinacji sojuszników zademonstrowania obronnej natury NATO, elastyczny i skalowalny w odpowiedzi na wahania sytuacji bezpieczeństwa²⁴.

Podsumowanie

Podsumowując treści zawarte w rozdziale, należy wskazać, że osiągnięto założony cel odnoszący się do wskazania wpływu misji air policing dla bezpieczeństwa NATO oraz Polski. Air policing jest rodzajem operacji NATO podejmowanej w czasie pokoju, w okresach rywalizacji i potencjalnego zagrożenia ze strony wroga. Podstawowym celem jest demonstracja międzynarodowego prawa do swobody lotów. Air policing to przede wszystkim wkład w odstraszenie i pokazywanie jedności i gotowości Sojuszu do reakcji na wszelkie naruszenia przestrzeni powietrznej państw członkowskich. Podejmowane działania są zgodne z prawem i z zasadami Międzynarodowej Organizacji Lotnictwa Cywilnego. Sprawując air policing, Sojusz ma pełną kontrolę nad przestrzenią powietrzną obszaru euroatlantyckiego, zwłaszcza tam, gdzie państwa członkowskie nie są w stanie samodzielnie jej sobie zapewnić. Należy jednak pamiętać, że artykuł 3 TW nakłada obowiązek rozwijania własnych zdolności do odpierania zbrojnej napaści²⁵.

Wszystkie rodzaje air policingu nad różnymi obszarami państw członkowskich dają także wyraźny sygnał dla opinii publicznej. Z jednej strony obywatele państw członkowskich NATO mogą czuć się bezpiecznie. Z drugiej strony to także wyraźny sygnał dla społeczeństwa agresora – będziemy bronić wszystkich członków i podejmować działania w obliczu agresywnych zachowań godzących w bezpieczeństwo NATO.

Potrzeba wzmocnienia wschodniej flanki NATO, w tym ochrony także polskiej przestrzeni powietrznej, wynikała z jednej strony z zagrożenia jakim jest rosyjska agresja na Ukrainie. Z drugiej strony związane jest to z licznymi i ciągłymi naruszeniami polskiej/sojuszniczej przestrzeni powietrznej przez rosyjskie samoloty. Polskie Siły Powietrzne udowadniają, że są w stanie prowadzić stały dyżur w swoim kraju i jednocześnie wydzielać siły i środki do NATO air policingu. Udział sojuszników w patrolowaniu polskiej przestrzeni powietrznej dowodzi ich

²⁴ <https://ac.nato.int/missions/air-policing/enhanced>, [dostęp: 13.05.2025].

²⁵ Traktat Północnoatlantycki (Dz. U. z 2000 r. Nr 87, poz. 970), art. 3.

solidarności i gotowości do podjęcia wspólnych działań w obliczu anormalnej aktywności lotniczej. Ich działania są także ważne z perspektywy zabezpieczenia transportów cywilnego i militarnego wsparcia dla Ukrainy, które jest prowadzone przez polskie terytorium.

W ciągu roku w przypadku Szwecji i dwóch lat w przypadku Finlandii, od dołączenia do NATO, państwa te wzięły udział po raz pierwszy w air policingu w 2025 roku (Szwecja w EAP w Polsce, Finlandia w nadzorze przestrzeni powietrznej Islandii). Dowodzi to szybkiej integracji sojuszniczej i uzyskania zdolności do kooperacji z innymi członkami. W tym miejscu należy podkreślić, że wszystkie państwa członkowskie NATO posiadające odpowiednie zdolności sił powietrznych solidarnie, rotacyjnie zapewniają bezpieczeństwo przestrzeni powietrznej, tym państwom, które nie mają lub posiadają ograniczone siły i środki.

Literatura

1. AAP-6 NATO Glossary of Terms and definitions, NATO Standarization Office, Brussels 2021.
2. AJP-01 Allied Joint Doctrine with UK national elements, Edition F, Version 1, NATO Standarization Office, Brussels 2022.
3. AJP-01 Allied Joint Doctrine, Edition E, Version 1, NATO standarization Office, Brussels 2017.
4. AJP-03 Allied Joint Doctrine for The Conduct of Operations, Edition C, Version 1, NATO standarization Office, Brussels 2019.
5. Krawczyk J., Tomaszycy M., *NATO Command System and Air Policing in the Polish Airspace*, Defence Science Review, No. 11, 2021.
6. Longoria M. A., *A Historical View of Air Policing Doctrine : Lessons From The British Experience Between The Wars, 1919-1939*, School of Advanced Airpower Studies Air University, Alabama 1992.
7. Omissi, David E. *Air Power and Colonial Control: The Royal Air Force 1919-1939*, Manchester University Press, Manchester 1990.
8. Rurak A., Gągała K., *Wojskowy Nadzór w Sojuszniczej Przestrzeni Powietrznej. Misje Air Policing.*, Obronność, Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej, nr 4(24)/2017.
9. Traktat Północnoatlantycki, (Dz. U. z 2000 r. Nr 87, poz. 970).

Netografia

10. https://ac.nato.int/archive/2023/NATO_AP_2023, [dostęp: 13.05.2025].
11. <https://ac.nato.int/missions/air-policing>, [dostęp: 14.05.2025].
12. <https://ac.nato.int/missions/air-policing/enhanced>, [dostęp: 13.05.2025].
13. <https://aerospacemilitary.com/news/swedish-gripens-arrive-for-first-out-of-country-nato-air-policing-support>, [dostęp: 12.05.2025].
14. <https://euro-sd.com/2025/04/major-news/43509/swaf-first-external-nato-role>, [dostęp: 09.05.2025].
15. <https://polska-zbrojna.pl/Mobile/ArticleShow/19626>, [dostęp: 12.05.2025].
16. <https://portalmilitarny.pl/wiadomosci/polskie-f-16-ponownie-beda-chronic-kraje-baltyckie>, [dostęp: 12.05.2025].
17. <https://shape.nato.int/news-archive/2025/one-year-since-accession-sweden-announces-first-contribution-to-nato-air-policing-3>, [dostęp: 09.05.2025].
18. <https://www.armyrecognition.com/news/aerospace-news/2025/flash-news-sweden-joins-nato-air-policing-for-first-time-with-gripen-fighter-jets-deployed-to-poland>, [dostęp: 12.05.2025].
19. <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/01/13/nato-intercepts-of-russian-aircraft-stable-in-2024-over-prior-year>, [dostęp: 13.05.2025].
20. <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/pierwsza-misja-air-policing-sil-powietrznych-szwecji-nad-baltykiem-i-wschodnia-flanka-nato>, [dostęp: 09.05.2025].
21. <https://www.government.se/press-releases/2025/03/swedish-nato-operations-in-poland-to-support-ukraine>, [dostęp: 09.05.2025].
22. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/air%20police#h1>, [dostęp: 10.05.2025].
23. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132685.htm, [dostęp: 12.05.2025].
24. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8206.htm, [dostęp: 10.05.2025].
25. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/2204-map-nato-eastern-flank-air-domain.pdf, [dostęp: 10.05.2025].
26. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/aktywnosc-ministrow/polskie-f-16-wezmaudzial-w-misji-air-policing-w-islandii,12076>, [dostęp: 14.05.2025].
27. <https://x.com/DowOperSZ>, [dostęp: 13.05.2025].

Natalia URBAŃSKA

Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

ORCID 0009-0004-2329-3077

https://doi.org/10.29316/9788368103236_16

KRYZYS MIGRACYJNY NA GRANICY Z BIAŁORUSIĄ WYZWANIEM DLA BEZPIECZEŃSTWA POLSKI

THE MIGRATION CRISIS ON THE BORDER WITH BELARUS IS
A CHALLENGE FOR POLISH'S SECURITY

Streszczenie

Kryzys migracyjny na Białorusi i ogromny napływ nielegalnych imigrantów na granicy polsko-białoruskiej jest szczególnie istotnym wyzwaniem dla bezpieczeństwa Polski i Polaków. Kryzys migracyjny na granicy z Białorusią, trwający od 2021 roku stanowi istotne wyzwanie i zagrożenie dla Polski i Unii Europejskiej. Wzrost nielegalnych prób przekroczenia granicy przez migrantów z krajów Bliskiego Wschodu, często organizowany przez władze białoruskie, wywołał napięcie między państwami. Polska władza próbuje stawić czoła trudnościami zarządzania napływem migrantów, jednocześnie próbując utrzymać bezpieczeństwo graniczne. Celem niniejszego rozdziału jest analiza skomplikowanej sytuacji migracyjnej, która narodziła się na granicy polsko-białoruskiej. Celem badanych jest zrozumienie wpływu kryzysu

Abstract

The migration crisis in Belarus and the huge inflow of illegal immigrants on the Polish-Belarusian border is a particularly important challenge for the security of Poland and Poles. The migration crisis on the border with Belarus, which has been ongoing since 2021, constitutes a significant challenge and threat to Poland and the European Union. The increase in illegal attempts by migrants from Middle Eastern countries to cross the border, often organized by the Belarusian authorities, has caused tension between the countries. The Polish authorities are trying to cope with the difficulties of managing the influx of migrants while also trying to maintain border security. The aim of this chapter is to analyze the complicated migration situation that arose on the Polish-Belarusian border. The aim of the respondents is

migracyjnego na bezpieczeństwo Polski, biorąc pod uwagę zarówno czynniki społeczne, jak i polityczne. W rozdziale poddano próbę identyfikacji mechanizmów generujących kryzys oraz analizę potencjalnych zagrożeń dla integralności i stabilności państwa. Pytanie problemowe koncentruje się na zrozumieniu korzeni i dynamiki kryzysu migracyjnego. Rozdział opiera się na analizie danych z przeprowadzonych badań wśród obywateli terenów przygranicznych. Wnioski wychodzące z analizy tychże badań mają na celu nie tylko przedstawienie obecnej sytuacji, ale także wskazanie możliwych scenariuszy i zmian systemowych w aspekcie kryzysu migracyjnego. Rozdział wskazuje na pilną potrzebę zarządzania kryzysem migracyjnym uwzględniając aspekty humanitarne, polityczne i społeczne. Skuteczne rozwiązania w powyższym zakresie wymagają współpracy międzynarodowej oraz opracowania odpowiedniej strategii działania na poziomie krajowym i regionalnym.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo wewnętrzne, Białoruś, kryzys migracyjny, wyzwania, zagrożenia

Wstęp

Kryzys migracyjny na Białorusi i ogromny napływ nielegalnych imigrantów na granicy polsko-białoruskiej jest szczególnie istotnym wyzwaniem dla bezpieczeństwa Polski i Polaków. Kryzys migracyjny na granicy z Białorusią, trwający od 2021 roku stanowi istotne wyzwanie i zagrożenie dla Polski i Unii Europejskiej. Wzrost nielegalnych prób przekroczenia granicy przez migrantów z krajów Bliskiego Wschodu, często organizowany przez władze białoruskie, wywołał napięcie między państwami. Polska władza próbuje stawić czoła trudnościami zarządzania napływem migrantów, jednocześnie próbując utrzymać bezpieczeństwo graniczne.

W celu rozpoczęcia rozważań i analizy kryzysu migracyjnego, fundamentalnym działaniem jest przedstawienie definicji tego zjawiska, a także omówienie i scharakteryzowanie go. W związku z tym, kryzys migracyjny to sytuacja, w której duże grupy ludzi migrują lub uciekają z określonych regionów lub krajów z powodu

to understand the impact of the migration crisis on Poland's security, taking into account both social and political factors. The chapter attempts to identify the mechanisms generating the crisis and to analyze potential threats to the integrity and stability of the state. The problem question focuses on understanding the roots and dynamics of the migration crisis. The chapter is based on the analysis of data from surveys conducted among citizens of border areas. The conclusions drawn from the analysis of these studies are intended not only to present the current situation, but also to indicate possible scenarios and systemic changes in the aspect of the migration crisis. The chapter points to the urgent need to manage the migration crisis, taking into account the humanitarian, political and social aspects. Effective solutions in the above area require international cooperation and the development of an appropriate strategy of action at the national and regional level.

Keywords: internal security, Belarus, migration crisis, challenges, threats

różnych czynników, takich jak konflikty zbrojne, prześladowania, biedy, czy zagrożenia życia. Ten rodzaj kryzysu może wywołać znaczne wyzwania zarówno dla krajów, do których migranci zmierzają, jak i dla samych migrantów¹. Wśród głównych czynników wywołujących kryzys migracyjny wyróżnić można:

- wojny i konflikty zbrojne, które są jednym z atutowych powodów migracji. Ludzie uciekają przed przemocą, zagrożeniem życia oraz zniszczeniem infrastruktury;
- prześladowania, polegające na tym, iż często opuszczają swoje ojczyste kraje ze względu na prześladowania ze strony władz, grup etnicznych czy religijnych;
- bieda i brak perspektyw ekonomicznych, ponieważ znaczna część migracji wynika z ubóstwa, braku możliwości rozwoju ekonomicznego i poszukiwania lepszych warunków życia;
- zmiany klimatyczne, takie jak wzrost poziomu morza, susze, powodzie i inne skutki zmian klimatycznych, które mogą zmuszać ludzi do opuszczania swoich domów;
- niestabilność polityczna państw, która objawia się kryzysami politycznymi, korupcją i brakiem stabilności politycznej w danym regionie².

W trakcie kryzysu migracyjnego kraje przyjmujące często stają przed wyzwaniami związanymi z zarządzaniem dużymi strumieniami migrantów, włączając w to kwestie humanitarne, społeczne, gospodarcze i bezpieczeństwo. Warto wspomnieć, iż organizacje międzynarodowe, takie jak Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) oraz Unia Europejska, często angażują się w pomoc i koordynację działań w odpowiedzi na kryzys migracyjny.

Geneza kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej

W kontekście Polski i Unii Europejskiej, sytuacja związana z migracją na granicy z Białorusią jest problemem od 2021 roku. Wówczas obserwowano intensyfikację ruchu migracyjnego, który był obiektem sporu politycznego między Polską a Białorusią. Jednakże ogólna geneza kryzysu migracyjnego na Białorusi ma

---

¹ K. Jędrzejczyk-Kuliniak, *Ten inny, obcy, imigrant. Europejska przestrzeń bezpieczeństwa a kryzys migracyjny*, Instytut Bezpieczeństwa Narodowego Wydział Nauk o Bezpieczeństwie Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki, s. 101.

² D. Domalewska, M. Żakowska, *Migracje z państw objętych konfliktami zbrojnymi – analiza wypowiedzi parlamentarzystów na Twitterze*, Przegląd Europejski, tom 2019, numer 2, s. 217.

swoje korzenie w szeregu wydarzeń, zarówno krajowych, jak i międzynarodowych. Ogólnie rzecz biorąc, wśród wydarzeń, które znacząco wpłynęły na rozwój kryzysu migracyjnego są:

- szeroko krytykowane przez społeczność międzynarodową wybory prezydenckie na Białorusi w sierpniu 2020 roku, które spowodowały masowe protesty opozycji;
- reelekcja prezydenta Aleksandra Łukaszenki, która została uznana za nielegalną przez partię opozycyjną i wielu obserwatorów międzynarodowych;
- represje wobec opozycji: po zakończeniu wyborów na Białorusi doszło do brutalnej pacyfikacji protestów przez siły bezpieczeństwa, a opozycyjni liderzy byli zmuszani do ucieczki za granicę. Dodatkowo, wielu zwolenników opozycji doświadczało prześladowań ze względu na swoje poglądy polityczne;
- sankcje i reakcje międzynarodowe, które charakteryzowały się tym, iż w odpowiedzi na naruszenia praw człowieka i demokratyczne zasady, Unia Europejska i inne kraje wprowadziły sankcje ekonomiczne przeciwko reżimowi białoruskiemu³.

Wszystkie powyższe wydarzenia zostały swego rodzaju napędem do wybuchu kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej. Władze Białorusi nie potrafiły pogodzić się zarówno z decyzjami Unii Europejskiej dotyczącymi sankcji, jak i sytuacją, iż mogą przegrać wybory i odejść od władzy. Dodatkowo, ważnym elementem jest kwestia, jaką rolę odgrywa Białoruś w kontekście wojny na Ukrainie. Czy Białoruś również jest stroną konfliktu, czy też zwykłym państwem nie ingerującym w tą kwestię? Autorka artykułu zauważa, iż Białoruś odgrywa ogromną rolę w tym konflikcie. Analizując tą kwestię warto zauważyć, że wcześniejsze zaangażowanie Białorusi w konflikt na wschodnich obszarach Ukrainy miało wpływ na stosunki z Zachodem. Kolejnym czynnikiem jest fakt, iż współczesne napięcia między Rosją a Zachodem, zwłaszcza w kontekście konfliktu na Ukrainie, przyczyniły się do zaostrzenia sytuacji na Białorusi. Fundamentalne znaczenie mają poniekąd również działania odnoszące się do polityka migracyjnej Białorusi, kiedy to Białoruś poprzez zmiany w prawie ułatwiła przemieszczanie się migrantów na swoim terytorium, co stało się jednym z narzędzi presji politycznej wobec Unii Europejskiej. Ponadto, władze Białorusi zostały oskarżone o celowe manipulowanie przepływem migrantów, zwłaszcza z krajów Bliskiego Wschodu, na granice z Polską, Litwą

³ Z. Śliwa, A. Olech, *Migracje i kryzys na granicy polsko-białoruskiej*, <https://ine.org.pl/migracje-i-kryzys-na-granicy-polsko-bialoruskiej>, [dostęp: 27.01.2024].

i Łotwą jako środek presji politycznej na kraje Unii Europejskiej. Łącząc wszystkie wymienione elementy, geneza kryzysu migracyjnego na Białorusi obejmuje szereg czynników politycznych, społecznych i międzynarodowych, które przyczyniły się do wybuchu i eskalacji sytuacji migracyjnej na granicach tego kraju⁴.

Czy w związku z kryzysem migracyjnym społeczeństwo czuje się bezpiecznie?

Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej nie dotyczy jedynie ogólnego problemu dla rządów państw takich jak Polska, a zdecydowanie dotyka większości społeczeństwa. W związku z tym to właśnie mieszkańcy Polski, a zwłaszcza mieszkańcy terenów przygranicznych mogą nie czuć się bezpiecznie ze względu na ten kryzys. Z uwagi na brak danych empirycznych dotyczących poziomu poczucia bezpieczeństwa w aspekcie kryzysu migracyjnego, podjęto decyzję o przeprowadzeniu badania, którego celem była próba odpowiedzi na pytanie: *Czy społeczeństwo czuje się bezpiecznie w aspekcie kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej?*

W celu udzielenia odpowiedzi na powyższe pytanie, przeprowadzono badanie ankietowe wśród mieszkańców terenów przygranicznych. Uczestnicy ankiety zostali poinformowani, że celem badania jest ocena poziomu poczucia bezpieczeństwa w aspekcie kryzysu migracyjnego. Respondenci wypełnili formularz zawierający 10 zagadnień, a także pomocnicze pytania metryczkowe. W badaniu wzięło udział 85 osób, z czego 48 osób to były kobiety, a 37 osób były płci męskiej. Wśród respondentów 52 osoby zadeklarowało zamieszkanie w mieście, a 33 osoby miejscem zamieszkania wskazały wieś. Największy odsetek respondentów oscylował w wielu 21-30 lat (37 osób), 31-40 lat (23 osoby) i 41-50 lat (19 osób). Największą ilość odpowiedzi udzieliły osoby z wykształceniem wyższym (45 respondentów), średnim (34 respondentów) i zasadniczym zawodowym i branżowym (6 respondentów).

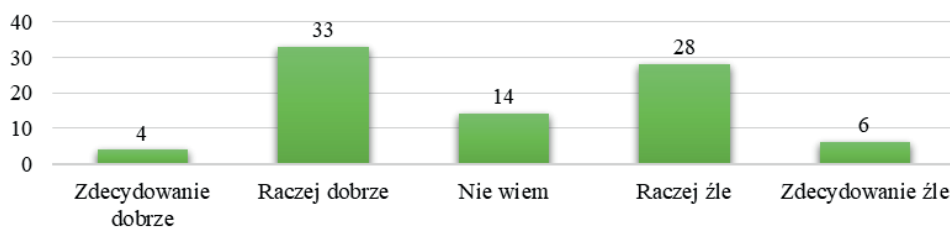
W przeprowadzonym badaniu pierwsze pytanie odnosiło się do własnego, ogólnego poczucia bezpieczeństwa w związku z obecnością migrantów na granicy polsko-białoruskiej. Co ciekawe, w powyższym pytaniu odpowiedzi respondentów były bardzo podzielone. W związku z powyższym, stwierdzić można, iż poczucie

---

⁴ O. Tkachuk, *Znaczenie kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej dla polityki imigracyjnej i azylowej Unii Europejskiej*, *Wschodnioznawstwo*, 16, 2022, s. 106-107.

bezpieczeństwa jednostki w kontekście obecności migrantów na granicy może być subiektywne i zależne od wielu czynników, takich jak indywidualne doświadczenia, przekonania polityczne, informacje medialne, ale także ogólna atmosfera społeczna⁵. Dla wielu osób obecność dużej liczby migrantów na granicy może być źródłem niepokoju i obaw związanych z bezpieczeństwem, zwłaszcza gdy pojawiają się obawy dotyczące naruszeń granic, bezpieczeństwa publicznego czy potencjalnych konfliktów. Z drugiej strony, podejście do tej kwestii może się różnić w zależności od perspektywy. Niektórzy ludzie mogą widzieć potrzebę humanitarnej pomocy dla migrantów i zrozumieć, że są to osoby, które uciekają przed trudnymi warunkami życia lub prześladowaniami.

Jak ocenia Pani/Pan swoje ogólne poczucie bezpieczeństwa w związku z obecnością migrantów na granicy polsko-białoruskiej?

Rysunek 1. Odsetek badanych odpowiadających na pytanie o własnym ogólnym poczuciu bezpieczeństwa w aspekcie kryzysu migracyjnego

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

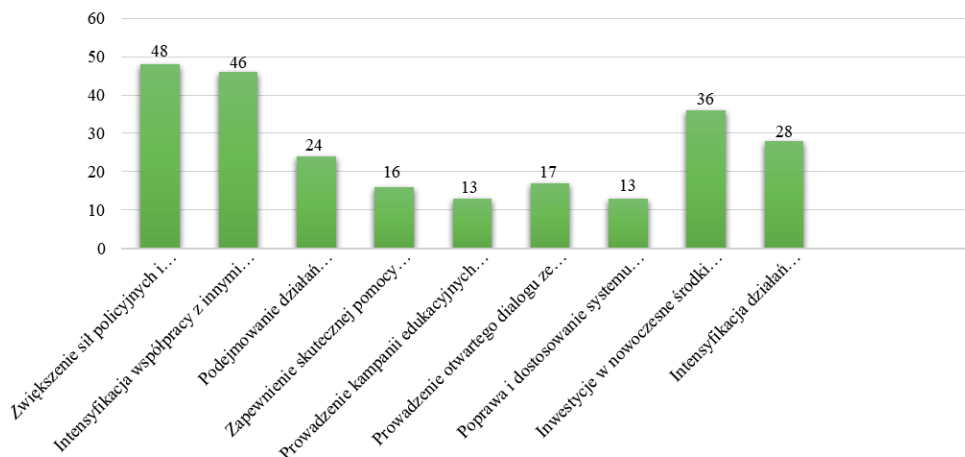
Kolejne pytanie dotyczyło podejmowanych działań, które respondenci uważają za konieczne w celu poprawy sytuacji na granicy polsko białoruskiej. Z uwidocznionych na poniższym wykresie danych (rysunek 2) wynika, że najczęściej respondentów uważa za najważniejsze działanie zwiększenie sił policyjnych i wojskowych na granicy w celu skutecznego monitorowania i zabezpieczania obszaru przygranicznego, intensyfikację współpracy z innymi krajami europejskimi i organizacjami międzynarodowymi w celu skoordynowanych działań przeciwdziałających nielegalnej migracji, inwestycje w nowoczesne środki techniczne, takie jak drony, kamery termowizyjne czy systemy monitorowania, w celu poprawy nadzoru nad granicą. Uwidocznione jest, że mieszkańcy przede wszystkim skupiają się na

⁵ J. Lubimow, *Migracje jako zagrożenie bezpieczeństwa państwa*, Studia Administracji i Bezpieczeństwa, 2, 2017, s. 45.

swego rodzaju obronie i na bezpieczeństwie swoim i granicy z Białorusią. Najważniejszym czynnikiem poprzez przeprowadzone badanie uwidoczniło się nie kwestie społeczne, taka jak polityka azylowa czy też pomoc humanitarna, a czynna obrona granic Polski. Ankietowani mieli do wyboru kilka zaproponowanych działań, takich jak:

- zwiększenie sił policyjnych i wojskowych na granicy w celu skuteczniejszego monitorowania i zabezpieczania obszaru przygranicznego;
- intensyfikacja współpracy z innymi krajami europejskimi i organizacjami międzynarodowymi w celu skoordynowanych działań przeciwdziałających nielegalnej migracji;
- podejmowanie działań dyplomatycznych wobec Białorusi w celu rozwiązania kryzysu migracyjnego i zapobieżenia nadużywaniu sytuacji przez rząd białoruski;
- zapewnienie skutecznej pomocy humanitarnej dla migrantów, którzy znajdują się w trudnej sytuacji, jednocześnie respektując przepisy prawa międzynarodowego dotyczące praw człowieka;
- prowadzenie kampanii edukacyjnych w społeczeństwie, aby zwiększyć świadomość na temat sytuacji migracyjnej, zrozumienie praw człowieka i konsekwencji nielegalnych działań na granicy;
- prowadzenie otwartego dialogu ze społeczeństwem, aby zrozumieć obawy i oczekiwania ludzi, jednocześnie informując ich na temat podejmowanych działań w celu poprawy bezpieczeństwa;
- poprawa i dostosowanie systemu azylowego, aby skuteczniej identyfikować osoby wymagające ochrony międzynarodowej oraz przyspieszenie procesów rozpatrywania wniosków o azyl;
- inwestycje w nowoczesne środki techniczne, takie jak drony, kamery termowizyjne czy systemy monitorowania, w celu poprawy nadzoru nad granicą;
- intensyfikacja działań antyprzemytowych, w tym ścisła współpraca z organami ścigania i organami porządkowymi, aby skutecznie przeciwdziałać nielegalnej działalności.

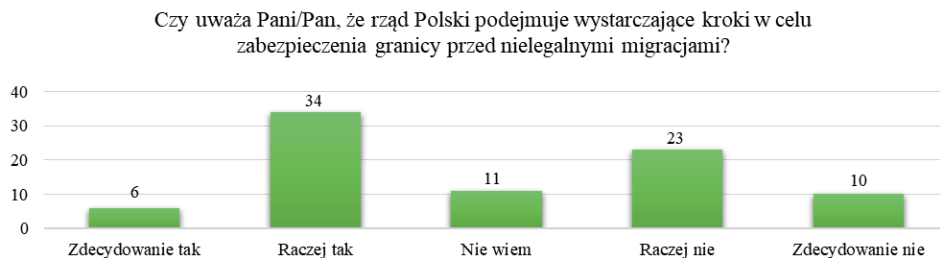
Jakie działania uważa Pani/Pan za konieczne w celu poprawy sytuacji bezpieczeństwa na granicy polsko-białoruskiej w kontekście kryzysu migracyjnego? Proszę o wybranie maksymalnie 3 odpowiedzi.

Rysunek 2. Odsetek badanych odpowiadających na pytanie dotyczące działań koniecznych w celu poprawy bezpieczeństwa na granicy

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Trzecie z kolei pytanie dotyczyło opinii na temat działalności rządu Polski, a konkretnie czy jego działania są wystarczające w zakresie utrzymania bezpieczeństwa na granicy. Według większości respondentów rząd Polski podejmuje wystarczające kroki w celu zabezpieczenia granicy przed nielegalnymi migracjami. Władze podejmują różne środki w celu zabezpieczenia granicy polsko-białoruskiej przed nielegalnymi migracjami, takie jak zwiększenie obecności sił wojskowych i straży granicznej, budowa infrastruktury zabezpieczającej oraz współpraca z innymi krajami Unii Europejskiej. Jednakże, skuteczność tych działań i ich zgodność z prawem międzynarodowym, zwłaszcza w kontekście humanitarnych aspektów kryzysu migracyjnego, są tematem głębokiej dyskusji. W opinii autora artykułu osoby krytykujące działania rządu podnoszą kwestie związane z poszanowaniem praw człowieka, warunkami humanitarnymi dla migrantów oraz transparentnością działań na granicy. Z kolei zwolennicy tych działań argumentują, że są one niezbędne do utrzymania porządku i bezpieczeństwa na granicy, zwłaszcza w kontekście manipulacji migracyjnej ze strony Białorusi.

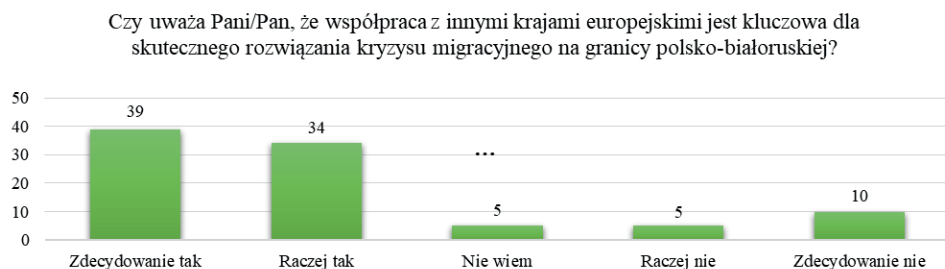
Rysunek 3. Odsetek badanych odpowiadających na pytanie odnośnie do działań rządu

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Kolejne pytanie w przeprowadzonym badaniu było zebraniem opinii dotyczących współpracy rządu polskiego z innymi krajami europejskimi. Wśród respondentów zwrócono uwagę, iż większa ich część uważa, że jest to element kluczowy w kontekście omawianego kryzysu. Warto wyróżnić kilka czynników, które mają fundamentalny wpływ na kryzys i jego znaczenie w przestrzeni międzynarodowej. Pierwszym z nich jest wspólna odpowiedzialność państw. Kryzys migracyjny ma wymiar transgraniczny, a migranci przemieszczają się przez różne kraje, dlatego też współpraca jest niezbędna, aby skutecznie zarządzać sytuacją. Wspólne podejście pozwala na wspólną odpowiedzialność i rozwiązania, zamiast pozostawiania jednego kraju samemu sobie w radzeniu sobie z wyzwaniami. Kolejnym czynnikiem jest współdziałanie w zakresie bezpieczeństwa, które umożliwia współpracę międzynarodową.

Dzięki wspólnym wysiłkom kraje mogą efektywniej monitorować i kontrolować przepływ migrantów, zwłaszcza w kontekście ewentualnych działań prowokacyjnych innych państw. Ważną kwestią jest także wspólnie założona strategia i koordynacja podejmowanych działań w celu zarządzania kryzysem. Wspólnie ustalone plany, wymiana informacji oraz zorganizowane działania mogą prowadzić do bardziej zrównoważonych i skutecznych rozwiązań. Dodatkowo, współpraca na poziomie europejskim odzwierciedla zasadę solidarności między państwami członkowskimi Unii Europejskiej. W obliczu kryzysu migracyjnego państwa mogą udzielać sobie nawzajem wsparcia, dzielić odpowiedzialność za przyjmowanie uchodźców oraz wspólnie działać w celu łagodzenia skutków kryzysu. Ostatni, ale równie ważnym czynnikiem są wspólne działania humanitarne. Współpraca międzynarodowa pozwala na skoordynowane działania w zakresie pomocy humanitarnej dla migrantów, a kraje mogą razem pracować nad zapewnieniem godziwych warunków dla

uchodźców, dostępu do podstawowych potrzeb oraz przeciwdziałaniu naruszeniom praw człowieka⁶.

Rysunek 4. Odsetek badanych odpowiadających na pytanie o skuteczności współpracy międzynarodowej

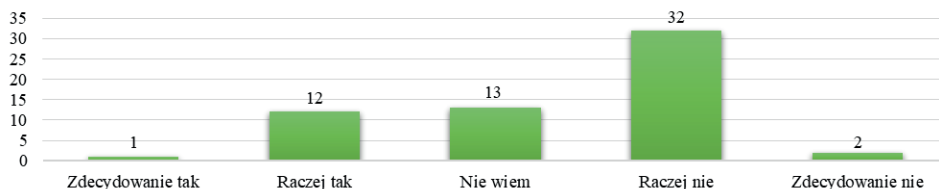
Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Powszechnie wiadomym jest, że media stanowią „czwartą władzę”. W związku z tym, została podjęta próba uzyskania odpowiedzi dotyczącej kwestii mediów w aspekcie kryzysu migracyjnego. Według autorki, media odgrywają istotną rolę w powyższym problemie. Co ciekawe, wśród respondentów większa część uważa, że media nie informują adekwatnie społeczeństwa o sytuacji na granicy, a także jej wpływu na bezpieczeństwo mieszkańców. Oczywiście jest, że ocenianie adekwatności informowania przez media jest zawsze subiektywne i zależy od wielu czynników, takich jak źródło informacji, różnice w perspektywach czy uprzedzenia indywidualne. Adekwatność informowania przez media zależy od ich zdolności do dostarczenia zrównoważonej, rzetelnej i kontekstowej informacji. W przypadku kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej, ważne jest, aby media skupiły się nie tylko na relacjonowaniu faktów, ale również na dostarczaniu pełniejszego zrozumienia sytuacji, uwzględniając różnorodne perspektywy⁷.

⁶ R. Rydzewski, „Kryzys migracyjny” - antropologiczne studium przypadku serbskiej części szlaku bałkańskiego, <https://repozytorium.amu.edu.pl/items/b2e6aff0-1a50-40a5-b164-cf9df87f2162>, [dostęp: 27.01.2025].

⁷ A. Wawrzusiszyn, *Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej i jego wpływ na bezpieczeństwo Polski*, Nowa Polityka Wschodnia, 2022, nr 2(33), s. 61.

Czy uważa Pani/Pan, że media adekwatnie informują społeczeństwo na temat sytuacji na granicy polsko-białoruskiej i jej wpływu na bezpieczeństwo?

Rysunek 5. Odsetek badanych odpowiadających na pytanie o adekwatności informacji medialnych dotyczących kryzysu migracyjnego

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Kolejnym ważnym aspektem jest działalność lokalnych społeczności i społeczeństwa w zakresie bezpieczeństwa na granicy polsko-białoruskiej. Podczas badania ankietowani zostali zapytani, jakie ich zdaniem działania powinny zostać podjęte przez lokalną społeczność w zakresie bezpieczeństwa granicznego. Wśród przykładów odpowiedzi respondenci mieli do wyboru:

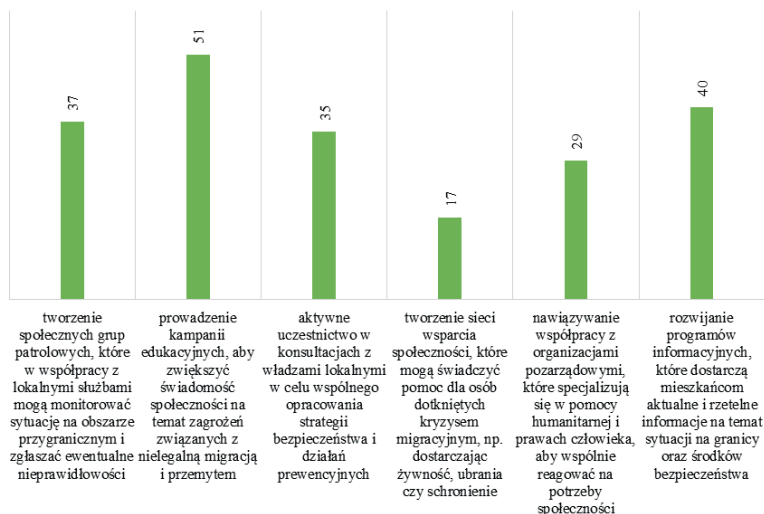
- tworzenie społecznych grup patrolowych, które w współpracy z lokalnymi służbami mogą monitorować sytuację na obszarze przygranicznym i zgłaszać ewentualne nieprawidłowości,
- prowadzenie kampanii edukacyjnych, aby zwiększyć świadomość społeczności na temat zagrożeń związanych z nielegalną migracją i przemytem,
- aktywne uczestnictwo w konsultacjach z władzami lokalnymi w celu wspólnego opracowania strategii bezpieczeństwa i działań prewencyjnych,
- tworzenie sieci wsparcia społeczności, które mogą świadczyć pomoc dla osób dotkniętych kryzysem migracyjnym, np. dostarczając żywność, ubrania czy schronienie,
- nawiązywanie współpracy z organizacjami pozarządowymi, które specjalizują się w pomocy humanitarnej i prawach człowieka, aby wspólnie reagować na potrzeby społeczności,
- rozwijanie programów informacyjnych, które dostarczą mieszkańcom aktualne i rzetelne informacje na temat sytuacji na granicy oraz środków bezpieczeństwa.

Podczas badania uwidoczniono, że najwięcej odpowiedzi otrzymały działania takie jak:

- *prowadzenie kampanii edukacyjnych, aby zwiększyć świadomość społeczności na temat zagrożeń związanych z nielegalną migracją i przemytem* – jest ona kluczowa, aby przełamywać stereotypy i promować zrozumienie

- między różnymi grupami społecznymi. Poprawa świadomości na temat przyczyn migracji oraz korzyści płynących z różnorodności może przyczynić się do budowy bardziej otwartego i tolerancyjnego społeczeństwa;
- *rozwijanie programów informacyjnych, które dostarczą mieszkańcom aktualne i rzetelne informacje na temat sytuacji na granicy oraz środków bezpieczeństwa* - jest ono istotne, ponieważ umożliwia to budowanie zaufania między różnymi grupami społecznymi. Otwarta komunikacja może pomóc w identyfikowaniu wspólnych celów, rozwiązywaniu konfliktów oraz wspieraniu integracji migrantów w społeczności lokalnej;
  - *tworzenie społecznych grup patrolowych, które w współpracy z lokalnymi służbami mogą monitorować sytuację na obszarze przygranicznym i zgłaszać ewentualne nieprawidłowości* – ma fundamentalne znaczenie, ponieważ te instytucje mogą działać jako ważne ogniwo w kreowaniu skutecznych programów i działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa na obszarach przygranicznych. Lokalne społeczności, będąc bezpośrednio zaangażowanymi w proces, mają unikalne perspektywy i doświadczenia, które mogą być wykorzystane do skutecznego rozwiązania problemów.

Jakie działania lokalnych społeczności uważa Pani/Pan za istotne w kontekście poprawy bezpieczeństwa na obszarach przygranicznych? Proszę wybrać maksymalnie 3 odpowiedzi.

Rysunek 6. Odsetek badanych odpowiadających na pytanie o zaproponowanych działaniach przez lokalne społeczności

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Rząd Białorusi, pod kierownictwem prezydenta Aleksandra Łukaszenki, jest kluczowym graczem w kształtowaniu sytuacji migracyjnej na granicy z Białorusią. Decyzje białoruskiego rządu, takie jak ułatwianie przemieszczania się migrantów na granicę, są istotnym elementem kryzysu. Dodatkowo, aby zrozumieć konspekt kryzysu migracyjnego, warto odnieść się również do wpływu Federacji Rosyjskiej na omawiany kryzys. Polityka Rosji może być jednym z czynników wpływających na kryzys migracyjny, ale sama sytuacja jest bardziej złożona.

Poniżej znajduje się kilka aspektów, które warto rozważyć. Przede wszystkim Białoruś utrzymuje tradycyjnie bliskie stosunki z Rosją, ale sytuacja ta może być wynikiem nie tylko bezpośredniego wpływu Rosji, ale również działań podejmowanych niezależnie przez rząd Białorusi. Dodatkowo, stosunki między Rosją a Unią Europejską oraz kwestie geopolityczne i bezpieczeństwa w regionie mogą wpływać na sytuację na granicy z Białorusią. Skomplikowane relacje międzynarodowe mają swoje odzwierciedlenie w różnych aspektach sytuacji migracyjnej. Ważnym elementem jest również fakt, że Białoruś jest oskarżana o celowe używanie migrantów jako narzędzia politycznego nacisku na Polskę i Unię Europejską w odpowiedzi na nałożone sankcje. Sytuacja na granicy z Białorusią jest rezultatem złożonych relacji międzynarodowych, a polityka różnych aktorów odgrywa swoją rolę. Oceniając wpływ Rosji na kryzys migracyjny, trzeba uwzględnić również działania Białorusi oraz kontekst geopolityczny regionu. Skomplikowana sytuacja wymaga analizy wielu aspektów, a jednoznaczne przypisanie winy lub odpowiedzialności jednemu krajowi może być trudne. Podczas przeprowadzonego badania warto zaznaczyć, iż ponad 80% uważa, że kryzys migracyjny jest poniekąd spowodowany polityką Rosji⁸.

Rysunek 7. Odsetek badanych odpowiadających na pytanie dotyczących wpływu polityki Rosji na kryzys migracyjny

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

⁸ E. Mironowicz, *Sojusz interesów. Stosunki białorusko-rosyjskie 1991-2014*, Instytut Historii i Nauk Politycznych UwB, s. 141.

Kolejnym czynnikiem mającym wpływ na bezpieczeństwo mieszkańców terenów przygranicznych jest polityka migracyjna Polski. W związku z tym ankietowani zostali zapytani, czy polityka migracyjna powinna być dostosowywana do zmieniającej się sytuacji na granicy. Sytuacja migracyjna na granicy polsko-białoruskiej jest zjawiskiem dynamicznym, które może ulegać szybkim zmianom w odpowiedzi na różne czynniki, takie jak działania rządów, zmiany polityczne czy kryzysy humanitarne. Elastyczność polityki migracyjnej pozwala na skuteczne reagowanie na te zmiany. Elastyczna polityka migracyjna umożliwi skuteczniejsze zapobieganie potencjalnym manipulacjom i nadużyciom ze strony innych krajów, takich jak Białoruś, które mogą próbować wykorzystać sytuację migracyjną w celach politycznych. Dostosowywanie polityki do zmieniającej się rzeczywistości może pomóc w skuteczniejszym radzeniu sobie z tego rodzaju wyzwaniami. Dostosowywanie polityki migracyjnej w oparciu o aktualne informacje i analizy pozwala na utrzymanie zrównoważonego podejścia, uwzględniającego aspekty humanitarne, prawa człowieka oraz bezpieczeństwo granic⁹.

Czy sądzi Pani/Pan, że polityka migracyjna powinna być dostosowywana w zależności od zmieniającej się sytuacji na granicy polsko-białoruskiej?

Rysunek 8. Odsetek badanych odpowiadających na pytanie o elastyczności polityki migracyjnej

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

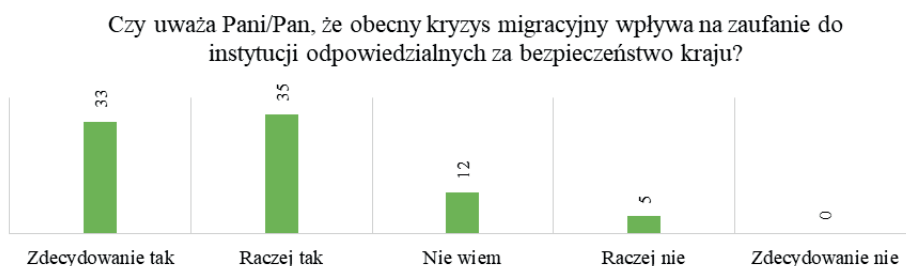
Fundamentalne znaczenie przy współczesnym kryzysie migracyjnym ma również zaufanie społeczeństwa do instytucji publicznych. W celu ukazania, czy według ankietowanych również ma to jakiegokolwiek znaczenie, podjęto próbę otrzymania odpowiedzi na pytanie: *Czy uważa Pani/Pan, że obecny kryzys migracyjny wpływa na zaufanie do instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo kraju?* Zaskakująco w tym przypadku okazało się zdanie respondentów na powyższe

⁹ S. Łodziński, M. Szonert, *Polityka migracyjna „bez polityki”*. *Antynomie tworzenia polityki migracyjnej w Polsce w okresie 2016-2022*, CMR Working Papers, 130/188, Warszawa 2023, s. 14.

pytanie – ani jedna osoba nie twierdzi, że kryzys zdecydowanie nie wpływa na zaufanie do instytucji.

Z jednej strony, skomplikowana sytuacja migracyjna na granicy polsko-białoruskiej, zwłaszcza w kontekście manipulacji politycznej i napięć międzynarodowych, może sprawić, że niektórzy obywatele będą oczekiwali skuteczniejszych działań ze strony instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo.

Z drugiej strony, rozwiązanie kryzysu migracyjnego wymaga złożonych działań, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. Wielozadaniowe i trudne do przewidzenia wyzwania mogą wpłynąć na postrzeganie skuteczności działań instytucji.

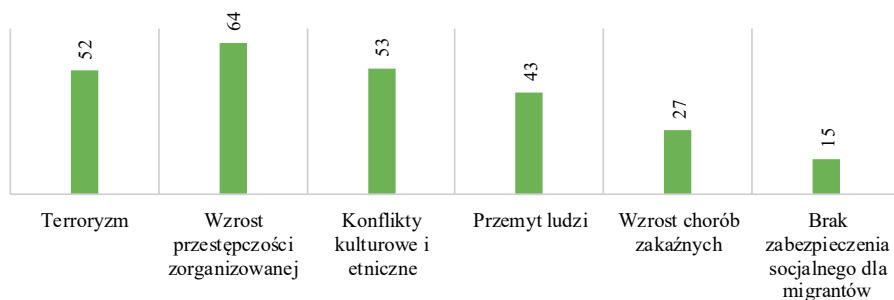
Rysunek 9. Odsetek badanych odpowiadających na pytanie o wpływ kryzysu na zaufanie do instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Kryzys migracyjny niesie ze sobą wiele zagrożeń. Nie tylko chodzi tu o zagrożenie terytorium, czy też zagrożenie pokoju międzynarodowego, ale także niebezpieczeństwa dotyczące społeczność lokalną, a zwłaszcza mieszkańców terenów przygranicznych. Bezpieczeństwo granic i porządek publiczny są kluczowymi aspektami, które mogą być zagrożone w wyniku kryzysu migracyjnego. Wzmożony napływ osób może sprawić, że kontrola granic staje się trudniejsza, co może prowadzić do sytuacji niebezpiecznych dla lokalnych społeczności. Wzrost przestępczości i terroryzm jest równie istotnym zagrożeniem, szczególnie w kontekście niestabilnych warunków, w jakich niektórzy migranci mogą przebywać. Zagrożenia dla zdrowia publicznego mogą rozprzestrzeniać się na obszarze lokalnym i mieć poważne konsekwencje dla społeczeństwa. Wreszcie, konflikty kulturowe i etniczne mogą prowadzić do podziałów w społeczeństwie, co z kolei może wpływać na ogólną stabilność i funkcjonowanie państwa. W przeprowadzonym badaniu respondenci mieli za zadanie wskazać 3 najważniejsze według nich zagrożenia, które może powodować kryzys migracyjny. Wśród powyższych respondenci mieli do wyboru zagrożenia takie jak terroryzm, wzrost przestępczości zorganizowanej,

konflikty kulturowe i etniczne, przemyt ludzi, wzrost chorób zakaźnych i brak zabezpieczenie socjalnego dla migrantów¹⁰.

Jakie zagrożenia według Pani/Pana płyną z kryzysu migracyjnego? Proszę wybrać maksymalnie 3 odpowiedzi.

Rysunek 10. Odsetek badanych odpowiadających na pytanie dotyczące zagrożeń ze strony migrantów

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Poprzez przeprowadzenie powyższego badania udało się uzyskać wiele odpowiedzi na temat poczucia szeroko rozumianego bezpieczeństwa społeczności lokalnej terenów przygranicznych. Zwrócono uwagę, że migranci stanowią swego rodzaju zagrożenie dla społeczeństwa polskiego, jednakże warto zwrócić uwagę, że to też są ludzie i powinni być traktowani w sposób humanitarny, zgodnie z zapisami chociażby Konwencji Genewskiej.

Propozycje zmian

W kontekście kryzysu migracyjnego z Białorusi, zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców wymaga specyficznych działań, uwzględniających zarówno bezpieczeństwo graniczne, jak i aspekty społeczne. Wśród przykładów działań, które mogą przyczynić się do wzrostu poczucia bezpieczeństwa są:

1. Wzmocnienie kontroli granicznej, która polegałaby na zwiększeniu obecności służb granicznych i innych agencji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo

¹⁰ K. Orzech, *Zagrożenia dla Polski kreowane przez Republikę Białorusi w kontekście sytuacji kryzysowej na granicy polsko-białoruskiej*, *Studia Bezpieczeństwa Narodowego*, 22, 2021, s. 63-64.

granic, szczególnie w obszarach uznawanych za bardziej narażone na nielegalne przekroczenia granic.

2. Rozbudowa Infrastruktury Granicznej, a przede wszystkim inwestycje w nowoczesną infrastrukturę graniczną, w tym kamery monitoringu, sensory ruchu i inne technologie wspomagające monitorowanie i kontrolę nad ruchem granicznym.
3. Współpraca z organizacjami bezpieczeństwa publicznego, a zwłaszcza nawiązanie współpracy z lokalnymi organizacjami zajmującymi się bezpieczeństwem publicznym, takimi jak straż miejska czy ochotnicze patrołowanie, w celu zwiększenia obecności i monitorowania w obszarach miejskich.
4. Komunikacja i edukacja społeczności, w skład czego wchodzi między innymi organizowanie kampanii informacyjnych i edukacyjnych skierowanych do społeczności lokalnej, aby dostarczyć rzetelne informacje na temat sytuacji migracyjnej, przeciwdziałać dezinformacji i uświadamiać mieszkańcom bezpieczeństwo działań podjętych przez władze.
5. Wsparcie dla organizacji społecznych, gdyż to właśnie wspieranie lokalnych organizacji społecznych, które angażują się w pomoc migrantom oraz podejmują działania na rzecz integracji społeczności lokalnej może przyczynić się do zrozumienia i akceptacji zmian w otoczeniu.
6. Zwiększenie dostępu do pomocy psychologicznej, zwłaszcza zapewnienie dostępu do usług wsparcia psychologicznego dla mieszkańców, a szczególnie tych, którzy mogą odczuwać stres lub niepewność związane z kryzysem migracyjnym.
7. Skuteczna komunikacja rządowa, a w szczególności ustabilizowanie skutecznej komunikacji ze strony rządu, w celu informowania mieszkańców o działaniach podejmowanych w odpowiedzi na kryzys migracyjny.

Przyjęcie holistycznego podejścia, które uwzględnia zarówno aspekty bezpieczeństwa granicznego, jak i społeczne, jest kluczowe dla skutecznego zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców w obliczu kryzysu migracyjnego.

W jaki sposób rozwiązać kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej?

Zakończenie kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej wymaga kompleksowego podejścia i współpracy na różnych szczeblach: krajowym, regionalnym i międzynarodowym. Jednym z aspektów, które można by było kontynuować jest aktywna dyplomacja i współpraca międzynarodowa są kluczowe. Dialog między krajami europejskimi, Unią Europejską, Białorusią i Rosją może przyczynić

się do znalezienia trwałego rozwiązania kryzysu migracyjnego. Skoordynowane działania na szczeblu międzynarodowym mogą zmniejszyć napięcia i przeciwdziałać manipulacjom politycznym.

Kolejnym fundamentalnym działaniem jest wzmacnianie granic i zabezpieczenie infrastruktury krytycznej. Wzmocnienie granic, zarówno przez zwiększenie obecności sił granicznych, jak i inwestycje w technologie monitoringu, może pomóc w skutecznym kontrolowaniu przemieszczania się migrantów. Równocześnie ważne jest, aby zabezpieczyć infrastrukturę graniczną w celu utrudnienia nielegalnych przekroczeń.

Na podstawie przeprowadzonego badania warto zauważyć, że szczególnie ważną rolę w kryzysie migracyjnym odgrywa społeczeństwo. W związku z tym bardzo istotne jest wsparcie dla lokalnych społeczności i organizacji pozarządowych. Lokalne społeczności i organizacje pozarządowe odgrywają istotną rolę w reagowaniu na kryzys. Zapewnienie wsparcia dla tych podmiotów może pomóc w zminimalizowaniu negatywnych skutków kryzysu dla mieszkańców obszarów przygranicznych oraz migrantów.

Wśród działań, które można podjąć w celu zażegnania kryzysu migracyjnego są również rozwiązania tzw. Długoterminowe. Inwestycje w rozwiązania długoterminowe, takie jak pomoc rozwojowa dla krajów źródłowych migracji, mogą przyczynić się do adresowania korzeni problemu. Wspieranie stabilności politycznej, społeczno-gospodarczej i zapewnianie perspektyw ekonomicznych w krajach źródłowych migracji może zmniejszyć presję migracyjną.

Ostatnią kwestią jest wzmocnienie środków kontroli informacji. Działania zmierzające do zwiększenia kontroli nad przekazem informacyjnym, zwłaszcza w kontekście mediów społecznościowych, mogą przeciwdziałać manipulacjom i dezinformacji związanej z kryzysem migracyjnym.

Warto zauważyć, że skuteczne rozwiązanie kryzysu migracyjnego będzie wymagało współpracy wielu stron i uwzględnienia różnorodnych aspektów problemu. Zaproponowane rozwiązania powinny być również dostosowane do zmieniającej się sytuacji i potrzeb społeczności lokalnych.

Zarządzanie kryzysowe w aspekcie kryzysu migracyjnego

Zarządzanie kryzysowe w kontekście kryzysu migracyjnego stanowi złożony proces, obejmujący koordynację działań instytucji państwowych, służb publicznych, organizacji międzynarodowych oraz społeczności lokalnych w celu skutecznego reagowania na dynamicznie zmieniającą się sytuację. Priorytetowym elementem

tego procesu jest szybka i precyzyjna ocena skali kryzysu, uwzględniająca liczbę migrantów, ich potrzeby, stan infrastruktury granicznej oraz ogólną sytuację humanitarną. Trafna diagnoza umożliwi podejmowanie adekwatnych działań i alokację niezbędnych zasobów.

Istotnym aspektem zarządzania jest efektywna koordynacja działań różnych podmiotów zaangażowanych w proces, obejmująca służby graniczne, organy bezpieczeństwa, instytucje medyczne, organizacje pozarządowe oraz administrację lokalną. Wymiana informacji i współpraca pomiędzy tymi podmiotami mają strategiczne znaczenie dla efektywności podejmowanych działań. Równocześnie zapewnienie bezpieczeństwa granicznego stanowi priorytet w sytuacji kryzysowej. Wymaga to wdrożenia odpowiednich środków, takich jak zwiększenie obecności służb porządkowych, wykorzystanie nowoczesnych technologii monitorujących oraz rozwój infrastruktury granicznej.

Zarządzanie kryzysem migracyjnym wiąże się również z koniecznością wdrażania działań humanitarnych, mających na celu zabezpieczenie podstawowych potrzeb migrantów. Zapewnienie schronienia, żywności oraz dostępu do opieki medycznej staje się nieodzownym elementem odpowiedzi na sytuacje nagłe. Działania te wymagają skoordynowanej współpracy między instytucjami państwowymi a organizacjami humanitarnymi.

Istotnym narzędziem w procesie zarządzania jest także dyplomacja, która umożliwi dialog z państwami będącymi źródłem migracji oraz koordynację międzynarodowych działań zmierzających do rozwiązywania konfliktów i łagodzenia przyczyn migracji. Współpraca międzynarodowa pozwala na wypracowanie długoterminowych strategii minimalizujących skutki kryzysu.

Równolegle, ważną rolę odgrywają działania edukacyjne i komunikacyjne, które mogą przyczynić się do zwiększenia świadomości społecznej na temat przyczyn migracji, praw i obowiązków migrantów oraz mechanizmów wsparcia, co w konsekwencji sprzyja ograniczeniu napięć społecznych.

Dynamiczny charakter kryzysu migracyjnego wymaga bieżącego monitorowania sytuacji i elastycznego dostosowywania działań do zmieniających się warunków. Gotowość do reagowania na nowe wyzwania jest nieodzownym elementem skutecznej strategii zarządzania. Jednocześnie konieczne jest uwzględnienie długofalowych, zrównoważonych rozwiązań, obejmujących działania rozwojowe na rzecz krajów pochodzenia migrantów, integrację społeczności lokalnych oraz wzmacnianie stabilności politycznej i gospodarczej.

Skuteczność zarządzania kryzysem migracyjnym zależy od systemowego podejścia, obejmującego zarówno działania doraźne, jak i strategię długoterminowe.

Newralgiczne znaczenie ma tu spójność polityki państwowej, sprawność instytucji oraz współpraca międzynarodowa, które pozwalają na efektywne przeciwdziałanie negatywnym skutkom migracji oraz minimalizowanie ryzyka eskalacji kryzysu.

Podsumowanie

Podsumowując, warto zwrócić uwagę na kilka kluczowych punktów. Przede wszystkim Kryzys migracyjny na granicy z Białorusią stanowi znaczące wyzwanie dla bezpieczeństwa Polski. Jak wynika z przeprowadzonych badań, społeczeństwo nie czuje się bezpiecznie ze względu na kryzys migracyjny. Kryzys migracyjny ma głębokie korzenie w polityce Białorusi oraz geopolitycznych napięciach w regionie. Skutki tego kryzysu dla Polski obejmują zarówno bezpieczeństwo graniczne, jak i potencjalne wyzwania społeczne i polityczne. Podjęte przez Polskę działania, wzmocnienie granic, działania policyjne i współpraca z partnerami europejskimi są istotnymi elementami reakcji na kryzys. Niemniej jednak, istnieje potrzeba zrównoważonego podejścia, obejmującego zarówno natychmiastowe środki zaradcze, jak i inwestycje w rozwiązania długoterminowe.

Współpraca międzynarodowa została uznana za kluczową w poszukiwaniu trwałych rozwiązań. Dialog z krajami regionu, Unią Europejską, a także rozwijanie relacji dyplomatycznych stanowią istotne elementy tego procesu.

Podkreślić należy, jak wynika z badań, iż ważne jest zrozumienie roli społeczeństwa i mediów w kształtowaniu narracji na temat kryzysu migracyjnego. Edukacja, walka z dezinformacją i wspieranie działań humanitarnych mają kluczowe znaczenie dla skutecznego zarządzania sytuacją. Dzięki współpracy i skoordynowanym działaniom państwo może skutecznie zmierzyć się z tym wyzwaniem. Warto pamiętać, że kompleksowość kryzysu wymaga elastycznego podejścia, dialogu międzynarodowego i zaangażowania społeczeństwa. Państwo i społeczeństwo wspólnie mogą dążyć do zrównoważonych i efektywnych rozwiązań.

Literatura

1. Domalewska D., Żakowska M., *Migracje z państw objętych konfliktami zbrojnymi – analiza wypowiedzi parlamentarzystów na Twitterze*, Przegląd Europejski, tom 2019, numer 2.
2. Jędrzejczyk-Kuliniak K., *Ten inny, obcy, imigrant. Europejska przestrzeń bezpieczeństwa a kryzys migracyjny*, Instytut Bezpieczeństwa Narodowego Wydział Nauk

- o Bezpieczeństwie Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki.
3. Lubimow J., *Migracje jako zagrożenie bezpieczeństwa państwa*, Studia Administracji i Bezpieczeństwa, 2, 2017, s. 45-52.
  4. Łodziński S., Szonert M., *Polityka migracyjna "bez polityki". Antynomie tworzenia polityki migracyjnej w Polsce w okresie 2016-2022*, CMR Working Papers, 130/188, Warszawa 2023.
  5. Mironowicz E., *Sojusz interesów. Stosunki białorusko-rosyjskie 1991-2014*, Instytut Historii i Nauk Politycznych UwB.
  6. Orzech K., *Zagrożenia dla Polski kreowane przez Republikę Białorusi w kontekście sytuacji kryzysowej na granicy polsko-białoruskiej*, Studia Bezpieczeństwa Narodowego, 22, 2021.
  7. Rydzewski R., „Kryzys migracyjny” - antropologiczne studium przypadku serbskiej części szlaku bałkańskiego, <https://repozytorium.amu.edu.pl/items/b2e6aff0-1a50-40a-5-b164-c9df87f2162>, [dostęp: 27.01.2024].
  8. Śliwa Z., Olech A., *Migracje i kryzys na granicy polsko-białoruskiej*, <https://ine.org.pl/migracje-i-kryzys-na-granicy-polsko-bialoruskiej/>, [dostęp: 27.01.2024].
  9. Tkachuk O., *Znaczenie kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej dla polityki imigracyjnej i azylowej Unii Europejskiej*, Wschodnioznawstwo, 16/2022.
  10. Walczak W., *Zarządzanie kryzysowe – rola i zadania organów administracji państwowej*, Seria SWSPiZ w Łodzi: PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ i ZARZĄDZANIE, Tom X – Zeszyt 8 – 2009.
  11. Wawrzusiszyn A., *Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej i jego wpływ na bezpieczeństwo Polski*, Nowa Polityka Wschodnia 2022, nr 2(33).

Tomasz GRUDNIEWSKI

Akademia Bialska im. Jana Pawła II

ORCID: 0000-0003-3394-8992

Mariusz CZTERNASTEK

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID: 0000-0002-0396-9904

Iwona LASEK-SUROWIEC

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie

ORCID: 0000-0002-7231-7993

Maria FRANELAK

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID: 0009-0001-2134-9119

https://doi.org/10.29316/9788368103236_17

BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYCZNE W REGIONACH PRZYGRANICZNYCH POLSKI

ENERGY SECURITY IN POLISH BORDER REGIONS

Streszczenie

Celem niniejszego rozdziału jest ocena stanu bezpieczeństwa energetycznego w regionach przygranicznych Polski w latach 2020-2024. W pierwszej części przedstawiono podstawy teoretyczne bezpieczeństwa energetycznego

Abstract

The purpose of this chapter is to assess the state of energy security in Polish border regions in 2020-2024. The first part presents the theoretical foundations of energy security and its specificity in territorial terms. The second

i jego specyfikę w ujęciu terytorialnym. W części drugiej omówiono dane empiryczne dotyczące awarii i incydentów energetycznych w regionach przygranicznych, natomiast część trzecia zawiera ocenę przygotowania infrastruktury oraz rekomendacje dla polityki bezpieczeństwa publicznego. Zaproponowane wnioski mają służyć zarówno pogłębieniu wiedzy naukowej, jak i wsparciu decydentów lokalnych i krajowych w podejmowaniu działań na rzecz wzmocnienia odporności energetycznej Polski w najbardziej wrażliwych obszarach. Problem badawczy sformułowano: Czy regiony przygraniczne Polski są wystarczająco odporne na zakłócenia w dostawach energii? Hipoteza badawcza zakłada, iż regiony przygraniczne Polski cechują się niższym poziomem odporności energetycznej w porównaniu do regionów centralnych, co wynika z niedoborów infrastrukturalnych, ograniczonej redundancji systemów oraz braku spójnych procedur zarządzania kryzysowego. Do realizacji celu wykorzystano metody badawcze o charakterze teoretycznym, w tym: analizę literatury przedmiotu z zakresu bezpieczeństwa energetycznego i zarządzania infrastrukturą krytyczną, analizę systemową oraz studia przypadków (case studies) wybranych regionów granicznych. Dane empiryczne pochodziły z raportów Urzędu Regulacji Energetyki (URE), Polskich Sieci Elektroenergetycznych (PSE), Rządowego Centrum Bezpieczeństwa (RCB), GIOŚ oraz operatorów systemów dystrybucyjnych.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo energetyczne, infrastruktura krytyczna, regiony przygraniczne, zarządzanie kryzysowe, odporność systemowa

part discusses empirical data on energy failures and incidents in border regions, while the third part includes an assessment of infrastructure preparedness and recommendations for public security policy. The proposed proposals are intended to both deepen scientific knowledge and support local and national decision-makers in taking action to strengthen Polish's energy resilience in the most sensitive areas. The research problem was formulated: Are Polish border regions sufficiently resilient to disruptions in energy supply? The research hypothesis assumes that Polish border regions are characterized by a lower level of energy resilience compared to central regions, which is due to infrastructure deficiencies, limited redundancy of systems and the lack of consistent crisis management procedures. Theoretical research methods were used to achieve the goal, including: analysis of the literature on the subject in the field of energy security and critical infrastructure management, system analysis and case studies of selected border regions. Empirical data came from reports of the Energy Regulatory Office (ERO), Polskie Sieci Elektroenergetyczne (PSE), the Government Centre for Security (RCB), the Chief Inspectorate of Environmental Protection and distribution system operators.

Keywords: energy security, critical infrastructure, border regions, crisis management, systemic resilience

Wstęp

Bezpieczeństwo energetyczne stanowi dziś jedno z kluczowych wyzwań dla funkcjonowania państw i regionów, szczególnie w kontekście rosnących napięć geopolitycznych, zmian klimatycznych oraz intensyfikacji zagrożeń hybrydowych.

W warunkach współczesnych, stabilność systemu energetycznego nie ogranicza się jedynie do zapewnienia dostaw energii elektrycznej i ciepłej, ale obejmuje także odporność infrastruktury krytycznej, zdolność do reagowania na zakłócenia oraz efektywne zarządzanie ryzykiem. Szczególnym obszarem zainteresowania pozostają regiony przygraniczne, które z uwagi na swoje położenie są bardziej narażone na skutki awarii systemowych, zakłóceń transgranicznych oraz zjawisk ekstremalnych.

Polska jako państwo położone na styku różnych obszarów geopolitycznych, posiada znaczne odcinki granic zewnętrznych Unii Europejskiej – m.in. z Ukrainą, Białorusią i Rosją – co czyni przygraniczne województwa szczególnie istotnymi z punktu widzenia bezpieczeństwa narodowego. Regiony te pełnią funkcję strategicznego „bufora” energetycznego, którego odporność wpływa na stabilność całego krajowego systemu energetycznego. W dobie wojny za wschodnią granicą, rosnącego zagrożenia cyberatakami oraz coraz częstszych zjawisk pogodowych o charakterze katastroficznym, konieczna jest pogłębiona analiza stanu infrastruktury energetycznej w tych obszarach.

Celem niniejszego rozdziału jest kompleksowa ocena bezpieczeństwa energetycznego w regionach przygranicznych Polski w latach 2020-2024. Analiza oparta została na danych pochodzących z Urzędu Regulacji Energetyki (URE), Polskich Sieci Elektroenergetycznych (PSE), Rządowego Centrum Bezpieczeństwa (RCB), Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (GIOŚ), a także z raportów operatorów systemów dystrybucyjnych i przesyłowych. Badaniu poddano m.in. skalę i dynamikę występowania awarii, długość przerw w dostawach energii, przygotowanie infrastruktury technicznej oraz mechanizmy zarządzania kryzysowego w jednostkach terytorialnych.

Podstawy teoretyczne bezpieczeństwa energetycznego w regionach przygranicznych

Bezpieczeństwo energetyczne to wielowymiarowa kategoria analizowana na przecięciu nauk o bezpieczeństwie, polityki energetycznej, ekonomii oraz studiów strategicznych. W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że odnosi się ono do zdolności państwa lub regionu do zapewnienia nieprzerwanej dostępności energii – w odpowiedniej ilości, jakości, po przystępnej cenie i z poszanowaniem kryteriów

ochrony środowiska – w warunkach stabilności systemowej i odporności na zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne¹.

Od dłuższego czasu zagrożenia związane z przyszłością sektora energetycznego należą do kluczowych kwestii zarówno w polityce krajowej, jak i globalnej. Wynika to z jednej strony z wpływu, jaki sektor energetyczny wywiera na zmiany klimatyczne, a z drugiej – z potrzeby zapewnienia odpowiedniego poziomu zaopatrzenia w energię w nadchodzących dekadach. Długofalowe prognozy przewidują, że do 2050 roku światowe zużycie energii wzrośnie nawet 2,5- do 3-krotnie w porównaniu z poziomem z 2010 roku. W XX wieku głównym źródłem energii były paliwa kopalne, jednak ich zasoby są ograniczone, co sprawia, że ich rola będzie systematycznie malała². W świecie, w którym przewaga konkurencyjna w gospodarce niejednokrotnie decyduje o bezpieczeństwie państwa, kluczowy wydaje się nie tylko ciągły, ale i przystępny cenowo, czyli relatywnie tani dostęp do źródeł energii³.

Jednym z istotnych komponentów bezpieczeństwa energetycznego jest infrastruktura krytyczna – zbiór fizycznych i cyfrowych zasobów (sieci przesyłowe, stacje transformatorowe, elektrownie, magazyny energii, systemy informatyczne), których zakłócenie mogłoby poważnie zagrozić funkcjonowaniu państwa, gospodarki i społeczeństwa. Jej szczególne znaczenie podkreślają dokumenty strategiczne, takie jak Krajowy Plan Ochrony Infrastruktury Krytycznej, strategie sektorowe oraz wytyczne Unii Europejskiej takie jak Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2557 z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie odporności podmiotów krytycznych i uchylająca dyrektywę Rady 2008/114/WE.

Powyższa Dyrektywa wskazuje podmioty krytyczne jako dostawcy usług kluczowych, które odgrywają nieodzowną rolę w utrzymaniu niezbędnych funkcji społecznych lub niezbędnej działalności gospodarczej na rynku wewnętrznym w coraz bardziej współzależnej gospodarce Unii⁴.

Regiony przygraniczne, z perspektywy teorii bezpieczeństwa i polityki regionalnej, są traktowane jako strefy o podwyższonym poziomie ryzyka systemowego.

¹ B. K. Sovacool, I. Mukherjee, *Conceptualizing and measuring energy security: A synthesized approach*, Energy, Volume 36, Issue 8, 2011, s. 5344.

² R. Szczerbowski, *Bezpieczeństwo energetyczne Polski - mix energetyczny i efektywność energetyczna*, Polityka Energetyczna, tom 16, zeszyt 4, 2013, s. 36.

³ J. Ćwiek-Karpowicz, *Postrzeganie i definiowanie bezpieczeństwa energetycznego w warunkach kryzysu na Ukrainie*, Polityka Energetyczna, tom 19, zeszyt 1, 2016, s. 138.

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2557 z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie odporności podmiotów krytycznych i uchylająca dyrektywę Rady 2008/114/WE. L 333/164. 27.12.2022, s. 1.

Wynika to z ich geograficznego oddalenia od głównych centrów decyzyjnych, zróżnicowanej dostępności infrastruktury, mniejszej redundancji sieci przesyłowych, a także większej podatności na czynniki zewnętrzne – takie jak presja migracyjna, niestabilność polityczna w krajach sąsiednich czy działania hybrydowe. Zgodnie z podejściem terytorialnym do zarządzania kryzysowego (OECD, 2013), obszary te powinny podlegać szczególnemu monitorowaniu i wsparciu w zakresie inwestycji infrastrukturalnych oraz koordynacji międzysektorowej. W ujęciu systemowym, bezpieczeństwo energetyczne można rozpatrywać w kontekście trzech powiązanych wymiarów:

- Odporność infrastruktury – zdolność do zapobiegania, wykrywania, przeciwdziałania i szybkiego odzyskiwania sprawności po wystąpieniu zakłóceń (resilience),
- Niezawodność dostaw – ciągłość i stabilność funkcjonowania sieci energetycznych, bez względu na skalę zapotrzebowania i zewnętrzne czynniki zakłócające,
- Zarządzanie kryzysowe – gotowość struktur państwowych, samorządowych i operatorów do skoordynowanego reagowania na sytuacje awaryjne i nadzwyczajne (np. blackouty, sabotaż, klęski żywiołowe).

W kontekście regionów przygranicznych szczególnie znaczenia nabiera także dywersyfikacja źródeł i tras przesyłu energii, która ogranicza ryzyko jednostronnej zależności i zwiększa elastyczność systemu. W ostatnich latach Unia Europejska promuje rozwój interkonektorów transgranicznych, systemów magazynowania energii oraz integrację odnawialnych źródeł energii (OZE) jako środki zwiększające odporność lokalną.

Z perspektywy zarządzania publicznego, bezpieczeństwo energetyczne w regionach granicznych jest nie tylko kwestią techniczną, lecz także instytucjonalną i polityczną. Skuteczność reagowania na zagrożenia zależy od współpracy między szczeblami administracji, obecności planów ciągłości działania (Business Continuity Plans), sprawności systemów wczesnego ostrzegania, a także świadomości społecznej i zdolności adaptacyjnych społeczności lokalnych.

Wnioski płynące z teorii i doświadczeń praktycznych wskazują, że zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego w regionach przygranicznych wymaga synergii między inwestycjami infrastrukturalnymi, rozwojem kompetencji lokalnych instytucji oraz tworzeniem systemów odpornych na nowe typy zagrożeń – zarówno naturalnych, jak i antropogenicznych, w tym cyberzagrożeń i ataków hybrydowych.

Analiza awarii, przerw w dostawach i zdarzeń kryzysowych w regionach przygranicznych Polski (2020-2024)

Współczesne rozumienie bezpieczeństwa energetycznego wykracza poza skalę globalną i krajową – coraz częściej odnosi się ono do poziomu lokalnego i indywidualnego, obejmując zarówno jednostki samorządu terytorialnego, jak i poszczególnych odbiorców końcowych, szczególnie w obszarach przygranicznych⁵.

Analiza danych dotyczących funkcjonowania infrastruktury energetycznej w regionach przygranicznych Polski w latach 2020-2024 pozwala zidentyfikować szereg istotnych zjawisk wpływających na poziom lokalnego bezpieczeństwa energetycznego. Na podstawie informacji pochodzących z Urzędu Regulacji Energetyki (URE), Polskich Sieci Elektroenergetycznych (PSE), Rządowego Centrum Bezpieczeństwa (RCB) oraz sprawozdań operatorów systemów dystrybucyjnych i przesyłowych (PGE Dystrybucja, Enea Operator, Tauron Dystrybucja), można wyróżnić obszary o podwyższonej częstotliwości występowania awarii i incydentów o charakterze kryzysowym.

W regionach graniczących z Ukrainą i Białorusią – przede wszystkim w województwach podkarpackim, lubelskim i podlaskim – w analizowanym okresie wystąpił zauważalny wzrost liczby zgłaszanych zakłóceń. Przykładowo, według danych PSE, w 2022 r. liczba istotnych awarii w sieciach średniego napięcia w województwie podkarpackim wzrosła o 37% w stosunku do roku poprzedniego, co wiązano bezpośrednio z uszkodzeniami sieci wskutek wichur oraz zagrożeniami transgranicznymi wynikającymi z konfliktu zbrojnego na Ukrainie.

Działania militarne Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy mają wpływ na bezpieczeństwo energetyczne wielu państw europejskich, w tym Polski. Warto również zauważyć, że oznaki polityki surowcowej Rosji były widoczne już kilkanaście lat temu⁶.

Równolegle, dane z RCB wskazują na wzrost liczby sytuacji kryzysowych związanych z przerwami w dostawach prądu trwających dłużej niż 12 godzin – szczególnie w powiatach przygranicznych, gdzie infrastruktura często opiera się na liniach napowietrznych podatnych na uszkodzenia mechaniczne. Zjawisko to było szczególnie widoczne w pierwszym kwartale 2023 roku, kiedy ekstremalne

⁵ B. Mól, J. Bargiel, A. Halinka, P. Sowa, *Lokalne bezpieczeństwo energetyczne w kontekście nowych zagrożeń globalnych*, Przegląd Elektrotechniczny, nr 12, 2022, s. 283.

⁶ W. Hebda, *Rosyjska agresja militarna na Ukrainę a bezpieczeństwo energetyczne Polski*, [w:] *The war must go on. Dynamika wojny w Ukrainie i jej reperkusje dla bezpieczeństwa Polski*, red. A. Gruszczak, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2023, s. 116.

warunki atmosferyczne (silne opady, oblodzenia) doprowadziły do licznych przerw w dostawach energii w pasie przygranicznym województw podlaskiego i warmińsko-mazurskiego⁷.

Dane Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (GIOŚ) oraz IMGW pokazują korelację pomiędzy intensyfikacją zjawisk pogodowych a częstotliwością awarii energetycznych. W regionach szczególnie narażonych na skutki zmian klimatu – jak pogranicze podlaskie i dolnośląskie – infrastruktura energetyczna staje się coraz bardziej wrażliwa na ekstremalne warunki środowiskowe, co prowadzi do konieczności modernizacji i wzmacniania elementów sieciowych.

Operatorzy systemów dystrybucyjnych wskazują również na niedobory w zakresie redundancji i rezerw mocy w regionach peryferyjnych. W wielu przypadkach stacje transformatorowe nie są wyposażone w zasilanie awaryjne, a brak lokalnych źródeł wytwórczych uniemożliwia elastyczne reagowanie na przerwy w przesyłaniu energii. Brakuje także zintegrowanych systemów monitorowania awarii w czasie rzeczywistym, co wydłuża czas reakcji i obniża efektywność działań naprawczych.

Pomimo wzrostu liczby awarii, obserwuje się też stopniową poprawę w zakresie współpracy międzyoperatorowej oraz rozwój programów inwestycyjnych ukierunkowanych na wzmocnienie odporności sieci. Przykładem może być wdrażanie systemów Smart Grid, automatyzacja pracy sieci oraz wymiana przestarzałych linii napowietrznych na kablowe, co ogranicza ryzyko awarii mechanicznych i zwiększa bezpieczeństwo dostaw⁸. Działania te są jednak realizowane nierównomiernie – szybciej w regionach zachodnich i centralnych niż w rejonach wschodnich.

Zarządzanie kryzysowe w regionach przygranicznych nadal wymaga optymalizacji. Raport Najwyższej Izby Kontroli z 2023 r. wskazuje, że w wielu jednostkach samorządu terytorialnego nie funkcjonują w pełni aktualne plany ciągłości działania, a współpraca z operatorami sieci energetycznych ma często charakter doraźny, niewystandaryzowany⁹. Wciąż istnieje potrzeba budowania odporności lokalnej poprzez szkolenia, ćwiczenia symulacyjne oraz rozwój centrów zarządzania kryzysowego współdziałających z sektorem energetycznym.

---

⁷ Zagrożenia, analizy i oceny - Rządowe Centrum Bezpieczeństwa - Portal Gov.pl, <https://www.gov.pl/web/rcb/zagrozenia-analizy-i-oceny>, [dostęp: 21.07.2025].

⁸ Smart Grid – Inteligentne sieci elektroenergetyczne w zapewnianiu bezpieczeństwa energetycznego, https://www.parp.gov.pl/images/wydarzenia/Izabela_Zylinska_Smart_Grid_Inteligentne_sieci_elektroenergetyczne_w_zapewnianiu_bezpieczestwa_energetycznego.pdf, [dostęp: 21.07.2025].

⁹ Przygotowanie państwa na zagrożenia związane z działaniami hybrydowymi, Raport NIK, 2023.

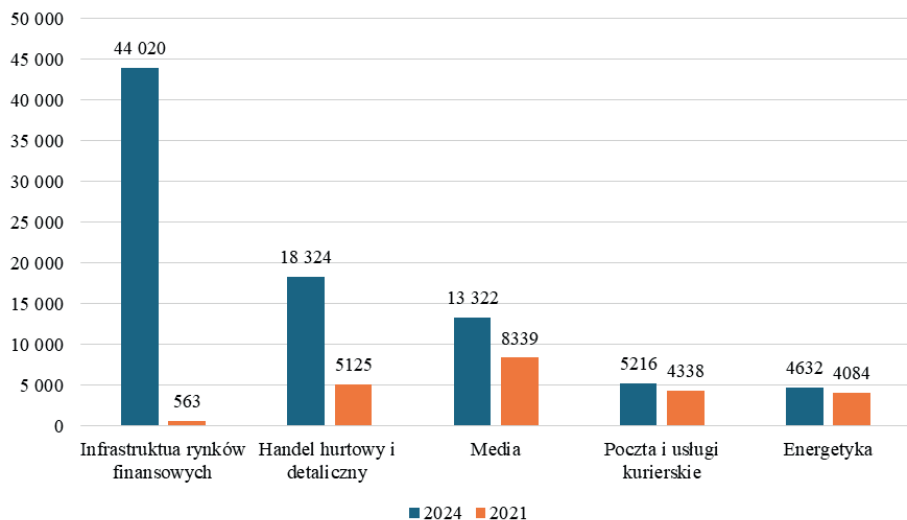
Ocena przygotowania infrastruktury energetycznej oraz rekomendacje dla polityki bezpieczeństwa

Stan przygotowania infrastruktury energetycznej w regionach przygranicznych Polski ukazuje zróżnicowany poziom odporności systemowej, uzależniony zarówno od zaawansowania technologicznego sieci, jak i od sprawności lokalnych struktur zarządzania. Analiza raportów operatorów systemów dystrybucyjnych (OSD) oraz dokumentów strategicznych rządowych wskazuje, że wiele elementów infrastruktury nadal wymaga modernizacji i dostosowania do wyzwań o charakterze systemowym, środowiskowym oraz geopolitycznym.

W regionach przygranicznych – szczególnie we wschodnich województwach – obserwuje się niedobory w zakresie rezerwowego zasilania, brak pełnej redundancji systemów oraz ograniczone możliwości szybkiego przełączenia zasilania na alternatywne źródła energii w przypadku awarii głównych linii przesyłowych. Część lokalnych stacji transformatorowych nie spełnia aktualnych wymagań odporności na czynniki środowiskowe, a rozproszona struktura sieci energetycznej utrudnia centralne zarządzanie przepływami energii.

Istotnym problemem jest także brak zintegrowanych systemów monitorowania stanu infrastruktury w czasie rzeczywistym. Choć niektóre regiony wdrażają elementy tzw. inteligentnych sieci (Smart Grid), to ich zasięg i funkcjonalność wciąż pozostają ograniczone⁵. Ograniczona dostępność lokalnych źródeł wytwarzania – w tym odnawialnych źródeł energii – dodatkowo obniża elastyczność reagowania na sytuacje kryzysowe i zwiększa zależność od centralnych węzłów energetycznych.

Z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa szczególnego znaczenia nabiera obecnie kwestia cyberbezpieczeństwa infrastruktury krytycznej. Raport CERT Polska z 2024 roku odnotował zwiększoną liczbę incydentów w sektorze energetycznym, w tym próby uzyskania dostępu do systemów SCADA przez zagraniczne podmioty zorganizowane. Poniżej przedstawiono incydenty obsługane przez CERT Polska w 2024 roku w podziale na sektor gospodarki – porównanie roku 2021 i 2024.

Rysunek 1. Incydenty obsługiwane przez CERT Polska w 2024 roku w podziale na sektor gospodarki – porównanie roku 2021 i 2024

Źródło: raport z działalności CERT Polska za 2021 i 2024 rok.

Choć przyrost nie jest tak gwałtowny jak w przypadku innych sektorów, wskazuje on na systematyczne zwiększanie się ryzyka związanego z funkcjonowaniem infrastruktury energetycznej. Utrzymująca się ekspozycja sektora energetycznego na zagrożenia sugeruje, że energetyka pozostaje jednym z kluczowych i jednocześnie podatnych obszarów infrastruktury krytycznej. Nawet relatywnie niewielki wzrost liczby incydentów może mieć poważne konsekwencje operacyjne i społeczne, biorąc pod uwagę skalę wpływu tego sektora na funkcjonowanie państwa

Stabilny, ale niepokojący trend wzrostu może wynikać z kilku czynników: rosnącej złożoności systemów elektroenergetycznych, integracji źródeł rozproszonych (OZE, instalacje prosumenckie), a także z intensyfikacji cyberzagrożeń, zwłaszcza w obszarze systemów sterowania SCADA i infrastruktury OT (Operational Technology).

Systemy technologii operacyjnych (OT) są wykorzystywane do zarządzania infrastrukturą przemysłową i krytyczną w różnych sektorach, takich jak energetyka, produkcja przemysłowa, komunikacja i transport, obronność oraz usługi użyteczności publicznej. Ze względu na obszary, w których są stosowane, mają one kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa publicznego i gospodarczego. W tych sektorach szeroko wdrażane są również rozwiązania cyfrowe¹⁰.

¹⁰ J. Chmielak, *Bezpieczeństwo systemów przemysłowych w sektorze energetycznym*, Nowa Energia, nr 4(69), 2019, s. 25.

Regiony przygraniczne jako potencjalne punkty wejścia dla działań hybrydowych, są szczególnie wrażliwe na takie zagrożenia, co wymaga stałego podnoszenia poziomu ochrony cyfrowej oraz wdrażania zasady „defense-in-depth”. Pomimo zidentyfikowanych zagrożeń, zauważalne są pozytywne tendencje w zakresie modernizacji infrastruktury i koordynacji działań prewencyjnych. Przykładowo, program „Rozwój Sieci Dystrybucyjnej – Polska Wschodnia” realizowany przez PGE Dystrybucja obejmuje budowę nowych stacji GPZ oraz wymianę linii napowietrznych na kablowe w regionach o największym ryzyku przerwania dostaw energii. Dodatkowo, niektóre samorządy lokalne we współpracy z operatorami i centrami zarządzania kryzysowego wdrażają procedury ciągłości działania oraz lokalne plany reagowania na blackouty.

Wnioski płynące z analizy wskazują na konieczność wdrożenia szeregu działań systemowych. Po pierwsze, niezbędne jest zwiększenie nakładów inwestycyjnych w regionach peryferyjnych, ukierunkowanych na wzmocnienie odporności infrastruktury oraz budowę lokalnych źródeł zasilania. Po drugie, należy wzmocnić integrację pomiędzy operatorami energetycznymi a administracją publiczną w zakresie planowania, wymiany informacji oraz wspólnych ćwiczeń i procedur zarządzania kryzysowego. Po trzecie, polityka bezpieczeństwa energetycznego powinna uwzględniać specyfikę regionów przygranicznych jako obszarów wymagających odrębnego podejścia strategicznego i operacyjnego.

Dla zapewnienia długofalowej odporności kluczowe będą działania obejmujące rozwój Smart Grid, cyfryzację monitorowania stanu sieci, zwiększenie udziału źródeł OZE oraz rozbudowę interkonektorów transgranicznych, pozwalających na szybką reakcję w przypadku zakłóceń o charakterze ponadregionalnym. Wymaga to jednak nie tylko koordynacji technicznej, ale także wzmocnienia instytucjonalnych mechanizmów zarządzania ryzykiem i polityki przestrzennej dostosowanej do zmiennych warunków zagrożeń.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza stanu bezpieczeństwa energetycznego w regionach przygranicznych Polski w latach 2020-2024 ujawnia szereg istotnych wyzwań związanych z odpornością infrastruktury krytycznej oraz gotowością do reagowania na sytuacje kryzysowe. Z perspektywy teoretycznej, bezpieczeństwo energetyczne jest dziś rozumiane jako zdolność systemu do zapewnienia ciągłości dostaw energii w warunkach stabilności technicznej, środowiskowej, ekonomicznej i politycznej. Regiony przygraniczne, ze względu na swoje położenie geograficzne, są

szczególnie narażone na zagrożenia zewnętrzne, zarówno o charakterze naturalnym (np. ekstremalne zjawiska pogodowe), jak i antropogenicznym (atak hybrydowy, sabotaż, destabilizacja w sąsiednich państwach).

Analiza danych empirycznych pochodzących z URE, PSE, RCB, GIOŚ oraz raportów operatorów wykazała wyraźny wzrost liczby awarii energetycznych w pasie przygranicznym, zwłaszcza we wschodnich województwach – podkarpackim, lubelskim i podlaskim. Główne czynniki ryzyka to przestarzała infrastruktura, niedostateczna redundancja systemu, ograniczony dostęp do lokalnych źródeł energii oraz niedobór zautomatyzowanych systemów monitoringu i reakcji. Występują również braki w zakresie planów ciągłości działania i gotowości operacyjnej lokalnych jednostek administracyjnych.

Zidentyfikowano również pozytywne trendy, w tym rozpoczęte programy modernizacyjne w ramach transformacji sieci dystrybucyjnych (Smart Grid), wdrażanie technologii odpornych na awarie środowiskowe oraz poprawę współpracy między operatorami a administracją samorządową. Jednak skala działań wciąż pozostaje niewystarczająca w kontekście narastających wyzwań strategicznych, takich jak wojna na Ukrainie, ryzyko blackoutu, wzrost liczby cyberataków oraz zmiany klimatyczne. Na podstawie przeprowadzonych analiz sformułowano wnioski o konieczności:

- zwiększenia nakładów na modernizację infrastruktury w regionach peryferyjnych,
- rozbudowy lokalnych i rozproszonych źródeł wytwarzania (w tym OZE),
- pełnej cyfryzacji systemów zarządzania siecią oraz uspołnienia procedur zarządzania kryzysowego z udziałem operatorów, JST i administracji rządowej.

Wnioski te mają nie tylko znaczenie diagnostyczne, ale również aplikacyjne – wskazują bowiem kierunki interwencji, które powinny zostać uwzględnione w krajowej polityce energetycznej oraz strategiach bezpieczeństwa publicznego. W dobie rosnących napięć geopolitycznych i coraz bardziej złożonych zagrożeń systemowych, bezpieczeństwo energetyczne na poziomie regionalnym staje się nie tylko kwestią techniczną, ale również warunkiem funkcjonowania społeczeństwa i państwa w warunkach stabilności i suwerenności.

Literatura

1. Chmielak J., *Bezpieczeństwo systemów przemysłowych w sektorze energetycznym*, Nowa Energia, nr 4(69), 2019, s. 25.
2. Ćwiek-Karpowicz J., *Postrzeżenie i definiowanie bezpieczeństwa energetycznego w warunkach kryzysu na Ukrainie*, Polityka Energetyczna, tom 19, zeszyt 1, 2016.
3. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2557 z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie odporności podmiotów krytycznych i uchylająca dyrektywę Rady 2008/114/WE. L 333/164. 27.12.2022.
4. Hebda W., *Rosyjska agresja militarna na Ukrainę a bezpieczeństwo energetyczne Polski*, [w:] *The war must go on. Dynamika wojny w Ukrainie i jej reperkusje dla bezpieczeństwa Polski*, red. A. Gruszczak, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2023.
5. Mól B., Bargiel J., Halinka A., Sowa P., *Lokalne bezpieczeństwo energetyczne w kontekście nowych zagrożeń globalnych*, Przegląd Elektrotechniczny, nr 12, 2022.
6. Przygotowanie państwa na zagrożenia związane z działaniami hybrydowymi, Raport NIK, 2023.
7. Raport z działalności CERT Polska za 2024 rok.
8. Raport z działalności CERT Polska za 2021 rok.
9. Raport. Bezpieczeństwo energetyczne państw Europy Środkowej i Wschodniej, red. B. Surmacz, M. Paszkowski, Lublin 2023.
10. Smart Grid – Inteligentne sieci elektroenergetyczne w zapewnianiu bezpieczeństwa energetycznego, https://www.parp.gov.pl/images/wydarzenia/Izabela_Zylinska_Smart_Grid_Inteligentne_sieci_elektroenergetyczne_w_zapewnianiu_bezpiecstwa_energetycznego.pdf, [dostęp: 21.07.2025].
11. Sovacool B. K., Mukherjee I., *Conceptualizing and measuring energy security: A synthesized approach*, Energy, Volume 36, Issue 8, 2011, s. 5344.
12. Szczerbowski R., *Bezpieczeństwo energetyczne Polski - mix energetyczny i efektywność energetyczna*, Polityka Energetyczna, tom 16, zeszyt 4, 2013, s. 36.
13. Zagrożenia, analizy i oceny - Rządowe Centrum Bezpieczeństwa - Portal Gov.pl, <https://www.gov.pl/web/rcb/zagrozenia-analizy-i-oceny>, [dostęp: 21.07.2025].

Marta CHODYKA

Akademia Bialska im. Jana Pawła II

ORCID: 0000-0002-8819-2451

Sławomir ŻURAWSKI

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie

ORCID: 0000-0001-9527-3391

Weronika PARCZEWSKA

Wojskowa Akademia Techniczna im. Jarosława Dąbrowskiego

ORCID: 0009-0005-8768-4736

https://doi.org/10.29316/9788368103236_18

WPLYW CYBERZAGROZEŃ NA BEZPIECZEŃSTWO GRANICY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

**THE IMPACT OF CYBER THREATS ON THE SECURITY OF THE
BORDER OF THE REPUBLIC OF POLAND**

Streszczenie

Celem niniejszego rozdziału jest kompleksowa analiza wpływu cyberzagrożeń na bezpieczeństwo granicy Rzeczypospolitej Polskiej. W pierwszej części przedstawiono charakterystykę współczesnych cyberzagrożeń w kontekście ochrony granicy państwowej, w tym ich klasyfikację, mechanizmy działania oraz wybrane przypadki realnych incydentów. Część druga koncentruje się na identyfikacji

Abstract

The purpose of this chapter is to comprehensively analyze the impact of cyber threats on the security of the border of the Republic of Poland. The first part presents the characteristics of modern cyber threats in the context of state border protection, including their classification, mechanisms of action and selected cases of real incidents. The second part focuses on the identification of key vulnerabilities and

kluczowych podatności i wrażliwych komponentów infrastruktury granicznej RP – zarówno na poziomie systemów informatycznych, jak i organizacyjno-proceduralnym. Trzecia część poświęcona została analizie aktualnych i planowanych działań przeciwdziałających cyberzagrożeniom, zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym, z uwzględnieniem strategii, instrumentów prawnych, systemów reagowania oraz inicjatyw współpracy międzynarodowej. Zastosowana metodologia opiera się na analizie literatury przedmiotu, dokumentów strategicznych, raportów eksperckich oraz aktualnych doniesień medialnych i wyników badań naukowych. Rodział ma charakter przeglądowo-analityczny, ukierunkowany na ukazanie złożoności problematyki oraz potrzebę dalszego doskonalenia zdolności obronnych państwa w cyberprzestrzeni – zwłaszcza w obszarze ochrony granic.

Słowa kluczowe: cyberbezpieczeństwo, granica państwowa, wojna hybrydowa infrastruktura krytyczna, Straż Graniczna

sensitive components of the Polish border infrastructure – both at the level of IT systems and organizational and procedural. The third part is devoted to the analysis of current and planned activities counteracting cyber threats, both in the national and international dimension, taking into account strategies, legal instruments, response systems and international cooperation initiatives. The methodology used is based on the analysis of the literature on the subject, strategic documents, expert reports and current media reports and scientific research results. The chapter is of a review and analytical nature, aimed at showing the complexity of the issues and the need to further improve the state's defense capabilities in cyberspace – especially in the area of border protection.

Keywords: cybersecurity, state border, hybrid warfare, critical infrastructure, Border Guard

Wstęp

Współczesne środowisko bezpieczeństwa państwowego uległo głębokiej transformacji wskutek dynamicznego rozwoju technologii informacyjnych oraz rosnącego znaczenia cyberprzestrzeni jako nowego wymiaru działań wrogich. Coraz częściej granice państwowe nie są postrzegane jedynie jako fizyczna linia rozdziału terytoriów, lecz jako wrażliwe punkty styku systemów informacyjnych, infrastruktury krytycznej oraz sfery polityki bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego. Cyberzagrożenia – obejmujące m.in. ataki na systemy teleinformatyczne, działania dezinformacyjne, manipulację danymi czy sabotaż infrastruktury cyfrowej – stają się narzędziem strategicznego oddziaływania, niejednokrotnie wykorzystywanym w ramach wojen hybrydowych, presji politycznej oraz operacji wywiadowczych.

Polska jako państwo graniczne Unii Europejskiej i NATO, stanowi kluczowy element wschodniej flanki Zachodu. Sytuacja geopolityczna – zwłaszcza w kontekście trwającej wojny rosyjsko-ukraińskiej, destabilizacji Białorusi oraz presji

migracyjnej – powoduje, że infrastruktura graniczna RP znajduje się w centrum zainteresowania nie tylko grup przestępczych, ale także wyspecjalizowanych podmiotów państwowych wykorzystujących środki cybernetyczne do realizacji celów politycznych i militarnych. Incydenty związane z ingerencją w systemy monitoringu, próby zakłócenia pracy przejść granicznych, manipulowanie bazami danych cudzoziemców czy dezinformacja w mediach społecznościowych wskazują na konieczność zintegrowanego podejścia do ochrony granic w ujęciu cyberbezpieczeństwa.

Charakterystyka cyberzagrożeń w kontekście ochrony granicy RP

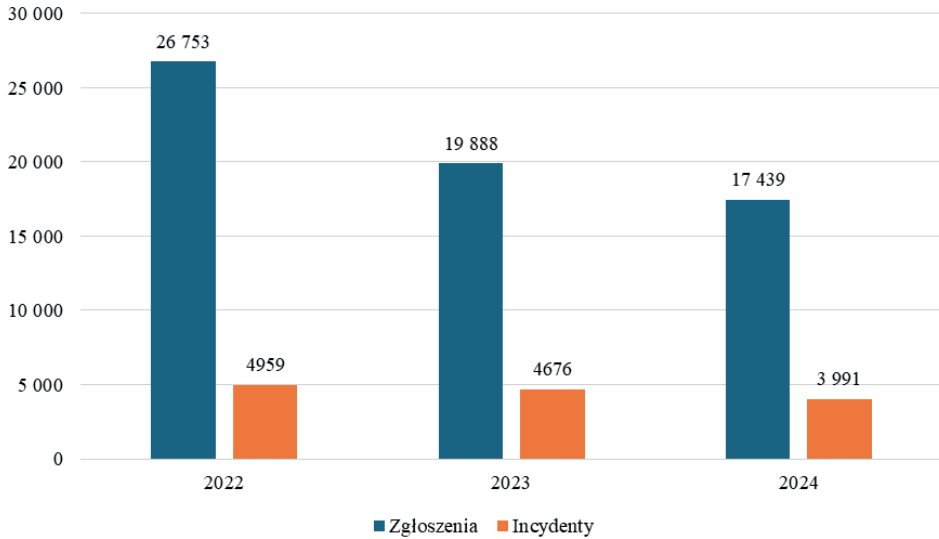
Cyberzagrożenia wobec granicy państwowej to problem zarówno o charakterze krajowym, jak i międzynarodowym. Integracja technologii informacyjno-komunikacyjnych z systemami nadzoru granicznego powoduje, że każde naruszenie tych systemów może skutkować poważnymi zakłóceniami funkcjonowania kontroli granicznej oraz incydentami bezpieczeństwa¹.

W Polsce od 2015 r. nastąpił gwałtowny wzrost liczby zgłaszanych incydentów ICT². W roku 2024 Zespół CSIRT GOV zarejestrował łącznie 17 439 zgłoszeń o potencjalnym wystąpieniu incydentu teleinformatycznego w swoim obszarze kompetencyjnym, spośród których 3 991 zostało zakwalifikowanych jako faktyczne incydenty bezpieczeństwa teleinformatycznego. Porównanie ostatnich lat przedstawiono na rysunku 1.

---

¹ R. Girod, *Border Security: Vulnerability and Emerging Global Security Threats*, Global Security and Intelligence Studies, Volume 8, Number 1, 2023, s. 222.

² M. Kamiński, Z. Śliwa, *Poland's Threat Assessment Deepened, Not Changed*, PRISM 10, no. 2, s. 135.

Rysunek 1. Liczba zarejestrowanych zgłoszeń oraz incydentów w latach 2022-2024

Źródło: raport o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w 2024 roku, s. 10.

Prezentowana statystyka obejmuje zgłoszenia oraz incydenty obsługiwane przez Zespół CSIRT GOV, z wyłączeniem zgłoszeń przekazywanych za pośrednictwem systemu ARAKIS GOV. Zaobserwowano spadek liczby zgłoszeń, co bezpośrednio wpłynęło na zmniejszenie liczby incydentów odnotowanych w 2024 roku. Zespół CSIRT GOV wskazuje, że na zaistniałą zmianę miało wpływ kilka kluczowych czynników:

- prowadzenie proaktywnych działań zwiększających świadomość użytkowników poprzez szkolenia – w 2024 roku przeszkolono oraz udzielono konsultacji około 1900 osobom, co stanowi znaczący wzrost względem roku 2023, kiedy to przeszkolono ok. 500 osób;
- systematyczne informowanie o zidentyfikowanych podatnościach w zakresie kompetencji Zespołu;
- bieżące wydawanie rekomendacji CSIRT GOV adekwatnych do poziomu zagrożenia CRP;
- regularna dystrybucja wskaźników kompromitacji dotyczących monitorowanych kampanii;
- cykliczne realizowanie ocen bezpieczeństwa systemów teleinformatycznych;
- wdrażanie przez instytucje rozwiązań bezpieczeństwa pozwalających skutecznie mitygować ataki już we wczesnych fazach.

Wszystkie wymienione działania przyczyniły się do skuteczniejszego przeciwdziałania zagrożeniom w obszarze cyberbezpieczeństwa³. W literaturze cyberzagrożenia tradycyjnie dzielą się na kilka kategorii:

- ransomware (zaszyfrowanie danych i żądanie okupu),
- phishing (manipulacja socjotechniczna celem uzyskania dostępu),
- DDoS (atak typu odmowa usługi),
- malware, kradzież danych,
- wycieki informacji oraz zagrożenia IoT (urządzeń podłączonych do sieci)⁴.

Systemy kontroli granicznej stanowią infrastrukturę krytyczną – obejmują monitoring wizyjny (kamery CCTV), sieci komunikacyjne, bazy danych pasażerów, system Schengen (SIS), rejestry meldunkowe i systemy wspomagające Straż Graniczną⁵. Ich wsparcie i integracja w cyberprzestrzeni oznaczają, że są one celem potencjalnych cyberataków, a ich naruszenie może doprowadzić do utraty integralności danych, sabotowania przepływu informacji, a nawet paraliżu kontroli migracji⁶.

W maju 2025 roku ukazały się doniesienia, że GRU (jednostka 26165, znana jako APT 28/Fancy Bear) próbowała włamać się do systemów kamer granicznych oraz kolejowej infrastruktury w Polsce, Rumunii, na Węgrzech i Słowacji, by zakłócić transport pomocy humanitarnej do Ukrainy. Wśród około 10 000 skompromitowanych kamer około 4 % znajdowało się w Polsce⁷. Równolegle raport Europolu z marca 2025 roku wskazuje, że aktorzy hybrydowi (w tym państwowi i przestępczy) działają wspólnie w celu destabilizacji UE: sabotaż, ataki cybernetyczne, dezinformacja i przemyt migrantów – jako elementy taktyki kumulatywnej niwelującej stabilność systemu państwowego⁸.

---

³ Raport o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w 2024 roku, s. 10.

⁴ M. Terlecka-Maciejewska, *Cybersecurity in polish security system*, Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management, no. 198, 2024, s. 561-562.

⁵ J. Świerczyńska, *The importance of border surveillance and border traffic control at the eastern border of the Republic of Poland to the cross-border security of the European Union*, Central European Review of Economics & Finance, 44(3), 2023, s. 155.

⁶ M. Marczyk, M. Błachut, *Information security as part of Poland's security*, Scientific Journal of the Military University of Land Forces, Volume 54, Number 4(206), 2022, s. 610.

⁷ Russia accused of trying to hack border security cameras to disrupt Ukraine aid, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2025/may/21/russia-accused-trying-disrupt-aid-ukraine-hacking-border-crossings>, [dostęp: 30.07.2025].

⁸ Russia using criminal networks to drive increase in sabotage acts, says Europol, Cybercrime, The Guardian, <https://www.theguardian.com/technology/2025/mar/18/russia-criminal-networks-drive-increase-sabotage-europol>, [dostęp: 30.07.2025].

Zagrożenia typu APT (Advanced Persistent Threat) są wyjątkowo niebezpieczne: to długotrwałe, ukierunkowane ataki na krytyczne systemy, często prowadzone przez państwowe służby wywiadowcze. W przypadku Polski znacząca część ruchu złośliwego pochodzi z rosyjskiego cybersfery. Dezinformacja i kampanie manipulacyjne skierowane są ku społeczności lokalnej i migrantom: celem jest zakłócenie przekazu instytucji państwowych, prowokowanie fake newsów dotyczących procedur granicznych i stanu bezpieczeństwa. Polska jest według rządu najbardziej atakowanym krajem w UE pod względem cyberataków i dezinformacji w związku z wyborami prezydenckimi w maju 2025 r.⁹

Na poziomie infrastruktury zagrożone są najbardziej takie elementy jak:

- Systemy CCTV na przejściach granicznych i przy szlakach transportowych;
- Systemy komunikacji danych i logistyki kolei przeładunkowej;
- Bazy danych dokumentów tożsamości i meldunkowe;
- System Schengen (SIS II) – choć stworzony z wysokim poziomem zabezpieczeń, może być podatny na ataki typu insider threat lub phishing celowany;
- Łączność sieciowa SG i innych służb, transport danych wrażliwych, systemy awaryjne.

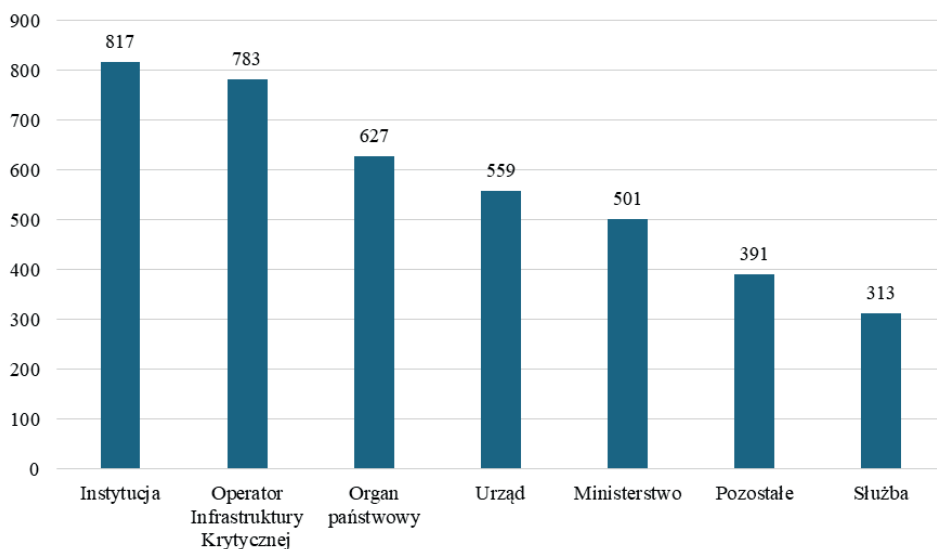
Przerwanie działania któregokolwiek z tych komponentów może prowadzić do zatrzymania kontroli ruchu, utraty danych dotyczących ruchu migracyjnego i ryzyka infiltracji osób nieuprawnionych. Wojna hybrydowa, stosowana przez państwa takie jak Rosja, łączy środki konwencjonalne i niekonwencjonalne – w tym cyberataki, dezinformację, manipulację migracyjną. Celem jest erozja zaufania instytucji, destabilizacja systemu i wyczerpanie odporności społecznej. Europol wskazuje, że przestępcze grupy funkcjonują jako „cienie”, działając na rzecz państwowych aktorów hybrydowych – realizując ataki typu sabotaż, kradzież danych¹⁰, co osłabia integralność funkcjonowania granic UE, w tym Polski.

Wzrost liczby incydentów w administracji rządowej powoduje potrzebę rozwoju mechanizmów detekcji, reakcji i koordynacji. Analizując podział incydentów na sektory, w 2024 roku najwięcej przypadków odnotowano w sektorze Instytucji oraz Operatorów Infrastruktury Krytycznej, tak jak w roku 2023. Kolejne miejsca pod względem liczby zarejestrowanych incydentów zajmowały sektory: Organ Państwowy, Urząd, Ministerstwo, Pozostałe oraz Służba. Poniżej na rysunku 2

⁹ Poland ‘most attacked’ online by Russia, says minister, <https://www.ft.com/content/e0e1a016-e4e0-4628-a0ac-c4a6e9d15db6>, [dostęp: 30.07.2025].

¹⁰ Russia using criminal networks to drive increase in sabotage acts, says Europol | Cybercrime | The Guardian, <https://www.theguardian.com/technology/2025/mar/18/russia-criminal-networks-drive-increase-sabotage-europol>, [dostęp: 30.07.2025].

przedstawiono liczbę incydentów zgłoszonych przez podmioty krajowego systemu cyberbezpieczeństwa w 2024 roku z podziałem na sektory.

Rysunek 2. Liczba incydentów zgłoszonych przez podmioty krajowego systemu cyberbezpieczeństwa w 2024 roku z podziałem na sektory

Źródło: raport o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w 2024 roku, s. 14.

Infrastruktura graniczna jako punkt krytyczny: chociaż dotąd atakowana rzadziej niż instytucje rządowe, struktura ta staje się coraz bardziej cyfrowa i podatna. Aspekty reputacyjne i polityczne: destabilizacja poprzez cyberprzestrzeń wpływa na zaufanie obywateli oraz relacje z UE i NATO.

Analiza literatury i dostępnych danych potwierdza, że cyberzagrożenia skierowane na infrastrukturę ochrony granicy RP są realne, coraz bardziej złożone i powiązane z działaniami hybrydowymi. Kluczowymi formami zagrożeń są APT, phishing, ransomware, sabotaż cyfrowy oraz kampanie dezinformacji. Konsekwencje takich ataków mogą przełożyć się na zakłócenia kontroli granicznej, manipulację danymi, destabilizację procedur migracyjnych i wzrost ryzyka przedostania się osób nieuprawnionych.

Wrażliwość i zagrożenia dla systemów granicznych RP

Wpływ cyberzagrożeń na bezpieczeństwo granicy Rzeczypospolitej Polskiej jest dzisiaj jednym z najważniejszych wyzwań strategicznych. Polska jako

zewnątrzna granica Unii Europejskiej, staje się celem zarówno tradycyjnych form przestępczości transgranicznej, jak i wyrafinowanych działań cybernetycznych, które mogą zakłócić funkcjonowanie systemów kontroli granicznych, logistykę transportową oraz wymianę informacji w ramach unijnych struktur.

W odniesieniu do specyfiki funkcjonowania granicy RP, zasadniczym zagrożeniem staje się nie tyle typowa przestępczość, co złożone działania hybrydowe. Raport Europolu z 2025 r. wskazuje, że państwowe struktury oraz powiązane z nimi organizacje przestępcze działają wspólnie, by realizować tzw. „shadow alliance” – sieć wykorzystującą zarówno sabotaż, cyberataki, jak i przemytnicze operacje migrantów, mając na celu destabilizację państw członkowskich UE, w tym Polski.

Rola infrastruktury transportowej jako elementu granicy państwowej jest szczególnie narażona na ataki. W 2023 r. zarejestrowano proste, choć skuteczne działania sabotażowe — nadanie przez radio niezaszyfrowanego sygnału STOP na częstotliwości 150 MHz spowodowało awaryjne zatrzymanie ponad 20 pociągów. Choć incydent wykorzystywał technologię analogową, jego skutki wskazują, jak niskim kosztem można sparaliżować kluczową infrastrukturę transportową, co ma bezpośrednie przełożenie na bezpieczeństwo graniczne¹¹.

Te działania ukazują, że systemy graniczne stanowią złożoną infrastrukturę cyberfizyczną, gdzie połączenie elementów IT i OT – kamery, systemy komunikacji, rejestry danych oraz urządzenia sterujące ruchem – stanowi potencjalne wektory ataku. Jak podkreślają badania nad systemami ICS i OT, wiele protokołów i urządzeń przemysłowych działa w systemach legacy, z niewystarczającym zabezpieczeniem, co czyni je atrakcją dla atakujących, którzy są w stanie wpływać na procesy fizyczne przez sieć¹².

W kontekście prawnym i administracyjnym, Polska podjęła działania mające na celu zbudowanie krajowego systemu cyberbezpieczeństwa. Strategia na lata 2019-2024 ustanowiła mechanizmy współpracy między Ministerstwem Cyfryzacji, ABW, NASK, CSIRT-ami oraz innymi instytucjami, które w kooperacji międzynarodowej – NATO czy UE – budują zdolności reagowania i wymiany informacji.

Niemniej skuteczność tych systemów w odniesieniu do ochrony granic zależy od możliwości monitorowania, wykrywania i szybkiego reagowania na incydenty specyficzne dla infrastruktury granicznej. Ogromna liczba zgłoszeń incydentów

¹¹ The Cheap Radio Hack That Disrupted Poland's Railway System, WIRED, <https://www.wired.com/story/poland-train-radio-stop-attack>, [dostęp: 30.07.2025].

¹² G. M. Makrakis, C. Koliass, G. Kambourakis, C. Rieger, J. Benjamin, Vulnerabilities and Attacks Against Industrial Control Systems and Critical Infrastructures, <https://arxiv.org/abs/2109.03945>, [dostęp: 30.07.2025].

ICT zgłaszanych do CSIRT GOV wskazuje wyraźnie na skalę wyzwania. Choć zdecydowana większość dotyczy infrastruktury administracyjnej, tempo wzrostu zagrożeń jasno sygnalizuje możliwość dotkliwego oddziaływania również na systemy graniczne, zwłaszcza że są one coraz bardziej cyfrowe i zintegrowane.

Wrażliwość systemów granicznych RP wynika z połączenia kilku czynników: rosnącej cyfryzacji, ekspozycji na ataki APT, słabości systemów OT oraz istnienia złożonych sojuszy hybrydowych działających w interesie obcych państw. Cyberprzestrzeń staje się areną bezpośrednich działań hybrydowych: sabotażu, dezinformacji, manewrów manipulacyjnych, co wymaga odpowiedzi strategicznej na poziomie narodowym i międzynarodowym.

Działania przeciwdziałające cyberzagrożeniom na granicy RP

W czwartej dekadzie XXI wieku Rzeczpospolita Polska realizuje kompleksową politykę cyberbezpieczeństwa ukierunkowaną również na ochronę granic państwowych. Ustawodawstwo uchwalone w 2018 roku wprowadziło ramy organizacyjne krajowego systemu cyberbezpieczeństwa, który obejmuje rozwój struktur takich jak CERT Polska (NASK), CSIRT-MON, ABW oraz Wojska Obrony Cyberprzestrzeni, odpowiedzialne za ochronę infrastruktury państwowej i militarnej

W ramach Strategii Cyberbezpieczeństwa RP na lata 2019-2024, jednym z pięciu celów strategicznych jest zwiększenie odporności systemów informacyjnych (publicznych, prywatnych i wojskowych), rozwój krajowego systemu wymiany informacji o zagrożeniach oraz podniesienie świadomości społecznej w zakresie cyberzagrożeń¹³.

Centralną rolę operacyjną w detekcji i reagowaniu pełni CERT Polska – działający od 1996 r. z ramienia NASK ośrodek reagowania na incydenty komputerowe, stanowiący punkt kontaktowy dla administracji oraz współpracę z międzynarodowymi zespołami typu FIRST czy TERENA TF-CSIRT¹⁴.

Na płaszczyźnie militarnej istotną rolę odgrywa Wojska Obrony Cyberprzestrzeni, utworzone w lutym 2022 roku jako komponent Sił Zbrojnych RP odpowiedzialny za ochronę cyfrową kraju, współpracujący z Narodowym Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni oraz NATO CCD COE. WOC posiada zdolności

---

¹³ Strategia Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2019-2024.

¹⁴ CERT Polska, <https://cert.pl/o-nas>, [dostęp: 30.07.2025].

zarówno obronne, jak i ofensywne, włączając w to wsparcie dla operacji stabilizacyjnych czy reagowania kryzysowego

Istotne znaczenie dla ochrony granic ma narodowe oraz międzynarodowe partnerstwo w dialogu o cyberbezpieczeństwie. Polska prowadzi aktywne działania w ramach współpracy z NATO, Unią Europejską, ENISA, CERT-EU oraz krajami Grupy Wyszehradzkiej i Wielkiej Brytanii. W marcu 2025 r. w Legionowie odbyła się konferencja CyberCo 2025 – spotkanie dowódców i ambasadorów cybernetycznych unijnych państw pod przewodnictwem Polski, skupione na współpracy cywilno-wojskowej i wymianie informacji o zagrożeniach mobilnych oraz nowych scenariuszach incydentów – z udziałem m.in. EDA, EUMS, EEAS i DG CNECT¹⁵.

Rząd RP wspiera także tworzenie regionalnego Cybersecurity Platform w Europie Środkowej (CECSP), co sprzyja koordynacji i wymianie wiedzy między państwami członkowskimi¹⁶. Ponadto, w ramach polityki bezpieczeństwa granic wprowadzono program Tarcza Wschód (East Shield) – strategiczną inicjatywę obronną uruchomioną w 2024 roku, obejmującą modernizację infrastruktury przy granicy z Białorusią i obwodem kaliningradzkim, montaż elektronicznych systemów obserwacji (IMINT, SIGINT), środków walki elektronicznej, czujników antydronowych oraz analizę danych przy wsparciu sztucznej inteligencji — w tym szyfrowaną łączność transgraniczną i centra operacyjne¹⁷.

W sferze edukacyjno-operacyjnej realizowane są ćwiczenia międzynarodowe, w tym symulacje incydentów i testy gotowości między państwami UE i NATO, co pozwala trenować procedury reagowania, komunikacji kryzysowej oraz interoperacyjność partnerów europejskich i wojskowych.

Działania przeciwdziałające cyberzagrożeniom na granicy RP opierają się na czterech filarach: (1) rozwój legislacji i ram organizacyjnych; (2) inwestycje w środkach technicznych – w tym Tarcza Wschód; (3) intensywna międzynarodowa współpraca i wymiana informacji; (4) szkolenia, ćwiczenia i budowanie cyberświadomości. Efektywność tych działań wymaga jednak dalszego wzmacniania mechanizmów szybkiej detekcji incydentów specyficznych dla systemów granicznych

¹⁵ CyberCo25: Enhancing Civil-Military Cooperation, <https://polish-presidency.consilium.europa.eu/en/news/cyberco25-enhancing-civil-military-cooperation>, [dostęp: 30.07.2025].

¹⁶ Wzmacnianie Europejskiego Systemu Odporności Cybernetycznej oraz Wspieranie Konkurencyjnego i Innowacyjnego Sektora Bezpieczeństwa Cybernetycznego – Cyberpolicy NASK, <https://cyberpolicy.nask.pl/wzmacnianie-europejskiego-systemu-odpornosci-cybernetycznej-oraz-wspieranie-konkurencyjnego-i-innowacyjnego-sektora-bezpieczenstwa-cybernetycznego>, [dostęp: 30.07.2025]

¹⁷ L. Elak, M. Oskierko, S. Żurawski, *Ochrona granicy polsko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności, nr 1, 2024, s. 91.

(kamery CCTV, systemy SIS II, OT kontrolujące ruch graniczny), oraz praktycznego przetestowania procedur w warunkach ataków typu APT czy dezinformacji. Przyszłe badania powinny koncentrować się na ocenie skuteczności tych mechanizmów oraz możliwości przeciwdziałania hybrydowym kampaniom wymierzonym w granice RP.

Podsumowanie

W dobie intensywnej cyfryzacji funkcjonowania państwa oraz narastającej złożoności zagrożeń hybrydowych, bezpieczeństwo granic przestaje być wyłącznie kwestią fizycznej obecności sił porządkowych i infrastruktury technicznej. Coraz większe znaczenie mają aspekty związane z odpornością cyfrową systemów wykorzystywanych do nadzoru, kontroli i wymiany informacji transgranicznej. Jak wynika z przeprowadzonej analizy, cyberzagrożenia mogą prowadzić do głębokiego zakłócenia procedur granicznych, paraliżu administracji, manipulacji ruchem migracyjnym oraz rozprzestrzeniania dezinformacji mającej na celu destabilizację społeczną i polityczną.

Charakterystyka cyberzagrożeń wskazuje na ich różnorodność i dynamiczną ewolucję – od działań przestępczych po operacje prowadzone przez podmioty państwowe, wykorzystujące wyrafinowane techniki APT i inżynierii społecznej. Zidentyfikowane słabości w systemach informacyjnych i organizacyjnych służb granicznych Rzeczypospolitej Polskiej stanowią potencjalne punkty podatne na atak, zwłaszcza w kontekście rosnącej roli technologii cyfrowych w zarządzaniu ruchem granicznym. Szczególnym zagrożeniem pozostają zorganizowane działania hybrydowe, które łączą sabotaż fizyczny, operacje cybernetyczne oraz manipulację narracją medialną.

W odpowiedzi na te wyzwania państwo polskie podejmuje szereg działań, mających na celu zwiększenie odporności systemowej. Obejmują one rozwój struktur strategicznych i operacyjnych w ramach krajowego systemu cyberbezpieczeństwa, inwestycje w technologii monitoringu i analizy danych, a także rozbudowę współpracy międzynarodowej z partnerami z Unii Europejskiej i NATO. Szczególne znaczenie mają programy takie jak Tarcza Wschód oraz zaangażowanie Polski w regionalne i transnarodowe mechanizmy wymiany informacji i koordynacji reagowania na incydenty cybernetyczne.

Zapewnienie bezpieczeństwa granicy państwowej w XXI wieku wymaga zintegrowanego podejścia, które łączy działania fizyczne z zaawansowaną ochroną w cyberprzestrzeni. Niezbędne jest nie tylko utrzymywanie wysokiego poziomu

gotowości operacyjnej, lecz również ciągle doskonalenie zdolności analitycznych, detekcyjnych i reagowania na zagrożenia cyfrowe. Rozdział potwierdza konieczność traktowania cyberbezpieczeństwa jako integralnej części polityki granicznej i narodowej strategii bezpieczeństwa.

Literatura

1. CERT Polska, <https://cert.pl/o-nas>, [dostęp: 30.07.2025].
2. CyberCo25: Enhancing Civil-Military Cooperation, <https://polish-presidency.consilium.europa.eu/en/news/cyberco25-enhancing-civil-military-cooperation>, [dostęp: 30.07.2025].
3. Elak L., Oskierko M., Żurawski S., *Ochrona granicy polsko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności, nr 1, 2024.
4. Girod R., *Border Security: Vulnerability and Emerging Global Security Threats*, Global Security and Intelligence Studies, Volume 8, Number 1, 2023.
5. Kamiński M., Śliwa Z., *Poland's Threat Assessment Deepened, Not Changed*, PRISM 10, no. 2, 2023.
6. Makrakis G. M., Koliass C., Kambourakis G., Rieger C., Benjamin J., *Vulnerabilities and Attacks Against Industrial Control Systems and Critical Infrastructures*, <https://arxiv.org/abs/2109.03945>, [dostęp: 30.07.2025].
7. Marczyk M., Błachut M., *Information security as part of Poland's security*, Scientific Journal of the Military University of Land Forces, Volume 54, Number 4(206), 2022.
8. Poland 'most attacked' online by Russia, says minister, <https://www.ft.com/content/e0e1a016-e4e0-4628-a0ac-c4a6e9d15db6>.
9. Raport o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w 2024 roku.
10. Russia accused of trying to hack border security cameras to disrupt Ukraine aid, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2025/may/21/russia-accused-trying-disrupt-aid-ukraine-hacking-border-crossings>, [dostęp: 30.07.2025].
11. Russia using criminal networks to drive increase in sabotage acts, says Europol Cybercrime, The Guardian, <https://www.theguardian.com/technology/2025/mar/18/russia-criminal-networks-drive-increase-sabotage-europol>, [dostęp: 30.07.2025].
12. Strategia Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2019-2024.
13. Świerczyńska J., *The importance of border surveillance and border traffic control at the eastern border of the Republic of Poland to the cross-border security of the European Union*, Central European Review of Economics & Finance, 44(3), 2023.
14. Terlecka-Maciejewska M., *Cybersecurity in polish security system*, Scientific Papers of Silesian University of Technology, Organization and Management, no. 198, 2024.
15. The Cheap Radio Hack That Disrupted Poland's Railway System, WIRED, <https://www.wired.com/story/poland-train-radio-stop-attack/>, [dostęp: 30.07.2025].

16. Wzmacnianie Europejskiego Systemu Odporności Cybernetycznej oraz Wspieranie Konkurencyjnego i Innowacyjnego Sektora Bezpieczeństwa Cybernetycznego – Cyberpolicy NASK, <https://cyberpolicy.nask.pl/wzmacnianie-europejskiego-systemu-odpornosci-cybernetycznej-oraz-wspieranie-konkurencyjnego-i-innowacyjnego-sektora-bezpieczenstwa-cybernetycznego>, [dostęp: 30.07.2025].

Adrian DUDEK

Lotnicza Akademia Wojskowa

ORCID: 0009-0005-6884-7392

https://doi.org/10.29316/9788368103236_19

WZROST ZNACZENIA OBRONY CYWILNEJ W KONTEKŚCIE ZAGROŻEŃ MILITARNYCH I HYBRYDOWYCH

THE GROWING IMPORTANCE OF CIVIL DEFENCE IN THE CONTEXT
OF MILITARY AND HYBRID THREATS

Streszczenie

Minęło ponad trzy lata, odkąd Federacja Rosyjska zaatakowała zbrojnie Ukrainę a ponad jedenaście lat temu nielegalnie zaanektowała Krym. Było to początek pewnej koncepcji o „rosyjskiej wojnie hybrydowej”. W ostatnich latach wojna hybrydowa stała się nowym, a zarazem kontrowersyjnym pojęciem w akademickich oraz politycznych sferach, określającym pewnego rodzaju połączenie różnych środków i metod wojskowych i niemilitarnych. Wojna rosyjsko-ukraińska unaoczniała, że celem kampanii zbrojnych nie jest już wyłącznie pokonanie sił zbrojnych przeciwnika, lecz zniszczenie woli oporu całego społeczeństwa poprzez skoordynowane uderzenia w elementy życia codziennego m.in. za pomocą propagandy. W dalszym ciągu, nie można również zapominać, o klasycznych zagrożeniach militarnych,

Abstract

It has been more than three years since the Russian Federation militarily attacked Ukraine and more than 11 years since it illegally conquered Crimea. This was the beginning of a certain concept of “Russian hybrid warfare”. In recent years, hybrid warfare has become a new and controversial concept in the academic and political spheres, describing a kind of combination of various military and non-military means and methods. The Russian-Ukrainian war has shown that the goal of military campaigns is no longer only to defeat the enemy’s armed forces, but to destroy the will to resist of the entire society through coordinated strikes on elements of everyday life through propaganda. Still, we should not forget about classic military threats, the nature of which has been transformed in relation to the classic forms of armed conflicts

kórych charakter uległ transformacji w stosunku do klasycznych form konfliktów zbrojnych znanych z przeszłości. Celem pracy jest identyfikacja zagrożeń militarnych i hybrydowych, przed jakimi staje państwo we współczesnym świecie. Problem badawczy określono w formie pytania – jakie zagrożenia wpływają na bezpieczeństwo państwa wraz z obroną cywilną? W celu odpowiedzi na to pytanie wykorzystano głównie krytyczną analizę literatury przedmiotu.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, obrona cywilna, ochrona ludności, zagrożenia hybrydowe, zagrożenia militarne

known from the past. The aim of the work is to identify military and hybrid threats that the state faces in the modern world. The research problem was defined in the form of a question – what threats affect the security of the state along with civil defense? In order to answer this question, a critical analysis of the literature on the subject was mainly used.

Keywords: security, civil defence, civil protection, hybrid threats, military threats

Wstęp

W obecnym świecie pełnym konfliktów zbrojnych i politycznych, państwo staje w obliczu ogromnych wyzwań w sferze bezpieczeństwa. Na tle niepewnej i intensywnie rozwijającej się sytuacji geopolitycznej oraz ewolucji charakteru konfliktów zbrojnych, problematyka zagrożeń militarnych oraz hybrydowych nabiera coraz większego znaczenia zarówno w wymiarze strategicznym, jak i społecznym. Trwający konflikt na Ukrainie uwypuklił ograniczenia w naszym pojmowaniu złożoności współczesnej wojny. Ponadto nasz pryzmat kulturowy opóźnił instytucjonalizację zdolności niezbędnych do zwycięstwa w misjach stabilizacyjnych i kontrpowstańczych. Trwająca debata na temat przyszłych zagrożeń jest często przedstawiana jako dychotomiczny wybór między kontrpowstaniem a wojną konwencjonalną. Zagrożenia militarne obejmują wszelkie działania lub zdolności armii, które stanowią ryzyko dla bezpieczeństwa, interesów lub wartości innego narodu.

Zagrożenia te mogą obejmować zarówno konwencjonalne działania militarne, jak i nowe technologie oraz podmioty niepaństwowe, podczas gdy zagrożenia hybrydowe łączą środki militarne i niemilitarne, a także tajne i jawne, w tym dezinformację, cyberataki, presję ekonomiczną, rozmieszczenie nieregularnych grup zbrojnych i użycie regularnych sił. Metody hybrydowe są stosowane w celu zatarcia granic między wojną a pokojem i próby zasiania wątpliwości w umysłach docelowych populacji. Zamiast zasadniczo różnych podejść powinniśmy oczekiwać konkurentów, którzy będą stosować wszystkie formy wojny, być może jednocześnie. Tak więc wybór nie polega tylko na przygotowaniu się do długoterminowych operacji stabilizacyjnych lub konfliktu o wysokiej intensywności. Musimy

być gotowym na wszelakie konflikty oraz umocnić system obrony cywilnej tak, by być przygotowanym na wszelkie zagrożenia, militarne bądź hybrydowe.

Celem rozdziału jest identyfikacja zagrożeń militarnych i hybrydowych, przed jakimi staje obrona cywilna państwa we współczesnym świecie. Problem badawczy określono w formie pytania – jakie zagrożenia wpływają na zadania realizowane przez obronę cywilną w systemie bezpieczeństwa państwa? W celu odpowiedzi na to pytanie wykorzystano metody teoretyczne: analizę i syntezę, w szczególności analizę literatury przedmiotu.

Obecne zagrożenia militarne i hybrydowe wobec bezpieczeństwa państwa

Współczesne zagrożenia militarne należą do najpoważniejszych wyzwań dla bezpieczeństwa narodowego, integralności terytorialnej państw oraz stabilności struktur społeczno-politycznych. Obecne zagrożenia militarne, choć nadal definiowane w klasycznych kategoriach siłowego naruszenia integralności terytorialnej państw, coraz częściej ulegają transformacji w kierunku bardziej utrudnionych form oddziaływania, w których tradycyjne operacje wojskowe zostają uzupełnione lub nawet wyparte przez inicjatywy nieregularne, asymetryczne i skierowane na destabilizację państwa poprzez środki niemilitarne. Takiego typu zagrożenia nakazują przededefiniowania bieżących doktryn obronnych, a przede wszystkim uformowania nowoczesnego oraz integralnego systemu obrony cywilnej, mogącego funkcjonować w okolicznościach nowego zagrożenia, jak również – zanikających granic pomiędzy wojną a pokojem, czy też agresją a kryzysem.

Na przestrzeni lat, charakter zagrożeń militarnych uległ przekształceniu wobec tradycyjnych form konfliktów zbrojnych powszechnych w czasie zimnej wojny oraz dwóch wojen światowych. Teraźniejszy obraz wojny, postrzegany jako konfrontacja nowej generacji – nie ogranicza się już tylko do frontalnych starć regularnych armii, lecz przybiera formy operacji prowadzonych z zastosowaniem zaawansowanych technologii, środków cybernetycznych, ataków raketowych, broni precyzyjnej, bezałogowych statków powietrznych oraz nieregularnych przedsięwzięć paramilitarnych.

Obszary aktywności wojennych charakteryzują się ogromnym wzrostem znaczenia stref cywilnych jako przestrzeni do prowadzenia inicjatyw – zarówno z uwagi na możliwość oddziaływania psychologicznego, jak i strategicznego, poprzez uderzenia w infrastrukturę krytyczną, logistykę, sieci energetyczne, łączność oraz zasoby informacyjne. Obecna rzeczywistość kreuje potrzebę transformacji

podejścia do systemów ochrony ludności oraz kompleksowego unowocześniania mechanizmów obrony cywilnej¹.

Zagrożenia militarne, które stwarzają nieuchronny obowiązek przekształcenia i dynamicznego usprawniania systemów obrony cywilnej, charakteryzują się większą intensywnością oraz potencjalną skalą oddziaływania niż konfrontacje znane z przeszłych lat i wieków. Odznaczają się również radykalną zmianą ich struktury, charakteru oraz przebiegu. Spory nowej generacji nie są charakterystyczne dla frontalnych starć regularnych sił zbrojnych, jednakże przybierają formy kompleksowych, wielopłaszczyznowych operacji prowadzonych w cyberprzestrzeni, przestrzeni informacyjnej, a nawet domenie kosmicznej.

W większości, zmiany polegają również na tym, iż konflikty celowo przenosi się na strefy zamieszkiwane przez ludność cywilną. Dostrzega się, że front wojenny nie jest ograniczony jedynie do terytorium geograficznego – staje się rozpowszechniony, nieprzewidywalny oraz bardzo trudny do jednoznacznego zidentyfikowania².

Oprócz niebezpieczeństw militarnych, występują również zagrożenia hybrydowe. Jak podkreślają Julia Skóra i prof. Dariusz Bogusz *współczesne konflikty charakteryzują się szerokim spektrum działań asymetrycznych i hybrydowych, które przekraczają granice tradycyjnej wojny. Nie ograniczają się one jedynie do walki na polu bitwy, ale obejmują również rywalizację w obszarach cyfrowych, informacyjnych, gospodarczych i politycznych. Walka o kontrolę nad przepływem informacji, manipulację ekonomiczną oraz wykorzystanie globalnej sieci powiązań stają się równie istotne jak starcia na polu walki*³.

Zagrożenia hybrydowe stanowią nie lada wyzwanie dla struktur państwowych, ponieważ nie ograniczają się wyłącznie do jednorodnych aktywności wojskowych, lecz opierają się na zespoleniu zdywersyfikowanych środków nacisku, obejmujących m.in. cyberataki, dezinformację, ingerencję w procesy polityczne, wykorzystywanie mniejszości narodowych, szantaż energetyczny, presję migracyjną oraz czynności sabotażowe. Jednym z najważniejszych celów współczesnych wojen hybrydowych jest wygranie bitwy w umyśle wroga. Zagrożenia hybrydowe – będące zintegrowanymi formami agresji – należą do najbardziej złożonych

¹ A. Żebrowski, I. Szkurlat, *Zagrożenia dla ludności cywilnej w globalnym środowisku bezpieczeństwa. Wybrane aspekty*, Roczniki Nauk Społecznych, 1(52), 2024, s. 29; 32-33; 39-41.

² A. Żebrowski, I. Szkurlat, *Zagrożenia...*, dz. cyt., s. 41-42.

³ J. Skóra, D. Bogusz, *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo Akademickie Akademii Marynarki Wojennej, Gdynia 2025, s. 104.

i niebezpiecznych form ingerencji destabilizacyjnych⁴. Ich charakterystyczną cechą jest trudność jednoznacznego zidentyfikowania sprawcy, brak formalnego wypowiedzenia wojny oraz wykorzystywanie luk prawnych, technologicznych i organizacyjnych. Aktywności hybrydowe wymierzone są w systemy infrastruktury krytycznej, aparat administracyjny, świadomość społeczną oraz morale obywateli, natomiast ich skuteczność zależy w dużej mierze od stopnia podatności społeczeństwa na manipulację oraz od słabości instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe. W tym zakresie istotną staje się rola obrony cywilnej jako zintegrowanego mechanizmu odporności państwa na inicjatywy o charakterze destabilizacyjnym, którego zadaniem jest zapewnienie fizycznej ochrony ludności cywilnej, a także wzmacnianie jej odporności psychologicznej, edukacyjnej i organizacyjnej.

Hybrydowy charakter zagrożeń polega na ich złożoności i niejednoznaczności, a także na wielowymiarowym oddziaływaniu – równocześnie w sferze militarnej, informacyjnej, ekonomicznej, politycznej oraz społeczno-kulturowej. Powoduje to, że obrona cywilna ma być przygotowana na funkcjonowanie w ramach trwałego, rozproszonego kryzysu bezpieczeństwa, którego celem nie jest zniszczenie, lecz długotrwałe osłabienie funkcjonowania państwa od wewnątrz. Zagrożenia hybrydowe są nie tylko wariantem dla konfliktu o charakterze zbrojnym, ile jego wszechstronną formą. Wymagają przede wszystkim skoncentrowanego, międzyinstytucjonalnego podejścia, w którym obrona cywilna pełni rolę jako system odporności społecznej, informacyjnej i infrastrukturalnej. Zintegrowana koncepcja bezpieczeństwa narodowego zapewnia realną ochronę w dobie hybrydowej wojny.

Ważnym aspektem w sferze informacyjnej i społecznej to współpraca organizacji pozarządowych z podmiotami państwowymi, która powinna być jednym z elementów polityki obronnej państwa. Sprawnie zorganizowana powinna przyczyniać się m.in. do rozwoju organizacji pozarządowych i innych partnerów społecznych w zakresie tworzenia społeczeństwa odpornego na zagrożenia hybrydowe, współdziałania w budowaniu społecznej akceptacji dla działalności wojskowej, inspirowania organizacji pozarządowych i innych partnerów społecznych do podejmowania działań na rzecz tworzenia nowoczesnych form edukacji obronnej we współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi, którzy realizują plany dla młodzieży w zakresie innowacyjnych programów przygotowawczego szkolenia wojskowego i programów nauczania dotyczących bezpieczeństwa i obronności. Jednym z podstawowych celów współpracy jest podnoszenie

---

⁴ M. Chudoba, *Zagrożenia hybrydowe – wnioski dla Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, Studia Bezpieczeństwa Narodowego, nr 29, 2023, s. 125-127; 129-130; 136.

świadomości obronności kraju, proobronne wychowanie młodzieży, budowanie rezerw osobowych oraz budowa nowoczesnej obrony cywilnej⁵.

Obrona cywilna wobec militarnych i hybrydowych zagrożeń

Klasyczne, oparte wyłącznie na aspektach militarnych sposoby myślenia o konfliktach stają się przestarzałe w obliczu zmiennych realiów współczesnej rzeczywistości konfliktowej⁶. W obliczu współczesnych zagrożeń militarnych oraz hybrydowych, obrona cywilna nie jest już uważana jako pasywna część uzupełniająca przedsięwzięcia wojskowe, a zaczyna być postrzegana za strategiczną przestrzeń kooperacji państwa i społeczeństwa w obliczu narastającego zagrożenia. Przez wzgląd na to, systemy obrony cywilnej stają się zdolne do działania w sytuacjach ekstremalnych, obejmujących tradycyjne ataki konwencjonalne, a także inicjatywy hybrydowe, cyberwojny, ataki chemiczne, jak również biologiczne. Mus doskonalenia obrony cywilnej wynika z potrzeby reagowania na potencjalny konflikt, a także – ze świadomości, że obecne zagrożenia są stałe, kompleksowe oraz rozciągnięte w czasie i przestrzeni.

Obecna obrona cywilna zaczyna odgrywać rolę nie tylko ochronną, ale też prewencyjno-edukacyjną i psychologiczną, przyczyniając się do budowy odporności społecznej, koniecznej w realiach wojny informacyjnej, dezinformacji oraz terrorku militarnego wymierzonego w ludność cywilną.

Postęp technologii militarnych, takich jak samoloty wielozadaniowe 5. generacji, broń hipersoniczna, systemy walki elektronicznej, zdolności satelitarnego rozpoznania oraz zdalnie sterowane systemy uzbrojenia, ogromnie zmienił szybkość, zasięg i skalę potencjalnych inicjatyw zbrojnych⁷. W kwestii takich wyzwań tradycyjnie pojmowana obrona cywilna, oparta na biernej ewakuacji ludności oraz zapewnianiu podstawowych środków przetrwania, staje się nieaktualna. Koniecznością okazuje się utworzenie elastycznego, proaktywnego systemu, który będzie ujednolicać działania służb ratowniczych, administracji centralnej oraz lokalnej,

⁵ D. Bogusz, *Teaching english military terminology in military classes*, Safety&Defense- Scientific and Technical Journal, Vol 3, 2017, s. 31.

⁶ J. Skóra, D. Bogusz, *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo Akademickie Akademii Marynarki Wojennej, Gdynia 2025, s. 103.

⁷ D. Bogusz *Polish Air Force*, Publishing House prof. Leszek J. Krzyżanowski, Warsaw Management University, Warsaw 2024, s. 7-8.

podmiotów ochrony zdrowia, edukacji, komunikacji społecznej oraz społeczeństwa obywatelskiego w jeden zintegrowany zespół reagowania na sytuacji zagrożenia.

Rysunek 1. Test konwencjonalnego pocisku hipersonicznego na stacji kosmicznej Cape Canaveral na Florydzie, 12.12.2024 r.

Źródło: <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3999835/army-and-navy-successfully-test-conventional-hypersonic-missile/>, [dostęp: 30.04.2025].

Rozwój zdalnie kontrolowanych środków rażenia, takich jak precyzyjne pociski manewrujące, rakiety balistyczne krótkiego i średniego zasięgu oraz systemy artylerii raketowej dalekiego zasięgu, stawia przed systemami obrony cywilnej niecodzienne wyzwania. Obecnie używane rakiety, zwłaszcza nowoczesne środki hipersoniczne, są w stanie uderzyć z odległości setek, a nawet tysięcy kilometrów, przy zachowaniu niewielkiego marginesu błędu w celowaniu. Charakteryzują się one niebezpiecznym potencjałem i krótkim czasem osiągnięcia celu potwierdzając, że standardowe procedury ostrzegawcze oraz klasyczne modele ewakuacji stają się niedostateczne. Następstwem tego kreują się niemałe oczekiwania, że nowoczesna obrona cywilna będzie w stanie dysponować niezwłocznym systemem wykrywania zagrożeń, szybką procedurą alarmowania społeczeństwa oraz adekwatną infrastrukturą zapewniającą ochronę ludności – zarówno poprzez nowoczesne schrony, jak i – odpowiednio rozmieszczone – podziemne szlaki komunikacyjne i centra ewakuacyjne.

Rysunek 2. Zdjęcie drona RQ-4D Phoenix

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Global_Hawk_1.jpg, [dostęp: 30.04.2025].

Poważnym zagrożeniem dla struktur cywilnych stają się bezałogowe statki powietrzne tzw. drony, które obecnie są globalną częścią działań zbrojnych. Ich użycie powoduje, że każda przestrzeń publiczna może zostać zaatakowana, bez uprzedniego ostrzeżenia, nie angażując przy tym zaawansowanych systemów raketowych.

Drony są na ogół skomplikowane do wykrycia, nie wymagają również dużych nakładów w produkcji. W ramach obrony cywilnej niezbędny jest więc

intensywny rozwój systemów przeciwdronowych (np. zakłócania sygnałów GPS i łączności), zabezpieczenia miejsc masowego przebywania ludności, modernizacji dachów obiektów infrastruktury krytycznej, a także prowadzenia szkoleń w obrębie rozpoznawania i reagowania na zagrożenia powietrzne⁸. Również rozwój techniczny umożliwia konstruowanie zaawansowanych symulatorów, które pozwalają na zwiększenie efektywności bezpieczeństwa szkolenia lotniczego⁹. Ostatnie konflikty zbrojne o charakterze lokalnym pokazały, że nowoczesny samolot bojowy wraz z wyposażeniem i uzbrojeniem może być wykorzystany tylko w takim stopniu, w jakim przygotowany jest pilot¹⁰, również dotyczy to operatorów BSP.

Dowodem ukazanych tendencji jest charakterystyka współczesnych starć, które obecnie mają miejsce na świecie, jak ważną rolę odgrywa dobrze zorganizowana propaganda. Poprzez trwający konflikt wojenny w Ukrainie, dostrzega się, że głównym celem działań nie jest już wyłącznie pokonanie sił zbrojnych przeciwnika, lecz zrujnowanie woli oporu całego społeczeństwa przez skoordynowane uderzenia w elementy życia codziennego. Prowadzone raketami i dronami ataki na ukraińskie elektrownie, stacje uzdatniania wody, szpitale, budynki mieszkalne czy szkoły nie tylko paraliżują działanie państwa, lecz także mają na celu wzbudzenie wszechobecnej paniki, spowodowanie migracji oraz niszczenie moralności społeczeństwa. Przez takie zagrożenia, system obrony cywilnej Ukrainy został zmodernizowany wobec narastającego realnego zagrożenia. Powiększono sieci schronów oraz punktów pomocy medycznej, utworzono lokalne sieci alarmowe, umocniono społeczne inicjatywy ewakuacyjne oraz zbudowano specjalistyczne aplikacje ostrzegające o nalotach. Współpraca wojska, samorządów, służb cywilnych oraz obywateli – przy udziale społeczeństwa obywatelskiego – okazało się fundamentem odporności państwa na długookresową agresję militarną. Obrona cywilna stała się nieodłącznym elementem, wspieranym przez świadomość zagrożenia, kulturę bezpieczeństwa oraz zdolność społeczeństwa do szybkiego mobilizowania się¹¹.

⁸ T. Gugała, J. Żurek, *Systemy bezzalogowych statków powietrznych w przestrzeni powietrznej kontrolowanej*, Lotnicza Akademia Wojskowa, Dęblin 2019, s. 16.

⁹ D. Bogusz, *Spatial Disorientation Simulator*, *Safety & Defense*, 4(1), 2018, s. 15.

¹⁰ D. Bogusz, *Kształcenie i szkolenie lotnicze pilotów wojskowych. Problemy definicyjne*, *Journal of Modern Science*, 1(55), 2024, s. 120.

¹¹ J. Grochocka, *Ochrona ludności i obrona cywilna a konflikt hybrydowy*, [w]: B. Pacek, J. Grochocka (red.), *Konflikt hybrydowy na Ukrainie. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Piotrków Trybunalski 2017, s. 223; 229. Zob. też: D. Jarnicki, *Ukraina czasu inwazji – wyzwania bezpieczeństwa i „codziennosci”*, *Studia Administracji i Bezpieczeństwa*, Nr 15/2023, s. 253; 255; 267.

Powyższy przykład pokazuje, że istniejąca obrona cywilna jest ukierunkowana na kompleksowe oraz dynamiczne podejście, które wiąże technologię, edukację, logistykę oraz zdolność do adaptacji w kontekście złożonego kryzysu.

W warunkach nieprzewidywalnych, niespodziewanych inicjatyw wojennych o globalnym zasięgu, państwo nie może być eksponowane na pasywność. Odpowiedzią na nowoczesne formy agresji staje się nowoczesna i elastyczna koncepcja obrony cywilnej – traktująca ludność nie jako bezwolne ofiary wojny, lecz jako aktywnych uczestników procesu bezpieczeństwa narodowego. Aby skutecznie przeciwdziałać przyszłym zagrożeniom hybrydowym, potrzebne są dalsze badania oraz nowe strategie, które uwzględnią rozwijające się formy wojny, innowacje technologiczne i lepszą współpracę służb. Niezbędna jest także analiza operacji „Tarcza Wschód” i innych działań w celu oceny mocnych stron, identyfikacji obszarów do poprawy oraz doskonalenia zdolności przewidywania zagrożeń przy zmieniającej się sytuacji geopolitycznej¹².

Podsumowanie

Obrona cywilna w obecnym ujęciu nie jest traktowana wyłącznie jako system odpowiedzi kryzysowej w przypadku działań zbrojnych, lecz przybiera formę stałego systemu prewencji, edukacji i przygotowania społeczeństwa do funkcjonowania w ramach długofalowego kryzysu bezpieczeństwa. Potwierdza to konieczność kreowania świadomości obywatelskiej w kontekście zagrożeń, rozwijania zdolności samoorganizacyjnych wspólnot lokalnych, wdrażania nowoczesnych procedur alarmowych i ewakuacyjnych, a także koordynacji przedsięwzięć z podmiotami sektora ochrony zdrowia, ratownictwa, edukacji oraz administracji publicznej. W efekcie, system obrony cywilnej zaczyna być postrzegany jako element struktury odporności państwa, którego istota to zdolność do adaptacji, przetrwania i odbudowy w obliczu złożonych, a przy tym nieprzewidywalnych zagrożeń o charakterze militarnym i hybrydowym. Koncepcja ta ulega popularyzacji, tym bardziej że społeczeństwo świadome, dobrze poinformowane i zorganizowane ma szansę na skuteczne przeciwdziałanie próbom jego dezintegracji, zastraszenia lub zdominowania przez agresora.

---

¹² L. Elak, M. Oskierko, S. Żurawski, S., *Ochrona granicy polsko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, De Securitate Et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności, 10(1), 2024, s. 93.

Jak widać, aktualne zagrożenia militarne – przez swoją złożoność, tempo ewolucji, asymetryczność i bezprecedensowy wpływ na sferę cywilną – jednoznacznie skłaniają do radykalnego przekształcania systemów obrony cywilnej w nowoczesne, zintegrowane oraz wielofunkcyjne struktury bezpieczeństwa. W realiach wojny totalnej, prowadzonej nie tylko na lądzie, morzu i w powietrzu, ale także w przestrzeni cybernetycznej i informacyjnej, państwa dysponujące sprawnym, świadomym i dobrze zorganizowanym systemem ochrony ludności są w stanie skutecznie chronić społeczeństwo, zachować ciągłość funkcjonowania oraz przeciwdziałać eskalacji zagrożeń. Tym samym, doskonalenie obrony cywilnej staje się wymogiem organizacyjnym; imperatywem egzystencjalnym państwa.

Okoliczności te prowadzą do wniosku, iż obrona cywilna we współczesnym ujęciu nie jest traktowana wyłącznie jako system reagowania kryzysowego na wypadek działań zbrojnych, ale przybiera formę stałego systemu prewencji, edukacji i przygotowania społeczeństwa do funkcjonowania w warunkach długotrwałego kryzysu bezpieczeństwa¹⁸. Oznacza to konieczność budowania świadomości obywatelskiej w zakresie zagrożeń, rozwijania zdolności samoorganizacyjnych wspólnot lokalnych, wdrażania nowoczesnych procedur alarmowych i ewakuacyjnych, a także koordynacji przedsięwzięć z podmiotami sektora ochrony zdrowia, ratownictwa, edukacji oraz administracji publicznej.

Zagrożenia militarne i hybrydowe wymagają przededefiniowania terminu konfliktu zbrojnego. Następuje konieczność rozbudowania modelu obrony cywilnej. W tym ujęciu obrona cywilna nie jest dodatkiem do systemu bezpieczeństwa, lecz jego integralnym filarem, warunkującym suwerenność, stabilność i trwałość struktur państwowych.

Literatura

1. Bogusz D., *Kształcenie i szkolenie lotnicze pilotów wojskowych. Problemy definicyjne*, Journal of Modern Science, tom 1(55), 2024.
2. Bogusz D., *Polish Air Force*, Publishing House prof. Leszek J. Krzyżanowski, Warsaw Management University, Warsaw 2024.
3. Bogusz D., *Spatial Disorientation Simulator*, Safety & Defense, 4(1), 2018.
4. Bogusz D., *Teaching english military terminology in military classes*, Safety & Defense-Scientific and Technical Journal Vol 3, 2017.
5. Chudoba M., *Zagrożenia hybrydowe – wnioski dla Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, Studia Bezpieczeństwa Narodowego, Nr 29/2023.

6. Elak L., Oskierko M., Żurawski S., *Ochrona granicy polsko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, De Securitate Et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności, 10(1), 2024, s. 93.
7. Grochocka J., *Ochrona ludności i obrona cywilna a konflikt hybrydowy*, [w]: B. Pacek, J. Grochocka (red.), *Konflikt hybrydowy na Ukrainie. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Piotrków Trybunalski 2017.
8. Gugąła T., Żurek J., *Systemy bezzalagowych statków powietrznych w przestrzeni powietrznej kontrolowanej*, Lotnicza Akademia Wojskowa, Dęblin 2019.
9. Jarnicki D., *Ukraina czasu inwazji – wyzwania bezpieczeństwa i „codziennosci”*, Studia Administracji i Bezpieczeństwa, Nr 15/2023.
10. Skóra J., D. Bogusz, *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo Akademickie Akademii Marynarki Wojennej, Gdynia 2025.
11. Żebrowski A., Szkuřłat I., *Zagrożenia dla ludności cywilnej w globalnym środowisku bezpieczeństwa. Wybrane aspekty*, Roczniki Nauk Społecznych, 1(52), 2024.

Patryk OCHYRA

Menedżerska Akademia Nauk Stosowanych w Warszawie

ORCID: 0000-0001-8991-4068

https://doi.org/10.29316/9788368103236_20

MIGRACJA JAKO BRÓŃ – KRYZYS NA GRANICY POLSKO-BIAŁORUSKIEJ W KONTEKŚCIE WOJNY HYBRYDOWEJ

MIGRATION AS A WEAPON – THE CRISIS ON THE POLISH-
BELARUSIAN BORDER IN THE CONTEXT OF HYBRID WARFARE

Streszczenie

Celem niniejszego rozdziału jest przeanalizowanie, czy i w jakim zakresie kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej można uznać za formę wojny hybrydowej. Główny problem badawczy sformułowano następująco: *czy kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej w latach 2021–2024 spełnia cechy wojny hybrydowej i w jakim stopniu został wykorzystany jako narzędzie destabilizacji Polski oraz presji na Unię Europejską?* Postawiona hipoteza badawcza zakłada, że działania podjęte przez reżim białoruski w ramach kryzysu migracyjnego miały charakter zaplanowanej operacji hybrydowej, wspieranej politycznie i operacyjnie przez Rosję, której celem było osłabienie państw NATO i UE poprzez destabilizację sytuacji wewnętrznej, wywołanie presji politycznej i obciążenie Polski odpowiedzialnością

Abstract

The purpose of this chapter is to analyse whether and to what extent the migration crisis on the Polish-Belarusian border can be considered a form of hybrid warfare. The main research problem was formulated as follows: *does the migration crisis on the Polish-Belarusian border in 2021–2024 meet the characteristics of a hybrid war and to what extent has it been used as a tool to destabilize Poland and put pressure on the European Union?* The research hypothesis assumes that the actions taken by the Belarusian regime as part of the migration crisis were a planned hybrid operation, politically and operationally supported by Russia, the aim of which was to weaken NATO and EU countries by destabilizing the internal situation, causing political pressure, and burdening Poland with moral responsibility for the

moralną za sytuację migrantów. Do realizacji celu badawczego wykorzystano analizę źródeł naukowych i eksperckich (raporty, artykuły naukowe, dokumenty instytucji międzynarodowych), danych statystycznych oraz dostępnych relacji prasowych i raportów służb granicznych dotyczących dalszego rozwoju sytuacji oraz odporności państw na podobne działania.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, granica, migracja, wojna hybrydowa

situation of migrants. To achieve the research objective, the analysis of scientific and expert sources (reports, scientific articles, documents of international institutions), statistical data and available press reports and reports of border services was used. developments and the resilience of countries to similar actions.

Keywords: security, border, migration, hybrid warfare

Wstęp

Współczesne zagrożenia dla bezpieczeństwa państw coraz częściej przybierają formy nieregularne, niekonwencjonalne i trudne do jednoznacznej klasyfikacji w ramach tradycyjnych definicji wojny. Zjawiskiem szczególnie charakterystycznym dla początku XXI wieku stała się wojna hybrydowa, która łączy elementy działań militarnych i pozamilitarnych, konwencjonalnych i niekonwencjonalnych, jawnych i ukrytych, przy wykorzystaniu szerokiego spektrum narzędzi, od działań cybernetycznych, przez operacje psychologiczne i dezinformacyjne, po wykorzystanie migracji, energii czy handlu jako narzędzi presji. Koncepcję wojny hybrydowej rozwinął m.in. Frank Hoffman, który wskazywał, że jest to forma konfliktu, w której państwo lub inny aktor wykorzystuje różnorodne środki jednocześnie i w skoordynowany sposób, aby osiągnąć cele strategiczne bez formalnego wypowiedzenia wojny¹.

Jednym z najbardziej wyrazistych przykładów zastosowania tej strategii we współczesnej Europie jest kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej, który rozpoczął się w połowie 2021 roku. Reżim Aleksandra Łukaszenki, w odpowiedzi na sankcje Unii Europejskiej nałożone za sfałszowane wybory prezydenckie oraz represje wobec opozycji, zainicjował działania polegające na sprowadzaniu tysięcy migrantów z Iraku, Syrii, Afganistanu i innych państw do Mińska, a następnie kierowaniu ich na zewnętrzne granice Unii – głównie z Polską, Litwą i Łotwą. Migranci byli przewożeni na granicę, wyposażani w sprzęt do jej forsowania, a nawet instruowani przez białoruskie służby specjalne co do kierunku poruszania się i metod

---

¹ F. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, VA, 2007, s. 8.

omijania patroli granicznych. Tego typu działania były wielokrotnie dokumentowane zarówno przez polskie służby, jak i dziennikarzy międzynarodowych².

Zjawisko to zostało określone przez wielu analityków jako instrumentalizacja migracji, czyli celowe wykorzystywanie ruchów ludności do osiągnięcia celów politycznych, destabilizacji kraju przyjmującego lub wywierania presji międzynarodowej. Organizacje takie jak Hybrid CoE czy Ośrodek Studiów Wschodnich podkreślają, że działania reżimu Łukaszenki noszą znamiona agresji hybrydowej, gdyż zostały skoordynowane z operacjami dezinformacyjnymi (np. szerzenie fałszywych informacji o otwartych granicach UE), wykorzystaniem kryzysu humanitarnego jako broni medialnej oraz prowadzeniem działań psychologicznych i politycznych wymierzonych w jedność Unii Europejskiej³. Istotnym aspektem tych działań jest ich pozornie nienapastliwy charakter, który pozwala agresorowi uniknąć jednoznacznej odpowiedzialności międzynarodowej i przeciwdziałań opartych na prawie międzynarodowym⁴.

Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej nie jest zatem wyłącznie problemem humanitarnym lub migracyjnym, lecz staje się elementem szerszej konfrontacji strategicznej, w której Polska, jako granica zewnętrzna Unii Europejskiej i NATO, pełni rolę bufora i pierwszej linii obrony. Wydarzenia lat 2021–2024 ukazały, jak bardzo granice państwowe mogą zostać wykorzystane jako narzędzie presji, szantażu politycznego i zakłócania porządku wewnętrznego państw demokratycznych. Wobec powyższego, niezbędna jest pogłębiona analiza tego zjawiska z perspektywy bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego.

Wojna hybrydowa jako współczesna strategia destabilizacji

W XXI wieku pojęcie bezpieczeństwa uległo znacznemu rozszerzeniu. Tradycyjne formy agresji militarnej coraz częściej zastępowane są przez nieregularne, złożone działania prowadzone poniżej progu konwencjonalnej wojny. W tym kontekście zyskała na znaczeniu koncepcja wojny hybrydowej, która staje się jednym z najczęściej analizowanych i opisywanych modeli współczesnych konfliktów. Zjawisko to jest szczególnie istotne w kontekście analizy agresji o charakterze

² A. Sari, *Instrumentalized Migration and the Belarus Crisis*, Hybrid CoE Paper, Nr 17, 2023, s. 14-15.

³ Tamże, s. 19.

⁴ Dezinformacja jako oręż wojny, <https://warsawinstitute.org/pl/dezinformacja-jako-orez-wojny-hybrydowej-na-granicy-z-bialorusia/>, [dostęp: 15.07.2025].

polityczno-informacyjnym, takich jak działania Białorusi wobec Polski i Unii Europejskiej w latach 2021–2024.

Termin „wojna hybrydowa” po raz pierwszy zyskał popularność w środowiskach strategicznych NATO i Pentagonu na początku XXI wieku, szczególnie po konflikcie w Libanie w roku 2006 oraz po aneksji Krymu przez Rosję w roku 2014⁵. Definicja ta została szczegółowo rozwinięta przez Franka Hoffmana, który uznał, że wojna hybrydowa to „połączenie konwencjonalnych możliwości z działaniami nieregularnymi, terrorystycznymi i przestępczymi, realizowanymi przez jednolite lub połączone siły, wspierane przez nowoczesne technologie i media”. Hybryda polega na mieszanii różnych typów konfliktów, od walki zbrojnej, przez działania psychologiczne i propagandowe, po naciski gospodarcze czy wykorzystywanie migrantów jako broni politycznej⁶.

Według definicji przyjętej przez NATO: „zagrożenia hybrydowe łączą środki militarne i niemilitarne, jawne i niejawne, w tym dezinformację, cyberataki, presję ekonomiczną, udział nieregularnych ugrupowań zbrojnych oraz użycie regularnych sił. Metody hybrydowe są używane, aby zatrzeć granice między wojną a pokojem, siać wątpliwości w umysłach populacji docelowych i destabilizować oraz osłabiać społeczeństwa”⁷. Z kolei Unia Europejska, w dokumentach takich jak „Joint Framework on countering hybrid threats”, uznaje działania hybrydowe za „zagrożenia łączące działania konwencjonalne z niekonwencjonalnymi, realizowane w sposób zintegrowany, często ukryty, z wykorzystaniem słabych punktów przeciwnika – m.in. zależności energetycznych, dezinformacji, cyberataków czy manipulacji przepływami migracyjnymi”⁸.

W praktyce wojna hybrydowa staje się narzędziem państw autorytarnych do podważania stabilności demokratycznych struktur Zachodu bez konieczności otwartego konfliktu zbrojnego. I. Fridman wskazuje, że Rosja traktuje wojnę hybrydową jako pełnoprawny sposób prowadzenia rywalizacji geopolitycznej, w której głównym celem jest wpływ, a nie konfrontacja militarna⁹. Fridman opisuje

⁵ Hybrid war – does it even exist? <https://www.nato.int/docu/review/articles/2015/05/07/hybrid-war-does-it-even-exist/index.html>, [dostęp: 16.07.2025].

⁶ Frank G. Hoffman, *Hybrid vs. Compound War. The Janus Choice: Defining Today's Multifaceted Conflict*, *Armed Forces Journal*, October 2009, s. 2.

⁷ D. Zandee, S. van der Meer, A. Stoetman, *Countering hybrid threats. Steps for improving EU-NATO cooperation*, Clingendael Report, 2021, s. 3.

⁸ Joint Communication To The European Parliament And The Council, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018>, [dostęp: 16.07.2025].

⁹ O. Fridman, *Russian 'Hybrid Warfare': Resurgence and Politicisation*. Oxford, NY: Oxford University Press, 2018.

m.in. zastosowanie strategii hybrydowej w konfliktach w Syrii, Gruzji, na Ukrainie i w kontekście wpływania na wybory w krajach zachodnich¹⁰. Wśród instrumentów hybrydowych najczęściej wymienia się:

- kampanie dezinformacyjne i propagandowe (np. fake newsy, manipulowanie emocjami),
- działania cybernetyczne (np. ataki na infrastrukturę informatyczną),
- wykorzystanie presji ekonomicznej i energetycznej (np. uzależnienie od gazu),
- operacje wywiadowcze i sabotażowe,
- instrumentalizację migracji, czyli organizowanie napływu migrantów w celu wywarcia presji politycznej i destabilizacji.

To właśnie ten ostatni element stanowi szczególny przypadek w kontekście granicy polsko-białoruskiej. Migranci stali się narzędziem strategicznym, a także środkiem presji na państwo docelowe oraz jego instytucje. Dużą zaletą wojny hybrydowej, z punktu widzenia agresora, jest jej asymetryczność i niskie ryzyko eskalacji militarnej. Zamiast angażować armię, państwo może wykorzystać działania „zastępcze” (np. grupy przemytnicze, media, NGO-sy sterowane z zewnątrz) lub aktywność pozornie niezwiązaną z państwem, zachowując przy tym wiarygodną możliwość zaprzeczania odpowiedzialności.

Z tego względu wojna hybrydowa jest szczególnie atrakcyjna dla reżimów takich jak białoruski czy rosyjski. Działania te są trudne do jednoznacznego zdefiniowania jako akt agresji w świetle prawa międzynarodowego, a ich skutki są często bardziej destabilizujące niż działania militarne. W tym kontekście użycie migrantów jako broni, czyli zorganizowanego przepływu ludności w celu destabilizacji, wpisuje się w model wojny hybrydowej, w którym granica państwa przestaje być jedynie strefą geograficzną, a staje się frontem polityczno-informacyjnego konfliktu¹¹.

W ramach współczesnej wojny hybrydowej agresor wykorzystuje pluralistyczne i wielokanałowe narzędzia, dzięki czemu możliwe jest destabilizowanie państw demokratycznych bez konieczności bezpośredniego użycia siły militarnej. Do najważniejszych elementów tej strategii należą: instrumentalizacja migracji, dezinformacja, cyberataki oraz operacje wpływu.

---

¹⁰ Tamże.

¹¹ A. Wawrzusiszyn, *Rosyjsko-białoruskie działania hybrydowe na granicach Unii europejskiej i NATO*, *Journal of Modern Since*, 1/61, 2025, s. 19.

Instrumentalizacja migracji staje się coraz częściej stosowaną taktyką hybrydową, szczególnie przez państwa dysponujące ograniczonymi innymi formami nacisku strategicznego. Migrację instrumentalną definiuje się jako tanią, skalowalną i trudną do przypisania aktorowi formę presji, gdzie migranci stają się „zasobem” do destabilizacji państwa celu. W praktyce oznacza to organizowanie przepływu ludzi w taki sposób, by wywołać kryzys humanitarny i polityczny, zmuszając państwo przyjmujące do działania pod presją opinii międzynarodowej. Raporty wskazują, że reżim białoruski w latach 2021-2024 użył tej techniki na granicy z Polską i krajami bałtyckimi, przewożąc migrantów z Bliskiego Wschodu, instruując ich, a w niektórych przypadkach uzbrajając w narzędzia do przecinania barier granicznych¹².

Dezinformacja stanowi element współczesnej wojny hybrydowej, który pozwala wpływać na opinię publiczną, tworzyć niejednoznaczność oraz podważać zaufanie do instytucji państwowych. Do najczęściej wykorzystywanych technik należą fałszywe wiadomości, aktywność trolli internetowych, farmy botów, astroturfing oraz mikrotargetowanie osób podatnych na określone przekazy. Obecnie dezinformacja często przybiera postać zautomatyzowanych działań – boty i sieci fikcyjnych kont działają na dużą skalę i są trudne do wykrycia, co sprawia, że trudno rozpoznać realny poziom akceptacji dla prezentowanych informacji. Celem takich działań jest wprowadzenie mnogości przekazów, przesunięcie uwagi społecznej oraz osłabienie reakcji władz państwowych¹³.

Cyberataki wzmacniają działania hybrydowe przez uderzenia w infrastrukturę krytyczną i systemy informacyjne. Ich celem jest zarówno kradzież danych, jak i wywołanie chaosu oraz osłabienie zaufania do państwa. Przykłady to DDoS, infiltracja systemów, defacement stron rządowych; często towarzyszą im kampanie dezinformacyjne i operacje wpływu.

Operacje wpływu stanowią ostateczny poziom hybrydowego nacisku, poprzez manipulację percepcją i postawami społecznymi. Termin „cognitive warfare” odnosi się do strategii wykorzystujących media, liderów opinii (Key Opinion Leaders), memy, emocje społeczne i narracje, by zagubić granice między rzeczywistością a manipulacją. Artykuły naukowe oraz raporty strategiczne wskazują, że operacje te obejmują wcześniejsze wysunięcie narracji, eskalację i eskalację przez

¹² A. Fakhry, R. Parkes, A. Rącz, *Migration instrumentalization: A taxonomy for an efficient response*, Hybrid CoE Working Paper 14, 2022, s. 8.

¹³ A. Zaręba, *Dezinformacja jako zagrożenie hybrydowe cyberbezpieczeństwa społecznego (social cybersecurity)*, *Cybersecurity and Law*, nr 1(13), 2025, s. 100-101.

wpływowo konta lub botnet, tworząc efekt społeczno-medialny podporządkowany interesom agresora¹⁴.

Skuteczność wojny hybrydowej polega na łączeniu różnorodnych narzędzi, takich jak migracja instrumentalna, dezinformacja, cyberataki i operacje wpływu, w sposób zsynchronizowany, co pozwala destabilizować państwa demokratyczne bez otwartej konfrontacji militarnej. Te działania często występują jednocześnie, wzmacniając wzajemnie swój efekt: kampanie dezinformacyjne pogłębiają chaos związany z presją migracyjną, cyberataki podważają zaufanie do instytucji, a operacje wpływu modelują percepcję społeczną i wzmacniają przekaz agresora.

W ostatnich latach w Europie i jej sąsiedztwie obserwowano liczne przykłady takich strategii. W Ukrainie działania hybrydowe obejmowały aneksję terytorium, ataki na infrastrukturę cyfrową, operacje sabotażowe oraz manipulację narracyjną. Na Bałkanach Rosja wspierała lokalne ugrupowania polityczne, wykorzystywała struktury religijne i media do promowania przekazów antyzachodnich, a także wpływała na wybory i procesy integracyjne¹⁵. W Syrii z kolei klasyczna operacja wojskowa była wspierana szeroko zakrojoną propagandą oraz dezinformacją m.in. poprzez narracje podważające działania organizacji humanitarnych¹⁶.

Wszystkie te przypadki ukazują spójny schemat stosowania działań hybrydowych: połączenie operacji cyfrowych, informacyjnych i psychologicznych z działaniami politycznymi i militarnymi. Pozwala to agresorowi osiągać cele strategiczne, unikając jednoznacznej odpowiedzialności. Analiza tych wzorców wskazuje, że działania podjęte wobec Polski w latach 2021-2024 były częścią szerszej, znanej wcześniej strategii, co potwierdza, że kryzys migracyjny na granicy z Białorusią był elementem wojny hybrydowej.

Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej 2021-2024

W drugiej połowie 2021 roku Białoruś rozpoczęła działania, które w ocenie wielu analityków stanowiły element szerszej strategii destabilizacji granic Unii

---

¹⁴ A. Krzak, *Wojny przyszłości po rosyjsku – wojna hybrydowa, informacyjna i psychologiczna*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, nr 18, 2018, s. 40-67.

¹⁵ G. Kuci, *Russia's hybrid warfare in the Western Balkans: geopolitical strategies and proxy actors*, Octopus Journal Hybrid Warfare & Strategic Conflicts, tom3, 2024, s. 2.

¹⁶ Russia's 'warning' of Ukraine's biological weapons sounds just like Syria, <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/09/russias-warning-of-ukraines-biological-weapons-sounds-just-like-syria>, [dostęp: 17.07.2025].

Europejskiej. Na tle napięć z Zachodem, sankcji unijnych i rosnącej izolacji międzynarodowej, reżim Aleksandra Łukaszenki wykorzystał migrację jako narzędzie presji politycznej wobec państw sąsiednich, szczególnie Polski, Litwy i Łotwy. Działania te nosiły znamiona wojny hybrydowej, były skoordynowane, wielowymiarowe i operowały poniżej progu konwencjonalnego konfliktu zbrojnego¹⁷.

Mechanizm został uruchomiony poprzez zorganizowane kanały rekrutacyjne w krajach takich jak Irak, Syria, Jemen czy Afganistan. Migranci byli zachęceni do przyjazdu do Mińska przez państwowe agencje turystyczne i lokalnych pośredników, którzy oferowali tzw. „pakiety wjazdowe” do Europy. Po przylocie na Białoruś kierowano ich w stronę granicy z Unią Europejską, szczególnie na odcinek z Polską, gdzie organizowano grupowe próby nielegalnego przekraczania granicy. Liczba tych prób w krótkim czasie sięgnęła dziesiątek tysięcy.

Jesienią 2021 roku sytuacja uległa gwałtownej eskalacji. W okolicach przejścia granicznego Kuźnica-Bruzgi pojawiły się zwarte kolumny migrantów, którym towarzyszyły uzbrojone białoruskie służby. Dochodziło do prób siłowego forsowania granicy, podczas których wykorzystywano narzędzia do przecinania ogrodzeń, drony, światła laserowe oraz działania zakłócające pracę polskich patroli¹⁸.

Polska odpowiedziała działaniami o charakterze operacyjnym i strategicznym. Wprowadzono stan wyjątkowy w strefie przygranicznej, rozmieszczono tysiące funkcjonariuszy Straży Granicznej, Wojska Polskiego i Wojsk Obrony Terytorialnej, a także rozpoczęto budowę fizycznej bariery granicznej. Do połowy 2022 roku powstała stalowa zapora o wysokości 5,5 metra i długości 186 km, wyposażona w zintegrowany system monitoringu: kamery termowizyjne, czujniki ruchu oraz technologię rozpoznania elektronicznego. W kolejnych latach system ochrony granicy wzmocniono w ramach programu „Tarcza Wschód”, który zakładał stworzenie kompleksowej struktury bezpieczeństwa, integrującej wojsko, technologię ISR/SIGINT oraz mechanizmy szybkiego reagowania. Celem było zwiększenie odporności państwa na presję zewnętrzną oraz podniesienie zdolności detekcji i odstraszenia wobec działań o charakterze nieregularnym¹⁹.

Z punktu widzenia doktryny wojny hybrydowej, działania Białorusi odznaczały się wysokim stopniem koordynacji. Migracja była jedynie jednym z elementów

¹⁷ P. Usov, *Militaryzacja kryzysu migracyjnego*, [w:] *Raport IV „Granica dyktatora. Polska i Białoruś wobec kryzysu granicznego”*, Warszawa 2021, s. 24.

¹⁸ Białoruś: eskalacja kryzysu migracyjnego, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-10-27/bialorus-eskalacja-kryzysu-migracyjnego>, [dostęp: 18.07.2025].

¹⁹ Zapora na granicy z Białorusią, <https://polskieradio24.pl/artykul/3010571,skutecznosc-bariery-na-granicy-napor-migrantow-zmalal-dwudziestokrotnie>, [dostęp: 18.06.2025].

szerszego planu, towarzyszyły jej działania informacyjne, kampanie dezinformacyjne w mediach oraz aktywność służb specjalnych. Sama instrumentalizacja migracji była ściśle podporządkowana celowi strategicznemu, wywołania destabilizacji politycznej, testowania reakcji instytucji unijnych oraz sprawdzenia spójności państw członkowskich wobec nowego rodzaju zagrożenia. Presja migracyjna służyła również jako narzędzie rozpoznania: umożliwiała testowanie reakcji logistycznych, społecznych i informacyjnych państw granicznych w czasie rzeczywistym²⁰.

W latach 2022-2024 liczba incydentów na granicy utrzymywała się na wysokim poziomie, przy czym zauważalna była zmiana jakościowa, migranci stawali się częściej nośnikami przekazu politycznego, a nie tylko uczestnikami nielegalnego przekroczenia granicy. Zjawisko było wykorzystywane do generowania napięć wewnętrznych w państwach UE, wzmacniania narracji o nieefektywności instytucji zachodnich oraz osłabiania zaufania społecznego do struktur państwowych. Reakcja Polski, poprzez rozbudowę infrastruktury, rozwój komponentów obronnych i integrację wysiłków z UE i NATO, stanowiła próbę wypracowania modelu odporności na zagrożenia hybrydowe. Jednocześnie kryzys ten unaoczniał, że nowoczesne granice nie są jedynie liniami kontroli terytorialnej, lecz stają się przestrzenią konfrontacji strategicznej, gdzie decyzje operacyjne mają bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo narodowe, reputację państwa i spójność międzynarodowych sojuszy.

Granica jako pole bitwy hybrydowej – konsekwencje i prognozy

Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej ujawnił nową rzeczywistość bezpieczeństwa w Europie Środkowo-Wschodniej. Granica przestała być jedynie administracyjnym rozdzieleniem terytoriów, stała się dynamicznym i złożonym polem rywalizacji, w którym wykorzystywane są zarówno środki militarne, jak i niemilitarne, fizyczne oraz informacyjne. Działania Białorusi, wspierane przez Rosję, ukazały, że współczesna wojna może być prowadzona nie przez czołgi, ale przez ludzi wykorzystywanych jako narzędzia presji oraz przez narrację medialną, prawo i technologie.

Wymiar narodowy tego zagrożenia skłonił Polskę do przyjęcia kompleksowej strategii reagowania. Odpowiedzią było nie tylko wzmacnianie obecności Straży Granicznej czy budowa fizycznej bariery, ale także rozwój zdolności

---

²⁰ Instrumentalizacja migracji przez Rosję wobec państw NATO, <https://www.pism.pl/publikacje/instrumentalizacja-migracji-przez-rosje-wobec-panstw-nato?> [dostęp: 19.07.2025].

rozpoznania, nadzoru, szybkiego reagowania i współdziałania różnych służb państwowych. Wdrożony w 2024 roku program „Tarcza Wschód” stał się symbolem nowego podejścia do ochrony granicy, zakładającego pełną integrację infrastruktury technicznej, barier fizycznych, systemów monitoringu oraz obecności wojskowej²¹. Granica stała się więc nie tylko linią obrony terytorium, ale także poligonem testowania odporności państwa na złożone zagrożenia hybrydowe²².

W szerszym, europejskim wymiarze, sytuacja ta zmusiła Unię Europejską do refleksji nad aktualnością swoich procedur azytowych oraz nad możliwością ich wykorzystania przez państwa trzecie do destabilizacji porządku wewnętrznego. Dotychczasowy model oparty na primacie praw człowieka i ochrony uchodźców został wystawiony na próbę w kontekście operacji, które celowo prowokowały chaos humanitarny i polityczny. W odpowiedzi instytucje unijne rozpoczęły prace nad ramami prawnymi umożliwiającymi reagowanie w sytuacjach, w których migracja staje się narzędziem w rękach przeciwnika – nie jako efekt zewnętrznego kryzysu, ale jako zaplanowana i kontrolowana taktyka presji. Zintegrowanie działań ochronnych z polityką unijną oznacza, że granice zewnętrzne UE muszą być postrzegane jako wspólna odpowiedzialność, a nie wyłączna sprawa państw granicznych. Kryzys na wschodzie unaoczniał, że bezpieczeństwo narodowe państw członkowskich jest nierozdzielnie związane z bezpieczeństwem całej Unii. W efekcie granice, wcześniej postrzegane głównie jako punkt kontroli migracji, zaczęły być traktowane jako obszary pierwszoplanowego znaczenia strategicznego²³.

Pojawiła się też potrzeba redefinicji pojęcia „bezpieczeństwa granicznego”, obejmującego nie tylko zapobieganie nielegalnemu przekraczaniu granicy, ale także neutralizowanie działań o charakterze informacyjnym, psychologicznym, prawnym i technologicznym. W tym kontekście wzmocniono znaczenie infrastruktury cyfrowej, zdalnych systemów obserwacji, analizy danych w czasie rzeczywistym oraz koordynacji międzynarodowej. Zabezpieczenie terytorium wymaga dziś równie silnego zabezpieczenia danych, komunikacji i przestrzeni informacyjnej.

Z perspektywy politycznej, wydarzenia te pogłębiły także debatę o granicach między koniecznością ochrony obywateli a przestrzeganiem standardów praw

²¹ L. Elak, M. Oskierko, S. Żurawski, *Ochrona granicy polsko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, *De Securitate et Defensione O Bezpieczeństwie i Obronności*, 10(1), 2024, s. 90-92.

²² S. Koziej, „*Tarcza wschód*” w systemie bezpieczeństwa Polski, <https://koziej.pl/wp-content/uploads/2024/05/Tarcza-Wsch%C3%B3d-w-systemie-bezpiecze%C5%84stwa.pdf>, [dostęp: 19.07.2025].

²³ O. Tkachuk, *Znaczenie kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej dla polityki imigracyjnej i azyłowej Unii Europejskiej*, *Wschodnioznawstwo*, Tom 16, 2022, s. 112-116.

człowieka. Z jednej strony wzrosło społeczne i polityczne przyzwolenie na działania mające charakter zdecydowany i prewencyjny. Z drugiej, wzrosła również presja ze strony organizacji międzynarodowych i społeczności obywatelskiej na respektowanie podstawowych praw osób, które trafiają na granicę, niezależnie od kontekstu ich obecności. To napięcie ujawnia trudność budowania trwałych strategii obronnych w realiach liberalnej demokracji.

Nie mniej istotna okazała się rola informacji i mediów. Kryzys na granicy polsko-białoruskiej miał nie tylko charakter fizyczny, lecz także medialny, stał się przestrzenią prowadzenia działań dezinformacyjnych, propagandowych i psychologicznych. Reżimy Białorusi i Rosji wykorzystywały argumentację humanitarną w celu wywarcia presji na Polskę oraz podważenia jej pozycji międzynarodowej. Przestrzeń informacyjna została zalana materiałami przedstawiającymi migrantów jako ofiary brutalnego traktowania przez polskie służby, pojawiały się emocjonalne obrazy matek z dziećmi, zdjęcia koczujących rodzin czy apelujące komunikaty o „niehumanicznym” podejściu władz RP. Równocześnie w oficjalnych kanałach komunikacyjnych Mińska i Moskwy formułowano oskarżenia wobec Polski o wywołanie „kryzysu humanitarnego” oraz wzywano do otwarcia granicy. Była to część szerokiej ofensywy informacyjnej, mającej na celu przerzucenie odpowiedzialności za sytuację na Warszawę i przedstawienie Polski jako głównego sprawcy napięć. Działania te miały podręcznikowy charakter operacji hybrydowej, łączącej manipulację emocjami, dezinformację i prowokację w przestrzeni medialnej z realnym wymiarem presji migracyjnej²⁴.

Wnioski z kryzysu wskazują na konieczność dalszego rozwijania zdolności reagowania nie tylko na poziomie krajowym, ale także wspólnotowym. Polska, podobnie jak kraje bałtyckie czy Finlandia, zaczęła pełnić rolę laboratorium odporności, miejsca, gdzie testuje się rozwiązania na miarę nowej epoki zagrożeń. W przyszłości podobne próby destabilizacji mogą pojawić się na innych odcinkach granic, zarówno lądowych, jak i morskich, co wymusza zbudowanie jednolitego, elastycznego, ale też opartego na wartościach systemu reagowania.

Wnioski płynące z kryzysu migracyjnego na granicy z Białorusią wskazują jasno: zagrożenia hybrydowe mają charakter długofalowy, są adaptacyjne i mogą być powtarzalnie stosowane w różnych kontekstach. Wobec tego kluczowe staje się budowanie trwałych mechanizmów odporności na trzech poziomach: państwowym, sojuszniczym (NATO) oraz ponadnarodowym (UE/Frontex). Polska,

²⁴ B. Fraszka, *Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej: przyczyny, aspekt geopolityczny, narracje*, Warsaw Institute, Raport Specjalny, 2021, s. 12-14.

będąc bezpośrednio zaangażowaną w kryzys instrumentowanej migracji, zainicjowała systematyczne działania wzmacniające zdolności obronne państwa. Budowa barier technicznych, rozwój systemów ISR/SIGINT w ramach programu „Tarcza Wschód”, integracja Straży Granicznej, wojska, i służb wywiadowczych to efekt nauki na własnych granicach. Stworzenie struktur reagowania, takich jak mobilne zespoły reagujące na kryzys migracyjny i adaptacja procedur administracyjnych i prawnych, zwiększa zdolność do szybkiej reakcji na podobne zagrożenia²⁵.

Sojusz zdaje sobie sprawę z wymagań stawianych przez narastający charakter hybrydowych działań. Wspólne stanowiska państw wschodniej flanki NATO wskazują na aktywną potrzebę budowania odporności poprzez wymianę informacji, wzmacnianie infrastruktury krytycznej i wspólne ćwiczenia. NATO zapowiedziało intensyfikację wymiany wywiadu oraz ochronę infrastruktury krytycznej wobec sabotaży, cyberataków i dezinformacji, w tym przez rozszerzenie strategii przeciwdziałania aktom hybrydowym wśród państw członkowskich. W dokumentach strategicznych kluczową rolę przypisuje się interoperacyjności systemów alarmowych, cyberobronie oraz wspólnej logistyce reagowania.

W kontekście dalszego rozwoju sytuacji można zidentyfikować kilka możliwych kierunków, które będą miały znaczenie dla kształtowania polityki bezpieczeństwa granicznego w regionie. Przede wszystkim należy się spodziewać utrwalenia modelu, w którym migracja wykorzystywana jest jako narzędzie politycznego wpływu, niekoniecznie zawsze przez te same państwa, ale potencjalnie przez innych aktorów dysponujących infrastrukturą i możliwością manipulacji ruchem ludności. W związku z tym konieczne będzie dalsze wzmacnianie zdolności państwowych do szybkiej identyfikacji zagrożeń, nie tylko fizycznych, ale i informacyjnych oraz technologicznych. Niezwykle istotne będzie tu rozwijanie interoperacyjnych systemów reagowania kryzysowego, które umożliwią współpracę służb cywilnych i wojskowych w czasie rzeczywistym.

Nie można też wykluczyć scenariuszy bardziej złożonych, w których presja migracyjna zostanie skoordynowana z innymi formami ataku hybrydowego, jak cyberataki, sabotaż infrastruktury krytycznej czy operacje dezinformacyjne. Takie zintegrowane działania, choć obecnie w fazie testowej, stanowią realne zagrożenie dla państw o rozbudowanej infrastrukturze, ale ograniczonych zasobach szybkiego reagowania. Wobec tego państwa członkowskie UE mogą być zmuszone do

---

²⁵ Z. Ciekankowski, S. Żurawski, M. Oskierko. *The migration crisis as a tool of hybrid warfare – Analysis of selected cases at the borders of the European Union.*, L'Europe Unie, nr 2, 2025, s. 27-28.

stopniowego przesuwania równowagi między ochroną praw człowieka a zapewnieniem bezpieczeństwa publicznego, co prowadzi do potencjalnego redefiniowania wartości leżących u podstaw polityki migracyjnej²⁶.

Innym możliwym kierunkiem rozwoju jest zacieśnienie współpracy z państwami trzecimi w zakresie kontroli przepływów migracyjnych. Oznacza to nie tylko klasyczne umowy readmisyjne, ale także programy wsparcia rozwoju, umowy operacyjne czy polityki handlowe warunkowane współpracą w zakresie ograniczania nielegalnej migracji. Przyszłość systemu granicznego Unii Europejskiej będzie więc zależeć nie tylko od decyzji wewnętrznych, ale również od efektywności współpracy z zewnętrznymi partnerami.

Kryzys na granicy polsko-białoruskiej okazał się momentem przełomowym dla polityki migracyjnej i bezpieczeństwa granic w Europie Środkowo-Wschodniej. Zmienił zarówno narzędzia, jak i sposób myślenia o migracji, z kategorii humanitarnej przesuwając ją w stronę kategorii strategicznej. W efekcie wytworzyła się nowa rzeczywistość, w której granice stają się nie tyle liniami podziału, ile strefami działania, fizycznymi, prawnymi, cyfrowymi i symbolicznymi, w których rozstrzyga się odporność państwa i wspólnoty na wyzwania XXI wieku²⁷.

Podsumowanie

W świetle przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że granica polsko-białoruska w latach 2021–2024 stała się jednym z kluczowych pól testowania nowoczesnych form agresji hybrydowej, w których tradycyjne narzędzia siłowe zostały zastąpione przez instrumenty niemilitarne – migrację, dezinformację, presję psychologiczną i polityczną. Przypadek ten ujawnił, że współczesne zagrożenia nie muszą przyjmować formy jawnego ataku zbrojnego, aby skutecznie destabilizować państwo, osłabiać jego instytucje oraz testować spójność wspólnot międzynarodowych. Właśnie w ten sposób działania reżimu białoruskiego, wspieranego politycznie i operacyjnie przez Federację Rosyjską, zostały rozpoznane jako próba wywarcia wpływu na politykę migracyjną, wizerunek międzynarodowy oraz zdolności obronne państwa granicznego i całej Unii Europejskiej.

²⁶ G. Tutak, *Polityka migracyjna Polski wobec zjawiska nielegalnej migracji. Przykład granicy polsko-białoruskiej*, Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej, 22, 2024, s. 112.

²⁷ Poland is defending Europe from Russia's hybrid war, <https://neweasterneurope.eu/2025/04/04/poland-is-defending-europe-from-russias-hybrid-war/>, [dostęp: 19.07.2025].

Podjęta w rozdziale próba odpowiedzi na pytanie badawcze – czy operacja hybrydowa z wykorzystaniem presji migracyjnej na granicy polsko-białoruskiej stanowiła rzeczywiste zagrożenie dla bezpieczeństwa państwowego i wspólnotowego – prowadzi do konkluzji jednoznacznej. Była to forma nowoczesnej agresji, której skutki odczuwalne były zarówno na poziomie operacyjnym (presja graniczna, destabilizacja służb, przymus mobilizacji sił i środków), jak i strategicznym (redefinicja granic prawa, reakcji międzynarodowej, roli NATO i UE). Istotnym elementem tego zagrożenia była trudność w jednoznacznym przypisaniu intencji i odpowiedzialności sprawców – co jest typowe dla operacji hybrydowych, w których rozmywa się granica między konfliktem a pokojem.

Kryzys ten skłonił państwo polskie do głębokich reform w zakresie bezpieczeństwa granicznego i migracyjnego – nie tylko poprzez wzmocnienie fizycznych barier, ale także poprzez zbudowanie nowych procedur, systemów reagowania i ram legislacyjnych, które umożliwiają bardziej elastyczne, choć zarazem bardziej kontrowersyjne działania w sytuacjach nadzwyczajnych. Polska jako państwo frontowe Unii Europejskiej i NATO, stała się także inicjatorem debaty na temat odporności zbiorowej, nie tylko w kontekście fizycznego bezpieczeństwa terytorium, lecz również zdolności do obrony wartości demokratycznych w sytuacji wielowymiarowego zagrożenia.

Wobec powyższych ustaleń pojawia się refleksja, jak przygotować się na przyszłe formy agresji hybrydowej, które mogą przybrać jeszcze bardziej złożone i trudne do rozpoznania kształty? Kluczowe wydaje się tutaj zbudowanie trwałej odporności państwa i wspólnoty międzynarodowej, opartej na synergii działań wojskowych, cywilnych, informacyjnych i prawnych. Oznacza to konieczność dalszego inwestowania w rozpoznanie i analizę ryzyka, w systemy wczesnego ostrzegania, ale także w edukację społeczną, która uczuli obywateli na manipulację informacyjną i dezinformację. Potrzebna będzie też głębsza integracja instytucjonalna w ramach UE i NATO, nie tylko w wymiarze reagowania na kryzys, ale przede wszystkim jego prewencji. Przyszłość agresji hybrydowej może bowiem obejmować nowe formy, od presji energetycznej i ekonomicznej po destabilizację środowiskową, dlatego przygotowanie do niej musi mieć charakter całościowy i długoterminowy. Odpowiedź na zagrożenia hybrydowe nie może ograniczać się do reakcji, ale powinna stać się elementem strategii nowoczesnego państwa i wspólnoty politycznej, zdolnej nie tylko do przetrwania, ale do ochrony swoich fundamentów.

Literatura

1. Ciekankowski Z., Żurawski S., Oskierko M., *The migration crisis as a tool of hybrid warfare – Analysis of selected cases at the borders of the European Union.*, L'Europe Unie, nr 2, 2025.
2. Elak L., Oskierko M., Żurawski S., *Ochrona granicy polsko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, De Securitate et Defensione O Bezpieczeństwie i Obronności, 10(1), 2024.
3. Fakhry A., Parkes R., Rącz A., *Migration instrumentalization: A taxonomy for an efficient response*, Hybrid CoE Working Paper 14, 2022.
4. Fraszka B., *Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej: przyczyny, aspekt geopolityczny, narracje*, Warsaw Institute-Raport Specjalny, 2021.
5. Fridman O., *Russian 'Hybrid Warfare': Resurgence and Politicisation*, Oxford, NY: Oxford University Press, 2018.
6. Hoffman F., *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, VA, 2007.
7. Hoffman F., *Hybrid vs. Compound War. The Janus Choice: Defining Today's Multifaceted Conflict*, Armed Forces Journal, 2009.
8. Kuci G., *Russia's hybrid warfare in the Western Balkans: geopolitical strategies and proxy actors*, Octopus Journal Hybrid Warfare & Strategic Conflicts, tom 3, 2024.
9. Krzak A., *Wojny przyszłości po rosyjsku – wojna hybrydowa, informacyjna i psychologiczna*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego nr 18/2018.
10. Usov P., *Militaryzacja kryzysu migracyjnego*, [w:] *Raport IV „Granica dyktatora. Polska i Białoruś wobec kryzysu granicznego”*, Warszawa 2021.
11. Tkachuk O., *Znaczenie kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej dla polityki imigracyjnej i azylowej Unii Europejskiej*, Wschodnioznawstwo, Tom 16, 2022.
12. Tutak G., *Polityka migracyjna Polski wobec zjawiska nielegalnej migracji. Przykład granicy polsko-białoruskiej*, Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej 22, 2024.
13. Sari A., *Instrumentalized Migration and the Belarus Crisis*, Hybrid CoE Paper, Nr 17, 2023, s. 14-15.
14. Wawrzusiszyn A., *Rosyjsko-białoruskie działania hybrydowe na granicach Unii europejskiej i NATO*, Jurnal of Modern Since, 1/61, 2025.
15. Zandee D., van der Meer S., Stoetman A., *Countering hybrid threats. Steps for improving EU-NATO cooperation*, Clingendael Report, 2021.
16. Zaręba A., *Dezinformacja jako zagrożenie hybrydowe cyberbezpieczeństwa społecznego (social cybersecurity)*, Cybersecurity and Law, nr 1(13), 2025.

Netografia

17. Białoruś: eskalacja kryzysu migracyjnego, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-10-27/bialorus-eskalacja-kryzysu-migracyjnego>, [dostęp: 18.07.2025].
18. Dezinformacja jako oręż wojny, <https://warsawinstitute.org/pl/dezinformacja-jako-orez-wojny-hybrydowej-na-granicy-z-bialorusia>, [dostęp: 19.07.2025].
19. Hybrid war – does it even exist? <https://www.nato.int/docu/review/articles/2015/05/07/hybrid-war-does-it-even-exist/index.html>, [dostęp: 16.07.2025].
20. Joint Communication To The European Parliament And The Council, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018>, Poland is defending Europe from Russia's hybrid war, <https://neweasterneurope.eu/2025/04/04/poland-is-defending-europe-from-russias-hybrid-war>, [dostęp: 19.07.2025].
21. Koziej, S., „Tarcza wschód” w systemie bezpieczeństwa Polski, <https://koziej.pl/wp-content/uploads/2024/05/Tarcza-Wsch%C3%B3d-w-systemie-bezpiecze%C5%84stwa.pdf>, [dostęp: 19.07.2025].
22. Russia's 'warning' of Ukraine's biological weapons sounds just like Syria, <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/09/russias-warning-of-ukraines-biological-weapons-sounds-just-like-syria>, [dostęp: 17.07.2025].
23. Zapora na granicy z Białorusią, <https://polskieradio24.pl/artukul/3010571,skuteczno%C5%99-bariery-na-granicy-napor-migrantow-zmalal-dwudziestokrotnie>, [dostęp: 18.06.2025].

Marcin OSKIERKO

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie

ORCID: 0000-0003-3450-6037

https://doi.org/10.29316/9788368103236_21

ZAGROŻENIA TRANSGRANICZNE NA POLSKO-UKRAIŃSKIEJ GRANICY W KONTEKŚCIE WOJNY W UKRAINIE – PERSPEKTYWA EKSPERTÓW

CROSS-BORDER THREATS ON THE POLISH-UKRAINIAN BORDER IN THE CONTEXT OF THE WAR IN UKRAINE – EXPERTS' PERSPECTIVE

Streszczenie

Rozdział podejmuje problematykę zagrożeń transgranicznych występujących na polsko-ukraińskim odcinku granicy państwowej w kontekście wojny w Ukrainie. Celem badania jest identyfikacja i analiza zagrożeń transgranicznych występujących na granicy polsko-ukraińskiej w kontekście trwającej wojny w Ukrainie, z uwzględnieniem opinii i ocen ekspertów w zakresie bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Problem badawczy sformułowano: W jaki sposób wojna w Ukrainie wpływa na charakter i natężenie zagrożeń transgranicznych na polsko-ukraińskiej granicy? Na podstawie badań empirycznych przeprowadzonych wśród funkcjonariuszy i przedstawicieli instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo granic zidentyfikowano główne zagrożenia,

Abstract

The chapter addresses the issue of cross-border threats occurring on the Polish-Ukrainian section of the state border in the context of the war in Ukraine. The aim of the study is to identify and analyse cross-border threats occurring on the Polish-Ukrainian border in the context of the ongoing war in Ukraine, taking into account the opinions and assessments of experts in the field of national and international security. The research problem was formulated: How does the war in Ukraine affect the nature and intensity of cross-border threats on the Polish-Ukrainian border? On the basis of empirical research conducted among officers and representatives of institutions responsible for border security, the main threats were identified, such as illegal migration, smuggling, sanitary and

takie jak nielegalna migracja, przemyt, zagrożenia sanitarne i epidemiczne, przestępczość zorganizowana oraz zagrożenia o charakterze militarnym. Publikacja zawiera również rekomendacje dotyczące zwiększenia skuteczności systemu ochrony granic oraz współpracy służb.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo granicy, zagrożenia transgraniczne, wojna w Ukrainie, nielegalna migracja, przemyt, służby graniczne

epidemic threats, organized crime and military threats. The publication also contains recommendations on increasing the effectiveness of the border protection system and cooperation of services.

Keywords: border security, cross-border threats, war in Ukraine, illegal migration, smuggling, border services

Wstęp

Współczesna architektura bezpieczeństwa w Europie Środkowo-Wschodniej uległa istotnym przekształceniom w wyniku trwającej od 2022 roku wojny rosyjsko-ukraińskiej. Skala destabilizacji generowanej przez ten konflikt przekracza ramy tradycyjnego teatru działań zbrojnych, przenikając do sfery migracyjnej, społeczno-gospodarczej, infrastrukturalnej i transgranicznej. Szczególnie istotnym obszarem, w którym uwidaczniają się nowe formy zagrożeń, jest zewnętrzna granica Unii Europejskiej – granica polsko-ukraińska, stanowiąca nie tylko barierę terytorialną, ale także geostrategiczny pas ochronny bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i całej Wspólnoty.

W niniejszym rozdziale autor podjął próbę analizy najważniejszych zagrożeń transgranicznych występujących na odcinku polsko-ukraińskim w świetle aktualnych uwarunkowań geopolitycznych oraz ich wpływu na bezpieczeństwo narodowe. Analiza została oparta na wynikach badań empirycznych przeprowadzonych w 2023 roku wśród przedstawicieli formacji i instytucji odpowiedzialnych za bezpośrednią ochronę granicy Rzeczypospolitej Polskiej. Głównym celem badania było uzyskanie pogłębionej i ekspercko ugruntowanej diagnozy aktualnych zagrożeń transgranicznych, uwzględniającej doświadczenia funkcjonariuszy działających na pierwszej linii ochrony państwa.

Z punktu widzenia metodologii badań nad bezpieczeństwem, zdecydowano się na zastosowanie metody sondażu diagnostycznego – powszechnie wykorzystywanej w naukach społecznych, pozwalającej na badanie opinii, postaw i doświadczeń dużych zbiorowości społecznych. Narzędziem badawczym był szczegółowo opracowany kwestionariusz ankiety internetowej, przygotowany w systemie elektronicznym, co umożliwiło dotarcie do zróżnicowanej i rozproszonej terytorialnie grupy respondentów.

W badaniu udział wzięło 174 respondentów, reprezentujących różne formacje i instytucje pełniące służbę na zewnętrznej granicy RP – w tym funkcjonariusze Straży Granicznej, Policji, Służby Celno-Skarbowej, oficerowie Sił Zbrojnych RP oraz przedstawiciele Granicznych Inspektoratów Weterynarii, Granicznych Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych, Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Wojewódzkich Inspektoratów Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, a także Straży Ochrony Kolei. Tak szeroka reprezentacja instytucjonalna umożliwiła zebranie wielowymiarowego i ekspercko zakotwiczonego obrazu zagrożeń.

Badanie miało charakter eksploracyjno-diagnostyczny, a jego założeniem była nie tylko identyfikacja dominujących zagrożeń transgranicznych, lecz także rozpoznanie subiektywnych ocen funkcjonariuszy na temat skuteczności obecnych mechanizmów reagowania i współpracy międzyinstytucjonalnej.

Formułując główne pytanie badawcze: Jakie są – zdaniem funkcjonariuszy i ekspertów terenowych – kluczowe zagrożenia transgraniczne wynikające z wojny w Ukrainie i w jakim stopniu wpływają one na stan bezpieczeństwa granicy polsko-ukraińskiej? sformułowano również hipotezę badawczą, zgodnie z którą: Wojna rosyjsko-ukraińska przyczyniła się do znaczącej intensyfikacji i zróżnicowania zagrożeń transgranicznych na granicy RP, przekraczając skalę i charakter wyzwań znanych z okresu sprzed 2022 roku.

Dzięki połączeniu metod ilościowych i jakościowych możliwe stało się nie tylko dokonanie rzetelnego pomiaru opinii respondentów, ale również wypracowanie rekomendacji operacyjnych i strategicznych skierowanych do decydentów polityki bezpieczeństwa i zarządzania granicami.

System bezpieczeństwa narodowego jako fundament stabilności państwa w warunkach współczesnych zagrożeń

Bezpieczeństwo odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu warunków sprzyjających rozwojowi państwa, jego struktur władzy, instytucji publicznych, podmiotów gospodarczych, organizacji społecznych, a także poszczególnych obywateli i całych narodów. Stanowi fundament wewnętrznej stabilności, warunkuje wzrost świadomości społecznej, wspiera rozwój społeczno-gospodarczy oraz postęp technologiczny i naukowy. Co istotne, bezpieczeństwo umożliwia skuteczne przeciwdziałanie współczesnym zagrożeniom, takim jak konflikty zbrojne, akty terroryzmu i cyberterroryzmu, zorganizowana przestępczość transgraniczna, nielegalne przepływy migracyjne czy napięcia o podłożu etnicznym i społecznym.

Przekształcenia zachodzące w globalnym i europejskim środowisku bezpieczeństwa oddziałują bezpośrednio na życie jednostek, funkcjonowanie społeczności lokalnych i państw, jak również działalność instytucji międzynarodowych. W obliczu pojawiania się nowych form zagrożeń oraz ewolucji tych już istniejących – dostosowujących się do dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości – konieczne staje się wypracowanie skutecznych mechanizmów identyfikacji, przeciwdziałania i zapewniania szeroko pojmowanego bezpieczeństwa w wymiarze wewnętrznym i zewnętrznym. Zgodnie z definicją słownikową, *bezpieczeństwo to stan, który daje poczucie pewności i gwarancje jego zachowania oraz szansę na doskonalenie. Jedną z podstawowych potrzeb człowieka. Jest to sytuacja odznaczająca się brakiem ryzyka utraty czegoś, co człowiek szczególnie ceni, na przykład zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych*¹.

W nieustannie zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa jedną z podstawowych funkcji państwa jest zagwarantowanie bezpieczeństwa, zarówno instytucji państwa, jak i jego obywatelom². W. Kilter wskazywał, że współczesny system bezpieczeństwa narodowego musi sprostać wyzwaniom i zagrożeniom oraz być gotowy do wykorzystania pojawiających się szans, a także przewidywać ryzyko i reagować na sytuacje niebezpieczne w czasie normalnego funkcjonowania państwa oraz w sytuacjach militarnych i niemilitarnych oraz w związku z wystąpieniem szczególnych zagrożeń³. Z kolei J. Zając oraz R. Zięba twierdzili, że efektywny system bezpieczeństwa narodowego musi być systemem zintegrowanym obejmującym elementy bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego⁴. Według Z. Pietrasia system oglądany od wewnątrz jest zespołem zintegrowanych elementów, a oglądany z zewnątrz stanowi spójną całość, zdolną do utrzymywania równowagi ze środowiskiem⁵.

System bezpieczeństwa narodowego charakteryzuje się szeregiem istotnych cech, które determinują jego funkcjonowanie oraz efektywność w zapewnianiu stabilności państwa. Po pierwsze, ukierunkowany jest na realizację celowego działania, mającego na celu kształtowanie bezpieczeństwa we wszystkich obszarach

¹ W. Łepkowski (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*. Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2012, s. 14.

² J. Pawłowski, *Zarys teorii systemu bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Zarys teorii bezpieczeństwa państwa*, red. J. Gryz, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2016, s. 84.

³ W. Kitler, *Organizacja bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Aspekty ustrojowe, prawno-administracyjne i systemowe*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2018, s. 84.

⁴ R. Zięba, J. Zając, *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego Polski, Ekspertyza*, Warszawa 2010, s. 38

⁵ Z.J. Pietraś, *Decydowanie polityczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Kraków 2000, s. 57.

życia społecznego. Po drugie, cechuje go zdolność do współpracy z innymi systemami, zarówno wewnętrznymi, jak i zewnętrznymi, co zwiększa jego operacyjną skuteczność.

Ponadto, system ten jest strukturą złożoną – składa się z szeregu subsystemów, które wzajemnie się uzupełniają i współdziałają. Tworzy on warunki do działania nie tylko dla siebie, lecz także dla innych systemów, jednocześnie samemu podlegając ochronie zarówno ze strony wewnętrznych, jak i zewnętrznych struktur zabezpieczających.

Kolejną cechą systemu bezpieczeństwa narodowego jest jego dynamiczny charakter – system ten nieustannie się rozwija, dostosowując do zmieniających się uwarunkowań geopolitycznych, społecznych czy technologicznych. Jego funkcjonowanie ograniczone jest jednak określonymi ramami czasowymi, a trwałość – choć często długofalowa – nie jest nieskończona. Co istotne, system ten podlega zużyciu, dlatego wymaga nie tylko bieżącego zasilania, ale również regularnej regeneracji, modernizacji oraz adaptacji do aktualnych wyzwań i zagrożeń⁶.

W ocenie autora rozdziału, jedynie szybkie i skuteczne współdziałanie wszystkich elementów systemu bezpieczeństwa narodowego – w szczególności podsystemu kierowania i podsystemów wykonawczych – umożliwi sprawne reagowanie na zagrożenia, minimalizację ryzyka oraz zapewnienie ciągłości działania instytucji odpowiedzialnych za ochronę interesów państwa i obywateli w dynamicznie zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa.

Kluczowe wyzwania transgraniczne na polsko-ukraińskiej granicy państwowej w kontekście aktualnej sytuacji geopolitycznej

Współpraca transgraniczna stanowi istotny element polityki zagranicznej każdego państwa i jest przez nią kreowana⁷. Obszary przygraniczne tworzą sąsiedzką współpracę we wszystkich dziedzinach życia, jak wspólne podejmowanie działania umacniającego i rozwijającego kontakty między wspólnotami lokalnymi⁸ obszarów

---

⁶ S. Jarmoszko, *Ścieżki konceptualizacji strategii bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego, Siedlce 2015, s. 161.

⁷ K. Gomółka, *Współpraca transgraniczna Polski z Republiką Ukrainy, Republiką Białorusi i Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2010, s. 11.

⁸ E. Szadkowska, *Pojęcie współpracy transgranicznej*, [w:] *Współpraca transgraniczna. Aspekty prawno-ekonomiczne*, red. M. Perkowski, Fundacja Prawo i Partnerstwo, Białystok 2010, s. 15.

przygranicznych, należących do co najmniej dwóch państw, ujednolicając normy i rozwiązania różnych sfer życia⁹ i współpracy. Korzystne warunki współpracy transgranicznej stwarzają dodatkowe szanse, procesy, zjawiska, mające miejsce w środowisku bezpieczeństwa, które odpowiednio wykorzystane mają wpływ na bezpieczeństwo transgraniczne, co w konsekwencji zapewni zwiększenie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego oraz skuteczną ochronę granicy państwowej, gwarantując ład i porządek publiczny państwa. Zdaniem A. Wawrzusiszyna bezpieczeństwo transgraniczne jest stanem obejmującym różnorodne działania państwa celem przeciwstawienia się zagrożeniom zewnętrznym i wewnętrznym, które destrukcyjnie wpływają na ochronę i obronę granicy państwowej, prowadząc do ograniczenia suwerenności, stabilności i ładu społecznego państwa¹⁰.

Odnosząc się do kwestii zagrożeń, autor rozdziału wskazuje, że pojęcie to posiada liczne definicje, a w środowisku naukowym wciąż toczy się debata nad tym, która z nich powinna zostać uznana za wiodącą. Termin „zagrożenie” jest najczęściej utożsamiany z pojęciem niebezpieczeństwa. To wartość destrukcyjna dla istnienia, rozwoju i normalnego funkcjonowania człowieka, potencjalna przyczyna niepożądanego stanu, możliwość występowania jednego z negatywnie wartościowanych zjawisk, sytuacja niebezpieczna dla życia lub zdrowia¹¹. Zagrożenie stanowi sytuację, w której pojawia się prawdopodobieństwo powstania stanu niebezpiecznego dla otoczenia¹². Wiele zagrożeń bezpieczeństwa ma charakter trwały, inne – zmieniają się wraz z rozwojem społecznym. Bezpieczeństwo i zagrożenie mogą być traktowane jako obiektywny czynnik ryzyka, występują jednak w roli kategorii subiektywnej, którą dzielają jednostki oraz grupy ludzi. Związane są ze świadomością społeczną. Sposoby myślenia i zachowania jednostek oraz różnych grup w pewnych sytuacjach uzależnione są od właściwości i cech obiektywnie istniejącej rzeczywistości oraz od sposobu interpretacji. Indywidualny obraz niebezpieczeństwa, obejmujący ocenę jego prawdopodobieństwa, może skłonić człowieka zarówno do konstruktywnych, jak i niewłaściwych czynności zapobiegawczych. Istotnym czynnikiem wpływającym na reakcję człowieka w sytuacji

⁹ K. Gomółka, dz. cyt., s.11.

¹⁰ A. Wawrzusiszyn, *Bezpieczeństwo transgraniczne – teoretyczne ujęcie w zarysie*, [w:] *Jednoczenie wiedzy w naukach o bezpieczeństwie*, red. A. Glen, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2020, s. 256.

¹¹ L. F. Korzeniowski, *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Difin, Warszawa 2017 s. 112. L. F. Korzeniowski, *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, Kraków: EAS, Kraków 2008, s. 165.

¹² *Słownik terminów...*, dz. cyt., s. 172.

zagrożenia jest postrzeganie własnych możliwości radzenia sobie z rzeczywistym niebezpieczeństwem¹³.

W literaturze przedmiotu wskazuje się na trzy zasadnicze czynniki wpływające na ocenę sytuacji zagrożenia, jak: poziom wiedzy dotyczącej charakteru zagrożenia, poziom lęku wywołanego przez zagrożenie oraz liczbę osób narażonych na niebezpieczeństwo. Inni badacze podkreślają, że postrzeganie sytuacji zagrożeń uzależnione jest od czynników, typu: preferencje polityczne, sytuacja ekonomiczna czy wyznawany system wartości¹⁴. Zdaniem S. Kozieja współczesne zagrożenia bezpieczeństwa są następstwem przemian społecznych, procesu globalizacji, rozpadu dwubiegunowego systemu bezpieczeństwa, osłabienia mechanizmów funkcjonowania państw i organizacji międzynarodowych, pogłębiającej się polaryzacji poziomu rozwoju i życia między krajami bogatymi i ubogimi oraz wzrastającej na tym tle frustracji i niezadowolenia społecznego¹⁵.

W opinii autora rozdziału, kluczowe zagrożenia transgraniczne występujące na polsko-ukraińskim odcinku granicy państwowej są bezpośrednio powiązane z gwałtownie ewoluującym środowiskiem bezpieczeństwa w regionie Europy Środkowo-Wschodniej. Wnikliwa ocena aktualnej sytuacji geopolitycznej Polski umożliwia wskazanie zasadniczych wyzwań, przed którymi kraj stanie w nadchodzących latach.

Geopolityczne usytuowanie Polski, a także charakter zagrożeń transgranicznych pojawiających się na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej, stanowią istotne wyzwanie dla zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego, utrzymania porządku publicznego oraz ochrony zdrowia obywateli zarówno Polski, jak i całej Wspólnoty. Zdaniem autora, do głównych zagrożeń występujących na odcinku granicy polsko-ukraińskiej należy zaliczyć nielegalną migrację, skutki napływu uchodźców wojennych z Ukrainy, przestępczość transgraniczną obejmującą przemyt wyrobów tytoniowych oraz kradzionych pojazdów. Dodatkowo, trwający konflikt zbrojny na Ukrainie generuje istotne ryzyka o charakterze militarnym i energetycznym. Wśród innych zagrożeń transgranicznych wymienia się również te związane z możliwością rozprzestrzeniania się groźnych chorób zakaźnych, zagrażających zdrowiu i życiu ludzi oraz zwierząt.

Wojna w Ukrainie spowodowała największe przemieszczenia uchodźcze w Europie od czasów II wojny światowej. Ze względu na wojnę na polsko-ukraińskiej

---

¹³ K. Loranty, *Percepcja zagrożeń*, Zeszyty Naukowe AON, nr 3(88), 2012, s. 12.

¹⁴ Tamże, s. 14-15

¹⁵ S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, Bezpieczeństwo Narodowe, nr 18, 2011, s. 29.

granicy wszystkie osoby przekraczające odcinek granicy z Ukrainą zostały zwolnione z ograniczeń, nakazów i zakazów związanych z wystąpieniem stanu epidemii, tj. legitymowania się podczas przekraczania granicy certyfikatami szczepienia, obowiązkiem wykonywania testów w kierunku SARS-CoV-2, a także obowiązkiem odbywania kwarantanny przyjazdowej. To stanowiło poważne zagrożenie dla zdrowia publicznego, prowadząc do niekontrolowanego rozprzestrzeniania się SARS-CoV-19 oraz narażenia obywateli Polski na poważne choroby i inne niebezpieczeństwa związane z epidemią.

Wszystkie procedury kontrolne na polsko-ukraińskich przejściach granicznych ograniczono do minimum. Wśród napływających uchodźców na polsko-ukraińskiej granicy mogło dojść do niekontrolowanego przepływu osób oraz towarów, w tym szpiegów z Rosji, osób związanych z organizacjami terrorystycznymi i nielegalnych migrantów z Białorusi. Przedostanie się do Polski rosyjskich szpiegów, a także prowadzona przez nich działalność wywiadowcza w zakresie pozyskiwania informacji o państwie, wojskowości, gospodarce czy technologiach może wywołać poważne szkody w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego Polski.

Przemyt broni z Ukrainy stanowić będzie poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski oraz państw Europy. Wojna na Ukrainie stanie się jednym z wielu nielegalnych źródeł uzbrojenia dla przemytników broni, zaś handel bronią może być prowadzony przez organizacje przestępcze lub grupy zbrojne, wykorzystujących chaotyczną sytuację na terenie wschodniej Ukrainy w celu uzyskania nielegalnych zysków. Wprowadzenie nielegalnej broni na czarny rynek w Polsce czy Europie niewątpliwie zwiększy przestępczość zorganizowaną, zagrożenia terrorystyczne, a także wywoła wzrost przemocy.

Bombardowania, niszczenie infrastruktury krytycznej, w tym instalacji przemysłowych i elektrowni, mogą spowodować zanieczyszczenie środowiska bądź poważne zagrożenia zdrowotne dla ludzi. W przypadku uszkodzenia instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych woda zanieczyszczona może przedostawać się do rzek lub jezior, w tym rzeki granicznej Bug i Sanu. Takie zanieczyszczenia stanowić będą poważny wpływ na ekosystem rzeki i jej zasoby naturalne, w tym ryby i rośliny wodne, a w konsekwencji – na zdrowie ludzi i zwierząt. Zanieczyszczenia tego typu mogą również wpłynąć na jakość wody pitnej oraz wody używanej w produkcji rolnej, co z kolei prowadzić może do innych negatywnych konsekwencji dla zdrowia publicznego.

Trwająca wojna na Ukrainie oraz narastające napięcie między Rosją, a państwami Unii Europejskiej i NATO stwarzają zagrożenia militarne:

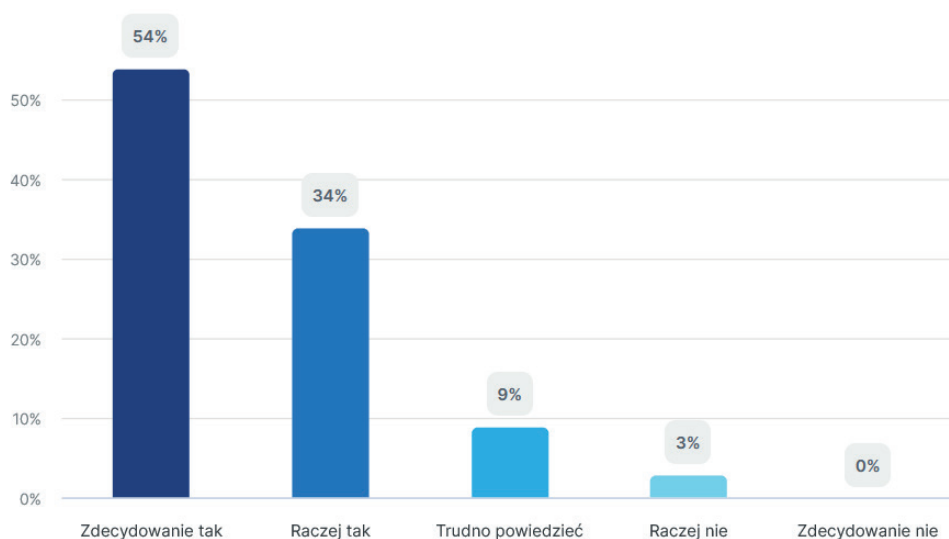
- a) występowanie incydentów granicznych – ze względu na obecność wojsk i różnych formacji zbrojnych po obu stronach granicy, istnieje ryzyko niekontrolowanych incydentów, które mogą eskalować do większego konfliktu (Grupa najemników Wagnera na terytorium Białorusi przy granicy z Polską);
- b) zwiększone ryzyko działań terrorystycznych – w przypadku destabilizacji sytuacji na Ukrainie, mogą pojawić się grupy terrorystyczne, które będą dążyć do ataków na cele w Polsce lub innych krajach zachodnich (siatka agentów pracujących na zlecenie rosyjskiego wywiadu zamontowała 50 urządzeń elektronicznych do szpiegowania, monitorowała transporty z pomocą wojskową dla Ukrainy i miała przygotowywać w Polsce akcje dywersyjne);
- c) cyberataki – Polska jest krajem tranzytowym, a sieć transportowa pomiędzy Europą Zachodnią a Ukrainą stanowi kluczowy szlak dostaw broni, amunicji dla Ukrainy. Generować to może cyberataki na infrastrukturę transportową czy nowe zakłócenia w funkcjonowaniu infrastruktury krytycznej na terenie Polski (Rosyjskie cyberataki: na agencje wojskowe, rządowe, na infrastrukturę krytyczną, dostawców usług telekomunikacyjnych oraz firmy energetyczne. Celami cyberataków są szpiegostwo i sabotaż – wykradzenia cennych informacji ze stacji roboczej po skutecznym dostaniu się do komputera, ataki na serwery – cel zapchanie ich sztucznym ruchem, aby przeciążyć serwery by nie mogły działać, czy złośliwe oprogramowanie, które niszczy dane).

Analiza opinii ekspertów w zakresie bezpieczeństwa granicy polsko-ukraińskiej

W ramach przeprowadzonych badań zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, wykorzystując jako narzędzie badawcze ankietę elektroniczną. Głównym celem badania było zebranie opinii oraz informacji od osób pełniących służbę na zewnętrznej granicy Rzeczypospolitej Polskiej. Respondentami byli przedstawiciele różnych służb oraz instytucji odpowiedzialnych za ochronę granic państwowych, w tym m.in. funkcjonariusze Straży Granicznej, Służby Celno-Skarbowej, Policji, oficerowie Wojska Polskiego, jak również pracownicy Granicznych Inspektoratów Weterynarii, Granicznych Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych, Wojewódzkiego Inspektoratu Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Wojewódzkiego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych oraz Straży Ochrony Kolei.

Badanie zostało zrealizowane w 2023 roku. Kwestionariusz ankiety, opracowany w formie elektronicznej, został udostępniony respondentom poprzez specjalnie wygenerowany link. Grupa docelowa liczyła 200 osób, natomiast ostatecznie na ankietę odpowiedziało 174 uczestników. Zapewnienie pełnej anonimowości respondentom wpłynęło pozytywnie na szczerść i otwartość udzielanych odpowiedzi. Zebrane dane zostały następnie poddane analizie i zaprezentowane w formie tabelarycznej i graficznej, stanowiąc podstawę do sformułowania wniosków przedstawionych w dalszej części opracowania.

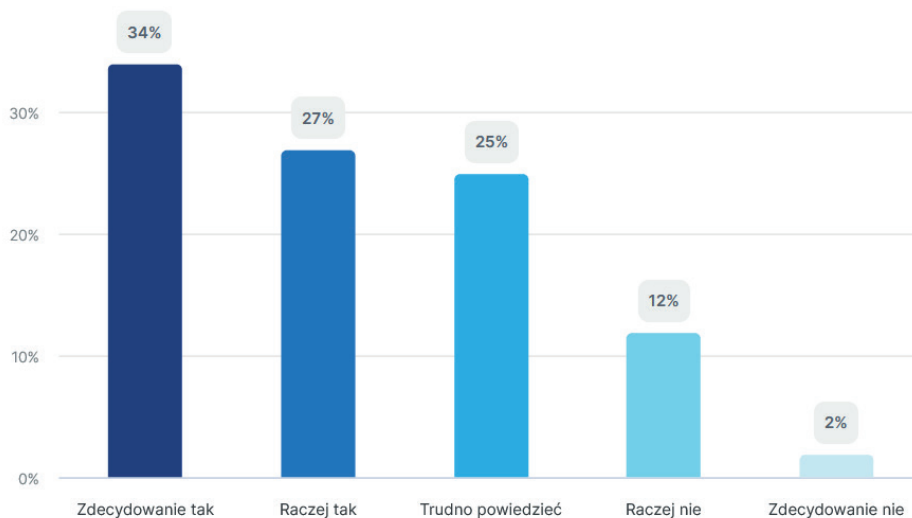
Pierwsze z pytań w kwestionariuszu ankiety odnosiło się do kwestii uszczelnienia granicy wschodniej UE w związku z wojną w Ukrainie. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi autorzy wykazali, że 54% ekspertów, tj. 94 osoby oceniło, że uszczelnienie wschodniej flanki UE zmniejszy lub zapobiegnie występowaniu zagrożeń transgranicznych. Z kolei grupa 59 funkcjonariuszy (34% respondentów) była zdania o wzajemnym wpływie wspomnianej korelacji, wybierając odpowiedź „raczej tak”. 15 osób (9%) nie zajęło wyraźnego stanowiska, a tylko 5 osób, tj. 3% specjalistów uznało, że uszczelnienie granic nie zmniejszy ani nie zapobiegnie występowaniu zagrożeń transgranicznych (rysunek 1).

Rysunek 1. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Czy uważa Pan/Pani, że spowodowane przez wojnę w Ukrainie uszczelnienie granicy wschodniej flanki Unii Europejskiej może zmniejszyć lub zapobiec występowaniu zagrożeń transgranicznych?

Źródło: opracowanie własne.

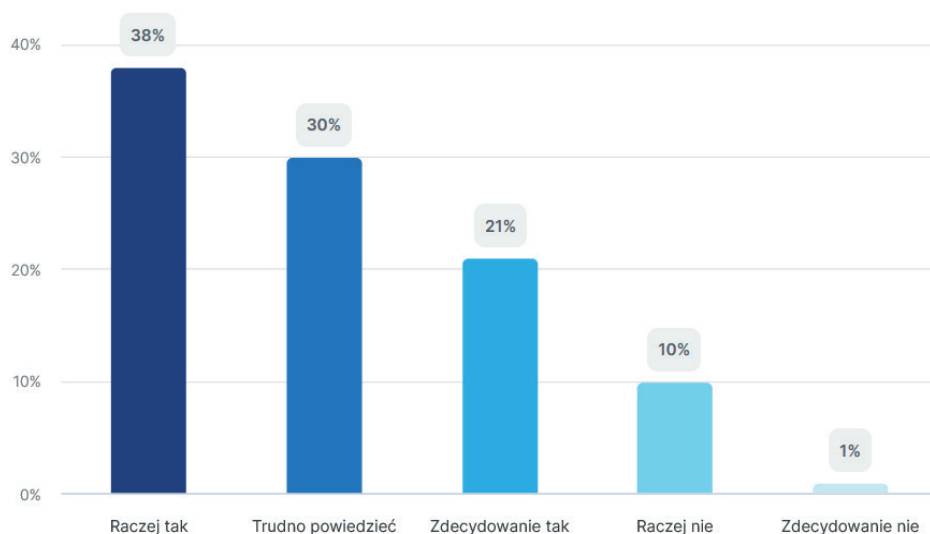
Pytanie numer dwa pozwoliło autorowi rozdziału zapoznać się z opinią ekspertów na temat tego, czy integracja Ukrainy z Unią Europejską spowoduje wzrost zagrożeń transgranicznych. Zgodnie z rozkładem procentowym wśród uzyskanych odpowiedzi można stwierdzić, iż większość ankietowanych – 34% respondentów, tj. 59 funkcjonariuszy – było zdania, że integracja Ukrainy z UE znacząco wpłynie na wzrost zagrożeń transgranicznych. Równie pesymistyczną opinię wyraziło 47 respondentów (27%), chociaż mniej zdecydowanie, wybierając opcję odpowiedzi „raczej tak”. Kolejną grupę stanowili niezdecydowani, czyli 44 respondentów (tj. 25% ankietowanych). Mniej liczną grupą byli respondenci postrzegający optymistycznie integrację Ukrainy z UE – to 21 osób, czyli 12% respondentów, wybierających opcję „raczej nie”. Tylko 3 funkcjonariuszy (tj. 2% respondentów) było przekonanych o braku jakichkolwiek zagrożeń z tym związanych, bo zaznaczyli odpowiedź „zdecydowanie nie”. W podsumowaniu autorzy stwierdzają, że zdecydowana większość respondentów (bo łącznie 106 osób) w integracji Ukrainy z UE widziało źródło zagrożeń dla bezpieczeństwa granic swojego kraju. Trzeba też zauważyć niepewność deklarowanego stanowiska wśród zwolenników integracji w grupie 12%, na co wskazuje opcja ich wyboru „raczej nie”. Znamienne jest, iż tylko 3 osoby spośród ankietowanych ekspertów było zdecydowanych, iż integracja Ukrainy z Unią Europejską nie wpłynie na wzrost zagrożeń transgranicznych (rysunek 2).

Rysunek 2. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Czy uważa Pan/Pani, że integracja Ukrainy z UE znacząco wpłynie na wzrost zagrożeń transgranicznych?

Źródło: opracowanie własne.

W pytaniu dotyczącym zasadności rozbudowy zapory oraz systemu ochrony perymetrycznej na polsko-ukraińskiej granicy, a także jej wpływu na ograniczenie zagrożeń transgranicznych respondenci udzielili następujących odpowiedzi: 38% ankietowanych, tj. 66 respondentów, wybrało opcję odpowiedzi „raczej tak”, uznając zasadność budowy zapory. Zdecydowaną aprobatę dla takiego działania wyrazili respondenci w liczbie 37 (21% ankietowanych). 52 respondentów (30%) nie miało jednoznacznej opinii na ten temat, o czym świadczy wybór opcji odpowiedzi „trudno powiedzieć”. Pesymistyczne stanowisko przyjęło 19 osób – w tym 17 respondentów (czyli 11% badanych), którzy wybrali odpowiedź „raczej nie”, a tylko 2 osoby były zdecydowanie przeciwne takiej sytuacji. W podsumowaniu zaprezentowanych wyników uwidaczniają się dwa wyraźnie spolaryzowane stanowiska: z jednej strony są ci respondenci, którzy wyrazili poparcie dla rozbudowy zapory oraz systemu ochrony perymetrycznej, bo aż 103 respondentów aprobuje takie działania bardziej (37 osób) lub mniej (66 funkcjonariuszy). Nie jest to jednak zdecydowana większość, bowiem opozycyjne stanowisko reprezentuje 71 ankietowanych – w tym 52 osoby można uznać za sceptyczne (bez deklarowanej aprobaty), a 19 osób za mniej i bardziej przeciwne rozbudowie zapory jako sposobu na wzmocnienie ochrony polsko-ukraińskiej granicy państwowej, ograniczające przy tym zagrożenia transgraniczne (rysunek 3).

Rysunek 3. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Czy uważa Pan/Pani, że rozbudowa zapory oraz systemu ochrony perymetrycznej na polsko-ukraińskiej granicy ograniczy zagrożenia transgraniczne?

Źródło: opracowanie własne.

Pytanie czwarte polegało na wyborze trzech najistotniejszych odpowiedzi spośród podanych w kafeterii odnośnie do form działań i współpracy zwiększających bezpieczeństwo na granicy polsko-ukraińskiej. Tabela 1 przedstawia udzielone odpowiedzi przez respondentów. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi autor zauważył pewne prawidłowości, jak: 119 wskazań (przez 23% respondentów) jako główną formę działań i współpracy zwiększające bezpieczeństwo na polsko-ukraińskiej granicy na określenie wspólnych procedur mających zwiększyć efektywność współdziałania służb na zewnętrznej granicy. Następnie wskazywaną przez funkcjonariuszy formą działań było opracowanie wspólnej metodyki szacowania ryzyka występowania zagrożeń transgranicznych oraz wykonywanie wspólnych czynności i działań celem eliminacji lub minimalizacji skutków wystąpienia zagrożeń transgranicznych – tę odpowiedź zaznaczyło 104 osoby, czyli 20% respondentów. Trzecią w kolejności wskazań formą było określenie mapy ryzyka występowania zagrożeń transgranicznych, co zaznaczyli respondenci w liczbie 98 osób, tj. 19%. Kolejną wskazywaną formą współpracy było wzajemne korzystanie z obiektów oraz wymiana informacji w celu szybkiej reakcji na powstające zagrożenia, co wybrało 93 respondentów, stanowiących 17% ankietowanych. Reasumując, należy podkreślić, że eksperci są niemal zgodni w swoich wskazaniach odnośnie do skutecznych form działania oraz współpracy, uznając je za istotne w zwiększeniu bezpieczeństwa na polsko-ukraińskiej granicy państwowej.

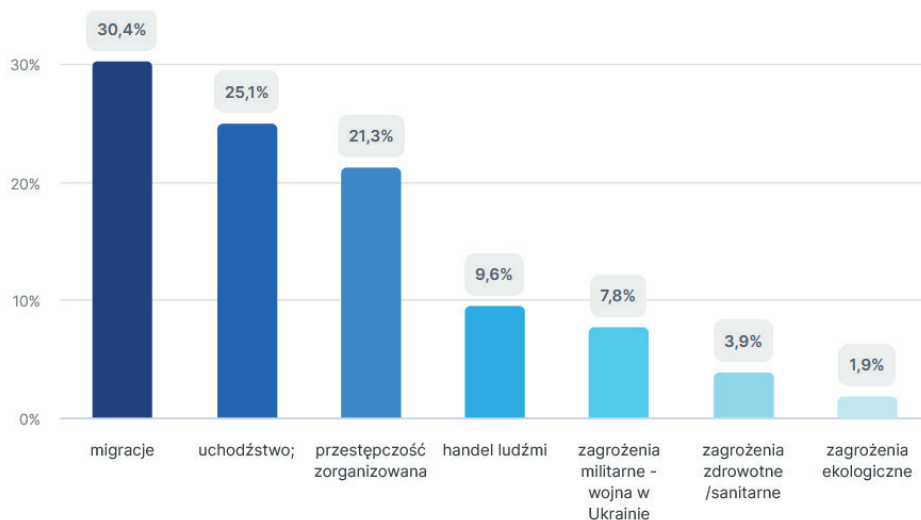
Tabela 1. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Jakie inne formy działań i współpracy, w Pana/Pani opinii, zwiększą bezpieczeństwo na granicy polsko-ukraińskiej?

Lp.	Odpowiedzi udzielone przez respondentów na pytanie nr 7	Udzielonych odpowiedzi
1.	Określenie wspólnych procedur mających zwiększyć efektywność współdziałania służb na zewnętrznej granicy.	119
2.	Opracowanie wspólnej metodyki szacowania ryzyka występowania zagrożeń transgranicznych oraz wykonywania wspólnych czynności i działań celem eliminacji lub minimalizacji skutków wystąpienia zagrożeń transgranicznych.	108
3.	Wspólne szkolenia służb odpowiedzialnych za ochronę granicy państwowej.	104
4.	Określenie mapy ryzyka występowania zagrożeń transgranicznych.	98
5.	Wzajemne korzystanie z obiektów oraz wymianę informacji w celu szybkiej reakcji na powstające zagrożenia.	93

Źródło: opracowanie własne.

Kolejne pytanie miało na celu poznanie opinii respondentów na temat głównych zagrożeń transgranicznych występujących na polsko-ukraińskiej granicy państwowej. Udzielenie odpowiedzi polegało na wyborze zgodnie z uznanym przez

ekspertów stopniem ważności (por. Rysunek 4). Jako główne zagrożenia transgraniczne respondenci wskazywali kolejno: migracje (30,4%), uchodźstwo (25,1%) oraz przestępczość zorganizowaną (21,3%). Na dalszych miejscach znalazły się: handel ludźmi (9,6%), zagrożenia militarne jak wojna w Ukrainie (7,8%), zagrożenia zdrowotne/sanitarne (3,9%) oraz zagrożenia ekologiczne (1,9%). Zdaniem większości ekspertów to właśnie migracje stanowią główne zagrożenie występujące na polsko-ukraińskiej granicy państwowej (rysunek 4).

Rysunek 4. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Jakie są – według Pana/Pani – główne zagrożenia transgraniczne występujące na polsko-ukraińskiej granicy państwowej? Źródło: opracowanie własne.

Istotnym zagadnieniem w kontekście kryzysu migracyjnego wywołanego wojną, w opinii autora rozdziału, było szóste pytanie na temat pomocy udzielanej uchodźcom z Ukrainy. Zadaniem respondentów był wybór 3 odpowiedzi spośród podanych w kafeterii. Spośród wybieranych odpowiedzi większość respondentów wskazywała na pomoc państwa polskiego w znalezieniu pracy przez Ukraińców (aż 167 respondentów) oraz uznanie zdobytych przez Ukraińców kwalifikacji zawodowych (co było wyborem 138 ekspertów). Na trzecim miejscu uplasował się wybór pomocy jako możliwość osiedlenia się w Polsce na dłuży czas, co zaznaczyło 106 osób. Kolejno – włączenie dzieci ukraińskich do systemu edukacji na takich samych warunkach jak dzieci polskie, wybrane przez 54 respondentów. Mniej liczną grupę, bo tylko 9 osób, stanowili ci, którzy uznali ważność pomocy w zapewnieniu mieszkania czy w jego wynajęciu. Tylko 7 osób aprobowało przyznanie prawa do

korzystania ze świadczeń pomocy społecznej na zasadach przysługujących obywatelom polskim. Na podstawie odpowiedzi ekspertów można wnioskować, że ich zdaniem pomoc ze strony Polski udzielona Ukraińcom powinna polegać na umożliwieniu im zatrudnienia, aby sami mogli zarobić w Polsce na swoje utrzymanie, a nie obciążać budżetu państwa.

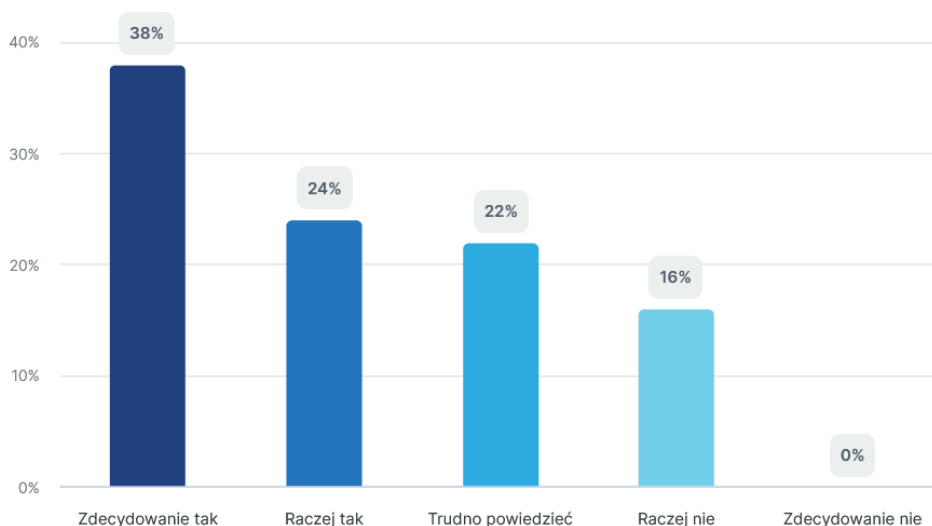
Tabela 2. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Jakiej pomocy powinno udzielać państwo polskie migrantom z Ukrainy – Pana/Pani zadaniem – w sytuacji kryzysu migracyjnego wywołanego przez wojnę w Ukrainie?

Lp.	Odpowiedzi udzielone przez respondentów na pytanie nr 7	Udział odpowiedzi
1.	Pomagać w znalezieniu pracy.	167
2.	Umożliwić uznanie zdobytych w Ukrainie kwalifikacji zawodowych.	138
3.	Pozwolić migrantom osiedlić się w Polsce na dłuży czas.	106
4.	Włączyć dzieci ukraińskie do systemu edukacji na podobnych warunkach jak dzieci polskie.	54
5.	Przyznać prawo do korzystania z publicznej służby zdrowia na zasadach przysługującym obywatelom polskim.	23
6.	Pozwolić im osiedlić się na stałe w Polsce.	18
7.	Zapewnić mieszkanie i pomoc w jego wynajęciu.	9
8.	Przyznać prawo do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej na zasadach przysługujących obywatelom polskim.	7

Źródło: opracowanie własne.

W pytaniu 7 poproszono respondentów o wyrażenie opinii, czy obecność migrantów z Ukrainy będzie miała wpływ na wzrost zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego. Wśród udzielonych odpowiedzi dominowało przekonanie, że „zdecydowanie tak” się stanie – co uznali respondenci w liczbie 66 specjalistów, tj. 38% ankietowanych oraz „raczej tak” się stanie, co przypuszczało 42 ankietowanych, czyli 24% osób biorących udział w badaniu. Zatem 108 respondentów wyraziło opinię, mniej lub bardziej zdecydowanie, że napływ migrantów znacząco zwiększy zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa. Sporą grupę stanowili też niezdecydowani, bo aż 39 osób (tj. 22%), którzy nie mieli opinii na ten temat, wybierając opcję „trudno powiedzieć”. W odniesieniu do powyższych wskazań nieliczną grupą zdają się ci respondenci, którzy sprzeciwili się pesymistycznemu założeniu, iż 3,5 mln Ukraińców wpłynie na wzrost zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego. Tylko 16% respondentów wybrało opcję odpowiedzi „raczej nie”, za to nikt nie był na tyle pewny swego stanowiska, aby wskazać odpowiedź „zdecydowanie nie”. Z wyżej

zaprezentowanych analiz autorzy wnioskuje, iż w grupie respondentów dominuje przekonanie o zależności między wzrostem liczby migrantów z Ukrainy a zwiększeniem zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego (rysunek 5).

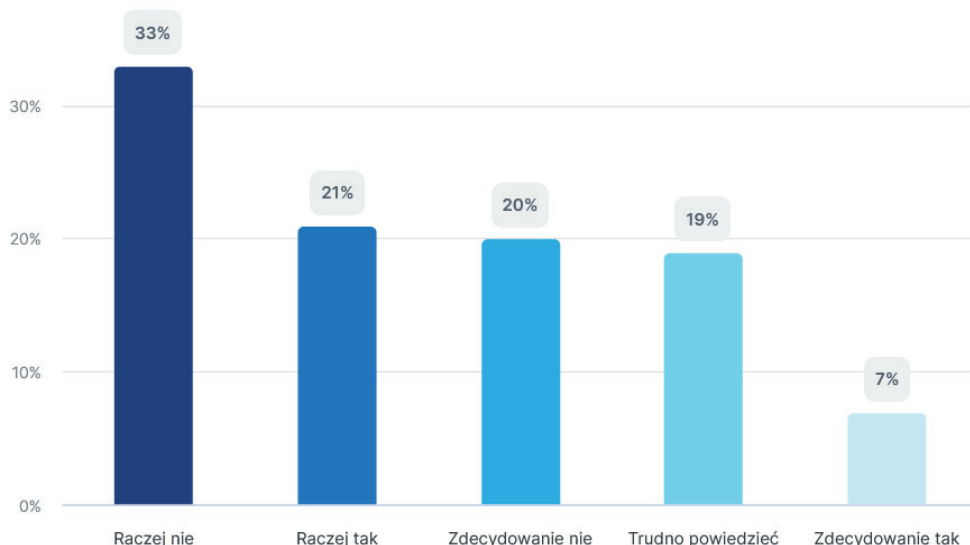

Rysunek 5. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Czy obecność ponad 3,5 mln migrantów z Ukrainy w Polsce – Pana/Pani zdaniem – może powodować większe zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego?

Źródło: opracowanie własne.

Następne pytanie miało pozwolić autorowi na poznanie opinii respondentów odnośnie do jakości przygotowania odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa służb polskich wobec fali napływających migrantów z Ukrainy. Konstrukcja pytania wymagała rozstrzygnięcia czy respondenci wyrażają aprobatę bądź negację co do przygotowania służb polskich. Mimo prostoty konstrukcji zdaniowej przyjętej w kwestionariuszu ankiety i tak 174 respondentów – w ocenie autorów rozdziału – nie było zgodnych co do swoich opinii. Większość funkcjonariuszy (bo 90 osób) wyraziło dezaprobatę wobec przygotowania polskich służb do fali napływających migrantów do Polski, a różniła ich tylko skala niezadowolenia – 57 respondentów, tj. 33%, było „raczej” niezadowolonych, a 20% ekspertów (tj. 33 funkcjonariuszy) było zdecydowanie krytycznych. Sporą grupę stanowili eksperci, którzy nie potrafili (bądź nie chcieli) podzielić się swoją oceną, wybierając opcję odpowiedzi „trudno powiedzieć”. O wiele mniejszą grupę stanowili respondenci pozytywnie oceniający przygotowanie służb polskich wobec zaistniałej sytuacji podczas kryzysu

migracyjnego wywołanego wojną w Ukrainie, bowiem tylko 37 osób zaznaczyło odpowiedź „raczej tak”, tj. 21% specjalistów, a jednoznacznie aprobujących było jeszcze mniej, bo zaledwie 12 osób, co daje 7% w grupie respondentów (rysunek 6).

Rysunek 6. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Czy Pana/Pani zdaniem odpowiedzialne za bezpieczeństwo państwa służby polskie były dobrze przygotowane do fali napływających migrantów z Ukrainy?

Źródło: opracowanie własne.

Zagrożenia transgraniczne a bezpieczeństwo granicy polsko-ukraińskiej w kontekście wojny w Ukrainie – wnioski i rekomendacje z badań empirycznych

W świetle przeprowadzonych badań empirycznych, których celem było zidentyfikowanie kluczowych zagrożeń transgranicznych oddziałujących na bezpieczeństwo zewnętrznej granicy Rzeczypospolitej Polskiej z Ukrainą, autor rozdziału twierdzi, że konflikt zbrojny toczący się za wschodnią granicą znacząco zmodyfikował charakter i dynamikę procesów granicznych. Granica polsko-ukraińska przekształciła się z relatywnie stabilnego odcinka granicznego Unii Europejskiej w przestrzeń przeciężoną ruchami migracyjnymi, presją humanitarną, aktywnością przestępczą oraz zagrożeniami hybrydowymi.

Wśród respondentów – funkcjonariuszy i pracowników służb odpowiedzialnych za ochronę granic państwowych (Straż Graniczna, Policja, Służba Celno-Skarbowa, wojsko, służby sanitarne, weterynaryjne, fitosanitarne) – dominował pogląd, że wojna w Ukrainie uwypukliła oraz znacząco spotęgowała występowanie zjawisk transgranicznych o charakterze złożonym, wielowymiarowym i trudnym do opanowania jedynie przy wykorzystaniu tradycyjnych narzędzi kontroli granicznej.

W opinii uczestników badania, do najistotniejszych aktualnych zagrożeń należy zaliczyć: nielegalną migrację oraz związane z nią działania zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się przemytem ludzi, kradzionych pojazdów, wyrobów tytoniowych, alkoholu oraz broni i amunicji. Podkreślono również, że polsko-ukraińska granica zewnętrzna UE stała się kanałem intensywnego przerzutu towarów objętych restrykcjami handlowymi i podatkowymi, a także przestrzenią występowania przemytu odpadów i substancji niebezpiecznych. Respondenci wskazali także na wzrost zagrożeń epidemiologicznych i epizootycznych wynikających z niekontrolowanego przemieszczania się ludzi, zwierząt oraz produktów rolnych. Należy zwrócić uwagę, że wskazywane ryzyka mają charakter zarówno kryminalny, jak i sanitarny, środowiskowy oraz strategiczny – uderzając nie tylko w bezpieczeństwo państwa, lecz także w porządek publiczny, zdrowie obywateli i gospodarkę.

W analizie funkcjonariusze sygnalizowali również deficyty w zakresie zasobów kadrowych, infrastrukturalnych i technologicznych. Wielu z nich zwracało uwagę na niedobory w wyposażeniu indywidualnym i grupowym (środki obserwacji technicznej, mobilne urządzenia do kontroli towarów, systemy analityczne) oraz brak wystarczającej liczby specjalistów zdolnych do obsługi nowoczesnych systemów kontroli granicznej. Równolegle odnotowano ograniczenia w zakresie współdziałania i wymiany informacji pomiędzy służbami granicznymi a inspekcjami oraz między jednostkami operującymi po obu stronach granicy.

W świetle powyższych ustaleń autorzy rozdziału sformułowali zestaw rekomendacji strategicznych, organizacyjnych i operacyjnych. Po pierwsze, rekomenduje się pilne wdrożenie systemowego podejścia do ochrony granicy państwowej poprzez rozwój zintegrowanych centrów zarządzania kryzysowego w województwach przygranicznych, obejmujących przedstawicieli wszystkich formacji zaangażowanych w ochronę granic. Pozwoli to na efektywną wymianę informacji, skoordynowane działania interwencyjne i lepsze zarządzanie przepływem osób i towarów.

Po drugie, niezbędne jest zwiększenie nakładów finansowych na modernizację infrastruktury granicznej, w tym rozwój technicznego nadzoru wizyjnego

(drony, kamery termowizyjne, sensory ruchu, systemy optoelektroniczne), a także zakup nowoczesnych urządzeń diagnostycznych umożliwiających skuteczną kontrolę ładunków oraz identyfikację zagrożeń biologicznych.

Po trzecie, zaleca się intensyfikację szkoleń dla funkcjonariuszy, zwłaszcza w zakresie rozpoznawania zagrożeń hybrydowych, działań z zakresu kontroli sanitarno-fitosanitarnej, wykrywania fałszywych dokumentów oraz reagowania w sytuacjach nadzwyczajnych (masowe ruchy migracyjne, występowanie chorób zakaźnych, zagrożenia radiacyjne i chemiczne).

Po czwarte, konieczne jest zacieśnienie współpracy transgranicznej z odpowiednimi służbami ukraińskimi w zakresie wymiany danych operacyjnych, wspólnych patroli, szkoleń i ćwiczeń. W tym kontekście rekomenduje się również pogłębienie integracji z systemami informatycznymi Unii Europejskiej (SIS, VIS, EUROSUR) oraz aktywne uczestnictwo Polski w operacjach wspólnych organizowanych przez Frontex.

Po piąte, nieodzownym działaniem powinno być utworzenie interdyscyplinarnych zespołów eksperckich zajmujących się analizą i prognozowaniem ryzyka w regionach przygranicznych, które mogłyby dostarczać decydom narzędzi do strategicznego planowania i podejmowania decyzji w warunkach niestabilności geopolitycznej.

Podsumowanie

Współczesne środowisko bezpieczeństwa charakteryzuje się wysokim stopniem nieprzewidywalności, dynamiki oraz złożoności, co szczególnie wyraźnie widoczne jest na obszarze przygranicznym Polski i Ukrainy. Przeprowadzone badania empiryczne, oparte na opiniach funkcjonariuszy i przedstawicieli instytucji odpowiedzialnych za ochronę granic, pozwoliły na zidentyfikowanie najistotniejszych zagrożeń transgranicznych, takich jak: nielegalna migracja, przestępczość zorganizowana, przemyt, zagrożenia sanitarno-epidemiologiczne, a także zagrożenia militarne związane z trwającym konfliktem zbrojnym na Ukrainie.

Analiza zebranego materiału empirycznego potwierdza, że bezpieczeństwo granicy polsko-ukraińskiej wymaga systemowego podejścia, zintegrowanej współpracy wszystkich służb odpowiedzialnych za ochronę granic, jak również skutecznych mechanizmów reagowania na dynamicznie zmieniające się uwarunkowania geopolityczne. Należy podkreślić, że skuteczna ochrona granic nie może ograniczać się wyłącznie do działań stricte fizycznych na linii granicznej, lecz powinna obejmować kompleksowe działania prewencyjne, operacyjne i analityczne – oparte

na precyzyjnej analizie ryzyka oraz wymianie informacji międzyinstytucjonalnej i międzynarodowej.

W świetle wyników badań rekomenduje się m.in. intensyfikację szkoleń służb granicznych w zakresie przeciwdziałania nowym formom zagrożeń, zwiększenie nakładów na nowoczesne technologie monitoringu i wykrywania zagrożeń, rozwijanie wspólnych baz danych oraz wzmocnienie współpracy z instytucjami unijnymi i partnerami zagranicznymi, zwłaszcza w zakresie zwalczania zorganizowanej przestępczości i zagrożeń o charakterze hybrydowym.

Bezpieczeństwo granicy polsko-ukraińskiej w warunkach trwającej wojny wymaga nie tylko utrzymania bieżących procedur ochrony granic, lecz także wdrożenia elastycznych, zintegrowanych i wielowymiarowych mechanizmów zarządzania bezpieczeństwem transgranicznym. Odpowiedzią na nowe formy zagrożeń musi być synergiczne współdziałanie struktur państwowych, międzynarodowych i lokalnych, oparte na nowoczesnych technologiach, profesjonalnym przygotowaniu kadr oraz proaktywnym zarządzaniu ryzykiem.

Literatura

1. Gomółka K., *Współpraca transgraniczna Polski z Republiką Ukrainy, Republiką Białorusi i Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2010.
2. Jarmoszko S., *Ścieżki konceptualizacji strategii bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego, Siedlce 2015.
3. Kitler W., *Organizacja bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Aspekty ustrojowe, prawno-administracyjne i systemowe*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2018.
4. Korzeniowski L. F., *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Difin, Warszawa 2017.
5. Korzeniowski L. F., *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, Kraków: EAS, Kraków 2008.
6. Koziej S., *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, Bezpieczeństwo Narodowe, nr 18, 2011.
7. Loranty K., *Percepcja zagrożeń*, Zeszyty Naukowe AON, nr 3(88) 2012.
8. Łepkowski W. (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2012.
9. Pawłowski J., *Zarys teorii systemu bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Zarys teorii bezpieczeństwa państwa*, red. J. Gryz, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2016.

10. Pietraś Z.J., *Decydowanie polityczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Kraków 2000.
11. Szadkowska E., *Pojęcie współpracy transgranicznej*, [w:] *Współpraca transgraniczna. Aspekty prawno-ekonomiczne*, red. M. Perkowski, Fundacja Prawo i Partnerstwo, Białystok 2010.
12. Wawrzusiszyn A., *Bezpieczeństwo transgraniczne – teoretyczne ujęcie w zarysie*, [w:] *Jednoczenie wiedzy w naukach o bezpieczeństwie*, red. A. Glen, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2020.
13. Zięba R., Zając J., *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego Polski*, *Ekspertyza*, Warszawa 2010.

Sławomir ŻURAWSKI

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie

ORCID: 0000-0001-9527-3391

Marcin OSKIERKO

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie

ORCID: 0000-0003-3450-6037

https://doi.org/10.29316/9788368103236_22

**WSPÓLPRACA SŁUŻB MUNDUROWYCH
I INSTYTUCJI PAŃSTWOWYCH W ZAPEWNIANIU
BEZPIECZEŃSTWA GRANICY PAŃSTWOWEJ
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ – ANALIZA OPINII
EKSPERTÓW**

**COOPERATION BETWEEN UNIFORMED SERVICES AND STATE
INSTITUTIONS IN ENSURING THE SECURITY OF THE STATE
BORDER OF THE REPUBLIC OF POLAND – AN ANALYSIS
OF EXPERT OPINIONS**

Streszczenie

Celem rozdziału jest analiza współpracy służb mundurowych i instytucji państwowych w systemie ochrony granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście współczesnych zagrożeń transgranicznych. Na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych, obejmujących sondaż diagnostyczny, indywidualne wywiady pogłębione oraz analizę dokumentów,

Abstract

The aim of the chapter is to analyze the cooperation between uniformed services and state institutions within the system of protecting the state border of the Republic of Poland in the context of contemporary cross-border threats. Based on empirical research, including a diagnostic survey, in-depth individual interviews, and document analysis, key factors determining

zidentyfikowano kluczowe czynniki determinujące efektywność współpracy instytucjonalnej. Wyniki wskazują, że skuteczna koordynacja działań Straży Granicznej, Służby Celno-Skarbowej, Policji, Sił Zbrojnych RP oraz inspekcji granicznych (IW, PIS, PIORiN, IJHARS) jest niezbędna dla zapewnienia bezpieczeństwa granicy państwowej oraz przeciwdziałania zagrożeniom o charakterze migracyjnym, przestępczym, sanitarnym i hybrydowym. W rozdziale przedstawiono również wnioski oraz rekomendacje dotyczące usprawnienia mechanizmów współpracy, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeby utworzenia zintegrowanego systemu koordynacji działań granicznych.

Słowa kluczowe: współpraca służb granicznych, ochrona granicy państwowej, bezpieczeństwo transgraniczne, zintegrowane zarządzanie granicami, Straż Graniczna

the effectiveness of institutional cooperation were identified. The results indicate that effective coordination of activities between the Border Guard, Customs and Tax Service, Police, Armed Forces of the Republic of Poland, and border inspection services (Veterinary, Sanitary, Phytosanitary, and Agricultural Quality Inspections) is essential to ensuring border security and counteracting migratory, criminal, sanitary, and hybrid threats. The chapter also presents conclusions and recommendations for improving cooperation mechanisms, with particular emphasis on the need to establish an integrated border management coordination system.

Keywords: border services cooperation, state border protection, cross-border security, integrated border management, Border Guard

Wstęp

Problematyka współpracy służb mundurowych i instytucji państwowych w systemie ochrony granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej nabiera szczególnego znaczenia w kontekście narastających zagrożeń transgranicznych, zwłaszcza w warunkach dynamicznych zmian geopolitycznych w Europie Środkowo-Wschodniej. Skuteczność przeciwdziałania tym zagrożeniom jest uzależniona od jakości współpracy i koordynacji działań podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo granicy, takich jak Straż Graniczna, Służba Celno-Skarbowa, Policja oraz inspekcje graniczne.

Celem badania było dokonanie diagnozy aktualnego stanu współpracy służb i instytucji odpowiedzialnych za ochronę granicy państwowej RP, a także identyfikacja kluczowych obszarów wymagających dalszego doskonalenia. W szczególności badanie miało na celu uzyskanie opinii funkcjonariuszy i pracowników instytucji bezpośrednio zaangażowanych w procesy ochrony granicy zewnętrznej RP, co pozwoliło na ocenę skuteczności obecnych mechanizmów współpracy i sformułowanie rekomendacji optymalizujących te procesy.

Głównym pytaniem badawczym było: *W jaki sposób współpraca służb mundurowych i instytucji państwowych wpływa na efektywność ochrony granicy państwowej RP wobec współczesnych zagrożeń transgranicznych?* W toku badania

postawiono następującą hipotezę badawczą: Skuteczna współpraca i koordynacja działań pomiędzy służbami odpowiedzialnymi za ochronę granicy państwowej RP istotnie przyczynia się do minimalizacji ryzyka zagrożeń transgranicznych oraz wzmacnia bezpieczeństwo wewnętrzne państwa.

W badaniu zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, wykorzystując elektroniczny kwestionariusz ankiety jako narzędzie badawcze. Dodatkowo, przeprowadzono analizę dokumentów, aktów prawnych oraz procedur operacyjnych regulujących zasady współpracy służb na poziomie krajowym i unijnym. Celem tego etapu było zweryfikowanie spójności ram prawnych z rzeczywistością operacyjną oraz identyfikacja ewentualnych luk systemowych.

Zastosowanie powyższych metod badawczych umożliwiło uzyskanie kompleksowego obrazu funkcjonowania systemu współpracy służb i instytucji na granicy państwowej RP, a także sformułowanie rzetelnych wniosków i rekomendacji, które zostaną przedstawione w dalszej części opracowania.

Systemowe ujęcie ochrony granic państwowych jako element przeciwdziałania zagrożeniom transgranicznym

W systemowym ujęciu ochrony granic państwowych, zasadnicza odpowiedzialność za zarządzanie zewnętrznymi granicami spoczywa na państwach członkowskich, które wykonują te zadania zarówno w interesie własnym, jak i w interesie całej wspólnoty państw Unii Europejskiej. Skuteczne przeciwdziałanie zagrożeniom transgranicznym wymaga zatem nie tylko doskonalenia narodowych mechanizmów ochrony granic, lecz także ścisłej implementacji strategii ustanawianych na szczeblu unijnym. Europejski model zintegrowanego zarządzania granicami stanowi ramę dla kształtowania narodowych systemów ochrony, które muszą być spójne z priorytetami i standardami wspólnotowymi.

W związku z powyższym, art. 8 ust. 6 Rozporządzenia (UE) 2019/1896 w sprawie Europejskiej Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex) nakłada na państwa członkowskie obowiązek opracowania i wdrożenia krajowych strategii zintegrowanego zarządzania granicami, które uwzględniają zarówno specyfikę narodową, jak i wymogi unijne¹. Przełożenie strategii europejskich na poziom krajowy stanowi kluczowy element budowania zintegrowanego i systemowego podejścia do

---

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1896 z dnia 13 listopada 2019 r. w sprawie Europejskiej Straży Granicznej i Przybrzeżnej oraz uchylenia rozporządzeń (UE) nr 1052/2013 i (UE) 2016/1624 (Dz. Urz. UE L 295 z 14 listopada 2019 r.).

ochrony granic państwowych, umożliwiającego efektywne przeciwdziałanie zagrożeniom transgranicznym o charakterze migracyjnym, przestępczym, sanitarnym oraz hybrydowym².

Postrzeganie ochrony granic państwowych w kategoriach systemowych wymaga stworzenia klarownej i logicznie uporządkowanej sieci powiązań pomiędzy wszystkimi instytucjami zaangażowanymi w proces ich zabezpieczenia, zarówno na szczeblu strategicznego planowania, jak i w codziennych działaniach operacyjnych. Jedynie kompleksowe, zintegrowane i konsekwentnie koordynowane działania organów krajowych, ściśle współpracujących ze strukturami unijnymi odpowiedzialnymi za zarządzanie granicami, umożliwiają skuteczne wykrywanie, monitorowanie oraz neutralizowanie zagrożeń transgranicznych, których natura, w świetle dynamicznej sytuacji geopolitycznej, staje się coraz bardziej złożona i trudna do przewidzenia.

Z tego względu przeciwdziałanie zagrożeniom transgranicznym wymaga wdrożenia spójnego, całościowego oraz efektywnie funkcjonującego systemu ochrony granic państwowych. Wobec wielowymiarowego charakteru współczesnych zagrożeń, niezbędne jest zbudowanie sprawnego i odpowiednio zorganizowanego podsystemu, który będzie zdolny do skutecznego reagowania na dynamicznie zmieniające się uwarunkowania w środowisku bezpieczeństwa granic. Jak wskazuje W. Kitler, budowa sprawnie funkcjonującego i właściwie zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego pozostaje jednym z fundamentalnych zadań państwowej polityki bezpieczeństwa³. System ten należy postrzegać jako logicznie uporządkowaną strukturę powiązanych ze sobą elementów, pomiędzy którymi zachodzą określone relacje, tworzące funkcjonalną całość. Z kolei A. Czop definiuje system ochrony granic jako zespół względnie autonomicznych, lecz powiązanych organizacyjnie, funkcjonalnie, merytorycznie i prawnie podmiotów, które razem tworzą zintegrowaną strukturę zdolną do skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom przekraczającym granice państwowe⁴. Według koncepcji W. Kitlera, system bezpieczeństwa obejmuje wszystkie instytucje wchodzące w skład władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej, które są odpowiedzialne za zapew-

² Komisja Europejska, Dokument strategiczny określający wieloletnią politykę strategiczną w zakresie europejskiego zintegrowanego zarządzania granicami zgodnie z art. 8 ust. 4 rozporządzenia (UE) 2019/1896, Bruksela 2022, COM(2022) 303, s. 4.

³ W. Kitler, *System bezpieczeństwa narodowego RP – aspekty prawno-organizacyjne*, Wiedza Obronna, 2019, Vol. 268 No. 3, s. 21.

⁴ A. Czop, *Służby specjalne w systemie ochrony granic Rzeczypospolitej Polskiej*, Przegląd Policyjny, 2019, Tom 0, nr. 0, s. 102.

nienie bezpieczeństwa narodowego. Kluczowymi komponentami systemu są siły zbrojne, a także formacje mundurowe i instytucje państwowe ustawowo powołane do przeciwdziałania zagrożeniom zewnętrznym, utrzymania porządku publicznego oraz ochrony interesów państwa i obywateli⁵.

W opinii autorów niniejszego rozdziału, kluczowymi determinantami skuteczności działań podejmowanych przez służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo granic są efektywność i skuteczność operacyjna. Efektywność rozumiana jest jako zdolność do osiągania zakładanych celów w zakresie ochrony granic poprzez racjonalne i optymalne wykorzystanie dostępnych zasobów. Natomiast skuteczność odnosi się do realnej zdolności służb do przeciwdziałania zagrożeniom – obejmuje identyfikację, ocenę, szybką reakcję oraz neutralizację skutków sytuacji kryzysowych o charakterze transgranicznym. Wymaga to ciągłego doskonalenia kompetencji, współpracy międzyinstytucjonalnej i dostosowania działań do zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa.

Zintegrowany model zarządzania ochroną granicy państwowej – struktura i zadania służb w Polsce

Minister właściwy do spraw wewnętrznych odpowiada za ochronę granicy państwowej na odcinkach lądowych i morskich oraz za realizację zadań związanych z kontrolą ruchu granicznego, natomiast Minister Obrony Narodowej ponosi odpowiedzialność za ochronę granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej⁶.

Autorzy rozdziału przedstawiają, ich zdaniem, najistotniejsze służby i inspekcje wyznaczone do realizacji zadań mających na celu zapewnienie najwyższego poziomu bezpieczeństwa granicy państwowej, obejmujących w szczególności przeciwdziałanie przedostawaniu się osób i towarów niepożądanych lub niebezpiecznych, a także zapewnienie prawidłowego i płynnego przepływu legalnego ruchu osobowego oraz handlu międzynarodowego na polskiej granicy zewnętrznej.

Straż Graniczna jest jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formacją przeznaczoną do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji⁷. Powołana została do życia ustawą

---

⁵ W. Kitler, *System bezpieczeństwa narodowego RP...*, dz. cyt., s. 21.

⁶ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 388, art. 7 ust. 1 i 2).

⁷ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2025 r. poz. 914).

z dnia 12 października 1990 r., a w związku z rozformowaniem Wojsk Ochrony Pogranicza służbę zaczęła pełnić 16 maja 1991 roku.

Zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy do jej zadań w zakresie ochrony granicy RP i przeciwdziałaniu zagrożeniom transgranicznym należą:

- ochrona granicy państwowej;
- organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego;
- zapobieganie i przeciwdziałanie nielegalnej migracji;
- wydawanie zezwoleń na przekraczanie granicy państwowej, w tym wiz;
- rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców w zakresie właściwości Straży Granicznej;
- zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej i porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego, a w zakresie właściwości Straży Granicznej – także w strefie nadgranicznej;
- ochrona granicy państwowej w przestrzeni powietrznej RP przez prowadzenie obserwacji statków powietrznych i obiektów latających, przelatujących przez granicę państwową na małych wysokościach oraz informowanie o tych przelotach właściwych jednostek Sił Powietrznych Sił Zbrojnych RP;
- zapobieganie transportowaniu, bez wymaganego zezwolenia przez granicę państwową RP odpadów, szkodliwych substancji chemicznych, materiałów jądrowych oraz promieniotwórczych, a także zapobieganie zanieczyszczeniu wód granicznych;
- zapobieganie przemieszczaniu, bez wymaganego zezwolenia przez granicę państwową RP środków odurzających jak i substancji psychotropowych, broni, amunicji, wybuchowych materiałów oraz prekursorów materiałów wybuchowych podlegających ograniczeniom.

Na mocy ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej⁸ oraz ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej⁹ z dniem 1 marca 2017 r. utworzono *Krajową Administrację Skarbową (KAS)*, stanowiącą wyspecjalizowaną administrację rządową, która wykonuje zadania z zakresu realizacji dochodów z tytułu podatków, należności celnych, opłat i niepodatkowych należności budżetowych, ochrony interesów Skarbu Państwa oraz obszaru celnego Unii Europejskiej. Zapewnia również

---

⁸ Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. z 2022 r. poz. 813 ze zm.).

⁹ Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1948 ze zm.).

obsługę podatników i płatników w prawidłowym wykonywaniu obowiązków podatkowych¹⁰. Krajowa Administracja Skarbowa powstała w wyniku konsolidacji administracji podatkowej, Służby Celnej i kontroli skarbowej. Konsolidacja KAS miała na celu stworzenie jednej scentralizowanej instytucji, odpowiadającej za obsługę podatkową i celno-skarbową w kraju, usprawniając też jej działanie oraz zwiększając jej efektywność działań.

Wykonując swoje zadania ustawowe, służba celno-skarbowa zapewnia ochronę w następujących obszarach:

- ochrona środowiska naturalnego, tj. zabezpieczenie przed wwozem substancji i organizmów szkodliwych oraz niekontrolowanym obrotem odpadami, jak też przed wwozem fauny lub flory czy przed bezprawnym obrotem gatunkami ginącymi;
- ochrona konsumenta przed pojawieniem się na rynku towarów niespełniających wymagań weterynaryjnych, sanitarnych czy fitosanitarnych;
- ochrona społeczeństwa przed wwozem przedmiotów, towarów i urządzeń stwarzających zagrożenia zarówno dla życia, bezpieczeństwa czy zdrowia obywateli, jak i zagrażających obronności kraju;
- ochrona państwa przed utratą dziedzictwa kulturowego, przede wszystkim przed wywozem dóbr kultury¹¹.

W ramach realizacji zadań związanych z przywozem i wywozem towarów z i do krajów spoza Unii Europejskiej funkcjonariusze służby celno-skarbowej na granicy dokonują odpowiednich kontroli celno-skarbowych przed dopuszczeniem ich do obrotu w Unii Europejskiej. Kontrole celne polegają m.in.: na rewizji towarów, pobieraniu próbek, weryfikacji kompletności bądź prawidłowości informacji podanych w deklaracji, powiadomienie lub zgłoszenie, kontrola księgowości, a także zbadanie istnienia autentyczności, prawidłowości czy ważności dokumentów. Ponadto kontroli podlegają środki transportu, bagaż i towary przewożone przez podróżujące osoby lub na podróżujących osobach.

Inspekcja Weterynaryjna realizuje zadania związane z kontrolą graniczną w zakresie ochrony terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz pozostałych państw członkowskich Unii Europejskiej przed wprowadzeniem chorób zakaźnych zwierząt oraz innych czynników biologicznych, chemicznych i mikrobiologicznych, które mogą stanowić zagrożenie dla zdrowia publicznego oraz zdrowia zwierząt, zarówno w produktach pochodzenia zwierzęcego, jak i w paszach. IW prowadzi

---

¹⁰ Art. 1., Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji..., dz. cyt.

¹¹ A. Kobyłecka, *Ograniczenia pozataryfowe*, Wiadomości Celne, nr 5-6, 2015, s. 3.

również kontrole dobrostanu zwierząt transportowanych przez zewnętrzną granicę UE, zarówno w kierunku wjazdowym, jak i wyjazdowym¹².

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie kontroli weterynaryjnej na zewnętrznych granicach UE w Polsce jest Graniczny Lekarz Weterynarii – organ administracji niezespolonej, posiadający ustawowe kompetencje w zakresie nadzoru weterynaryjnego, podległy bezpośrednio Głównemu Lekarzowi Weterynarii – centralnemu organowi administracji rządowej. Graniczny Lekarz Weterynarii realizuje swoje zadania przy pomocy Granicznego Inspektoratu Weterynarii, który wykonuje czynności kontrolne w imieniu tego organu. Zadania związane z urzędową kontrolą graniczną zwierząt oraz produktów pochodzenia zwierzęcego wwożonych do RP realizowane są przez 8 granicznych inspektoratów weterynarii, mianowicie w: Dorohusku, Gdańsku, Gdyni, Korczowej, Koroszczynie, Kuźnicy Białostockiej, Szczecinie oraz Warszawie, ze wsparciem 18 granicznych punktów kontroli w: Dorohusku, Gdańsku, Korczowej, Medyce, Hrebennem, Hrubieszowie, Koroszczynie-Kukurykach, Terespolu-Kobyłanach, Kuźnicy Białostockiej, Kołobrzegu, Szczecinie i w Świnoujściu¹³.

Państwowa Inspekcja Sanitarna została powołana do realizacji zadań w obszarze zdrowia publicznego, koncentrując się w szczególności na ochronie zdrowia ludzkiego przed negatywnymi skutkami szkodliwych i uciążliwych czynników środowiskowych oraz na zapobieganiu występowaniu i szerzeniu się chorób, zwłaszcza zakaźnych i zawodowych. Inspekcja podlega ministrowi właściwemu do spraw zdrowia, a jej działalnością kieruje Główny Inspektor Sanitarny, który pełni rolę centralnego organu administracji rządowej. Zadania Inspekcji są realizowane za pośrednictwem Głównego Inspektoratu Sanitarnego (GIS) – urzędu o charakterze centralnym, którego strukturę organizacyjną określa statut nadawany przez Ministra Zdrowia¹⁴.

W ramach realizacji ustawowych obowiązków, Główny Inspektor Sanitarny, poprzez Państwowych Granicznych Inspektorów Sanitarnych (PGIS), prowadzi monitoring zagrożeń zdrowotnych oraz ocenę sytuacji epidemiologicznej wzdłuż granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej. Państwowa Inspekcja Sanitarna sprawuje kontrolę nad zabezpieczeniem granicy przed zawleczeniem do kraju chorób szczególnie niebezpiecznych i wysoko zakaźnych. Ponadto, w kompetencjach

¹² Ustawa z 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2629 ze zm.).

¹³ Graniczne Inspektoraty Weterynarii, <https://www.wetgiw.gov.pl/inspekcja-weterynaryjna/graniczne-inspektoraty-weterynarii/5926b57c58540>, [dostęp: 14.07.2025].

¹⁴ Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2015 r. poz. 1412 ze zm.).

Inspekcji znajduje się przeprowadzanie granicznych kontroli sanitarnych żywności pochodzenia roślinnego oraz materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością, które są importowane z państw trzecich i wprowadzane do obrotu na terytorium Polski. Czynności te realizowane są systematycznie przez państwowych granicznych inspektorów sanitarnych na przejściach granicznych¹⁵.

W ramach realizacji ustawowych zadań Główny Inspektor Sanitarny przy pomocy Państwowych Granicznych Inspektorów Sanitarnych (PGIS) monitoruje zagrożenia, a także ocenia sytuację epidemiologiczną wzdłuż granic państwowych RP, stanowiących granicę zewnętrzną UE, a także nadzoruje zabezpieczenie granicy przed zawleczeniem do kraju chorób wysoce zakaźnych i szczególnie niebezpiecznych. PGIS działają na obszarach przejść granicznych drogowych, kolejowych, lotniczych, rzecznych i morskich, portów lotniczych i morskich oraz jednostek pływających na obszarze wód terytorialnych. Zadania te realizowane są ze wsparciem 10 granicznych stacji sanitarno-epidemiologicznych w: Dorohusku, Elblągu, Gdyni, Hrebennem, Koroszczynie, Przemyślu, Suwałkach, Szczecinie, Świnoujściu i Warszawie. Sprawują one nadzór nad 8 przejściami lotniczymi, 6 przejściami morskimi oraz 15 przejściami lądowymi¹⁶.

Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa (PIORiN) znajduje się grupie inspekcji odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie ruchu granicznego. Podstawowym aktem prawnym, regulującym funkcjonowanie tej Inspekcji, jest ustawa z dnia z dnia 13 lutego 2020 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa¹⁷. PIORiN realizuje zadania związane z graniczną kontrolą fitosanitarną, obejmującą rośliny, produkty roślinne oraz przedmioty wprowadzane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a także do innych państw członkowskich Unii Europejskiej oraz Szwajcarii, pochodzące z państw trzecich. Kontroli podlegają również środki transportu wykorzystywane do ich przewozu. PIORiN współpracuje z innymi organami kontroli granicznej, takimi jak Krajowa Administracja Skarbowa, Straż Graniczna, Inspekcja Weterynaryjna, Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych oraz Państwowa Inspekcja Sanitarna, na podstawie porozumień zawartych przez Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa z właściwymi organami tych służb.

---

¹⁵ Tamże, Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. z 2008 r. Nr 234, poz. 1570 ze zm.).

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2007 r. w sprawie wykazu przejść granicznych właściwych dla przeprowadzania granicznej kontroli sanitarnej (Dz. U. z 2015 r. poz. 546).

¹⁷ Ustawa z dnia 13 lutego 2020 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 425 ze zm.).

Głównym celem granicznej kontroli fitosanitarnej prowadzonej przez PIO-RiN jest zapobieganie przedostawaniu się na obszar Polski oraz Unii Europejskiej organizmów kwarantannowych i innych agrofagów regulowanych przepisami prawa, które mogą powodować poważne straty gospodarcze, społeczne i środowiskowe w sektorach rolnictwa, sadownictwa, ogrodnictwa oraz leśnictwa¹⁸. Przesyłki objęte obowiązkiem granicznej kontroli fitosanitarnej muszą być zgłaszane do kontroli wyłącznie za pośrednictwem systemu TRACES NT – platformy informacyjnej Komisji Europejskiej, która stanowi jedyną dopuszczalną prawem formę zgłaszania przesyłek do kontroli granicznej w tym zakresie.

Działania realizowane przez PIORiN mają na celu zapewnienie wysokiego poziomu zdrowia roślin, ograniczenie ryzyk wynikających ze stosowania środków ochrony roślin oraz zapewnienie, że produkowany materiał siewny spełnia wszystkie wymagania jakościowe i zdrowotne. Wprowadzanie bezpośrednio z państw trzecich na terytorium Polski roślin, produktów roślinnych, a także przedmiotów może odbywać się wyłącznie przez 18 punktów wwozu zlokalizowanych w: Gdańsku, Gdyni, Szczecinie, Świnoujściu (transport morski), Braniewie (transport kolejowy), Bezledach (transport drogowy), Kuźnicy Białostockiej (transport drogowy i kolejowy), Bobrownikach (transport drogowy), Koroszczynie (transport drogowy), Kobylanach (transport kolejowy), Dorohusku (transport drogowy i kolejowy), Hrubieszowie (transport kolejowy), Hrebennym (transport drogowy), Korczowej (transport drogowy), Medyce (transport kolejowy) i w Warszawie (transport lotniczy)¹⁹.

Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (IJHARS) realizuje zadania związane z kontrolą jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych na etapie produkcji, obrotu krajowego oraz w wymianie handlowej z zagranicą. Zakres kompetencji Inspekcji obejmuje m.in. kontrolę jakości świeżych owoców i warzyw przeznaczonych na eksport, które objęte są szczegółowymi oraz ogólnymi normami handlowymi Unii Europejskiej. W przypadku pozostałych artykułów rolno-spożywczych wywożonych za granicę, kontrola jakości handlowej realizowana jest na wniosek przedsiębiorcy w trybie oceny jakości handlowej²⁰.

¹⁸ Ustawa z dnia 13 lutego 2020 r. o ochronie roślin przed agrofagami (Dz. U. z 2020 r. poz. 424 ze zm.).

¹⁹ Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Wykaz punktów kontroli granicznej, <http://piorin.gov.pl/eksport-i-import/import-towarow-do-ue/wykaz-punktow-kontroli-granicznej,3.html>, [dostęp: 19.07.2025].

²⁰ Ustawa z dnia 21 grudnia 2000 r. o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych (Dz. U. z 2001 r. Nr 5, poz. 44 ze zm.).

IJHARS przeprowadza również kontrolę jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych importowanych z zagranicy, zgodnie z wykazem produktów określonym w przepisach krajowych, tj. rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 stycznia 2013 r. w sprawie wykazu artykułów rolno-spożywczych przywożonych z zagranicy oraz minimalnych ilości tych artykułów podlegających kontroli jakości handlowej. Do zakresu działań Inspekcji należy również kontrola świeżych owoców, warzyw i bananów importowanych z państw trzecich, które są objęte normami handlowymi UE²¹.

Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (JHARS) dokonuje urzędowych kontroli jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych na wszystkich etapach obrotu w kraju oraz obrocie z zagranicą. Zadania związane z nadzorem nad graniczną kontrolą jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych wykonuje Główny Inspektor Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych. Natomiast kontrole towarów importowanych z zagranicy przeprowadzają inspektorzy wojewódzkich inspektoratów JHARS, wchodzący w skład zespolonej administracji wojewódzkiej. Kontrola jakości handlowej przeprowadzana jest na 15 przejściach granicznych, jak: Bezledy, Bobrowniki, Braniewo, Dorohusk, Gdańsk, Gdynia, Hrebenne, Korczowa, Kukuryki, Kuźnica Białostocka, Przemyśl, Szczecin, Świnoujście, Terespol oraz Warszawa-Okęcie²².

Policja jest umundurowaną i uzbrojoną formacją służącą społeczeństwu oraz przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi, utrzymywania bezpieczeństwa czy porządku publicznego²³. Zgodnie z art. 1. ust. 2. ustawy do podstawowych zadań Policji należą: ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra, a także ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego. Dążeniem do zapewnienia skutecznych działań służb powołanych i odpowiedzialnych ustawowo za utrzymanie w kraju wysokiego poziomu bezpieczeństwa Policja i Straż Graniczna podpisały porozumienie o współpracy²⁴. Porozumienie

---

²¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 stycznia 2013 r. w sprawie wykazu artykułów rolno-spożywczych przywożonych z zagranicy oraz ich minimalnych ilości podlegających kontroli jakości handlowej (Dz. U. z 2013 r. poz. 174).

²² Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 kwietnia 2015 r. w sprawie wykazu przejść granicznych, na których jest dokonywana kontrola jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych sprowadzanych z zagranicy (Dz. U. z 2015 r. poz. 592).

²³ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2022 r. poz. 1061 ze zm.).

²⁴ Porozumienie komendanta głównego Policji i komendanta głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej (Dz. Urz. KGP z 2004 r. Nr 11, poz. 58).

określa szczegółowy zakres wspólnych działań, który obejmuje: zwalczanie i zapobieganie przestępczości, zwłaszcza rozpoznawania zagrożeń terrorystycznych;

- a) ochronę granicy państwowej;
- b) ochronę prewencyjną bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- c) doskonalenie metodyki wykonywania zadań i czynności służbowych;
- d) wsparcie logistyczne.

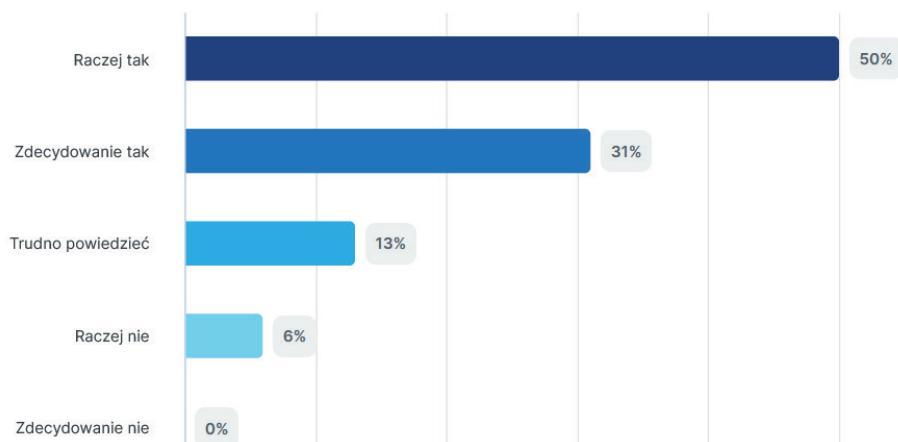
Zgodnie z porozumieniem współdziałanie obu służb realizowane jest w formie wymiany informacji, koordynacji działań formacji, udzielania specjalistycznego wsparcia oraz wzajemnego świadczenia usług logistycznych, udzielania w trakcie wykonywania czynności służbowych wzajemnego wsparcia technicznego, usług logistycznych oraz wymiany doświadczeń z realizowanych zadań oraz czynności służbowych. Podpisanie porozumienia umożliwiło wypracowanie wspólnego katalogu zdarzeń – w wyniku ich wystąpienia Straż Graniczna obligatoryjnie powiadamia Policję, zaś Policja powiadamia Straż Graniczną.

Rola współpracy służb i instytucji w systemie ochrony granicy państwowej – analiza badań eksperckich

W przeprowadzonych badaniach wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, posługując się ankietą elektroniczną jako podstawowym narzędziem badawczym. Celem badania było zebranie opinii i informacji od funkcjonariuszy pełniących służbę na zewnętrznej granicy Rzeczypospolitej Polskiej, reprezentujących różne formacje i instytucje odpowiedzialne za ochronę granic. Wśród respondentów znaleźli się funkcjonariusze Straży Granicznej, Służby Celno-Skarbowej, Policji, żołnierze Wojska Polskiego oraz pracownicy Granicznych Inspektoratów Weterynarii, Granicznych Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych, Wojewódzkich Inspektoratów Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Wojewódzkich Inspektoratów Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, a także Straży Ochrony Kolei.

Badanie zostało zrealizowane w 2023 roku. Kwestionariusz ankiety, przygotowany w formie elektronicznej, został udostępniony uczestnikom badania za pośrednictwem dedykowanego linku. Grupa badawcza obejmowała 200 osób, spośród których 174 wzięło udział w badaniu, udzielając odpowiedzi na postawione pytania. Zagwarantowanie pełnej anonimowości respondentów przyczyniło się do uzyskania rzetelnych, otwartych i szczerych odpowiedzi. Zebrany materiał badawczy został poddany szczegółowej analizie, a wyniki zaprezentowano w układzie tabelarycznym i graficznym, stanowiącym podstawę do sformułowania wniosków przedstawionych w dalszej części opracowania.

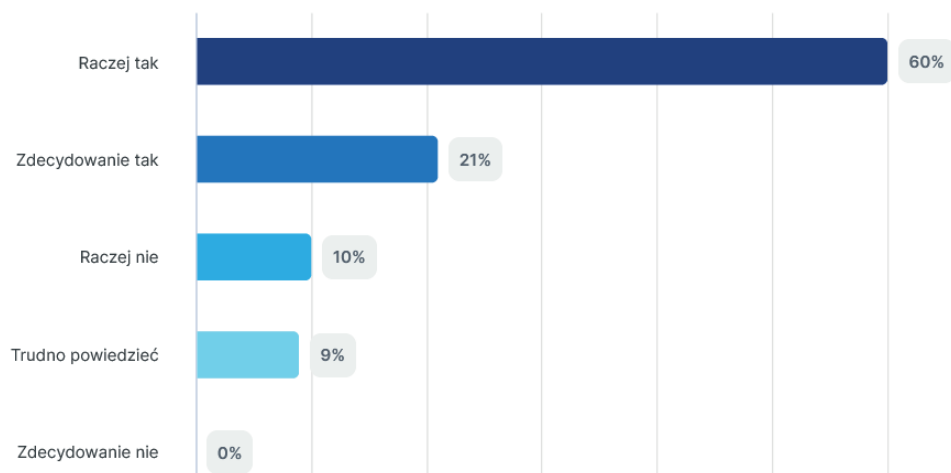
Celem pytania pierwszego było uzyskanie informacji co do roli współpracy krajowych służb i instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo ochrony granicy państwowej w zmniejszeniu ryzyka oddziaływań zagrożeń transgranicznych. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi autorzy stwierdzili, iż zdecydowana większość ekspertów zgodnie i pozytywnie oceniło współpracę oraz współdziałanie służb w zapewnieniu minimalizacji ryzyka oddziaływań zagrożeń transgranicznych. Połowa respondentów, tj. 87 ankietowanych odpowiedziało „raczej tak”, a 31% badanych (tj. 54 osoby) – „zdecydowanie tak”. Respondenci, którym trudno było wyrazić swoją ocenę, to 13% badanych, czyli 23 osoby. Najmniejszą grupę (10 osób) stanowili ci respondenci, którzy źle oceniali tę współpracę – stąd ich wybór opcji odpowiedzi „raczej nie” (ale to tylko 6% badanych).

Rysunek 1. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Czy w efekcie współpracy i współdziałania Straży Granicznej ze Służbą Celno-Skarbową, Policją, Siłami Zbrojnymi oraz pozostałymi krajowymi instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo ochrony granicy państwowej – zdaniem Pana/Pani – nastąpiło zminimalizowanie ryzyka oddziaływań zagrożeń transgranicznych?

Źródło: opracowanie własne.

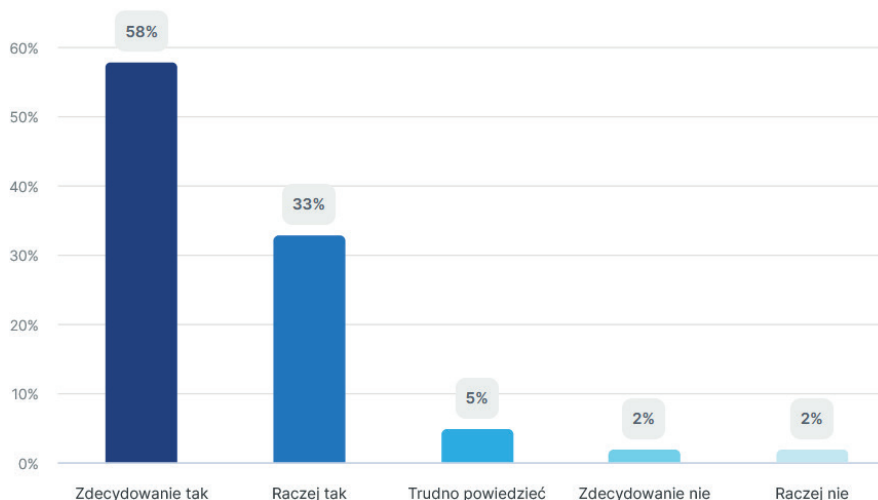
Kolejne drugie pytanie dotyczyło zasadności współpracy oraz współdziałania w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego oraz ładu i porządku publicznego. Dzięki udzielonym odpowiedziom autorzy uzyskali następujące informacje: zdecydowana większość ekspertów oceniła je pozytywnie (60%), tj. 104 osób odpowiedziało „raczej tak”, 21% badanych (tj. 37 respondentów) – „zdecydowanie tak”. Negatywną ocenę (tj. „raczej nie”) wystawiło 17 osób (czyli 10% badanych). Natomiast niezdecydowani respondenci stanowili tylko 9% w grupie badanych (łącznie 16 osób).

Rysunek 2. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Czy współpraca i współdziałanie Straży Granicznej ze Służbą Celno-Skarbową, Policją, Siłami Zbrojnymi oraz pozostałymi krajowymi instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo ochrony granicy państwowej – według Pana/Pani – mają wpływ na zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego oraz ładu i porządku publicznego?

Źródło: opracowanie własne.

Dzięki trzeciemu pytaniu autorzy uzyskali odpowiedź co do potrzeby rozwoju współpracy Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi RP, która ma na celu ochronę granicy państwowej. Wyniki badań pozwoliły autorom postawić tezę, iż współpraca SG z Siłami Zbrojnymi RP zdecydowanie przyczyni się do zwiększenia ochrony granicy państwowej. Odpowiedzi ankietowanych przedstawiono na rysunku 5, zaś wyniki tego badania kształtują się następująco: 58% respondentów (tj. 101 ekspertów) wskazywało na zdecydowaną potrzebę, a nawet konieczność przyszłej współpracy. Ponadto pozytywną opinię (tj. „raczej tak”) wybrało 33% badanych (czyli 58 osób). Tylko 5% pytaných (9 osób) nie potrafiło udzielić jednoznacznej odpowiedzi, zakreślając opcję „trudno powiedzieć”. Natomiast negatywną ocenę wybrało tylko 8 ekspertów (czyli 4% w grupie badanych), a odpowiedzi prezentowały się w następujący sposób: „raczej nie” (2%, tj. 4 osoby) oraz „zdecydowanie nie” (2% – 4 osoby).

Rysunek 3. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Czy uważa Pan/Pani, że istnieje potrzeba rozwijania współpracy między Strażą Graniczną a Siłami Zbrojnymi RP w celu ochrony granicy państwowej?

Źródło: opracowanie własne.

Pytanie czwarte wymagało wyboru z trzech odpowiedzi, co pozwoliło autorom rozdziału na określenie obszarów współpracy służb mundurowych, Sił Zbrojnych oraz instytucji odpowiedzialnych za ochronę granicy państwowej, bezpieczeństwo wewnętrzne oraz ład i porządek publiczny. Tabela 1 przedstawia udzielone przez respondentów odpowiedzi, odnoszące się do wyżej wymienionej tematyki. Na podstawie analizy wyników badań można stwierdzić, że według respondentów głównym obszarem współpracy powinna być kooperacja i wymiana informacji, zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym. Ten rodzaj odpowiedzi zaznaczono 157 razy, co daje 30% ankietowanych specjalistów. Kolejnym ważnym obszarem współpracy jest prowadzenie wspólnych kontroli na przejściach granicznych, w pasie drogi granicznej, a także w strefach nadgranicznych. Takiej odpowiedzi udzieliło 113 ekspertów, co stanowi 22% ankietowanych. Na trzecim miejscu znalazła się współpraca i wymiana wyspecjalizowanych funkcjonariuszy w celu wykonywania konkretnie określonych zadań – tę odpowiedź zaznaczyło 88 osób, tj. 17% respondentów. Prowadzenie wspólnych działań mających na celu rozbięcie zorganizowanych grup przestępczych, których działalność wykracza poza granice Polski zaznaczyło 67 specjalistów, tj. 13% ankietowanych. Autorzy na podstawie prowadzonych badań stwierdzili, że następnym obszarem współpracy są pełnione przez funkcjonariuszy służby przy pomocy

tw. mieszanych patroli. Częstotliwość wyboru tej odpowiedzi, to 56 razy, udzielone przez 11% ankietowanych. Kolejnym obszarem współpracy jest prowadzenie wzajemnych posterunków kontroli na drogach dojazdowych do granicy państwowej RP – 41 razy, czyli 7% ankietowanych, co pozwala autorom przypuszczać, że ten rodzaj współpracy znacząco zwiększa bezpieczeństwo wewnętrzne, ład i porządek publiczny.

Tabela 1. Jakie działania – zdaniem Pana/Pani – powinna obejmować współpraca służb mundurowych, Sił Zbrojnych oraz instytucji odpowiedzialnych za ochronę granicy państwowej, bezpieczeństwo wewnętrzne oraz ład i porządek publiczny państwa?

Lp.	Odpowiedzi udzielone przez respondentów na pytanie nr 4	Udzielonych odpowiedzi
1.	Kooperację i wymianę informacji zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym.	157
2.	Prowadzenie wspólnych kontroli w przejściach granicznych, pasie drogi granicznej, strefach nadgranicznych.	113
3.	Współpracę i wymianę wyspecjalizowanych funkcjonariuszy w celu wykonywania konkretnie określonych zadań.	88
4.	Prowadzenie wspólnych działań mających na celu rozbięcie zorganizowanych grup przestępczych, których działalność wykracza poza granice Polski.	67
5.	Pełnienie służby przez funkcjonariuszy przy pomocy tzw. mieszanych patroli.	56
6.	Prowadzenie wzajemnych posterunków kontroli na drogach dojazdowych do granicy państwowej RP.	41

Źródło: opracowanie własne.

Współpraca służb i instytucji w systemie ochrony granicy państwowej – wnioski i rekomendacje z badań empirycznych

Wyniki przeprowadzonych badań empirycznych jednoznacznie wskazują, że współpraca służb i instytucji odpowiedzialnych za ochronę granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej stanowi fundament skutecznego przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom transgranicznym. Respondenci, reprezentujący różne formacje i instytucje zaangażowane w ochronę granic, podkreślili, iż zintegrowane działania takich służb jak Straż Graniczna, Służba Celno-Skarbowa, Policja oraz inspekcje graniczne jak Inspekcja Weterynaryjna, Państwowa Inspekcja Sanitarna, Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych są nieodzownym warunkiem zapewnienia bezpieczeństwa granicy państwowej oraz ładu i porządku publicznego.

Analiza uzyskanych odpowiedzi pozwala stwierdzić, że kluczowe znaczenie ma przede wszystkim skuteczna wymiana informacji operacyjnych między formacjami, wspólne działania kontrolne oraz zwalczanie zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się procederem przemytu ludzi, towarów i substancji niebezpiecznych. Szczególnego znaczenia nabiera również współpraca Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi RP, która – zdaniem przeważającej liczby respondentów – powinna być traktowana jako priorytet w kontekście dynamicznie zmieniającej się sytuacji geopolitycznej na wschodniej granicy Unii Europejskiej.

W badaniu dostrzeżono jednak szereg barier utrudniających optymalną współpracę służb, do których zaliczyć należy brak wystarczającej standaryzacji procedur operacyjnych, ograniczoną interoperacyjność systemów informatycznych oraz niedostatecznie rozwinięte mechanizmy koordynacji międzyinstytucjonalnej. Wskazuje to na konieczność wprowadzenia rozwiązań systemowych, które pozwolą zniwelować zidentyfikowane niedoskonałości.

W kontekście powyższych ustaleń, niezbędne jest podjęcie działań zmierzających do utworzenia zintegrowanego narodowego centrum koordynacji ochrony granicy państwowej, które umożliwiłoby sprawną wymianę informacji operacyjnych i skuteczne reagowanie na sytuacje kryzysowe. Konieczne jest również intensyfikowanie wspólnych szkoleń i ćwiczeń służb granicznych oraz inspekcji, ukierunkowanych na współpracę w warunkach rzeczywistych zagrożeń, takich jak masowe ruchy migracyjne, przemyt zorganizowany czy sytuacje sanitarno-epidemiologiczne.

Warto także rozważyć formalizację procedur wymiany wyspecjalizowanych kadr między służbami oraz tworzenie interdyscyplinarnych zespołów zadaniowych, które zwiększą elastyczność systemu ochrony granic. Niezwykle istotnym elementem poprawy efektywności współpracy pozostaje rozbudowa wspólnych systemów informatycznych oraz pełna cyfryzacja procesów kontrolnych, co znacząco przyczyni się do zwiększenia skuteczności działań prewencyjnych i interwencyjnych.

Dalsze doskonalenie współpracy służb i instytucji odpowiedzialnych za ochronę granicy państwowej powinno obejmować również rozwój bilateralnych mechanizmów współdziałania z Ukrainą oraz partnerami zewnętrznymi, a także wdrożenie rozwiązań legislacyjnych umożliwiających dynamiczne reagowanie na zagrożenia hybrydowe, w tym instrumentalizację migracji. W obliczu wyzwań, jakie niesie ze sobą współczesne środowisko bezpieczeństwa, systemowa współpraca służb granicznych oraz inspekcji państwowych staje się nieodzownym elementem zapewnienia skutecznej ochrony granic Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiąc zarazem filar bezpieczeństwa państwowego w wymiarze krajowym i unijnym.

Podsumowanie

Współczesne wyzwania w zakresie ochrony granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej nabrały nowego wymiaru w kontekście złożonej sytuacji geopolitycznej w Europie Wschodniej, której katalizatorem stała się wojna w Ukrainie. Przeprowadzone badania empiryczne jednoznacznie potwierdzają, że efektywna współpraca służb mundurowych i instytucji państwowych – Straży Granicznej, Służby Celno-Skarbowej, Policji oraz inspekcji granicznych (IW, PIS, PIORiN, IJHARS) – jest kluczowa dla przeciwdziałania zagrożeniom transgranicznym o charakterze migracyjnym, przestępczym, sanitarnym, środowiskowym oraz hybrydowym.

Wybuch wojny w Ukrainie spowodował bezprecedensową falę migracji ludności cywilnej, której skala i dynamika przerosły możliwości organizacyjne wielu służb odpowiedzialnych za ochronę granicy państwowej. Masowy napływ uchodźców wojennych, nierzadko w dramatycznych warunkach humanitarnych, ujawnił luki w systemie zarządzania kryzysowego, w tym brak gotowych procedur zapewniających sprawną koordynację działań służb w zakresie kontroli sanitarno-epidemiologicznej. Sytuacja ta była szczególnie krytyczna w kontekście trwającej wówczas pandemii COVID-19, która wymagała ścisłego nadzoru nad ruchem granicznym, a jednocześnie musiała uwzględniać konieczność zapewnienia ochrony humanitarnej uchodźcom.

Istotnym problemem, zidentyfikowanym podczas badań, było również niekontrolowane przemieszczanie zwierząt domowych oraz gospodarskich przez granicę, bez odpowiednich procedur weterynaryjnych i nadzoru sanitarnego. W warunkach wojny i chaosu migracyjnego, wiele zwierząt było przewożonych bez wymaganych badań, paszportów weterynaryjnych oraz kwarantanny, co stwarzało ryzyko zawleczenia na terytorium Polski chorób odzwierzęcych, w tym wysoce zakaźnych. Inspekcja Weterynaryjna, działając w warunkach skrajnego obciążenia, nie dysponowała wystarczającymi zasobami kadrowymi i technicznymi do bieżącej kontroli napływających zwierząt, co wskazuje na konieczność stworzenia dedykowanych procedur postępowania na wypadek masowych migracji w warunkach konfliktu zbrojnego.

Równolegle, tzw. „kryzys zbożowy”, związany z masowym napływem produktów rolnych z Ukrainy, ujawnił niedoskonałości w systemie kontroli fitosanitarnej i jakościowej. Produkty rolne, omijające unijne mechanizmy ochrony rynku, zaczęły destabilizować wewnętrzny rynek Polski, jednocześnie stanowiąc potencjalne zagrożenie sanitarne, fitosanitarne i środowiskowe. Skala zjawiska przerosła

możliwości operacyjne służb kontrolnych, zwłaszcza PIORiN i IJHARS, które nie były przygotowane do masowej weryfikacji jakości i bezpieczeństwa produktów rolnych w warunkach kryzysowych.

Zdaniem autorów rozdziału wszystkie te zjawiska dowodzą, że system ochrony granicy państwowej RP wymaga pilnej modernizacji i dostosowania do rzeczywistości zagrożeń o charakterze wielowymiarowym i dynamicznym. Kluczowym działaniem powinno być utworzenie Krajowego Centrum Koordynacji Ochrony Granicy Państwowej, które scentralizuje zarządzanie sytuacjami kryzysowymi, umożliwiając bieżącą wymianę informacji, szybkie reagowanie operacyjne oraz pełną integrację systemów IT wykorzystywanych przez poszczególne służby.

Niezbędne jest również opracowanie i wdrożenie jednolitych procedur postępowania w przypadku masowych migracji ludności i zwierząt w warunkach wojny, z uwzględnieniem standardów bezpieczeństwa sanitarno-epidemiologicznego, weterynaryjnego i fitosanitarnego. Systemowe wzmocnienie służb odpowiedzialnych za kontrole graniczne (PIORiN, IJHARS, IW, PIS) w zakresie infrastruktury, zasobów kadrowych oraz wsparcia technicznego powinno stanowić jeden z priorytetów polityki bezpieczeństwa granic w perspektywie najbliższych lat.

Podsumowując, tylko całościowe i zintegrowane podejście do współpracy służb granicznych, inspekcji państwowych oraz organów zarządzania kryzysowego, wspierane nowoczesnymi narzędziami analitycznymi i legislacyjnymi, może zapewnić skuteczność ochrony granicy państwowej RP wobec wyzwań wynikających z sytuacji kryzysowych o charakterze regionalnym i globalnym.

Literatura

1. Czop A., *Służby specjalne w systemie ochrony granic Rzeczypospolitej Polskiej*, Przegląd Policyjny, 2019.
2. Graniczne Inspektoraty Weterynarii, <https://www.wetgiw.gov.pl/inspekcja-weterynaryjna/graniczne-inspektoraty-weterynarii/5926b57c58540>, [dostęp: 14.07.2025].
3. Kitler W., *System bezpieczeństwa narodowego RP – aspekty prawno-organizacyjne*, Wiedza Obronna, Vol. 268, No. 3, 2019.
4. Kobyłecka A., *Ograniczenia pozataryfowe*, Wiadomości Celne, Nr 5-6/2015.
5. Komisja Europejska, Dokument strategiczny określający wieloletnią politykę strategiczną w zakresie europejskiego zintegrowanego zarządzania granicami zgodnie z art. 8 ust. 4 rozporządzenia (UE) 2019/1896, Bruksela 2022, COM(2022) 303.
6. Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa, *Wykaz punktów kontroli granicznej*, <http://piorin.gov.pl/eksport-i-import/import-towarow-do-ue/wykaz-punktow-kontroli-granicznej,3.html>, [dostęp: 19.07.2025].

7. Porozumienie komendanta głównego Policji i komendanta głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej, (Dz. Urz. KGP z 2004 r. Nr 11, poz. 58).
8. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 stycznia 2013 r. w sprawie wykazu artykułów rolno-spożywczych przywożonych z zagranicy oraz ich minimalnych ilości podlegających kontroli jakości handlowej, (Dz. U. z 2013 r. poz. 174).
9. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 kwietnia 2015 r. w sprawie wykazu przejść granicznych, na których jest dokonywana kontrola jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych sprowadzanych z zagranicy, (Dz. U. z 2015 r. poz. 592).
10. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2007 r. w sprawie wykazu przejść granicznych właściwych dla przeprowadzania granicznej kontroli sanitarnej, (Dz. U. z 2015 r. poz. 546).
11. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1896 z dnia 13 listopada 2019 r. w sprawie Europejskiej Straży Granicznej i Przybrzeżnej oraz uchylenia rozporządzeń (UE) nr 1052/2013 i (UE) 2016/1624, Dz. Urz. UE. L 295 z dnia 14.11.2019.
12. Ustawa z 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej, (Dz. U. z 2022 r. poz. 2629 ze zm.).
13. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, (Dz. U. z 2024 r. poz. 388. art. 7 ust. 1, 2).
14. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, (Dz. U. z 2022 r. poz. 914).
15. Ustawa z dnia 13 lutego 2020 r. o ochronie roślin przed agrofagami, (Dz. U. z 2020 r. poz. 424 ze zm.).
16. Ustawa z dnia 13 lutego 2020 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa, (Dz. U. z 2020 r. poz. 425 ze zm.).
17. Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej, (Dz. U. z 2015 r. poz. 1412).
18. Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej, (Dz. U. z 2022 r. poz. 813 ze zm.).
19. Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej, (Dz. U. 2016 r. poz. 1948 ze zm.).
20. Ustawa z dnia 21 grudnia 2000 r. o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych, (Dz. U. z 2001 r. Nr 5, poz. 44 ze zm.).
21. Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, (Dz. U. z 2008 r. Nr 234, poz. 1570 ze zm.).
22. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, (Dz. U. z 2022 r. poz. 1061 ze zm.).

AB JPII
WYDAWNICTWO

ISBN 978-83-68103-23-6